

ЛЬВІВСЬКИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка

**ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ ЛЮДСТВА:
СУСПІЛЬСТВО, ДЕРЖАВА, ЛЮДИНА**

Збірник матеріалів II Міжнародної студентсько-аспірантської
науково-практичної конференції

м. Львів, 15 листопада 2024 р.

ЛЬВІВ
2024

Ministry of Education and Science of Ukraine
Ivan Franko National University of Lviv

**GLOBAL CHALLENGES OF HUMANITY:
SOCIETY, STATE, INDIVIDUAL**

Proceedings of the II International Student and Postgraduate Scientific
and Practical Conference

Lviv, Ukraine; November 15, 2024

LVIV
2024

УДК 316.2(06):378.4(477.83-25)-057.4

С

Редакційна колегія:

Анастасія Салюк (*голова редколегії*), Ігор-Іван Проців (*секретар редколегії*), Ілья Гафінець, Любомир Процишин, Роман Романюк.

Рекомендовано до друку Радою Наукового товариства студентів, аспірантів, докторантів та молодих вчених Львівського національного університету імені Івана Франка
(*протокол засідання № від 2024 року*)

Матеріали друкуються в авторській редакції.

Відповідальність за вміст публікацій, точність наведених фактів, інших відомостей покладено на авторів. Наведені авторами думки та висновки можуть не збігатися з точкою зору редакційної колегії.

Глобальні виклики людства: суспільство, держава, людина : збірник матеріалів II Міжнародної студентсько-аспірантської науково-практичної конференції (м. Львів, 15 листопада 2024 р.). — Львів, 2024. — 292 с.

У збірнику подано науково-дослідні роботи студентів, магістрантів та аспірантів, апробовані під час II Міжнародної студентсько-аспірантської науково-практичної конференції “Глобальні виклики: суспільство, держава, людина”, організованої Науковим товариством студентів, аспірантів, докторантів та молодих вчених Львівського національного університету імені Івана Франка у галузях суспільних, гуманітарних, природничих та технічних наук.

Для науковців, викладачів ЗВО, аспірантів, студентів і всіх тих, хто цікавиться глобальними викликами людства на сучасному етапі.

УДК 316.2(06):378.4(477.83-25)-057.4

© Наукове товариство студентів, аспірантів, докторантів та молодих вчених
Львівського національного університету
імені Івана Франка, 2024

UDC 316.2(06):378.4(477.83-25)-057.4

C

The Editorial Board:

Anastasiia Saliuk (*Editor-in-Chief*), Ihor-Ivan Protsiv (*Secretary*),
Ilia Hafinets, Liubomyr Protsyshyn, Roman Romaniuk.

Approved for publishing by the Council of the Scientific Society of
Students, Postgraduate Students, Doctoral Students and Young Scientists
of Ivan Franko National University of Lviv
(*minutes of the meeting № of 2024*)

The materials are published as submitted by the authors.

The authors bear full responsibility for the content of their publications, the
accuracy of the facts presented, and other information provided.

The opinions and conclusions expressed by the authors may not necessarily
reflect the views of the Editorial Board.

Global Challenges of Humanity: Society, State, Individual :

Proceedings of the II International Student and Postgraduate Scientific
and Practical Conference (Lviv, November 15, 2024) — Lviv, 2024.
292 p.

This collection features conference papers of students, undergraduates
and postgraduates, presented during the II International Student and
Postgraduate Scientific and Practical Conference “Global Challenges of
Humanity: Society, State, Individual”, organised by the Scientific Society of
Students, Postgraduate Students, Doctoral Students and Young Scientists of
Ivan Franko National University of Lviv in the fields of humanities, social
sciences, natural sciences, as well as formal and applied sciences.

It is intended for scientists, university professors, postgraduates,
students and all those interested in global challenges of humanity at the present
stage.

UDC 316.2(06):378.4(477.83-25)-057.4

© Scientific Society of Students, Postgraduate
Students, Doctoral Students and Young Scientists
of Ivan Franko National University of Lviv, 2024

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ “ГУМАНІТАРНІ НАУКИ” 19

Бабинець І. І.

СИТУАЦІЯ НА ПОСТРАДІАНСЬКОМУ
ПРОСТОРИ ПІСЛЯ РОЗПАДУ СРСР 19

Боднар Р. М.

ФЕНОМЕН УКРАЇНСЬКОЇ ЕМІГРАЦІЇ
В ПОВОЄННІЙ НІМЕЧЧИНІ:
УРОК ДЛЯ СУЧАСНИХ ЕМІГРАНТІВ 26

Громик А. С.

УКРАЇНСЬКА ЦЕРКВА:
ШЛЯХ ВІД МОСКОВІЇ ДО САМОСТІЙНОСТІ 32

Дегтярьов М. Д.

ЛЮДСЬКЕ ЖИТТЯ В ПРОТИСТАВЛЕННІ
ДО КАТАСТРОФИ: КОНТРАСТИ В НОВЕЛІ
МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО “ХВАЛА ЖИТТЮ” 37

Дмитрів М. І.

ПЕРЕОЦІНКА СУБ’ЄКТНОСТІ В ЕКЗИСТЕНЦІЙНІЙ
ТА ПОСТМОДЕРНІСТСЬКІЙ ФІЛОСОФІЇ 43

Зякун О. С.

ПРИРОДНИЙ І НАДПРИРОДНИЙ ШЛЯХИ БОГОПІЗНАННЯ 48

Козяр В. В.

МАЗОХІЗМ І СЕКСУАЛЬНІСТЬ
У РОМАНІ ЛЕОПОЛЬДА ФОН
ЗАХЕР-МАЗОХА “ВЕНЕРА В ХУТРІ” 52

Новосел Н. С. ЗБЕРЕЖЕННЯ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ НА ЛУГАНЩИНІ ПРО МІСЦЕВІ ПОДІЇ ТА ПОСТАТІ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ.....	59
Оленюк М. С. МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕРМІНОСИСТЕМИ АВІАЦІЇ В АНГЛІЙСЬКІЙ І НІМЕЦЬКІЙ МОВАХ.....	63
Протуренко В. О. СТАН АРХІТЕКТУРНИХ ПАМ'ЯТОК МІСТА ДУБНО: СЬОГОДЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ	67
Проців І-І. В., Романюк Р. С. ЕНЕРГІЯ В ЧАСИ БЛОКАДИ: МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПРОЦЕСУ ФІШЕРА-ТРОПША ЗАДЛЯ ВИРОБНИЦТВА СИНТЕТИЧНОГО ПАЛИВА, РЕАЛІЗАЦІЯ В ІСТОРІЇ ТА СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ.....	74
Роуканич Н. М. КАББАЛА У ЗАХІДНІЙ ЄВРОПІ: ВПЛИВ НА МИСЛИТЕЛІВ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ.....	79
Русановська М. Т. ЛЬВІВ У СПРИЙНЯТТІ РІЗНИХ ПОКОЛІНЬ ГЕРОЇВ РОМАНУ “ДІМ ДЛЯ ДОМА” ВІКТОРІЇ АМЕЛІНОЇ.....	85
Салюк А. І. ЗРОЗУМІТИ ІНШОГО: КРИМСЬКОТАТАРСЬКИЙ ГОЛОС У СУЧАСНІЙ ХУДОЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ.....	91
Чабанюк М. І. РІЗНОГОЛОСНЯ ТРАВМАТИЧНИХ ДОСВІДІВ В РОМАНІ АРТЕМА ЧЕХА “ХТО ТИ ТАКИЙ?”	97

Шатило Д. М.

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ 102

Кара О.

ЕПІДЕМІОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ІНФЕКЦІЙ,
ПОВ'ЯЗАНИХ З МЕДИЧНОЮ ДОПОМОГОЮ,
В ОНКОЛОГІЧНИХ ПАЦІЄНТІВ 107

СЕКЦІЯ “СУСПІЛЬНІ НАУКИ” 117

Банах У. Т.

ПРОБЛЕМИ НАЯВНОСТІ ТА
ДОСТУПНОСТІ ЗЕЛЕНИХ ЗОН
У ЩІЛЬНОЗАСЕЛЕНОМУ
РАЙОНІ М. ЛЬВІВ 117

Будзан І. В.

РОЛЬ РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ У ФОРМУВАННІ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УКРАЇНЦІВ 122

Буснюк А. В.

БОГДАНА СВІТЛИК: НЕ НА ЖИТТЯ,
А НА СМЕРТЬ — КРЕДО ОЧІЛЬНИЦІ
ЛЬВІВСЬКОГО МІСЬКОГО ПРОВОРУ
ОУН, ПЕДАГОГІНИ ТА ПИСЬМЕННИЦІ 126

Гафінець І. В.

БЕЗПЕКА ПІВДЕННОКИТАЙСЬКОГО
МОРЯ ЯК ЗАПОРУКА СТАБІЛЬНОЇ
МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ 130

Іващенко О. С.

КІБЕРБЕЗПЕКА В УМОВАХ
ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: НОВІ ВИКЛИКИ
ДЛЯ МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ 135

Клімов Р. М., Баранова Д. О.

ВИБОРИ ПРЕЗИДЕНТА США 2024 РОКУ:
ПЕРЕМОГА ДОНАЛЬДА ТРАМПА ЯК ЗНАК
СУСПІЛЬНИХ ОЧІКУВАНЬ У США
ТА ВИКЛИКІВ НА ГЛОБАЛЬНІЙ АРЕНІ 139

Козійчук Б. Р.

ПІДХОДИ ДО ЗАКРІПЛЕННЯ ВОЄННИХ
ЗЛОЧИНІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ КОДЕКСІ
УКРАЇНИ ТА ПРОЄКТІ НОВОГО КОДЕКСУ:
ВПЛИВ РАТИФІКАЦІЇ РИМСЬКОГО СТАТУТУ
МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ 144

Логвиновська В. О.

ЗНИЩЕННЯ АНТИЧНОГО МІСТА ХЕРСОНЕС
ТАВРІЙСЬКИЙ: ПЕРЕБІГ ТА НАСЛІДКИ 150

Ляхов Г. І.

ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ
АНАЛІЗ ПОКАРАНЬ ЗА
КОРУПЦІЮ В УКРАЇНІ ТА КНР 155

Маюренко Є. А.

ВПЛИВ СОЦІОЛОГІЇ НА
МІЖНАРОДНЕ СВІТОСПРИЙНЯТТЯ 159

Нечипір В.-В. В.

РОЛЬ ЄС У БОРОТБІ З ТЕРОРИЗМОМ
НА БЛИЗЬКОМУ СХОДІ 163

Новосад В. Д., Феделеш А. В.

ДО ПИТАННЯ ВЖИВАННЯ ТЕРМІНО-ПОНЯТЬ
“ОХОРОНА-ПРАЦІ” ТА “ПРОФЕСІЙНА БЕЗПЕКА”
ЯК НАЗВИ ОДНОГО З ІНСТИТУТІВ
ТРУДОВОГО ПРАВА УКРАЇНИ 169

Пановик П. Р.

МОЖЛИВОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО ПОДІЛУ
УКРАЇНИ ЗА СИСТЕМОЮ NUTS 174

Приведа А. О., Нестерук В. Ю.

ПОСИЛЕННЯ ПРАВИХ СИЛ І ПАРТІЙ
В КОНТЕКСТІ ВИБОРІВ В КРАЇНАХ ЄВРОПИ 181

Процишин Л. Ю., Каплун Б. В.

ПОГЛЯД НА КОНЦЕПЦІЮ
“КИЇВ — ДРУГИЙ ЄРУСАЛИМ”
ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ТЕОЛОГІЇ,
ІСТОРИОСОФІЇ ТА ГЕОПОЛІТИКИ 187

Пунько А. Л.

МЕМИ ЯК ЗБРОЯ У СМИСЛОВІЙ ВІЙНІ 191

Радько А. І.

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА
ДЕЗІНТЕГРАЦІЇ ІЗ СКЛАДУ ЄСРЄ
УКРАЇНИ ТА КРАЇН БАЛТІЇ 199

Семен М. Б.

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПСИХОЛОГІЧНОГО
ДОБРОБУТУ ОСОБИ В УМОВАХ ВІЙНИ 204

Скляр О. С.

МОДЕЛЬ ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ ТА
ЗАКОНОТВОРЕННЯ У КОРОЛІВСТВІ
БЕЛЬГІЯ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ 209

Черткова О. О.

ГРА В НАУКУ ЧИ ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ:
ПРОБЛЕМИ СТУДЕНТСЬКИХ
ПСИХОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ 214

Шилова Ю. О.

ПРОТИДІЯ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ В УМОВАХ
ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ
НАЦІОНАЛЬНОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО
ЗАКОНОДАВСТВА, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ 219

Шукост Г. І.

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ
АГРЕСІЇ У СТУДЕНТСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ 225

Ямкова А. Р.

РОЗВИТОК ВІРТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ
ТА ІННОВАЦІЙНІ РІШЕННЯ ДЛЯ
ПІДВИЩЕННЯ БЕЗПЕКИ ЦИФРОВИХ ГРОШЕЙ 230

СЕКЦІЯ “ПРИРОДНИЧІ НАУКИ” 235

Біланчук М. В.

РОЗМІРНІ ЕФЕКТИ ТВЕРДОСТІ
В СУПЕРІОННИХ МАТЕРІАЛАХ $(\text{Cu}_{1-x}\text{Ag}_x)_7\text{GeSe}_5\text{I}$ 235

Олійник Д. І.

СТРАТЕГІЇ ТУРИЗМУ ЛЬВІВСЬКОЇ ГРОМАДИ
ЯК РЕАКЦІЯ НА ВИКЛИКИ СВІТОВОГО
ТА НАЦІОНАЛЬНОГО ТУРИСТИЧНИХ РИНКІВ..... 243

СЕКЦІЯ “ТЕХНІЧНІ НАУКИ” 249

Білошапка М. С.

МЕТОДИ ВИЯВЛЕННЯ НЕЧЕСНОЇ ГРИ В ШАХАХ..... 249

Єгорова В. С.

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМ АВТОМАТИЗАЦІЇ
ПРОЄКТУВАЛЬНИХ РОБІТ ЗА ДОПОМОГОЮ
УТОЧНЕННЯ МАТЕМАТИЧНИХ МОДЕЛЕЙ 254

Матвійв С. А. ГІБРИДНІ НЕЙРОННІ МЕРЕЖІ ДЛЯ МІЖМОВНОГО ТРАНСКРИБУВАННЯ АУДІО.....	258
Паляниця О. Б. ЧИСЕЛЬНЕ РОЗВ'ЯЗУВАННЯ ЕВОЛЮЦІЙНОЇ ЗАДАЧІ ДИФУЗІЇ З НЕЛОКАЛЬНИМ ЕФЕКТОМ.....	264
Цемко А. М. РЕАЛІСТИЧНІ ВИГАДКИ: ЯК БОРОТИСЬ З НЕПРАВДИВОЮ ІНФОРМАЦІЄЮ, ЗГЕНЕРОВАНОЮ НЕЙРОННИМИ МЕРЕЖАМИ	270
Шевчук М.-С. А. ВИКОРИСТАННЯ ОРКЕСТРАЦІЇ ПРИ РОЗРОБЦІ TELEGRAM-БОТІВ	274
Бачкурс А., Земіте Л., Янсонс Л., Лайзанс А. ВИКОРИСТАННЯ ВОДНЮ ДЛЯ СТАЛОГО РЕЗЕРВНОГО ВИРОБНИЦТВА ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ	277
Янсонс Л., Гейпеле І., Бачкурс А. ВИРОБЛЯТИ БІЛЬШЕ, СПОЖИВАТИ МЕНШЕ: КОНЦЕПЦІЯ БУДИНКУ З ПОЗИТИВНИМ ЕНЕРГОБАЛАНСОМ ТА ЇЇ ВИЗНАЧЕННЯ	282
Стойкович Л. АВТЕНТИФІКАЦІЯ КОРИСТУВАЧІВ АНДРОЇД: ПОГЛЯД З ПОЗИЦІЙ БЕЗПЕКИ	286

TABLE OF CONTENTS

“HUMANITIES” SECTION 19

Babynets I. I.

SITUATION IN THE POST-SOVIET SPACE
AFTER THE COLLAPSE OF THE USSR 19

Bodnar R. M.

THE PHENOMENON OF UKRAINIAN EMIGRATION IN POST-WAR
GERMANY: A LESSON FOR THE NEW EMIGRANTS..... 26

Hromyk A. S.

THE UKRAINIAN CHURCH:
THE PATH FROM MOSCOW TO INDEPENDENCE 32

Dehtiarov M. D.

HUMAN LIFE AGAINST A CATASTROPHE: THE CONTRASTS IN
MYKHAILO KOTSYUBINSKY'S NOVEL “IN PRAISE OF LIFE” .. 37

Dmytriv M. I.

REVALUATION OF SUBJECTIVITY IN
EXISTENTIAL AND POSTMODERN PHILOSOPHY 43

Ziakun O. S.

NATURAL AND SUPERNATURAL
WAYS OF THE COGNITION OF GOD 48

Koziar V. V.

MASOCHISM AND SEXUALITY IN LEOPOLD VON
SACHER-MASOCH'S NOVEL “VENUS IN FURS” 52

TABLE OF CONTENTS

Novosel N. S.

PRESERVATION OF THE HISTORICAL MEMORY
OF THE LOCAL EVENTS AND FIGURES OF THE
UKRAINIAN REVOLUTION IN LUHANSK REGION 59

Oleniuk M. S.

RESEARCH METHODOLOGY OF AVIATION TERMINOLOGY
IN ENGLISH AND GERMAN LANGUAGES 63

Proturenko V. O.

THE STATE OF ARCHITECTURAL MONUMENTS IN
DUBNO: THE PRESENT AND PROSPECTS OF USE 67

Protsiv I.-I. V., Romaniuk R. S.

ENERGY IN TIMES OF BLOCKADE:
POSSIBILITIES OF USING THE FISHER-TROPSCH
PROCESS FOR THE PRODUCTION OF SYNTHETIC FUEL,
IMPLEMENTATION IN HISTORY, MODERN PROBLEMS 74

Roukanych N. M.

KABBALAH IN WESTERN EUROPE: INFLUENCE
ON THE THINKERS AND ITS SIGNIFICANCE 79

Rusanovska M. T.

LVIV IN DIFFERENT GENERATIONS' PERCEPTION
OF THE CHARACTERS IN THE NOVEL
“DOM'S DREAM KINGDOM” BY VICTORIA AMELINA 85

Saliuk A. I.

UNDERSTANDING THE OTHER: THE CRIMEAN
TATAR VOICE IN CONTEMPORARY FICTION 91

Chabaniuk N. I.

DIFFERENT VOICES OF TRAUMATIC EXPERIENCES
IN ARTEM CHEKH'S NOVEL “WHO ARE YOU?” 97

Shatylo D. M.

THE PROBLEMS AND PROSPECTS
OF THE RESTORATION OF UKRAINE 102

Cara O.

EPIDEMIOLOGY ASPECTS OF HEALTHCARE-ASSOCIATED
INFECTIONS IN ONCOLOGICAL PATIENT 107

“SOCIAL SCIENCES” SECTION 117

Banakh U. T.

THE PROBLEMS OF AVAILABILITY AND
ACCESSIBILITY OF URBAN GREEN SPACES
IN A DENSELY POPULATED AREA OF LVIV 117

Budzan I. V.

THE ROLE OF THE REVOLUTION OF DIGNITY
IN SHAPING THE NATIONAL
IDENTITY OF UKRAINIANS 122

Busniyk A. V.

BOGDANA SVITLYK: NOT FOR LIFE,
BUT FOR DEATH — THE CREED OF
THE LEADER OF LVIV CITY BRANCH
OF THE OUN, A TEACHER AND A WRITER 126

Hafinets I. V.

SECURITY IN THE SOUTH CHINA SEA
AS THE CORNERSTONE OF
STABLE INTERNATIONAL TRADE 130

Ivashchenko O. S.

CYBERSECURITY IN THE CONTEXT OF
GLOBALISATION: NEW CHALLENGES
FOR INTERNATIONAL SECURITY 135

TABLE OF CONTENTS

Klimov R. M., Baranova D. O.

THE 2024 U. S. PRESIDENTIAL ELECTION:
DONALD TRUMP'S VICTORY AS A
REFLECTION OF PUBLIC EXPECTATIONS
IN THE U. S. AND GLOBAL CHALLENGES..... 139

Koziichuk B. R.

APPROACHES TO THE CONSOLIDATION OF
WAR CRIMES IN THE CRIMINAL CODE OF
UKRAINE AND THE PROJECT OF THE NEW CODE:
IMPACT OF THE RATIFICATION OF THE ROME STATUTE
OF THE INTERNATIONAL CRIMINAL COURT 144

Lohvynovska M. O.

DESTRUCTION OF THE ANCIENT
CITY OF TAURIC CHERSONESE:
THE DEVELOPMENTS AND CONSEQUENCES 150

Lyakhov H. I.

COMPARATIVE LEGAL ANALYSIS OF
PUNISHMENTS FOR CORRUPTION
IN UKRAINE AND PRC 155

Maiurenko Y. A.

INFLUENCE OF SOCIOLOGY ON THE
GLOBAL PERCEPTION OF THE WORLD 159

Nechypir V.-V. V.

THE ROLE OF THE EU IN THE FIGHT
AGAINST TERRORISM IN THE MIDDLE EAST 163

Novosad V. D., Fedelesh A. V.

ON THE ISSUE OF USING THE TERMS
“LABOR PROTECTION” AND “OCCUPATIONAL SAFETY”
AS THE NAME OF ONE OF THE INSTITUTES
OF LABOR LAW OF UKRAINE 169

Panovyk P. R.
 POSSIBILITIES OF THE TERRITORIAL DIVISION
 OF UKRAINE USING THE NUTS SYSTEM..... 174

Nesteruk V. Y., Pryveda A. O.
 THE RISE OF RIGHT-WING FORCES AND PARTIES
 IN THE CONTEXT OF ELECTIONS IN EUROPE..... 181

Protsyshyn L. Y., Kaplun B. V.
 A PERSPECTIVE ON THE CONCEPT
 “KYIV — SECOND JERUSALEM”
 THROUGH THE PRISM OF THEOLOGY,
 PHILOSOPHY OF HISTORY AND GEOPOLITICS 187

Punko A. V.
 MEMES AS A WEAPON IN A SEMANTIC WAR..... 191

Radko A. I.
 COMPARATIVE DESCRIPTION OF THE
 DISINTEGRATIONS OF UKRAINE AND
 THE BALTIC STATES FROM THE USSR..... 199

Semen M. B.
 THEORETICAL ANALYSIS OF PERSONAL
 PSYCHOLOGICAL WELL-BEING IN WAR CONDITIONS 204

Skliar O. S.
 THE MODEL OF PARLIAMENTARISM AND
 LAW-MAKING IN THE KINGDOM OF BELGIUM:
 EXPERIENCE FOR UKRAINE..... 209

Chertkova O. O.
 A GAME OF SCIENCE OR PROSPECTS
 FOR DEVELOPMENT: PROBLEMS OF THE
 STUDENT PSYCHOLOGICAL RESEARCH 214

TABLE OF CONTENTS

Shylova Y. O.

COMBATING HUMAN TRAFFICKING
WITHIN THE FRAMEWORK OF EUROPEAN
INTEGRATION: A COMPARATIVE ANALYSIS
OF NATIONAL AND EUROPEAN LEGISLATION,
PROBLEMS AND PERSPECTIVES..... 219

Shukost H. I.

THEORETICAL ANALYSIS OF THE PROBLEM
OF AGGRESSION IN THE STUDENT ENVIRONMENT 225

Yamkova A. R.

THE DEVELOPMENT OF VIRTUAL CAPITAL
AND INNOVATIVE SOLUTIONS AIMED AT
INCREASING THE SECURITY OF DIGITAL MONEY 230

“NATURAL SCIENCES” SECTION..... 235

Bilanchuk M. V.

SIZE EFFECTS OF HARDNESS IN
SUPERIONIC MATERIALS $(\text{Cu}_{1-x}\text{Ag}_x)_7\text{GeSe}_5\text{I}$ 235

Oliynyk D. I.

TOURISM STRATEGIES OF LVIV COMMUNITY
AS A RESPONSE TO THE CHALLENGES OF
GLOBAL AND NATIONAL TOURIST MARKETS 243

“FORMAL & APPLIED SCIENCES” SECTION..... 249

Biloshapka M. S.

METHODS OF DETECTING
FAIR PLAY VIOLATIONS IN CHESS 249

Yehorova V. S.
 IMPROVING DESIGN AUTOMATION SYSTEMS
 VIA REFINING MATHEMATICAL MODELS 254

Matviiv S. A.
 HYBRID NEURAL NETWORKS FOR
 CROSS-LANGUAGE AUDIO TRANSCRIPTION 258

Palianytsia O. B.
 THE NUMERICAL SOLUTIONS OF THE
 EVOLUTIONARY PROBLEM OF DIFFUSION
 WITH A NON-LOCAL EFFECT 264

Tsemko A. M.
 REALISTIC FICTIONS: HOW TO DEAL
 WITH FALSE INFORMATION
 GENERATED BY NEURAL NETWORKS 270

Shevchuk M.-S. A.
 USING ORCHESTRATION IN THE
 DEVELOPMENT OF TELEGRAM BOTS 274

Bačkurs A., Zemite L., Jansons L., Laizans A.
 USE OF HYDROGEN IN SUSTAINABLE
 POWER GENERATION BACKUPS 277

Jansons L., Geipele I., Bačkurs A.
 PRODUCE MORE, CONSUME LESS:
 A CONCEPT OF PLUS ENERGY
 BULDINGS AND ITS DEFINITION 282

Stojković L.
 AUTHENTICATION FOR ANDROID USERS:
 A SECURITY PERSPECTIVE 286

СЕКЦІЯ “ГУМАНІТАРНІ НАУКИ”

Бабинець І. І.

*Ужгородський національний університет, м. Ужгород,
факультет історії та міжнародних відносин,
студентка 1 р. н. магістратури
014.03. Середня освіта. Історія та громадянська освіта*

СИТУАЦІЯ НА ПОСТРАДЯНСЬКОМУ ПРОСТОРИ ПІСЛЯ РОЗПАДУ СРСР

Babynets I. I.

*National University of Uzhhorod, Uzhhorod,
Faculty of History and International Relations, 1st-year graduate student
014.03. Secondary education. History and civic education*

SITUATION IN THE POST-SOVIET SPACE AFTER THE COLLAPSE OF THE USSR

Розпад Радянського Союзу призвів до розпаду біполярної системи світових відносин, змінивши долю як Європи, так і всього світу. Формування нової багатопольярної системи світу супроводжувалося економічною, політичною, військовою конкуренцією головних центрів сили за зони впливу. Нові незалежні держави, що з'явилися на мапі Центрально-Східної Європи, виявилися відкритими до впливу потужних глобальних організацій та країн. У цей період в Європі активізувалися процеси інтеграції та регіоналізації. Перед колишніми республіками СРСР та країнами колишнього “соціалістичного табору” постав вибір — “почати формування нового міжнародно-політичного регіону, в межах колишнього РС, або включитися в уже існуючий (ЄС) на основі участі у створених міжнародних структурах” [8, с. 13].

Навіть нині, через кілька десятиліть після розпаду радянської системи, частина пострадянських країн перебуває у пошуку власної ідентичності в системі міжнародних відносин. Нові та нібито незалежні держави повинні постійно звіряти свій курс розвитку із основними рушійними силами європейської політики: “відносини із Заходом (НАТО, ЄС, США); відносини з Росією та результатами розвитку відносин між Росією і Заходом” [8, с. 14].

Тож, у площині геополітики пострадянський простір виявився “розірваний” на євразійський та проєвропейський сегменти. Це призвело до формування в одних державах (можливо, у перехідному варіанті) демократичних інститутів, а в інших — до утвердження авторитарних форм політичного устрою.

21 грудня 1991 р. Росія, Україна, Білорусь — ініціатори саморозпуску СРСР — спробували створити “нове демократичне об'єднання держав”, Співдружність Незалежних Держав (СНД) [17]. Згодом до них приєдналися ще вісім союзних республік колишнього Союзу. Однак, об'єднання виявилось не надто ефективним. Зрештою, такі постсоціалістичні країни як Казахстан, Таджикистан, Узбекистан, Азербайджан перейшли до міцного авторитаризму з ринковою економікою. При цьому, Росія, Білорусь та Туркменістан входять до числа країн, в яких було створено нові тоталітарні режими [12, с. 113].

Неоднозначними виявилися і наслідки економічних трансформацій. В одній групі країн (країни Балтії — Литва, Латвія, Естонія) рівень життя після проголошення незалежності зріс, в іншій групі (Таджикистан, Киргизстан, які потрапили у залежність Росії) — знизився. Зокрема, у 1991 р. зафіксували від'ємний темп зростання річного реального ВВП у Туркменістані, Казахстані, Грузії та ін., а вже у 1992 р. темпи трансформаційного спаду сягали найбільшого показника в регіоні. Значно змінилася ситуація у 1997 р., коли середній темп ВВП у перерахованих вище країнах досягнув додатного коефіцієнта. Що стосується тривалості трансформаційного спаду в країнах, то в Україні він продовжувався протягом 10 років до 2000 р., а в Росії, Молдові, Таджикистані — до 7 років. Втім, найглибша частка трансформаційного падіння припадає на Вірменію, внаслідок кумулятивного спаду обсягу виробництва [10, с. 43].

Інтеграційні глобальні процеси, які за часовими рамками збіглися із розпадом СРСР, мали значний вплив на розвиток пострадянських держав. Зокрема, глобалізація та інтеграція у Білорусі проходила повільними темпами, оскільки провідні держави та міжнародні організації не стимулювали Білорусь до активізації співпраці через її не вигідне географічне розташування та брак жаданих ресурсів у країні. Власне, через ці чинники, представники еліти Білорусі теж не мали змоги долучитися до процесів інтеграції. Ідентичні тенденції щодо глобалізації та інтеграції простежувалися і в Молдові [4, с. 32–33].

Такі балтійські країни як Литва, Латвія та Естонія, які відновили незалежність після розпаду Радянського Союзу активно вивчали можливість вступу до НАТО та ЄС [13]. Країни Балтії, прагнучи якомога більше дистанціюватися від Російської Федерації прийняли курс на євроінтеграцію та стали повноправними членами НАТО. Якщо говорити про країни, які вибрали альтернативну демократичну стратегію розвитку, (Білорусь та держави Центральної Азії) то їхня влада набуває легітимності завдяки підтримці РФ [15, с. 5]. Якщо у 2017 р. в країнах Балтії був найвищий індекс демократії (між 7 і 8), то найнижчий простежили у Туркменістані (1, 8). В Україні рівень демократії за цими показниками становив 4,9, що фактично, є середньостатистичним значенням, якого майже досяг Киргизстан [17].

Після розпаду СРСР в Центральній Азії, у колишніх радянських республіках, спалахнула низка конфліктів, які були зумовлені територіальними претензіями, невирішеністю національних проблем, низьким рівнем економічного добробуту населення. Прикладом можуть слугувати заворушення в Киргизстані та Узбекистані у 2004 та 2006 рр. [4, с. 131–132]. Росія була і є ініціатором багатьох конфліктів на пострадянському просторі: 1992–1993 рр. — російська окупація Придністров'я, 1992–1993 рр. — російська війна в Абхазії, 1994–1996 рр. — Перша російсько-чеченська війна, 1999–2009 рр. — Друга російсько-чеченська війна, 2015–2022 рр. — Росія вторгається в Сирію, весною 2014 р. — Росія окупувала Крим і намагалася створити “народні республіки” на сході, півдні та в центрі України [18].

Пострадянський простір — не лише країни — колишні республіки СРСР, це й низка країн Центрально-Східної Європи, що були частиною так званого “соціалістичного табору”. Після розпаду Радянського Союзу Польща, Чехословаччина, Угорщина, Румунія, Болгарія та Німецька Демократична Республіка пережили радикальну політичну переорієнтацію. Вони залишили комуністичне правління у минулому. Натомість їхнє рішення про приєднання до ЄС, Північноатлантичного альянсу викликало неоднозначну реакцію з боку Росії, яка негативно сприймала розширення НАТО на схід [1, с. 342].

У кінці 1990-х-поч. 2000-х рр. у пострадянських державах почався повільний процес трансформації фінансово-промислових груп (олігополій) у політичний клас. Однак, у країнах ЦСЄ частка впливу олігархічних груп була і є набагато меншою, ніж в Україні та Росії [5, с. 83].

Крах Радянського Союзу прискорив і розпад Соціалістичної Федеративної Республіки Югославії. Колишні югославські республіки: Хорватія, Словенія, Македонія, Боснія і Герцеговина прагнули незалежності. Однак, у пострадянський період на їх долю випало чимало конфліктів [1, с. 562].

Розпад Радянського Союзу змусив Європейську організацію та уряди країн ЄС визначити нову “східну” політику як один із ключових елементів Спільної зовнішньої та безпекової політики ЄС (CFSP), що дедалі більше стверджувалася як незалежна міжнародна правосуб’єктність. Після розпаду Радянського Союзу “Угода про партнерство і співробітництво” (від 24 червня 1994 р.), укладена від імені ЄС та його держав-членів, заклала нове підґрунтя для партнерства ЄС і Росії. Документ, який набув чинності 1 грудня 1997 р., змінив угоду між ЄЕС і СРСР від 18 грудня 1989 р., а в преамбулі угоди наголошувалося на необхідності зміцнення політичних і економічних свобод, що лежать в основі партнерства, і дотримання норм НБСЕ та Європейської енергетичної хартії 1991 р. [5, с. 47]. Варто зазначити, що задля формування належної європейської безпеки та оборони в рамках Альянсу була створена Рада євроатлантичного партнерства (РЄАП) з метою налагодження відносин з країнами [11, с. 1].

Економічні та політичні пріоритети пострадянських країн Центральної Європи були чітко пов'язані з метою вступу до ЄС [3, с. 2]. Демонтаж Східного блоку, і зокрема радянської імперії, породив низку доволі серйозних і багато в чому непередбачуваних конфліктів, які насамперед пов'язані з подоланням наслідків колишніх “вольових” рішень щодо кордонів, державного устрою, форми та якісних характеристик розвитку держави. У зв'язку з цією ситуацією в підсумковому комюніке спільного засідання Комітету військового ядерного планування НАТО в травні 1994 р., зокрема, йшлося про те, що “сьогоднішні загрози безпеці та стабільності Європи загалом набагато різноманітніші та складніші, ніж ті, з якими НАТО стикалася в перші чотири десятиліття свого існування”, і що “питання безпеки потребують ширшого підходу”. [7]

Тема розширення НАТО стала однією з головних в адаптації Північноатлантичного альянсу до нових умов постконфронтаційного періоду. З приєднанням до РЗМ у січні 1994 р. співпраця між НАТО та країнами Східної Європи посилилася. На відміну від RPAS, співпраця в цій програмі відбувалася за формулою “16 + 1”, за якою кожна країна-партнер мала можливість обирати ступінь співпраці з Північноатлантичним Союзом у політичній та військовій сферах. [14] Політичні та військові аспекти розширення на схід були представлені в документі 1995 р. під назвою “Дослідження розширення НАТО”, де особливо наголошувалося й на важливості розвитку відносин з Росією, запланованих одночасно з розширенням НАТО. [9, с. 391] У травні 1997 р. в Парижі було підписано “Основний акт про взаємовідносини, співробітництво та безпеку між НАТО і Російською Федерацією”, який передбачав нові форми співпраці. [2, с. 183]

13 листопада 2017 р. для безпеки у співробітництві країни ЄС підписали декларацію про “постійне структурне співробітництво з питань безпеки та оборони” (Permanent Structured Cooperation, PESCO). Фактично участь у PESCO сформовано із двох складових: обов'язків і проєктів. На першому етапі угоду підписали такі країни: Австрія, Бельгія, Болгарія, Греція, Естонія, Кіпр, Іспанія, Італія, Латвія, Литва, Люксембург, Нідерланди, Німеччина, Польща, Румунія. Разом покращувати обороноздатність, вкладати капітал у проєкти, пришвидшити реакції на кризові явища також висловили

бажання Словаччина, Словенія, Угорщина, Фінляндія, Франція, Хорватія, Чехія та Швеція. Згодом про намір долучитися до проекту заявили Ірландія та Португалія. [6, с. 181]

Таким чином, розпад СРСР спричинив докорінні зміни на пострадянському просторі, що супроводжувалися на початковому етапі певними складнощами: зміною політичних режимів, трансформаційним спадом ВВП та спалахом нових конфліктів у регіоні. Згодом, держави постсоціалістичного табору зробили свій вибір: інтегруватися до ЄС і НАТО або надалі залишатися під контролем РФ, що, своєю чергою, заклало фундамент їхнього подальшого розвитку.

Список використаних джерел та літератури:

1. Білорус О., Лук'яненко Д. Глобалізація і безпека розвитку. Київ: Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана. 2001. 734 с.
2. Брежнева Т. Перспективи поглиблення особливого партнерства України з НАТО. *Стратегічні пріоритети*. 2009. № 4 (13). С. 183-190.
3. Брусиловська О. Геополітичні стратегії країн центральної Східної Європи в умовах еволюції пост-біполярної системи міжнародних відносин. Одеса: Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, 2019. 26 с.
4. Бульвінський А. Досвід та перспективи трансформації пострадянського простору в контексті інтеграційних та глобалізаційних процесів: збірник наукових праць. ДУ “Інститут всесвітньої історії НАН України”. К.: Державна установа “Інститут всесвітньої історії НАН України”, 2019. 278 с.
5. Бульвінський А. Особливості суспільно-політичної модернізації країн пострадянського простору. Київ: ДУ “Інститут всесвітньої історії НАН України”. 2017. 288 с.
6. Вовк Р., Чайковський М. Глобальний і регіональний виміри міжнародної безпеки: колективна монографія: за ред. М. Мальського, Р. Вовка, П. Байора. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2020. 366 с.

7. Геополітика у посткомуністичному світі. *Ізборник*. URL: <http://litopys.org.ua/polpost/r4a1.htm>
8. Добровольська А. Зовнішні чинники структуризації гео економічного простору: досвід та перспективи інтеграційних стратегій пострадянських республік. за заг. ред. к. і. н., доц. А. Бульвінського. 2019. С. 12-26.
9. Дослідження з питань про розширення НАТО (вересень 1995 року). НАТО: Довідник. Київ. 1997. С. 391-428.
10. Пирч М. Основні причини трансформаційного спаду в країнах центрально-східної Європи та колишнього СРСР у 1990-х роках. *Галицький економічний вісник. Економіка та управління національним господарством*. Тернопіль : ТНТУ, 2014. Том 44. № 1. С. 42-49.
11. Рада євроатлантичного партнерства. Україна — НАТО. 2019. 1 с.
12. Романюк О. Посткомуністичні системні трансформації: особливості, результати та перспективи. *Дриновський збірник*. 2021. №14. С. 106-115.
13. Саєвич Й., Тумашов А. Нові геополітичні реалії в Європі і світі після закінчення “холодної війни”. Львів. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/10344/.pdf>
14. Тодоров І. Політично-правові засади співробітництва України і НАТО. URL: <http://intsecurity.org/arhiv/arhivst7.html>
15. Шинкарук К. Становлення зовнішньополітичної ідентичності пострадянських країн в умовах суспільно-політичних трансформацій. *Вісник НТУУ “КПІ”. Політологія. Соціологія. Право*. Випуск 4. 2009. С.1-6.
16. Угода про створення Співдружності Незалежних Держав.: Документ 997_077, від 8 грудня 1991 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_077#Text
17. 26 років незалежності: як розвивалися Україна та інші пострадянські країни. [Електронний ресурс] Режим доступу: https://sylaviry.com/?utm_source=slovoidilo&utm_medium=branding&utm_campaign=sylaviry
18. Logvinenko V. Russia’s wars for the last 30 years and their consequences. URL: <https://ukrainer.net/russian-wars/> (дата звернення: 11.11.2024)

Боднар Р. М.

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів, філософський факультет, студент 3-го курсу,
053: Психологія*

ФЕНОМЕН УКРАЇНСЬКОЇ ЕМІГРАЦІЇ В ПОВОЄННІЙ НІМЕЧЧИНІ: УРОК ДЛЯ СУЧАСНИХ ЕМІГРАНТІВ

Bodnar R. M.

*Ivan Franko National University of Lviv,
Faculty of Philosophy, 3rd-year student,
053: Psychology*

THE PHENOMENON OF UKRAINIAN EMIGRATION IN POST-WAR GERMANY: A LESSON FOR THE MODERN EMIGRANTS

Після 24-го лютого 2022-го року тисячі українців покинули свої домівки та переїхали в інші країни, щоб вберегти себе та свої родини від російських вбивць. Зараз у багатьох містах по всьому світу діють безліч українських організацій, які регулярно проводять демонстрації, щоб нагадати всьому світу, що кожен день росіяни вбивають сотні українців, в тому числі й цивільних. Емігранти мають бути голосом свого народу, особливо в такий складний час. Щоб усвідомити наскільки важливим були і є голоси вимушених емігрантів варто заглянути в минуле, його події дадуть зрозуміти чого можна досягти, та як потрібно діяти.

Початок ХХ століття Україна застала розділеною між двома окупаційними державами: російською та Австро-Угорською імперіями. У першій була економічна криза 1900–1903 років, яка заклала фундамент для майбутньої революції, що тривала з 1905 по 1907 рік, і події якої пройшлися і по наших територіях. А вже у 1914-му почалась Перша світова війна, ареною битв якої була

зокрема й Україна. Після цієї кровопролитної війни в німецьких таборах військовополонених (Раштат, Вецляр, Зальцведель) перебувало — за різними оцінками — близько 100 000 українців, переважна більшість з яких повернулась на Україну [11].

Після окупації більшої частини України більшовиками в 1921-му значна частина української інтелігенції емігрувала, побоюючись розправи. Серед них Павло Скоропадський, Євген Петрушевич, Дмитро Дорошенко, Микола Порш та ще когорта інших. Найбільшим осередком на той час був Берлін, там зосереджувалась і молодь, що навчалась у місцевих вишах. Тобто ця хвиля еміграції була політичного характеру. Очевидно, що така кількість українців потребували об'єднання, саме тому в той час постало багато організацій: Українська громада в Берліні, Спілка студентів-українців у Німеччині, Український науковий інститут в Берліні, Українське національне об'єднання, Союз українських старшин у Німеччині. У 1922 р. у Берліні під керівництвом професора Дмитра Дорошенка була утворена Спілка об'єднаних громадських і добродійних українських організацій у Німеччині, до якої увійшла значна частина тодішніх організацій. Спілка координувала діяльність усіх організацій у сфері добродійності, матеріальної, культурно-просвітньої, моральної і юридичної допомоги та захисту інтересів українських громадян у Німеччині. У червні 1933 р. постала організація Українське національне об'єднання (УНО), яка ставила перед собою мету “об'єднання і провід усіх українських національних сил у Німецькій державі, у протектораті Чехії і Моравії і в інших країнах на засадах українського націоналізму” [4, 13].

У той час радянська репресивна машина набирала обертів: Процес СВУ (1930), Голодомор (1932–1933), Розстріляне відродження, Великий терор та показові розстріли в урочищі Сандармох, і цей список можна продовжувати довго. Очевидно, що українці за кордоном знали про ці криваві події, та старались допомогти. Наприклад, створювали різноманітні фонди, щоб зібрати гроші для тих, хто голодує. У “Фонд допомоги голодуючим німцям України” сам Гітлер особисто передав тисячу марок. Німецький генеральний консул в м. Харків заявляв про Голодомор, та зазначав, що, в українських селах померло від голоду 80 відсотків населення, в

той час як селяни в німецьких колоніях на півдні України отримували матеріальну допомогу з-за кордону і мали змогу мігрувати до Німеччини, тому серед них смертність не перевищувала 10 відсотків [8, 9]. Хоч питання Голодомору звучало навіть на засіданні Ліги Націй, в якій мали представництва 14 держав, делегації лише трьох із них (Ірландії, Німеччини й Іспанії) підтримали його розгляд.

Після Другої світової внаслідок різних причин на території окупації західних союзників опинилося 250–300 тис. українців, які в основному перебували в таборах для переміщених осіб. У них був вибір: або залишатись в Європі, або повернутись в тюрму народів. Всі, хто опинились в радянській зоні окупації, такого вибору не мали та в примусовому порядку були вивезені назад “на рідину”, і більшість заслано до Сибіру [12].

Українці в спеціальних таборах мали статус Displaced person, звідси й відома всім назва Ді-Пі. Люди в таких таборах гуртувались разом, щоб підтримувати один одного. В таких місцях почали виникати безліч гуртків, організацій. За даними Володимира Маруняка, у 125 таборах у 3 зонах окупації (Американській, Британській та Французькій) було створено 148 народних шкіл, 4 професійні театри, 305 осередків громадських організацій, 148 парафій та ще багато різних об’єднань таких як майстерні, бібліотеки та гуртки. В таких таборах за 6 років було видано 718 книжок загальним накладом 1,8 млн примірників [7]. Найвідомішим на той час був МУР — Мистецький український рух. Головою цього руху обрали Уласа Самчука, до самого складу входили: Іван Багряний, Євген Маланюк, Юрій Клен, Юрій Косач, Юрій Шерех (Шевельов), О. Лятуринська, а також Б. Кравців, С. Гординський, В. Петров (Домонтович), І. Кошелівець, В. Барка, Л. Полтава, Т. Осьмачка, І. Костецький. Саме завдяки їхній клопіткій праці світ побачив шедеври української літератури того часу, адже при МУР діяло видавництво “Прометей”. А ілюстрував виданки видатний український художник Яків Гніздовський, що своє перебування в таборах Ді-Пі описував так: “Я так часто змінював місце перебування, що вже й відвик сприймати його як моє власне. Сьогодні мені уже байдуже, де я буду жити. Я навчився не мати бажань”. Таборове життя художник зобразив на полотні “Скитальці” 1948 р. [5].

UNRRA — міжнародна організація для допомоги потерпілим у Другій світовій війні країнам, ставила собі за мету повернути біженців додому, чого домагався й СРСР, щоб світ не дізнався як там живеться насправді. Українці в цих таборах часто переховувались від примусової репатріації. Під час перевірки документів часто доходило до спротиву, українці будували барикади, бували навіть випадки самогубств. “Людей виловлювали та віддавали більшовикам зі зв’язаними руками, як колись африканських рабів” — писав журнал Life [6]. Про те, як виловлювали людей в таборах описував Улас Самчук у своєму щоденнику “П’ять по дванадцятій”. Про таких “людоловів” активно писали українці. Найвідомішим був памфлет Івана Багряного “Чому я не хочу вертатись до СРСР?” Цей памфлет він почав словами: “Я вернусь до своєї Вітчизни з мільйонами своїх братів і сестер, що перебувають тут, в Європі, і там, по сибірських концentrатах, тоді, коли тоталітарна кривава більшовицька система буде знесена так, як і гітлерівська. Коли НКВД піде вслід за Гестапо, червоний російський фашизм щезне так, як фашизм німецький...” [2].

Крім насильницьких дій більшовики активно використовували і пропаганду. Яскравим прикладом був берлінський “Комітет за повернення на Батьківщину”. Цей комітет згадав Іван Багряний в сатиричній повісті “Антон Біда — герой труда”:

“В Берліні сталася біда —
Стряслась беліберда...
Шпигун, фашист і емведист,
І сталінський поет,
З’єднавши свій до купи хист,
Створили “Комітет”, —
Щоби на “родіну” ішов
Мерщій Антон Біда,
Бо плаче там за ним Хрущов...
Така беліберда!...” [1]

І справді, на комітет працювали письменники-пропагандисти, серед них, наприклад, був мешканець будинку “Слово” Юрій Смолич, який з 1935-го року працював на радянські спецслужби. В 1958 році вже згаданий комітет видав його книжку “З народом чи проти народу?” У сюжет було покладено абсолютно вигадану історію

про те, як один чоловік прийшов у комітет й почав розмову з автором. Цей твір містить безліч фальсифікацій, перекручень та відвертої брехні. Наприклад, українське підпілля Юрій Смолич звинуватив в організації повстання в Будапешті 1956 року, і на них поклав відповідальність за величезні жертви [10].

Очевидно, що така відверта брехня не могла залишатись без відповіді. В тому ж таки 1958 році професор Василь Гришко публікує відкритий лист-відповідь Юрію Смоличу “Хто з ким і проти кого?”, у якому мовою фактів ставить все на свої місця та розвіює московські брехні [3]. Саме на це була спрямована значна частина діяльності української інтелігенції, що опинилась в еміграції. Українська мова була другою у світі, на яку переклали “Колгосп тварин” Джорджа Орвелла, його видало видавництво “Прометей”. Частина творів, були орієнтовані на іноземців, щоб розповісти їм про жахіття більшовизму, наприклад згаданий вище памфлет “Чому я не хочу вертатись в СРСР?” був перекладений різними мовами, зокрема й англійською.

Попри непрості десятиліття, що закінчились Другою світовою українці не втратили національної ідентичності й, перебуваючи в таборах Ді-Пі, продовжили боротьбу проти більшовицької тоталітарної системи, говорячи на весь світ правду, за що на них фактично полював “Комітет за повернення на Батьківщину”. Такий потужний емігрантський рух має бути зразком для нової еміграції, що покинула свої домівки через війну, яку веде нащадок СРСР — Російська Федерація. Сьогодні архіважливо говорити правду на весь світ, щоб зупинити новий геноцид українського народу та не допустити початок нової великої війни, що охопить цілий світ.

Список використаних джерел та літератури:

1. Багрянний І. Антон Біда — герой труда. Відповідь людоловам. Україна, 1956. С 17 .
2. Багрянний І. Чому я не хочу вертатись до СРСР. Вінніпег: Накладом Ком. Українців Канади, 1946. С 2.
3. Гришко В. Хто з ким і проти кого? Відкритий лист-відповідь Юрію Смоличу. Вид. укр. інформ. бюро, 1958.

4. Кривець Н. Національно-культурна діяльність української еміграції у Німеччині в 20-30-ті рр. ХХ ст. *Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки*. 2009. Вип. 18. С. 201-214.
5. Липовецький С. Приреченість і надія. *Локальна історія*. 2023. № 5. С. 42. 8
6. Липовецький С. Скитальці. *Локальна історія*. 2023. № 5. С. 8.
7. Маруняк В. Українська еміграція в Німеччині і Австрії по другій світовій війні Т. 1. Роки 1945-1951. Мюнхен : Акад. Вид-во д-ра Петра Белея, 1985
8. Повідомлення німецького генерального консула в м. Харкові до МЗС Німеччини про голод в Україні // Голодомор 1932–1933 рр. в Україні за документами ГДА СБУ : анотований довідник / В. Д. Данилюк, Л. А. Аулова, В. В. Лавренюк. Л. : Центр досліджень визвольного руху, 2010. С. 295.
9. Сергійчук В. Геноцид українства в 1932-1933 роках: причини, перебіг, наслідки. *Наукові записки Міжнародної асоціації українців*. Вип. 6 — Research Papers of the International Association of Ukrainian Studies / [голов. ред. Г. Скрипник]; К.: МАУ, НАН України, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського, 2013. 290 с.
10. Смолич Ю. З народом чи проти народу?. Вид. Ком. “За повернення на Батьківщину”, 1958.
11. Трощинський В. П. Міжвоєнна українська еміграція в Європі як історичне і соціально-політичне явище. Київ: Інтел, 1994. 260 с..
12. Трощинський В. П., Шевченко А. А. Українці в світі. Київ: Видав. дім “Альтернативи”, 1999. 352 с.
13. ЦДАВО України. Ф. 4465. Оп. 1. Спр. 117. Арк. 20.

Громик А. С.

*ВНУ імені Лесі Українки, м. Луцьк,
Факультет історії, політології та національної безпеки,
студентка 3-го курсу,
014.03 Середня освіта (Історія та громадянська освіта)
Науковий керівник: к. і. н., доцент Кінд-Войтюк Н. В.*

УКРАЇНСЬКА ЦЕРКВА: ШЛЯХ ВІД МОСКОВІЇ ДО САМОСТІЙНОСТІ

Hromyk A. S.

*Lesya Ukrainka Volyn National University, Lutsk, Faculty of History, Political
Science and National Security, 3rd-year student,
014.03 Secondary education (History, civic education)
Supervisor: candidate of historical sciences, associate professor
Kind-Voytiuk N. V.*

THE UKRAINIAN CHURCH: THE PATH FROM MOSCOW TO INDEPENDENCE

Більше тисячі років пройшло з дня хрещення Русі, але релігійне питання є і далі дуже актуальним на теренах сучасної України. На даний час, як і раніше, росіяни намагаються підкорити собі нашу державу. Однією з найважливіших інституцій для них була і залишається церква, на яку вони завжди дивились як на “ласий шматок”, який дозволить їм ще міцніше закріпитись на наших землях і мати більше впливу на населення, пропагуючи за допомогою неї “вигідну” їм інформацію. Сотні років ми знаходимось під владою неканонічної Москви, багато людей впевнені, що це саме та “правильна”, первісна церква, проте ні, адже під егіду Московії вона стала лише в 1686 році [7, с. 189].

Розглядаючи історію створення самого Московського патріархату, постає дуже багато запитань. Виник він шляхом відділення від Київської митрополії наприкінці XV ст. і майже 100

років був неканонічним, тобто таким, який не визнавали інші митрополії та ієрархи. Проте після завоювання Константинополя турками, до Москви з візитом прибуває патріарх Єремія. Московити скориставшись нагодою запропонували йому залишитися, і обійняти престол у Володимирі-на-Клязмі. Така пропозиція відверто не задовольнила Єремію, адже він розраховував стати московським патріархом. Проте і тут московити знайшли для себе вигоду. Вони тримали священнослужителя фактично в заручниках, посадивши на “хліб і воду” і домоглися для себе підписання такої довгоочікуваної грамоти, що канонізувала московський патріархат. Відтак і утворилася церква, відома наразі як РПЦ [1, с. 80; 12, с. 176].

Спроби підкорити собі Київську митрополію московити здійснювали ще за часів Богдана Хмельницького. Коли підписувався Переяславський договір в 1654 р., а українські землі фактично переходили до рук Московської імперії, дуже гостро постало церковне питання. Вимоги передати київський престол Москві також зустрічаються і в Переяславських статтях 1659 року, проте ці спроби підпорядкування були невдалими. Але ситуація змінилася, коли посаду гетьмана обійняла відверто промосковська персона. Нею став Іван Самойлович. Його донька Анастасія вийшла заміж за Юрія, який був племінником луцького та острозького єпископа Гедеона Святополк-Четвертинського. Останній, посварившись з львівським митрополитом наважується на втечу, а куди бігти, де шукати прихистку? Знайшов він його аж в Батурині, у свого свата-гетьмана. Іван Самойлович, свою чергою, вирішує протегувати свого родича на київський митрополичий престол. Позаяк вище духовенство було проти такого рішення, то гетьман вирішив заручитись підтримкою Московії, а саме патріарха Йоакима [5, с. 13–27]. Вони вирушили до Москви та вже 8 листопада 1685 року, Гедеона Святополк-Четвертинського було поставлено на посаду Митрополита київського [6, с. 564].

Відтак з Москви до Константинополя вирушає делегація, яка просить у Вселенського патріарха Діонісія передати Київську митрополію в підпорядкування московитам. Попри спроби ізраїльського патріарха Досифея, відмовити його в такому проханні, Діонісій все ж погоджується, щоправда, не відразу, а після хабаря.

Московити запропонували останньому 200 золотих і 120 соболів. Бажання наживи зіграло свою роль і Діонісій погодився на передачу. Він підписав грамоту про передачу Київської митрополії московському патріархату і вже наприкінці 1686 року її було доставлено до Москви [1, с. 80].

У подальшому доля української церкви була дуже важкою. До 1722 р. її повністю підпорядкували Синоду. Київську митрополію фактично перетворили на одну з рядових єпархій російської церкви, що від самого початку була повністю і навечно з'єднана з абсолютистською державою, тобто Російською імперією [13, с. 334]. З часом на московський лад змінилася вся церковна архітектура, іконопис, друк церковних книг, літургія. Служба Божа велася церковнослов'янською, а фактично російською мовою, що визначало багатовікове тотальне зросійщення національної культури та підривало основи ментальності українського народу.

Проте, під час Першої світової війни, коли дуже гостро постало українське питання, влада вирішила повернути собі таку важливу церковну інституцію. Саме через це у 1919 році до Константинополя від Директорії УНР вирушає делегація, яка просить у Вселенського патріарха повернення автономії українській церкві. Один з її членів, а саме Олександр Лотоцький говорив так: “Основна засада української держави полягає в тому, що в самостійній державі повинна бути і самостійна церква. Цього все одно вимагають інтереси і держави, і церкви. Ніякий уряд, що розуміє свої державні обов'язки, не може погодитися на те, щоб центр церковної влади перебував у іншій державі...” Автокефалії українській церкві все ж вдалося досягнути, проте аж в 1921 році, після декількох церковних з'їздів. Це був важкий шлях, адже вже на той момент більшість митрополитів були відверто проросійськими та навіть думки не допускали про можливість існування такої самостійності [2, с. 138]. На чолі Української Автокефальної Православної Церкви стає митрополит Василь Липківський. Здавалося б, нарешті така довгоочікувана автономія, все мало б бути добре, проте, московитам не потрібно було, щоб в українців існувала своя церква. Почалися різного роду гоніння митрополитів УАПЦ [3, с. 243].

Загалом, в часи радянської Росії церква перебувала в дуже скрутному положенні. Храми закривали, подекуди навіть руйнували, або ж розміщували в них склади. Навіть після здобуття Україною незалежності ситуація залишалася поганою. Кількість церков московського патріархату значно перевищувала кількість київського.

Такою ситуація залишалася до 2018 року. Саме тоді Вселенський патріарх на об'єднавчому соборі надав українській церкві томос, а з ним, відповідно і самостійність. Вселенський патріарх Варфоломій урочисто вручив томос про автокефалію главі Православної церкви України митрополиту Епіфанію. Це відбулося у соборі святого Георгія Переможця у Стамбулі, що є резиденцією Константинопольського патріарха. Напередодні, 5 січня 2019 року в Стамбулі відбулося офіційне підписання томосу Вселенським патріархом. Вселенський патріархат благословив створення єдиної канонічної автокефальної помісної Православної церкви в Україні (ПЦУ), незалежної від російської православної церкви. Перед тим синод Вселенського патріархату також зняв анафему РПЦ, накладену свого часу на глав тодішніх УПЦ КП і УАПЦ, і повернув їх і підпорядкованих їм архієреїв і вірян у канонічне спілкування зі світовим православ'ям. Крім того, синод Вселенського патріархату скасував своє давнє рішення, яке Москва хибно трактувала як нібито передачу Московському патріархатові в церковне підпорядкування історичної Київської митрополії. 9 січня на Томосі поставили свої підписи всі члени Синоду Константинопольського Патріархату, чим було формально завершено процес здобуття автокефалії Помісною Українською Православною Церквою [11]. Це дало Україні можливість будувати незалежне церковне життя, зменшило російський вплив на українське православ'я та сприяло зміцненню національної ідентичності. Попри позитивні зміни, томос спричинив певну напругу між ПЦУ та Українською православною церквою Московського патріархату (УПЦ МП). Це призвело до розбіжностей серед вірян, суперечок за право власності на храми, що інколи переростали у конфлікт [10].

Отож, українська церква, як і культура в цілому, перебуваючи під егідою Москви дуже постраждали, навіть зараз дуже відчутними залишаються наслідки російського панування. Але всупереч всім

труднощам боротьби, на українських теренах постала вільна, самостійна церква, яка отримала назву Православної церкви України.

Список використаних джерел та літератури:

1. Ветошніков К., Деркач Т. “Передача” Київської митрополії Московському патріархату у 1686 році. Київ: Вид. дім журналу “Пам’ятки України”, 2018. 80 с.
2. Воронин О. Історичний шлях УАПЦ. Кенсінгтон, США: “Воскресіння”, 1992. 138 с.
3. Гордієнко Д., Клос В., Мицик Ю., Преловська І. Історія Української Православної церкви. Харків: Фоліо, 2019. 243 с.
4. Зема В. Київська митрополія перед викликами ренесансу та реформації. Київ: Критика, 2021. 464 с.
5. Зінченко А. “...Аки в разтерзании ума обреталися многие” (Українське духовництво і підпорядкування Москві Київської митрополії). *Київська старовина*. 2006. № 5 (371). С. 13–27.
6. Іларіон, митр. (Іван Огієнко). Українська Церква за час Руїни 1657–1687. Вінніпег: Українське Наукове Православне Богословське Товариство, 1956. 564 с.
7. Клос В. Автокефалія Української Церкви: огляд від Хрещення до Синодального Томосу. Харків: Фоліо, 2021. 189 с.
8. Огієнко І. (Митрополит Іларіон). Українська Церква за час Руїни (1657–1687). Київ: Наша культура і наука, 2006. 467 с.
9. Огієнко І. Українська церква. Нариси з історії Української православної церкви: У 2 т. Київ: Україна, 1993. Т. I–II. С. 157–194.
10. Православна Церква України: шлях кризь віки. *Pomisna.info*. URL: <https://www.pomisna.info/uk/tserkva/istoriya/>
11. Україна урочисто отримала томос про автокефалію ПЦУ. *Radio Свобода*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/29693704.html>
12. Харишин М. Історія підпорядкування Української Православної церкви Московському патріархату. Київ, 1995. 176 с.
13. Харишин М., Мордвінцев В. Російське самодержавство та Київська митрополічна кафедра, або як Українська православна церква позбулася автокефалії. Київ, 1999. 334 с.

Дегтярьов М. Д.

*Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів,
філологічний факультет, студент 2-го курсу,
035: Літературна творчість*

**ЛЮДСЬКЕ ЖИТТЯ В ПРОТИСТАВЛЕННІ
ДО КАТАСТРОФИ: КОНТРАСТИ В НОВЕЛІ
“ХВАЛА ЖИТТЮ” МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО**

Dehtiarov M. D.

*Ivan Franko National University of Lviv, Lviv,
Faculty of Philology, 2nd-year student,
035: Literary creativity*

**HUMAN LIFE AGAINST A CATASTROPHE: THE CONTRASTS
IN MYKHAILO KOTSYUBINSKY'S NOVEL
“IN PRAISE OF LIFE”**

Новелу “Хвала життю” разом з оповіданнями “Сон” та “На острові” Михайло Коцюбинський написав після однієї зі своїх поїздок в Італію. Твір описує враження письменника від побаченого під час відвідин Мессіни — міста, знищеного землетрусом 1908 року. У листі від 16 червня 1910 р. до своєї дружини він писав: “Яке страшне враження зробив на мене цей город! Все в руїнах, з вулиць зробились гори всякого грузу та каміння. [...] Люди якісь залякані, сумні, жінки в жалібних чорних крепах, у мужчин тільки чорні краватки, і в очах кожної людини — жах” [2, с. 25-26]. Багато з описаного в тому листі М. Коцюбинський згодом переніс у саму новелу. Водночас у творі відобразився не тільки шок письменника від зруйнованого міста, але і його любов до світу. Михайло Костенко у своїй праці “Художня майстерність Михайла Коцюбинського”

висловлює думку, що цю новелу породила саме “безмежна закоханість письменника в людину та природу” [1, с. 84].

Уже перший абзац означає головне протиставлення твору: людське життя проти більшого, сильнішого світу, у якому воно розгортається. Письменник, добираючи слова, навмисно підкреслює, що землетрус “обернув пишну Мессіну в груді каменя”, і земля “легко струснула з себе величний город, як пес струшує воду, вилізши із річки” [3, с. 464]. Робиться акцент на вразливості людини в цьому світі. Не випадково М. Коцюбинський у цьому абзаці також змальовує й протилежну, “привітну”, сторону природи: спокійне море, синє небо, залиті сонцем помаранчеві сади. Так автор підкреслює її мінливість, від якої людина прямо залежить і на яку вона жодним чином не може вплинути. Такий початок покликаний єдино на те, аби завчасно представити місцевих слабкими та скривдженими.

Опис життя посеред руїн Мессіни починається із цікавого контрасту: ліричний герой “сподівався стрінути тишу та холод великого кладовища”, а натомість він бачить хлопця, що біжить за ослом та кричить із “сицилійським жаром”, продаючи цибулю [3, с. 464]. За допомогою такого протиставлення (тиша — крик, холод — жар) автор не тільки вводить людей у твір, а ще й дуже рано закладає думку про те, що вони є не такими вже змертвілими, як здається спочатку.

Утім, ця ідея відкладається аж на самий кінець твору, а поки М. Коцюбинський зупиняється якраз на тому безмежному горі, що відобразилося на постраждалих. Автор у певному сенсі дегуманізує жителів цього міста, називаючи їх “чорними постатями” (слово “чорний” у творі використовується чотирнадцять разів, і лише раз воно не стосується людей), що не ходять, а “впливають”, “нечутно ступають” чи “сунуться”. Особливу увагу він звертає на очі: “Ті страшні, чорні, жажливі очі, які замкнули в собі пекло різдвяної ночі і вже більше нічого не можуть бачити. Може світити сонце, голубіти море і небо, сміятися радість, а ті очі, поширені й мертво блискучі у великих орбітах, звертали погляд вглиб себе і божевільно вдивлялись у розхитані стіни, вогонь і трупи найближчих” [3, с. 465]. Ці два речення мають у собі ще два цікавих контрасти. Перший — “пекло

різдвяної ночі” — створений не письменником, а самим життям, адже трагедія дійсно сталась саме на Різдво — свято, що зазвичай асоціюється із чимось радісним. Крім того, у цьому реченні маємо ще й підтекст суто біблійний: письменник називає ніч, коли народився Син Божий, пекельною. Другим контрастом є протиставлення навколишнього світу, що тепер може знову бути для цих людей лагідним чи красивим, до тої дійсності, що вони бачать перед собою. Вони дивляться не назовні, а вглиб себе, знову й знову проживаючи минуле горе. Так автор заявляє про безповоротність того, що описує: йому здається, що ці люди, усе втративши, існують у теперішньому лише тілом, але душа їхня назавжди прив’язана до тієї ночі.

Далі письменник зміщує увагу з людей на чергові описи потрошеного міста, що реалізуються в нових контрастах: мертві гори зі зруйнованих будинків протиставляються синьому небу та вцілілій частині однієї зі споруд. Тоді нам представляють робітників, що займаються розкопками. В описі їхньої роботи М. Коцюбинський не вказує на жодну їхню емоцію. Вони дістають по частинах тіло жінки з-під завалів, складають ті рештки в мідницю, і все це механічно, без жодної реакції. Тут вони протиставляються ліричному герою твору, що не може довго навіть просто дивитися на цей процес. Для них він є вже звичною, буденною справою, до якої вони вже пристосувалися, і яка відбувається всюди довкола, що можна зрозуміти з подальшого демонстрування подібних груп робітників усюди по руїнах.

Цікавим є початок наступного абзацу: “На площі перед собором було так тісно, що ніде було і повернутись” [3, с. 466]. Звичною асоціацією до таких слів було б якесь велике стовпище, натовп, але вже в наступному реченні письменник показує нам зовсім протилежну картину: “Вона вся завалена була старим мармуром церкви, уламками пілястрів, орнаментами амбразур” [3, с. 466]. Така гра із читацькою уявою додає тексту глибшого відчуття ненатуральності та трагічності міста, а разом із тим підкреслює перевагу в ньому мертвого над живим.

Далі автор переказує розмову ліричного героя з колишнім банкіром. Саме із цього епізоду починається розвиток ідеї “живості” мешканців Мессіни, що була закладена ще в моменті з хлопцем та віслюком. “Чорний панок” розповідає про те, як все втратив

(письменник не припиняє використовувати контрастів і зазначає, що “гичка цибулі, якою трясє чоловік, перетяла сірі руїни й зазеленіла на блакитному небі” — уже втретє руїни протиставляються небу [3, с. 466]), а тоді раптом пропонує ліричному герою оглянути його будинки. Не до кінця зрозуміло, навіщо він це робить. Дія ця може мати два значення: перше й найбільш вірогідне — у цій пропозиції втілюється проста потреба жалю й уваги до себе; друге — панок мав за мету розжалити ліричного героя й потім щось у нього просити. У кожному разі в очі впадає його незвична “людськість” порівняно з тими, кого ліричний герой уже минав. Можна сперечатися й казати, що робітники перед тим теж були описані набагато менш похмуро за інших людей, але, на мою думку, їхня пристосованість до своєї реальності не є чимось для твору незвичним. Вона для них є більше відповіддю на дилему: або адаптація до такої дійсності, або смерть. Так само й для тих, хто виходив на початку тексту по цибулю, їсти хоч би й таку їжу було питанням виживання. Вони всі були повинні так чинити, аби вижити.

Цей банкір, однак, не мусив ані першим заговорювати до ліричного героя, ані щось подібне йому пропонувати. Він міг би не звертати на нього жодної уваги, залишатися мовчазним, як це зробила, наприклад, жінка з дитиною, про яку письменник пише далі. У ній самій також є доволі цікава деталь, а саме те, що вона відмовляється від допомоги. Такий вчинок аж бринить однією із найбільш важливих людських рис: гордістю. Цю думку М. Коцюбинський підтверджує реченням: “Тоді я зрозумів, що се одна із тих, які звикли давати, але не навчилися ще брати” [3, с. 466]. У ній в цей момент борються дві протилежності: горе, яке можна було би полегшити, відкрившись до допомоги, та людська гордість, через яку їй не вдається переступити.

В образі робітника, що далі зустрічається ліричному герою дорогою, письменник відмічає “презирство до тої землі, що не вміла шанувати людської праці” [3, с. 467]. Автор, по суті, говорить про образу, відчуття несправедливості — ще одну річ, дуже притаманну людині.

М. Коцюбинський, поступово нарощуючи цей мотив, не поспішає розкривати його роль для твору. В описі дідка він

повертається до початкового образу “чорної постаті”, байдужої до навколишнього світу. Відстороненість старого підкреслюється контрастом між ліричним героєм та ним: коли починається землетрус, перший терпне, лякається, а другий навіть голови у відповідь не підіймає.

Однак кульмінація наближається — і письменник потроху розкриває свій основний задум, послуговуючись для цього новим протиставленням. Він зображує юрбу, що стовпилася навколо якогось “ставного добродія” [3, с. 467]. Для опису натовпу вкотре застосовується епітет “чорний”, а от чоловіка, що до нього промовляє, автор навмисно вбирає в біле. Цим контрастом письменник позначає наближення дуже важливої для твору зміну настрою.

Ліричний герой думас, що чоловік перед юрбою — проповідник, що говорить про “про марність всього живого перед жорстоким лицем природи” [3, с. 467], але ці його міркування вмить розбиваються письменником, що зображує зовсім протилежну до них реальність: “добродій” виявляється звичайним шарлатаном. Цей момент у творі запускає серію контрастів, що разом становлять, по суті, його кульмінацію. Ті “чорні” жінки, що протягом всього твору змальовувалися лише у своїй цілковитій жалобі та що, здавалося б, після землетрусу втратили вже будь-яку цікавість до життя, виявляються раптом усе тими ж людьми, яким важливо виглядати молодо й красиво. Автор показує, як ті мертві, божевільні очі, що він із таким трепетом досліджував на початку твору, пильно стежать за кожним рухом шахрая.

Через таке протиставлення враження ліричного героя про місцевих до їхньої реальної сутності задум тексту нарешті стає очевидним. Усі понурі картини, що становлять значну його частину врешті блякнуть перед життям, любов’ю до якого просякнутий ледь не кожен твір письменника. Та безповоротність, яку він підкреслював, змальовуючи людей, раптом виявляється нереальною. М. Коцюбинський знову повертається до процесу знесення небезпечних споруд та до розкопок, але відмічає, що це все вже втратило увесь свій емоційний вплив. Він звертає увагу на протилежність вище описаного: радісну, красиву природу вдалині, і,

протиставляючи життя смерті (кладовищу), завершує новелу словами: “...і душа моя проспівала над сим кладовищем хвалу життю” [3, с. 468].

Список використаних джерел та літератури:

1. Костенко М. Художня майстерність Михайла Коцюбинського. 2-ге вид. Київ: Радянська школа, 1969. 272 с.
2. Коцюбинський М. Зібрання творів : у 7 т. Київ : Наукова думка, 1975. Т. 7: листи (1910-1913). Київ : Наукова думка, 1975. 430 с.
3. Коцюбинський М. *Fata morgana*. Харків: Фоліо, 2017. 506 с.

Дмитрів М. І.

Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів,
Філософський факультет, студентка 1-го курсу (м), 033: Філософія

ПЕРЕОЦІНКА СУБ’ЄКТИВНОСТІ В ЕКЗИСТЕНЦІЙНІЙ ТА ПОСТМОДЕРНІСТСЬКІЙ ФІЛОСОФІЇ

Dmytriv M. I.

Ivan Franko National University of Lviv, Lviv,
Faculty of Philosophy, 1st-year master’s student, 033: Philosophy

REVALUATION OF SUBJECTIVITY IN EXISTENTIAL AND POSTMODERN PHILOSOPHY

Починаючи з XIX-XX століття ідея суб’єкта у західній філософії зазнала кардинальних перетворень. Якщо раніше суб’єктивність здавалася чимось самоочевидним, що не може й бути поставленим під сумнів, то у згаданий період така очевидність розвіюється, а натомість з’являються нові питання: що нам розуміти під “собою” або “Я”? Чи слід взагалі вважати це дечим реальним? Відбувається досить раптове переосмислення суб’єкта, який класично (у декартівському розумінні) вважався цілісною і постійною сутністю, так звану “мислячою субстанцією”, що є центром пізнання та діяльності. У екзистенціалізмі та постмодернізмі, про які йтиме мова у цій доповіді, суб’єкт стає “децентрованим”, інакше — він перестає розумітися, наче цілісна та незмінна сутність. Як ми з’ясуємо нижче, існує розбіжність між тим, що пропонують одні й інші філософи натомість. Хоча із вищесказаного може логічно виникнути питання про причини такого перелому, це вимагало б окремої й громіздкої розвідки про те, чому виникли ірраціоналістичні та нігілістичні та інші філософії, наслідком чи частиною яких є, власне, переоцінка ідеї суб’єкта. Тож

мусимо обмежити предмет нашої розмови й зосередитися на тому, до яких висновків підводить сама ця переоцінка. Метою цієї роботи є спроба більш-менш точного окреслення проблеми, на яку сучасна філософія ще покликана відповісти.

Актуальність цієї теми є доволі прозорою, з огляду на те, що питання суб’єктивності є насущним у контексті сучасних філософських дискусій. До прикладу, у дискурсі свободи волі, суб’єктивність мусить або визнатися як центр свободних дій, або бути фактично нівельованою, якщо свобода волі заперечується. Бо якщо навіть “мій” вибір — насправді не мій, не є моєю свободною волею, то що тоді таке оце “я”? Не можна не згадати й вкрай популярних сьогодні феміністичних та гендерних студій, у яких проблема суб’єктивності природно впливає із питання про гендерну ідентичність. У таких дослідженнях можна зустріти, як критика ідеї біологічно напередвизначеної статі пов’язується до купи з критикою ідеї цілісного та незмінного суб’єкта взагалі. Зрозуміло, що в ширшому сенсі це стосується не лише гендерної ідентичності, але й культурної, національної та інших, адже виникає полеміка щодо того, чи існує суб’єкт як сталий центр ідентичностей, чи він є розмитим, а ідентичність, отже, — плаваючою, “номадичною”.

Французька дослідниця Ж. Рюс якось відзначила, що хоча в наші дні образ людини й суб’єкта розпливаються і набувають невизначеної сутності, вони зовсім не зникли із філософської сцени [4, с. 490]. Зрозуміло, що переосмислення суб’єктивності якраз і стало наслідком того, що суб’єкт став предметом філософської уваги, тоді як до цього він довгий час перебував поза увагою, ніби дещо самоочевидне. Як і екзистенційні мислителі, яких звинувачували в суб’єктивізмі, так і постмодерністи, які власне й виступали обвинувачами, наполягали на тому, щоб замінити уніфікований і перманентний картезіанський суб’єкт на те, що називається “децентрованим” суб’єктом [2, с. 223–224]. Іншими словами, визнати, що немає ніякого “центру”, ніякої “вихідної точки”, ніякої сутності чи “мислячої субстанції”, яка б була основою людського буття.

Екзистенційні мислителі були одними з перших, хто виступив з такою переоцінкою суб’єктивності. Відкинувши ідею суб’єкта як своєрідного статичного фундаменту людського буття, екзистенційна

філософія запропонувала таке розуміння останнього, яке постійно “перевершує” себе. Таке самоперевершення виникає завдяки тому, що людина постійно перебуває на роздоріжжі своїх можливостей. Від нас не залежить те, перед якими можливостями ми постанемо, і між якими можливими рішеннями нам доведеться обирати. Однак ми змушені робити вибір, і власне цей вибір, який ми здійснюємо, ця свобода, на яку ми приречені — це і є те, що ми називаємо “собою”, і те, що отримало назву “екзистенція”. Людина — незавершений проєкт, що не має напередвизначеного плану — це доволі лаконічно описано сартрівською формулою “існування, що передує суті” (екзистенції що передує есенції). Отже, повертаючись до вихідної тези, ми є “децентровані”, оскільки постійне становлення того, ким ми є, наша незавершеність, не дозволяє такий центр встановити.

Постмодерністська філософія, що з’явилася на кілька десятиліть пізніше, критикувала картезіанського суб’єкта чи не з більшим радикалізмом, позаяк саме постмодерністам належать констатація про “смерть суб’єкта” (термін М. Фуко). Так чи інакше, йдеться про те саме заперечення самототожного і єдиного “Я”, однак запропоновані альтернативи інтерпретації суб’єктивності у постмодерністів важко піддаються узагальненню. Спільним між ними можна назвати те, що місце суб’єкта витісняється різного роду знеособленими, “анонімними” силами, а те, що називається суб’єктом виявляється лише проявом таких сил чи своєрідних обумовленостей: соціальних, історичних, несвідомих тощо. Інакше кажучи, людиною “промовляють” чи то наративи, дискурс та інші кореляти знання/інформації/мови (Р. Барт, М. Фуко та ін.), чи то бажання та інші форми несвідомого (наприклад, Ж. Дельоз та Ф. Гваттарі, Ж. Лакан) тощо. При цьому, як відзначається деякими дослідниками, ці обумовленості не свідчать про буквальний детермінізм — тобто ці сили чи “структури” можуть бути непередбачуваними, випадковими і т. д [2, с. 223].

Здається, що сказане у двох попередніх абзацах підводить до висновку: екзистенціалісти пропонують фактично ототожнювати суб’єктивність зі свободою, а постмодерністи — із зовнішніми чи внутрішніми, але несвідомими обумовленостями. Р. Вікс у своєму дослідженні сучасної французької філософії, висловлює досить

подібну думку. Наприклад, порівнюючи децентрованого суб’єкта у Ж.-П. Сартра та Ж. Лакана, він висновує: “Сартр асоціює децентровану суб’єктивність з абсолютною свободою; Лакан значною мірою асоціює її з соціальною детермінацією індивіда” [3, с. 129]. Але якщо суб’єктивність таки обумовлена, то що ж зі свободою? Чи можлива свобода, коли суб’єкт уподібнюється до радіоприймача, що транслює через себе різного роду деперсоналізовані сили? Вікс у цьому контексті відзначає, що таку інтерпретацію людини можна було б порівняти із “джазовою імпровізацією” (тут йдеться насамперед про Ж. Дельоза — М. Д.), але й тоді все ще залишається запитання: чи існує все-таки “той, хто імпровізує”? [3, с. 277]. Деякі дослідники, ніби відповідаючи на це питання, підкреслюють, що постмодерністи принаймні не заперечують свободи. Наприклад, говорячи про М.Фуко: те, ким “суб’єкт” себе вважає, справді обумовлюється дискурсом, а проте цим французький філософ начебто не заперечує свободи чи свободної волі, а лише “описує параметри, що її зумовлюють”. Звісно, доволі важко помислити, що залишається від свободи, коли у неї є такі “параметри” — це усвідомлює й авторка цього коментаря, кажучи, що фукіанська позиція є досить “незручною відправною точкою” [1, с. 148–149].

У кінцевому підсумку, ми спробуємо окреслити суть проблеми, пов’язаної з переосмисленням суб’єктивності. Як і в екзистенційній, так і в постмодерністській філософії стверджується, що людське буття не може вкладатися в рамки самототожного і монолітного суб’єкта. Екзистенція, грубо кажучи, є своєрідним прикладом парадокса про корабель Тесея, на якому поступово замінюють усі дошки. Але якщо класична відповідь на парадокс каже, що сутність корабля існує і залишається незмінною, то уявивши таким кораблем людину, прийдемо до висновку, що ніякої такої незмінної сутності немає. І тільки “заміняючи дошки”, ніби постійно перебудовуючись, — тільки тоді ми якраз і стаємо “собою”, реалізуємо свій проєкт — такою є пропозиція екзистенційної філософії. Постмодерністське тлумачення суб’єктивності, як видається, залишає доволі непевне місце для можливості свободного “самобудування”, адже (продовжуючи цю метафору) припускає, що як і самі дошки, так і їхня заміна — це те, що від нас не цілком

залежить. Що підтверджують сучасні дослідники, ключова відмінність тут полягає саме в тому, що суб’єкт, хоч він і “децентрований”, наділяється в екзистенціалізмі набагато більшим ступенем активності (свободи волі), ніж у постмодерністських напрямках [2, с. 232]. Це, зрештою, підводить цих же дослідників до думки, що екзистенціалістську інтерпретацію суб’єктивності слід було б переглянути знову, щоб витворити теорію суб’єктивності, яка не спрощуватиме розуміння суб’єкта, але й не позбавлятиме нас свободи волі.

Список використаних джерел та літератури:

1. Eagan J. The deformation of decentered subjects: Foucault and postmodern public administration. *International Journal of Organization Theory & Behavior*. 2009. Vol. 12, no. 1. P. 141–162.
2. Reynolds J., Woodward A. Existentialism and Poststructuralism: Some Unfashionable Observations. *The Bloomsbury Handbook of Existentialism* / ed. by A. Woodward, J. Reynolds, F. Joseph. 2nd ed. 2024. P. 219–235.
3. Wicks R. *Modern French Philosophy: From Existentialism to Postmodernism*. Oxford: Oneworld Publications, 2003. 342 p.
4. Рюс Ж. Поступ сучасних ідей: Панорама новітньої науки / пер. з фр. В. Шовкун. Київ : Основи, 1998. 669 с.

Зякун О. С.

*ЛНУ ім. Івана Франка, м. Львів, філософський факультет,
студент 1 курсу (м), 032: Філософія*

ПРИРОДНИЙ І НАДПРИРОДНИЙ ШЛЯХИ БОГОПІЗНАННЯ

Ziakun O. S.

*Ivan Franko National University of Lviv, Lviv,
Faculty of Philosophy, 1st-year student (m), 032: Philosophy*

NATURAL AND SUPERNATURAL WAYS OF THE COGNITION OF GOD

Проблема богопізнання є перш за все богословською, в якій, видається, не може бути варіативності. Однак ця думка є слухною лише в межах деякої окремої релігії, чи навіть окремого її напрямку. Чисельні релігії, таким чином, передбачають різні способи пізнання Бога. З іншого боку, богопізнання — це релігійно-філософська проблема, інакше — осмислення цього феномену в межах деякої філософської школи чи напрямку, і ці осмислення також є досить численними. Різноманітність богословських і філософських підходів виглядають як деяке мозаїчне полотно непростих взаємовпливів релігії та філософії. Методологія цих підходів також багатоманітна. Відповідно, виділяють богословські вчення фідеїзму, раціоналізму, інтелектуального інтуїтивізму, містичного інтуїтивізму, містичного емпіризму та інші. Синтез теології та філософії дають різновиди метафізичних (неоплатонізм, трансценденталізм, діалектика, схоластика) та постметафізичних (екзистенціалізм, персоналізм, феноменологія, герменевтика, аналітика, структуралізм, постструктуралізм) методологій богопізнання, кожна з яких пропонує власну онтологію та антропологію [2].

В даній розвідці буде розглянуто один зі способів богопізнання на прикладі вчення християнської ортодоксальної церкви, для якої, пам'ятаймо, він є єдино істинним. Цей спосіб богопізнання

складається з двох взаємозалежних етапів: природного і надприродного пізнання (Одкровенні). До надприродного Одкровення належить також Святе Письмо, але, строго кажучи, його відносять до проміжного етапу. Природне Одкровення і Святе Письмо — це підготовчі сходинки до безпосереднього єднання із Богом. Далі розглянемо кожен з цих етапів.

Природне пізнання включає три напрямки: природа, людина, історія. Перший напрямок — дослідження природи (Божого творіння). Зауважуючи красу, гармонію, доцільність, що панує у світі, людина, ймовірно, прийде до ідеї її Творця. Так Григорій Богослов у Слові 28, про богослов'я, пише “Є Бог — творча і змістовна причина всього; в цьому наші вчителі — і зір, і природний закон, — зір, спрямований на видиме, яке прекрасно влаштоване і здійснює шлях свій... природний закон, від видимого і добре влаштованого приходить до висновку про Творця цього всього” [1, с. 81]. Другий напрямок — пізнай самого себе, і таким чином пізнаєш Бога. Відповідно до вчення ортодоксального християнства людська душа має три сили: розум, волю і чуття, кожна із яких свідчить про існування Бога. Так в розумі існує вроджена думка про існування Істоти найдосконалішої та нескінченної (як в Декарта). У сфері волі (поведінки) — це голос сумління, моральний закон, який відчуває в собі людина (як в Канта). У сфері чуття — це природне прагнення до блаженства, яке може бути наслідком лише добродісного життя. Василій Великий писав “Якщо ти прислухаєшся до себе, не матимеш потреби шукати слідів Творця у влаштуванні всесвіту, але в самому собі, наче в малому якомусь світі, побачиш велику премудрість свого Творця” [3]. Третій напрямок — дослідження людської історії. Як в історії окремої людини, так і в історії народу чи держави можна збагнути свідчення про існування Божественного Промислу, що керує історичними процесами. Власне сама природна історія людства є тим простором, всередині якого здійснюється священна історія спасіння людства. Цей напрямок добре проілюстрований у творі Августина “Про град Божий”.

Святе Письмо за своїм джерелом — це надприродне знання, адже воно є слово Боже, проте зазвичай його розглядають як проміжну сходинку між природним і надприродним Одкровенням.

Вважається, якщо людина читає Святе Письмо із відповідним духовним налаштуванням, з молитвою, то слово Боже впливає на неї надприродним чином і долучає її до справжнього Автора Біблії.

Надприродне богопізнання можливе лише в особистому досвіді духовного життя при натхненні Святим Духом. Це богопізнання передбачає декілька етапів:

- Поеднання людини з Богом. За словами Григорія Ниського “блаженство полягає в тому, щоб мати Бога в самому собі” [4];
- Людина пізнає Бога лише тією мірою, в якій Сам Бог їй себе відкриває;
- Від людини вимагається ретельна підготовка до прийняття Божественного Одкровення, що має виражатися в очищенні від гріхів і в боротьбі із пристрастями. Феодорит Антиохійський говорив “Коли ти позбудешся своєї грішної природи і одягнешся в безгрішність, ти побачиш Бога тою мірою, якої заслуговуєш” [5];
- Надприродне богопізнання можливе лише після хрещення, інакше в межах Церкви.

Природне і надприродне шляхи богопізнання виглядають як дещо єдине, але при цьому природний шлях, не виражає суттєвого, хоч і може розглядатися як деяке знання, що можна передати іншим, тоді як надприродний шлях, навпаки, це суттєве виражає, але пережитий людиною досвід від безпосереднього контакту із Богом досить складно, в строгому значенні, можна назвати знанням.

Отже, в даній розвідці було висвітлено складність і різноплановість даної проблеми, проілюстрували, без порівнянь і глибокого аналізу, один зі шляхів богопізнання, де природне і надприродне Одкровення варто розуміти як два етапи, неможливі один без одного. Думаю, що в подальших дослідженнях, доречно порівняти, наприклад ортодоксальний і протестантський шляхи, у двох авраамічних релігіях, в авраамічній і не авраамічній, а також як вони осмислюються у релігійно-філософських напрямках.

Список використаних джерел та літератури:

1. Григорій Богослов. П'ять слів про богослов'я / перекл. з давньогрецької Уляна Головач, вступна стаття і коментарі Тарас Тимо. Львів: Видавництво Українського католицького університету 2018. 270 с.
2. Богопізнання. ВУЕ. URL: <https://vue.gov.ua/Богопізнання> (дата звернення: 10.11.2024).
3. Basilii Magni. Homilia in illud, Attende tibi ipsi//PG. T.31.Col. 213D-215A.
4. Gregorii Nysseni. De Beatitudinibus. 6 // PG. T.44. Col. 1264D.
5. Theophilli Antiocheni. Ab Autolycum. 1.7// PG.Col.1036B

Козяр В. В.

*Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів,
філологічний факультет, бакалавр 3-го року навчання,
035.01: Українська мова та література (Літературна творчість)
Науковий керівник: доцент Челецька М.М.*

**МАЗОХІЗМ І СЕКСУАЛЬНІСТЬ У РОМАНІ ЛЕОПОЛЬДА
ФОН ЗАХЕР-МАЗОХА “ВЕНЕРА В ХУТРИ”**

Koziar V. V.

*Ivan Franko National University of Lviv, Lviv,
Faculty of Philology, 3rd-year student,
035.01: Ukrainian language and literature (Literary art)
Academic advisor: Associate Professor Cheletska M. M.*

**MASOCHISM AND SEXUALITY IN LEOPOLD VON SACHER-
MASOCH'S NOVEL “VENUS IN FURS”**

Мазохізм як літературний і психологічний феномен викликає стійкий інтерес дослідників завдяки його здатності розкривати складні аспекти людської поведінки та ідентичності. Роман Леопольда фон Захер-Мазоха “Венера в хутрі” є ключовим текстом у вивченні цієї тематики, адже в ньому поєднуються елементи внутрішніх переживань та власного неприйняття з широким контекстом культурних уявлень про сексуальність XIX століття. Мазохізм у цьому творі виступає не лише як форма поведінки, а й інструмент, через який розкривається природа підпорядкування та пошук власної сексуальної ідентичності.

Мета цього дослідження полягає у вивченні зв'язку між мазохізмом та сексуальністю, а також у розкритті того, як роман вплинув на літературне вираження сексуальних тем й гендерних ролей, закріпивши за ім'ям автора поняття “мазохізм” як культурний і психологічний феномен.

Для початку варто усвідомлювати контекст епохи, в яку пише автор. Роман створений у 1870 р., у суспільстві саме панує дух вікторіанської епохи, яка сама у своїй суті є епохою моральності, індиферентності та фригідності, де сексуальна пасивність була архетипною для суспільно-прийнятної поведінки [5, с. 223]. Попередником Захера-Мазоха у спробі зламати суспільні стереотипи був французький письменник і філософ Маркіз де Сад (1740–1814), який керувався принципами доби лібертинізму, заперечуючи всяку мораль як таку. Його прізвище, як і пізніше у випадку з Захером-Мазохом стало синонімом “садизму”. Однак Маркіз де Сад показово дотримувався патріархально домінуючих стосунків у зображенні сексуального життя, а його аморальними персонажами у ХХ ст. зацікавилися спеціалісти з психіатрії та психоаналітики як дослідники підсвідомого.

Загалом тема сексу була на той час табуованою та оминалася у літературних згадках, стрімкий потяг до відкидання сексуального бажання спричинив відсторонений опис міжлюдських стосунків та недостатнє змалювання прояву сексуальних бажань та поглядів у таких жанрах, як “романи-виховання”, історичні романи, соціально-психологічні романи, історичні казки, психологічні новели. Натомість у точній науці відбуваються колосальні відкриття, передусім стрімкий розвиток нейрофізіології та психології дає широке поле для дослідження людської поведінки [3, с. 1–8], зокрема й сексуальної, що стає певним поштовхом до роздумів над сексуальністю та її виявами у житті людей. Зараз сексуальність визначають як центральний аспект буття людини протягом усього життя, що охоплює секс, гендерні ідентичності та ролі, сексуальну орієнтацію, еротизм, задоволення, інтимність та репродуктивну функцію [2, с. 145]. Проте у ХІХ ст. сексуальність розглядають лише з боку поняття сексуальних бажань та проявів.

У творі “Венера в хутрі” Леопольд фон Захер-Мазох демонструє певний скрипт для сексуальної поведінки, яка в той час вважалася девіаційною. Власне, цей сценарій сексуальних алгоритмів стає базою для розкриття поняття “мазохізм”, яке називають за іменем автора. Саме скрипт ролей домінуючого та підпорядкованого, який зображує Захер-Мазох у динаміці романтичних стосунків

Северина фон Куземського та Ванди фон Дунаєв дефініює мазохізм як такий. Карен Горні дає таке визначення мазохізму: “feeling of being putty in the master's hand, of being devoid of all will, of all power, of being absolutely subjected to another's domination”¹ [8, с. 147–161], яке чітко описує стосунки між головними героями роману Захер-Мазоха. Адже сам Северин описує своє бажання підпорядковуватися так: “Бути твоїм рабом! <...> Твоєю безвольною, повноправною власністю, якою б ти могла розпоряджатися на власний розсуд...” [1, с. 77].

По суті, Захер-Мазох закладає теоретичне бачення про мазохізм. У своєму творі автор на правду зображує те, що собою представляє сучасне інтерпретування мазохістських практик, себто “...sexual pleasure derived by inflicting or suffering pain and humiliation within a consensual scenario”² [7, с. 752]. Автор в описі сцен сексуального задоволення вводить мазохістичні практики, а саме: застосування фізичного покарання за допомогою батога, отримання контролю через обмеження рухів, спостереження за сексуальною активністю свого господаря як форму приниження, емоційна домінація, публічна дискредитація та використання праці партнера, як форма самоствердження.

Це відображає підхід, схожий на сучасні практики спільноти БДСМ — психосексуальної субкультури, заснованої на обміні владою між партнерами. БДСМ як соціокультурне явище еволюціонувало з концепцій, сформульованих у творах маркіза де Сада та Леопольда фон Захер-Мазоха, що аналізували межі людської сексуальності, динаміку влади та підкорення. У процесі історичного розвитку ці ідеї були систематизовані та інтегровані у сучасні практики, в яких ключовими принципами стали безпека, добровільність і розумність, представлені аббревіатурою SSC (Safe, Sane, Consensual). Сучасна спільнота БДСМ приділяє особливу увагу дотриманню цих принципів для забезпечення безпечного

---

¹ “це відчуття, наче ти шпаклівка у руках майстра, наче тебе позбавили усієї твоєї волі, усієї сили, наче ти повністю підпорядкований домінуванню іншої особи” (перекл. з англ. автора – В. К.)

² “...сексуальне задоволення, що виникає внаслідок завдання або переживання болю та приниження в рамках добровільної згоди” (перекл. з англ. автора – В. К.)

середовища, де партнери узгоджують межі та умови взаємодії, що мінімізує ризики та запобігає завданню шкоди [7, с. 757–761].

Важливим елементом, який вводить автор у своєму творі, та який пізніше закріплюється суспільним сприйняттям мазохістських стосунків стає акт підписання контракту між обома партнерами, котрі надають повну згоду на такий тип стосунків: “Я глянув на угоду. Під нею стояв її розмашистий рішучий підпис Ще раз зазирнув у її відьомські очі, тоді взяв перо і швидко підписав угоду” [1, с. 116]. Контракт у романі — це як переломний момент усвідомлення власних бажань для обох героїв, які до того могли сумніватися. Певною мірою контракт в стосунках стає певним переходом до ритуалу, і має сакральне значення, адже додатково контракт у практиках мазохізму, може символізувати підпорядкування та домінацію, не тільки власну згоду на стосунки. На думку Жилія Дельоза, це ще більше закріплює в голові Северина розуміння того, що він тепер повністю належить Ванді, що певним чином асоціюється практично з контрактом рабовласників [6, с. 91–102], засновані на стосунках гегемона і підлеглого, що виявляються у прояві сексуальних бажань як підпорядкування та мазохізм. Цим самим автор закладає основи для майбутнього терміну “мазохізм”, який пізніше запропонував психіатр Ріхард фон Крафт-Ебінг для опису сексуальних уподобань, що включають підпорядкування та страждання.

Силу та контроль “Венери в хутрі” уособлює Ванда, яка протягом твору стає домінантою у стосунках із Северином. У своєму сексуальному маніфесті жінка постає як персонажка, що певною мірою схильна до підкорення, проте в стосунках із головним героєм займає позицію контролю. На початку роману Ванда намагається схилити Северина до звичайних стосунків, однак згодом сама стає ініціаторкою угоди та наказів, трансформуючи своє домінування у жорсткіші форми, ніж ті, що пропонував Северин. Він, усвідомлюючи свій потяг, не раз сумнівається щодо правильності своїх дій, метаючись між коханням і ненавистю, але завжди піддається бажанням та увазі Ванди. Їхні стосунки демонструють складну взаємодію між домінантою та підлеглим, де підпорядкування стає для Северина механізмом структурування ідентичності поза

традиційними соціальними нормами. Його потяг до мазохізму відображає глибокі внутрішні конфлікти та прагнення до самовираження, яке суперечить патріархальним моделям. Ванда, у своєю чергою, досліджує владу й гендерні ролі, розширюючи межі жіночої ідентичності, адже в XIX ст. жіноча автономія сприймалася як виняток. Її дії стають актом самоствердження та перегляду соціальних норм, відображаючи здатність до контролю та сили, з якими тодішнє суспільство не пов’язувало жінок.

Стосунки Ванди та Северина демонструють, що сексуальність і бажання формуються не лише через внутрішні пошуки, а й через зовнішні фактори. Кохання між героями може не бути традиційним, але через їхні сексуальні потяги видно, як у контексті мазохістських динамік вони знаходять вивільнення, трансформуючи характерні для вікторіанської епохи гендерні ролі. Їхня сексуальність та її вираження безпосередньо пов’язані із цими внутрішніми бажаннями, адже за визначенням Стюарта Л. Шарме мазохісти часто люблять інтерпретувати кохання як форму приниження, як і доміанти у залежних стосунках схильні виражати кохання приниженням [4, с. 222–223]. Таким чином, відносини між Вандою та Северином стають простором для дослідження того, як зміна традиційних гендерних ролей може сприяти переосмисленню ідентичності та вираженню сексуальності, що відходить від загальноприйнятих норм, відкриваючи нові можливості для самоусвідомлення і самовираження.

Крізь призму персонажів “Венери в хутрі” Мазох демонструє соціальну нерівність своєї епохи [9, с. 8] та маркує абсурдність мислення про однозначність гендерних ролей. Для вікторіанської доби цей твір справді стає викликом, оскільки автор показує, що жінки не є фригідними, а, навпаки, мають свої власні бажання та сексуальність.

Попри фінал роману, коли герой закорковує свої сексуальні бажання (він вважає, зрештою, що “...жінка <...> може бути лише рабиною або повелителькою, але ніколи — товаришкою і супутницею в житті. Товаришкою чоловіка жінка може стати лише тоді, коли цілком буде зрівняна з ним у правах, в освіті та праці” [1, с. 187]), погляд автора на інтимні стосунки та суспільні норми щодо

сексуальних потягів залишаються незмінними. Лише в умовах рівноправності жінки можуть вільно, тобто без соціального осуду, обирати свої ролі — чи то підпорядкованої, чи домінанти, чи рівноправної. Адже, по суті, навіть роль домінанти Ванда не обирала, а сама ідея була нав’язана їй чоловічим голосом, який переконав її стати суб’єктом домінування [9, с. 11]. Це свідчить про те, що уже сам вибір функції у сексуальному контексті є відображенням ширших соціальних відносин. Це доводить, що рівність у сексі може бути досягнута лише тоді, коли рівність буде досягнута в суспільстві загалом. Відтак, “Венера в хутрі” стає важливим текстом, що відкриває нові перспективи для розуміння гендерних відносин та сексуальності в контексті вікторіанської доби.

Мазохізм, як літературний мотив, відкрив нові горизонти для розуміння природи людських бажань і пошуків власного “я”. У “Венері в хутрі” ця структура є не лише формою сексуальної практики, а й способом вираження глибинних психологічних потреб персонажів. Пошук задоволення через підпорядкування та втрату контролю демонструє, як складні людські бажання можуть бути пов’язані з відчуттям ідентичності. Захер-Мазох через динаміку стосунків між Вандою і Северином показує, як сексуальні ролі формують їхнє “я” в контексті соціальних і психологічних викликів. Через мазохістські практики Ванда та Северин відкривають нові способи самовираження, що відходять від традиційної ієрархії.

Отже, роман Захер-Мазоха “Венера в хутрі” відкрив нові перспективи на гендерні ролі та сексуальність, оскільки автор поставив під сумнів традиційні уявлення про чоловічу домінантність та жіночу підлеглість. Цей текст ілюструє сприйняття сексуальності в умовах вікторіанської доби та дає змогу зрозуміти, як гендер і сексуальність можуть взаємодіяти у різних контекстах.

У творі мазохізм також виступає метафорою для вивчення меж соціальних норм та індивідуальних бажань. Рефлексії Мазоха про сексуальність, владу та бажання демонструють, що навіть у рамках неприйнятних для суспільства взаємин особистість може знаходити шлях до самовираження і розуміння себе.

Список використаних джерел та літератури:

1. Захер-Мазох Л. ф. Венера в хутрі. Львів : Видавництво Старого Лева, 2023. 192 с.
2. Словник Європейського інституту із гендерної рівності ; ред. О. Давліканова. Київ: Фонд ім. Фрідріха Еберта, 2021. 172 с.
3. Ackert J. Sexual Desire and the Victorian Ideal. Ontario, 2016. 13 p.
4. Charme S. L. Religion and the theory of masochism. *Journal of Religion and Health*. 1983. Vol. 22. №. 3. P. 221–233.
5. Cott N. F. Passionlessness: An Interpretation of Victorian Sexual Ideology, 1790–1850. *Signs (The University of Chicago Press)*. 1978. Vol. 4 № 2. P. 219–236.
6. Deleuze G. Sacher-Masoch Leopold von. “Appendix I.”. Masochism: Coldness and Cruelty. New York: Zone Books, 1991. 273 p.
7. Faccio E., Casini C., Cipolletta S. Forbidden games: the construction of sexuality and sexual pleasure by BDSM “players”. *Culture, Health & Sexuality: An International Journal for Research, Intervention and Care*. 2014. Vol. 16. №. 7. P. 752–764.
8. Horney K., The Neurotic Personality of Our Time. New York: W. W. Norton, 1964. 274 p.
9. Wang S. Misogyny and Female Stereotyping in The Picture of Dorian Gray and Venus in Furs : Master’s degree final paper. Edinburgh, 2016. 14 p.

Новосел Н. С.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ
Історичний факультет, студентка 4-го курсу,
032: Історія та археологія
ОП “Історія України та культурна антропологія”

**ЗБЕРЕЖЕННЯ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ
НА ЛУГАНЩИНІ ПРО МІСЦЕВІ ПОДІЇ
ТА ПОСТАТІ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ**

Novosel N. S.

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, History
Faculty of History, 4th-year student, 032: History and archeology
EP “History of Ukraine and Cultural Anthropology”

**PRESERVATION OF THE HISTORICAL MEMORY
OF THE LOCAL EVENTS AND FIGURES
OF THE UKRAINIAN REVOLUTION IN LUHANSK REGION**

Кремлівська пропаганда роками намагалася представити Луганщину як проросійський регіон, як частину “рускава міра”. Але це не так. Луганщина була, є і буде Україною. І місцеве населення — це українці, які не були осторонь від національно визвольних змагань, зокрема і в часи Української революції. Збереження і поширення пам'яті про це є важливим для протидії російській пропаганді. Тож дане дослідження є актуальним.

Серед постатей Української революції першими згадуються Володимир Сосюра, який певний час був бійцем Гайдамацького полку армії УНР [6] та Семен Лощенко — підполковник армії УНР, Герой Крут, який разом з Болбочаном звільняв Крим від більшовицької окупації, брав участь в обороні Києва та в Першому зимовому поході 1919–1920 років.

Володимир Сосюра був відомий громадськості: він є в шкільній програмі, в Лисичанську, в місті, де пройшло дитинство та юність поета, був його музей, стояв йому пам’ятник. Однак для вшанування пам’яті Семена Лощенка, який зробив, на мою думку, більше в контексті подій Української Революції, нічого, крім допису на сторінці фейсбук Луганського обласного краєзнавчого музею, не було зроблено. Навіть жодної вулиці не було названо на його честь. Тому після деокупації Луганської області в його рідному селі Іванівці або в Луганську, де він вчився в чоловічій гімназії (розташована на вулиці Садовій, 16), можна б було зробити музей, встановити пам’ятник. Це є цілком можливим, адже збереглася його світлина.

В музеї, можна було б розмістити фрагменти спогадів про нього. Наприклад, командир бою під Крутами Аверкій Гончаренко згадував про Семена Лощенка: “Хто його прислав — не знаю, але думаю, що це була його особиста ініціатива. Цей старшина, борючись з подиву гідною самопожертвою, вносив велике замішання своїми влучними стрілами в запілля червоних, і це зупинило переможний марш Муравйова. Незабутню прислугу цього старшини вважаю за свій обов’язок тут підкреслити”. І подібних цитат, які б описували його військову звитягу збереглося чимало.

Також можна б було розмістити низку світлин, пов’язаних з його життям. Наприклад, світлину великого залу Конstantинівського артилерійського училища де він вчився, світлини богданівського полку де він служив, світлини його бронепотягу, артбатареї, місць де жив тощо. Також можна додати мапи боїв, де він брав участь. Все це є оцифрованим. Сучасний український історик Андрій Гречило у Канаді відшукав прапор 2-го Уманського полку кінних запоріжців Окремої кінної дивізії Армії УНР з 1920 р., яким керував Семен Лощенко під час Зимового походу армії УНР. Можливо, можна буде попросити передати оригінал цього прапору до майбутнього музею [7]. Безумовно, цей список експонатів є орієнтовним і ще може бути значно доповнений. На мою думку, якусь хоча б тимчасову виставку про цю людину можна було б організувати навіть зараз, якби якийсь музей погодився надати приміщення, бо постать надзвичайно цікава.

Серед постатей, яких також варто було б вшанувати, варто згадати також Дмитра Ліницького — підполковника Армії УНР,

начальника штабу 7-ї бригади 3-ї Залізної стрілецької дивізії Армії УНР. У 2018 р. у його рідному місті Сватове йому відкрили меморіальну дошку [3]. Після деокупації, її варто було б відновити. В селі Гречишкіне в Новоайдарській селищній громаді Щастинського району Луганської області — також можна було б встановити меморіальну дошку на честь уродженця цього села Павла Гречишкіна, який воював у лавах Армії УНР [2]. Теж стосується Євгена Білецького генерал-хорунжого Армії УНР з сучасного села Райгородка, Щастинського району Луганської області [5, с. 42]. Світлини цих видатних постатей є у вільному доступі.

Але повернімося до пам’яток на Луганщині. У селі Можняківці Новопсковського району стояв пам’ятний хрест на місці поховання бійців Запорізького корпусу армії УНР, який тут ніс службу. На хресті була табличка з написом “Гайдамацька Могила. Поховання воїнів Запорізького корпусу, що захищали кордон Української держави від завойовників в червні-листопаді 1918 р”. Вже сучасні українські прикордонники до окупації давали тут присягу [1]. Дуже символічно, враховуючи, що ворог у нас досі той самий. Після деокупації цю пам’ятку також варто буде відновити.

В Старобільську в будинку купця Руднева 21 вересня 1918 року з ініціативи просвітян була відкрита українська книгарня. Там же знаходилася безкоштовна читальня з українськими газетами та журналами. До повномасштабного вторгнення ця будівля була цілою. І якщо вона такою і лишиться, то можна б було повісити пам’ятну табличку з коротким описом діяльності “Просвіти”.

Члени Старобільського земства організували та провели загальні збори, на яких підтримали рішення III Універсалу Української Центральної Ради. Ці збори проходили на території Старобільської Олександрівської чоловічої гімназії. Її будівля достояла до XXI століття і до повномасштабного вторгнення там працювала гімназія [4]. Якщо ця будівля вціліє, то можна було б поставити меморіальну табличку про ці події.

Таким чином, після звільнення Луганщини, існують значні перспективи для майбутньої дослідницької та популяризаторської діяльності істориків і краєзнавців. Ця праця є дуже важливою для

патріотичного виховання майбутніх поколінь та протидії російській пропаганді.

Список використаних джерел та літератури:

1. Бублик М. Гайдамацька могила за двадцять кілометрів від Московії. *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3283765-gajdamacka-mogila-za-dvadcat-kilometriv-vid-moskovii.html> (дата звернення: 05.11.2024)
2. Воронцов П. Був готовий віддати життя за свободу країни. *Голос України*. 2019. URL: <http://www.golos.com.ua/article/312656> (дата звернення: 05.11.2024).
3. Історична правда. На Луганщині відкрили меморіальну дошку підполковнику Армії УНР. ФОТО. *Історична правда*. URL: <https://www.istpravda.com.ua/short/2018/02/27/152136/> (дата звернення: 05.11.2024).
4. Луганщина в роки Української революції 1917-1921 рр., 2020. *Луганський обласний краєзнавчий музей*. URL: <https://www.facebook.com/watch/?v=682537885924906> дата звернення: 05.11.2024).
5. Тимченко Я. Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917-1921). Книга І. Київ : Темпора, 2006. 535 с.
6. Тинченко Я. Ю. “Тризуб і червоний шлик: бойові дороги Володимира Сосюри”. *A-ingwar*. URL: <http://a-ingwar.blogspot.com/2012/02/blog-post.html> (дата звернення: 05.11.2024).
7. Юзич Ю. П. “Незрівнянний гарматник” Семен Лощенко. *Історична правда*. URL: <https://www.istpravda.com.ua/articles/5e30b59d5b958> (дата звернення: 05.11.2024).

Оленюк М. С.

ЛНУ ім. Івана Франка, м. Львів
факультет іноземних мов, аспірант 2-го р. навч., 035: Філологія
науковий керівник доц. Оршинська Т. З.

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕРМІНОСИСТЕМИ АВІАЦІЇ В АНГЛІЙСЬКІЙ І НІМЕЦЬКІЙ МОВАХ

Oleniuk M. S.

Ivan Franko National University of Lviv, Lviv,
Faculty of Foreign Languages, 2nd-year postgraduate, 035: Philology
Scientific supervisor: associate professor Orshynska T. Z.

RESEARCH METHODOLOGY OF AVIATION TERMINOLOGY IN ENGLISH AND GERMAN LANGUAGES

Ретельне вивчення терміносистеми будь-якої мови не можливе без застосування як загальнонаукових, так і власне лінгвістичних методів. Окрім того, воно потребує опори на основну методологічну платформу, так звану парадигму (за Т. Куном [3]) або матрицю (за Л. П. Науменко [2]). Традиційно, в лінгвістичній науці виокремлюють такі наукові парадигми:

- порівняльно-історичну;
- системно-структурну;
- функційну;
- антропоцентричну.

У цій науковій праці дослідження проводимо в межах антропоцентричної парадигми. Антропоцентрична парадигма як панівна парадигма сучасного мовознавства, за узагальненням Н. І. Андрейчук, охоплює такі основні програми досліджень:

- 1) дослідження екзистенційної (властивої лише людині) “мовної свідомості”, що представлена творчою активністю інтуїції, продуктивною уявою, символічними формами, здатністю

наочно-гностичного та мовного моделювання (як мова “живе” у людині);

- 2) встановлення ролі мови в конституюванні людського буття (ціннісно-сміслового універсуму) в певному ціннісно-адаптованому варіанті (як людина пізнає світ через мову);
- 3) вивчення мови як основного чинника буття людини в ракурсі потенцій і практичних реалізацій для забезпечення діяльності соціуму (як людина ідентифікує себе через мову);
- 4) вивчення багатоманітності форм втілення мовної свідомості, що впливають з комунікативних функцій, котрі визначають доцільність та необхідність цих форм (як людина “омовнює” дискурси) [1, с. 275].

Таким чином, крізь призму наведених програм досліджень, у фокус цієї розвідки потрапляють:

- Терміносистема авіації як сукупність елементів, що об’єднуються та функціонують згідно з визначеними законами;
- Термінологічна одиниця як мінімальна одиниця дослідження терміносистеми авіації, якій притаманні чіткі ознаки;
- Структура та способи творення термінологічних одиниць авіації;
- Функції авіаційних термінів.

Відповідно, проведення достовірного наукового аналізу здійснюється з опорою на такі методи:

- евристичний — для збирання та фіксування фактичного матеріалу дослідження;
- індукції та дедукції — для систематизації фактичного матеріалу дослідження, висунення низки гіпотез і їх підтвердження чи спростування
- метод спостереження — для виявлення випадків конкретного вживання авіаційних термінів;
- описовий — для інвентаризації та класифікації авіаційних терміноодиниць;
- метод структурного аналізу — для аналізу як формальної, так і внутрішньо змістової будови авіаційних термінів;

- метод дистрибутивного аналізу — для вивчення сполучуваності авіаційних термінів та їхніх лексико-семантичних зв'язків;
- метод компонентного аналізу — для дослідження семантичної будови авіаційних термінів;
- порівняльний аналіз — для виявлення спільних ознак формальної та внутрішньо змістової будови авіаційних термінів в англійській та німецькій мовах у діахронічній перспективі;
- зіставний аналіз — для виявлення відмінних ознак формальної та внутрішньо змістової будови авіаційних термінів в англійській та німецькій мовах;
- функційний аналіз — для виокремлення функцій авіаційних термінів;
- метод кількісного аналізу — для фіксації кількісних ознак, які уможливають перехід до якісних характеристик (згідно з основним принципом діалектики в мові).

Вивчення терміносистеми авіації в англійській та німецькій мовах передбачає поетапне проведення дослідження.

На *першому етапі* проводиться відбір фактичного матеріалу та визначаються конститутивні ознаки термінологічних одиниць авіації. *Другий етап* передбачає аналіз способів творення термінів авіації на морфологічному, синтаксичному та семантичному рівнях. На *третьому етапі* здійснюється опис структурних особливостей термінологічних одиниць терміносистеми авіації та визначення найпродуктивніших моделей їх творення. Результатом *четвертого етапу* є класифікація термінологічних одиниць авіації з огляду на їхні структурно-семантичні та функціональні ознаки. На *п'ятому етапі* описуємо спільні та відмінні ознаки формальної та внутрішньо змістової будови авіаційних термінів в англійській та німецькій мовах.

Таким чином, особливість досліджуваного матеріалу зумовлює вибір методології та методів наукового дослідження.

Список використаних джерел та літератури:

1. Андрейчук Н. І. Антропоцентрична парадигма сучасної лінгвістики: ідеологія і програми досліджень. *Лінгвістичні студії : зб. наук. пр.* 2008. № 17. С. 273–278.
2. Науменко Л. П. Антропоцентрична парадигма як методологічна матриця сучасних лінгвістичних досліджень. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету.* 2016. № 22. С. 125–128.
3. Kuhn T. S. *The structure of scientific revolutions : 50th anniversary edition.* Chicago and London : The University of Chicago Press, 2012. 264 p.

Протуренко В. О.

*Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів,
історичний факультет, студент 5-го курсу, 032: Історія та археологія
Науковий керівник: професор, д-р іст. наук Голубко В. Є.*

СТАН АРХІТЕКТУРНИХ ПАМ'ЯТОК МІСТА ДУБНО: СЬОГОДЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ

Proturenko V. O.

*Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, Faculty of History,
5th-year student, 032: History and archeology
Supervisor: Professor, Doctor of Historical Sciences Holubko V.*

THE STATE OF ARCHITECTURAL MONUMENTS IN DUBNO: THE PRESENT AND PROSPECTS FOR USE

На історичній мапі Волині розташоване, на перший погляд, непримітне містечко Дубно, що має значний архітектурний ансамбль, який складається із Дубенського замку, Луцької брами й Свято-Іллінського собору. Та це далеко не весь список пам'яток. У 1993 р. для збереження архітектурних об'єктів міста Дубно було створено Державний історико-культурний заповідник, куди внесли 22 пам'ятки [19].

На сьогодні Дубно є привабними туристичним місцем, завдяки тому ж таки історичному минулому. Негативною тенденцією є недостатнє, а у багатьох випадках відсутнє фінансування реконструкції історичних пам'яток.

До унікальних і найбільших в Україні фортифікаційних комплексів належить Тараканівський форт-застава, що розташований поблизу Дубна [4, с. 123]. Тарканівський форт-застава або ж Нова Дубенська фортеця — це пам'ятка військової архітектури другої половини ХІХ ст., яка розміщена за 1,5 км на південь від с. Тараканів Дубенського району Рівненської області [1, с. 156]. Історія його

побудови сягає кінця XVIII ст., коли волинські землі увійшли до складу Російської імперії та стали прикордонною територією. Уже в другій половині XIX ст. існувала велика ймовірність європейської війни. У такому протистоянні чи не головним своїм суперником Російська імперія вважала сусідню Австро-Угорську монархію. Зрештою, для укріплення південно-західного кордону імперії було вирішено звести низку фортифікаційних укріплень, часиною яких став Тараканівський форт. Основні будівельні роботи тривали з 1885 р. по 1890 р. та відбувалися за кресленнями військового інженера Едуарда Тотлебена [4, с. 125]. Споруда проектувалася як автономна оборонна одиниця. Але суттєву роль у військових перипетіях XX ст. Тараканівський форт не відіграв.

На сьогодні Тарканівський форт є відомим туристичним місцем, проте потребує термінової реставрації чи принаймні консервування. У 2008 р. було складено паспорт та іншу документацію, які підтвердили аварійний стан споруди та наголосили на важливості негайної її реставрації чи консервації [1, с. 162]. Для збереження споруди потрібно провести ряд робіт, зокрема зміцнити наявні об'єкти, щоб запобігти їх руйнуванню, відтворити вцілілі елементи із збереженням автентичного вигляду. Також потрібно виконати загальну консервацію, реставрацію та модернізацію споруди, що дозволило б використовувати форт як безпечне для туристів місце. Важливо, при здійсненні усіх робіт зберегти історичну автентичність [4, с. 129].

У 2017 р. були зроблені перші кроки для збереження Нової Дубенської фортеці. Київські архітектори представили 4 проекти реставрації — форту та 64-ох гектарної території, що його оточує. Дослідники зробили амбітну заяву, що Тараканівський форт може стати справжнім Британським музеєм. Роботи планували розпочати із консервування фундаменту та стін фортеці, а усю конструкцію накрити куполом для обмеження впливу атмосферних чинників. На території прагнули розмістити: військовий музей, готель, іподром, зоопарк, майданчик для скелелазіння та рекреаційну зону біля озера [12]. Та надалі процес загальмувався, адже територія форту була у віданні Міністерства оборони України, яке не поспішало передати його у підпорядкування обласній раді [14]. Знову повернулися до

питання збереження оборонної споруди у 2020 р., коли Тараканівський форт було внесено до списку “Велика реставрація” [10]. Проте до виконання робіт у 2021 р. не приступили, а події 2022 р. зупинили будь-які процеси державної підтримки реставрації форту.

Окрасою самого Дубна є Дубенський замок князів Острозьких. Перша достовірна згадка про замок датується 1492 р. Замок відіграв ключову роль у стримуванні татарської агресії на Волинь, а також був стратегічним об’єктом під час кампаній 1648–1660-х рр. [2, с. 29]. Складними для Дубенського замку були часи Першої та Другої світових воєн, коли споруді завдали значних збитків.

На сьогодні замок складається із двох бастіонів та проїзних воріт, які датуються XVII ст. Крім фортифікаційних споруд на території розташовані: Надбрамний корпус, палац Острозьких та палац Любомирських. Варто зазначити, що Дубенський замок включений в один із семи чудес-замків України та користується популярністю серед туристів [5].

На сьогодні територія замку є відносно доглянутою, а сама архітектурна пам’ятка в доволі непоганому стані, та все ж таки потребує реставраційних робіт. У 2017 р. київські архітектори, окрім проєктів реставрації Тараканівського форту запропонували також проєкт реконструкції частини Дубенського замку під готель [12]. Також у 2017 р., були сподівання, що Дубенський замок реконструюють у співпраці з Польщею в рамках транскордонного співробітництва “Польща — Білорусь — Україна 2014 — 2020” [9]. Позитивні тенденції спостерігалися у 2020 р., коли було відновлено Тронну залу замку. Верхню частину простору Тронної зали було прикрашено сюжетно-геральдичним розписом. Розміщено герби родів, які володіли замком і містом Дубно. Внутрішню сторону стелі оздоблено перехрещеними декоративними балками [18]. Як і Тараканівський форт, так і Дубенський замок був внесений у список програми “Великого будівництва” на 2021 р., проте кроків, щодо реалізації здійснено не було [10]. У 2023 р. серед студентів Рівного і Кракова оголосили конкурс проєктів дворища Дубенського замку, зокрема прагнули здерти радянський асфальт на дворищі замку,

відновити фрагменти мощення XVII–XVIII ст. і зробити дитячий майданчик “у старому стилі” з іграми XVII–XVIII ст. [7].

У жахливо стані перебуває Луцька брама, ще одна архітектурна пам’ятка Дубна. Луцька брама розташована на давній дорозі, що веде із Луцька в Дубно. Відомості про її існування сягають XV ст. На сьогодні збереглася мурована брама, що була збудована в 1623 р. у стилі ренесансу. Наприкінці XVIII ст. на третьому поверсі будівлі свої засідання проводилася масонська ложа “Досконала таємниця” [13].

Руйнувати Луцьку браму розпочали за радянської влади, коли під приводом реконструкції знищили таблицю над входом, замурували бійниці та вставили вікна [8]. Після відновлення незалежності існувало декілька варіантів використання будівлі. Спочатку хотіли відкрити кафе, а також була ідея облаштувати там келії Свято-Миколаївського монастиря, проте жоден із варіантів не був реалізований [11]. На початку 2000-х зробили перші кроки для збереження пам’ятки, зокрема провели ремонт даху й облаштували ренесансний аттик по периметру всієї будівлі [8]. З 2018 р. Луцька брама передана в оренду Рівненській єпархії ПЦУ, проте стан будівлі не покращувався, радше навпаки. Відомо, що у липні 2018 р. відбулася пожежа на третьому поверсі, проте як зазначали наукові співробітники постраждали лише аварійні дерев’яні конструкції, які підлягали заміні [15]. У грудні того ж року руйнування продовжилося, частина парапету Луцької брами просто обвалилася [8]. Будь-які роботи, щодо реставрації пам’ятки не відбуваються. У 2021 р. реконструктор Дмитро Крахмалюк оприлюднив віртуальну реконструкцію Луцької брами, проте це залишилося на рівні віртуального проекту [6]. Літературознавець Олесь Федорчук дав влучний вислів стосовно цього: “Одна з дуже небагатьох збережених в Україні пам’яток оборонної архітектури, рідкісний зразок барбакану. Її стан нині жалюгідний. Лише через двометрові завтовшки стіни вона ще тримається купи...” [22].

Унікальною пам’яткою Дубна є синагога XVI–XVIII ст., що є однією із найбільших синагог Східної Європи. Пам’ятка була побудована в 1782–1794 рр. у стилі бароко за сприяння князя Михайла Любомирського. Під час Першої світової війни була

частково зруйнована, проте реконструйована у 1930-х рр. В роки Другої світової війни поблизу синагоги розташовувалося гетто, а саму будівлю використовували як склад. Не надто змінилася ситуація й у радянський період, коли у релігійній споруді розміщувалося спочатку Добровільне товариство сприяння армії, авіації, флоту, а опісля приміщення було передано реставраційній майстерні [21]. За час незалежності у синагозі розмістили склад для склотари [11]. Загалом будівля знаходиться у жахливому стані, деякі покращення відбулися у 2019 р., коли почали відновлювати дах, та на жаль, на цьому все і завершилося.

Чи не єдиною пам'яткою міста, яка перебуває у доволі непоганому стані є Свято-Іллінський собор, збудований у 1908 р. [20].

Для збереження та популяризації архітектурних пам'яток Волині зокрема і міста Дубно у 2021 р. в Острозі було запущено проєкт виготовлення моделей архітектурних пам'яток спадщини князів Острозьких на Волині. В рамках проєкту було заплановано виготовити моделі Дубенського, Корецького Клеванського та Новомалинського замків, садиби Ленкевичів у Гощі, Круглої вежі в Острозі, палаців Радзивіллів в Олиці та Сангушків в Ізяславі та монастиря Різдва Богородиці в Новому Загореві [16].

Отже, можемо констатувати, що місто Дубно має значну кількість архітектурних пам'яток, які є унікальними серед будівель свого типу та є туристичними місцями. Проте більшість об'єктів перебувають у жахливому стані та потребують негайної консервації й реконструкції.

Список використаних джерел та літератури:

1. Іванов Є., Сулик Б. Історико-географічні аспекти трансформації ландшафтних систем Тараканівського форту. *Вісник Львівського університету*. Серія географічна. 2013, № 46. С. 156–164.
2. Пшеничний Ю. Дубенський замок матеріали характеристики добастіонного періоду. *Дубенський науковий вісник*. 2017, № 1. С. 29-43.
3. Тараканівський форт стане туристичним об'єктом. *Відомості*. UA. 2011. С. 3.

4. Чень Л., Цимбалістий В. Особливості архітектурно-просторового устрою Тараканівського форту. *Current issues in research, conservation and restoration of historic fortification: collection of scholarly articles. Chelm — Lviv*. 2023. С. 123-131.
5. Архітектурний ансамбль Дубенського замку. *Дубенська міська рада*. URL: <https://dubno-adm.gov.ua/pro-misto/arkhitekturna-spadshchina/arkhitekturnii-ansambl-dubenskogo-zamku.html>
6. Віртуальна Велика Волинь — архітектура. *Facebook*. URL: <https://www.facebook.com/watch/?v=1347410039023689&amr;ref=sharing> (дата звернення: 03.11.2024).
7. Гордич В. “Поєднати минуле й сучасне” : серед студентів Рівного і Кракова оголосили конкурс проєктів дворища Дубенського замку. *Суспільне Рівне*. URL: <https://suspilne.media/rivne/586409-poednati-minule-j-sucasne-sered-studentiv-rivnogo-i-krakova-ogolosili-konkurs-proektiv-dvorisa-dubenskogo-zamku/>
8. Гордич В. “Таких в Україні збереглося небагато” : в Дубні на Рівненщині зруйнувався парапет на Луцькій брамі межі XV-XVI ст. *Суспільне Рівне*. URL: <https://suspilne.media/rivne/643888-takih-v-ukraini-zbereglosa-nebagato-v-dubni-na-rivnensini-zrujnuvavsaparapet-na-luckij-brami-mezi-hv-hvi-st/>
9. Дубенський замок може отримати 1 млн євро на реконструкцію. *УНН*. URL: <https://unn.ua/news/dubenskiy-zamok-mozhe-otrimati-1-mln-yevro-na-rekonstruktsiyu>
10. Дубенський, Острозький замки і Тараканівський форт відреставрують у межах проєкту “Велика реставрація”, — Зеленський. *mind*. URL: <https://mind.ua/news/20216555-dubenskiy-ostrozkiy-zamki-i-tarakanivskiy-fort-vidrestavruyut-u-mezhah-proektu-velika-restavraci>
11. Забрідний Л. Дубно судиться за Луцьку браму. *Волинь*. URL: <https://www.volyn.com.ua/news/72185-dubno-suditsya-za-lutsku-bramu.html>
12. Київські архітектори перетворять Тараканівський форт на Британський музей?. *Рівне 1*. URL: <https://rivne1.tv/news/82551-kiiivski-arkhitektori-peretvoryat-tarakanivskiy-fort-na-britanskiy-muzeu>

13. Луцька брама XVI — XVII ст. (охор. № 610-Н). *Дубенська міська рада*. URL: <https://dubno-adm.gov.ua/pro-misto/arkhitekturna-spadshchina/lucka-brama-khvi-khvii-st-okhor-no-610-n.html>
14. Максимчук В. Реставрацію Тараканівського форту “гальмує” земельне питання. *Рівне 1*. URL: <https://rivne1.tv/news/85924-restavratsiyu-tarakanivskoho-fortu-halmue-zemelne-pitannya>
15. На Рівненщині горіла пам’ятка архітектури 16-го століття. *Главком*. URL: <https://glavcom.ua/country/incidents/na-rivnenshchini-gorila-pamyatka-arhitekturi-16-go-stolittya-512689.html>
16. На Рівненщині друкують моделі архітектурних пам’яток історичної Волині. *Район історія*. URL: <https://history.rayon.in.ua/news/442018-na-rivnenshchini-drukuuyut-modeli-arkhitekturnikh-pamyatok-istorichnoi-volini> (дата звернення: 03. 11.2024).
17. На Рівненщині почали відновлювати Дубенську синагогу. *Українформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-tourism/2629267-na-rivnensini-pocali-vidnovluvat-dubensku-sinagogu.html>
18. Олексій Т. У Дубенському замку відтворили історичну Тронну залу. *ВСЕ Тобі зрозуміло*. URL: <https://vse.rv.ua/article/u-dubenskomu-zamku-vidtvorili-istoricnu-tronnu-zalu-foto.html>
19. Про державний історико-культурний заповідник у м. Дубні Рівненської області : Постанова від 14 червня 1993 р. N 444 Київ URL: <https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=444-93-%EF#Text>
20. Свято-Іллінський собор 1908 р. (охор. №19-Рв). *Дубенська міська рада*. URL: <https://dubno-adm.gov.ua/pro-misto/arkhitekturna-spadshchina/svjato-illinskii-sobor-1908-r-okhor-no19-rv.html>
21. Синагога XVI — XVIII ст. (охор. № 31-Рв). *Дубенська міська рада*. URL: <https://dubno-adm.gov.ua/pro-misto/arkhitekturna-spadshchina/sinagoga-khvi-khviii-st-okhor-no-31-rv.html>
22. Федорчук О. Історія і чиновники. В Дубні знищуються унікальні пам’ятки. *Радіо Свобода*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/28847239.html>

**Проців І.-І. В.,
Романюк Р. С.**

ЛНУ ім. Івана Франка, м. Львів, історичний факультет,
студенти 4 курсу, 032: Історія та археологія

**ЕНЕРГІЯ В ЧАСИ БЛОКАДИ: МОЖЛИВОСТІ
ВИКОРИСТАННЯ ПРОЦЕСУ ФІШЕРА-ТРОПША
ЗАДЛЯ ВИРОБНИЦТВА СИНТЕТИЧНОГО ПАЛИВА,
РЕАЛІЗАЦІЯ В ІСТОРІЇ ТА СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ**

**Protsiv I.-I. V.,
Romaniuk R. S.**

Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, Faculty of History,
4th-year students, 032: History and Archaeology

**ENERGY IN TIMES OF BLOCKADE: POSSIBILITIES OF
USING THE FISCHER-TROPSCH PROCESS FOR THE
PRODUCTION OF SYNTHETIC FUEL, IMPLEMENTATION IN
HISTORY, PROBLEMS AND PERSPECTIVES IN THE PRESENT**

Вступ. Проблеми забезпечення суспільства та економіки паливно-мастильними матеріалами на сучасному етапі актуальні як у мирний, так і у воєнний час.

При цьому, в часи певних криз, катаклізмів, воєнних дій та інших негативних подій, можливість доставлення нафти, як основного продукту перегонки для палива, будь-яким чином порушується. Окрім цього, та чи інша держава природно може не бути багатою на власній землі цією нафтою або мати надто малу її кількість, яка не забезпечить власні потреби. Проте, вона буде багата на вугільні, газові поклади чи запаси.

Звідси постає питання про пошуки альтернативного джерела рідкого пального задля функціонування держави, яке можна отримувати внаслідок перероблення або ж перегонки інших чи

суміжних матеріалів, прикладом якого слугує процес Фішера-Тропша.

Результати дослідження. Синтезом або процесом Фішера-Тропша є каталізована хімічна реакція, в якій синтез-газ, суміш монооксиду вуглецю і водню, перетворюється на газоподібні, рідкі та тверді вуглеводні та значну кількість оксигенатів. Він може базуватися на декількох видах сировини для синтез-газу, включаючи газифікацію вугілля, природний газ і біомасу з перетворенням на високоякісне дизельне пальне без вмісту сірки, спеціальні хімічні речовини та віск [1, с. 12].

Для відображення вагомості цього процесу, до прикладу, у ХХ ст., автори вважають за необхідне навести в межах дослідження короткий історичний екскурс. Наперед зазначимо, що ті країни, які будуть наведені нижче, подані тут тому, що в цей період було створено нові типи установок-реакторів для перегонки вугілля чи газу, при цьому, зменшуючи габарити заводів в рази з більшою продуктивністю видачі продукту.

Історичними передумовами стали дефіцит нафти та пов'язані з цим проблеми з постачанням палива під час Першої світової війни. Вони спонукали до негайного пошуку альтернатив у Німецькому Рейху в післявоєнний період насамперед на основі вітчизняного вугілля. Франц Фішер, директор-засновник Інституту досліджень вугілля ім. Кайзера Вільгельма в Мюльгаймі-на-Рурі, який був заснований у 1912 р. і утримання якого значною мірою фінансувалося вугільною промисловістю, на початку 1920-х рр. зосередив свої дослідження на утилізації коксівного газу. Це була суміш водню, метану, азоту та оксиду вуглецю, яка утворювалася під час коксування вугілля і була надлишковою для важкої промисловості. У 1921 р. разом з Гансом Тропшем він розробив процес на основі алкалізованих залізновмісних каталізаторів для виробництва сумішей кисневмісних сполук із синтез-газу. При тиску від 100 до 150 бар і температурі близько 400 °С вони отримували суміші альдегідів, кетонів, ефірів карбонових кислот, спиртів і карбонових кислот [2].

Після приходу до влади націонал-соціалістів та проголошення політики протекціонізму в усіх сферах економіки доцільність заводів із виробництва синтетичних паливно-мастильних матеріалів різко

зросла. Це був перший тип реакторів, які в кінцевому підсумку, окрім самого палива, видавали аж 74 побічних продукти. Перший завод з виробництва палива було побудовано у в 1934 р. в Хольтені [3, с. 254-255]. До 1938 р. дев'ять установок із загальною виробничою потужністю близько 660 000 тонн на рік працювали на кобальтових каталізаторах при середніх тисках [4, с. 226].

На початку 1944 р. вугільна промисловість Німеччини забезпечувала близько двох третин необхідного палива, де на синтез Фішера-Тропша припадало 7%. Оскільки паливо Фішера-Тропша мало низьке октанове число, націонал-соціалістичне керівництво побудувало більше гідрогенізаційних установок, що використовували процес Бергіуса-Пієра, який давав бензин вищої якості [3, с. 267-268].

Іншим прикладом являється Південна Африка, де після еміграції частина вчених з колишнього Третього Рейху продовжила займатися виробництвом синтетичного палива. Через ведення політики Апартеїду та міжнародної ізоляції, що стала її наслідком, ПАР потрібні були незалежні способи отримання палива. Компанія SASOL (Південно-Африканські нафтопродукти), починаючи з 1955 р., активно почала виробляти паливо-мастильні продукти внаслідок великої кількості вугілля на території держави, при цьому, допрацювавши каталізатори. Було створено друге покоління реакторів Фішера-Тропша. При цьому, порівнюючи ціну вихідного продукту з вугілля і нафти, різниця складала поки що 3–4 рази на користь нафти [5, с. 272–280].

Паливна криза 1973 р. спричинила новий виток розвитку і створення третього типу реакторів Фішера-Тропша, аби сповільнити ріст цін на нафту, обвал фондової біржі 1973–74 рр. та економічну кризу. При цьому, коли створення реакторів дійшло майже до готовності через падіння цін на нафту після врегулювання відносин з арабськими країнами, реактори залишилися не впровадженими у життя [6, с. 419–425].

Якщо до того всі реактори переробляли вугілля, то у третьому поколінні вони почали переганяти газ. Ці реактори було створено у Катарі: їхнє будівництво розпочалося у 2003 р., а виробництво було запущено у 2007 р. з потужністю 34 000 барелів синтетичного палива

на рік. Проект “Перламутр” може виробляти 140 000 барелів на добу (б/д) високоякісних продуктів палива, таких як гас, дизельне пальне і нафта, а також додатково 120 000 б/д рідин, таких як конденсат, скраплений газ і етан і є найбільшим заводом GTL у світі [7].

Четверте покоління поки що стоїть на стадії розвитку. При цьому, змінюються хімічні процеси, які будуть зменшувати видавання отруйних газів, що обов’язково виділяються під час цього процесу.

Тепер перейдемо до проблем і можливостей. У сучасному світі починає посилюватися тенденція, у зв’язку з глобальним потеплінням та прогнозами щодо нестачі нафти, на пошук альтернативних джерел. При цьому, навіть переходячи на нові джерела енергії, перевести всі економіки, до прикладу, на електроенергію не вийде, адже потрібно замінювати велику кількість машин в короткий період. Звідси пропонується розвиток процесу виробництва синтетичного палива реакторами Фішера-Тропша, як допомога в процесі переходу на альтернативні джерела енергії у разі браку нафти або спустошення її запасів. Відношення ж між тим, до якого вхідного продукту, вугілля чи газу, буде тяжіти країна залежатиме від того, якого продукту є більше насамперед в самій державі або при найближчому чи найдешевшому її привезенні. Якщо ПАР буде тяжіти, до прикладу, до вугілля, то Катар — до газу. В такому разі все буде індивідуально залежати від країн, які це будуть впроваджувати. Зазначимо, що цей процес перегонки вугілля чи газу виділяє велику кількість отруйних газів, яке забруднює повітря. Проблемою стає і велика кількість побічних продуктів та великі масштаби промислових об’єктів, які потребують великої кількості території для розташування [8, с. 210–214].

Висновки. Підсумовуючи, варто зазначити, що питання пошуку альтернативних джерел енергії надалі залишатиметься важливою проблемою безпеки держав, їх населення та економік в період кризових станів.

Незважаючи на певні проблеми під час використання реакторів процесу Фішера-Тропша, подібні методи допоможуть пережити глобальний енергетичний процес переходу на інші види енергії або, принаймні, пом’якшити його в майбутньому.

Список використаних джерел та літератури:

1. Anderson R. B. *The Fischer-Tropsch Synthesis*. Orlando: Academic Press, 1984. 301 p.
2. Fischer F., Hans Tropsch. Über die Herstellung synthetischer Ölgemische (Synthol) durch Aufbau aus Kohlenoxyd und Wasserstoff. *Brennstoff-Chem.* 1923. B. 4. S. 276–285.
3. Stokes R. G. The Oil Industry in Nazi Germany, 1936–1945. *The Business History Review*. 1985, Vol. 59 №2. P. 254–277.
4. Pichler H. *The Discovery and Synthesis of New Paraffins of Very High. Molecular Weight*. *Brennstoff-Chem.* 1938. Vol. 19. P. 226-230.
5. Vietor R. H. K. The Synthetic Liquid Fuels Program: Energy Politics in the Truman Era. *The Business History Review*. 1980. Vol. 54, №1. P. 1-34.
6. Lacey R. *The Kingdom*. New York: Harcourt, 1981. 630 p.
7. Ibrahim I., Harrigan F. Qatar’s economy: Past, present and future. *QScience Connect.* 2012. №. 2012. P. 9. URL: <https://doi.org/10.5339/connect.2012.9> (date of access: 14.11.2024).
8. Lu X. *Fischer-Tropsch synthesis: towards understanding*. Johannesburg: University of the Witwatersrand, 2011. 220 p.

Роуканич Н. М.

Ужгородський національний університет, м. Ужгород,
факультет історії та міжнародних відносин, студентка 4 курсу,
014.03 Середня освіта. Історія

КАББАЛА У ЗАХІДНІЙ ЄВРОПІ: ВПЛИВ НА МИСЛИТЕЛІВ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ

Roukanych N. M.

Uzhhorod National University, Uzhhorod, Faculty of History and
International Relations, 4th-year student,
014.03 Secondary education. History

KABBALAH IN WESTERN EUROPE: INFLUENCE ON THE THINKERS AND ITS SIGNIFICANCE

Каббала, як містична і філософська доктрина юдаїзму, мала вагомий вплив на інтелектуальний розвиток у Західній Європі. Особливо в добу Ренесансу спостерігається посилений інтерес до таємниць буття, алхімії та астрології. Каббала з її глибокими космологічними та антропологічними концепціями стала привабливою для багатьох мислителів, які шукали трансцендентного знання. З нагромадженням та розвитком кабалістичного вчення, а також зі зміною історичних умов каббала поступово стає не тільки надбанням єврейської громади.

Протягом XIII ст. до Іспанії та південної Франції проникають нові віяння. З одного боку, посилюється вплив тосафістів, які створили в північній Франції та Німеччині свою власну систему вивчення та тлумачення Талмуду, а з іншого — починається швидке поширення нового містичного вчення — каббали.

Початок цьому вченню поклали містичні об'єднання у Провансі. Поступово завоювавши значну кількість прихильників і пройшовши кілька стадій розвитку, каббалістичне вчення зіграло

значної ролі в історії культури єврейського народу та у його житті. Каббала являла собою продовження та розвиток древніх містичних навчань, що існували в єврействі. Виходячи зі становища, що людина може споглядати Бога шляхом містичного єднання з Ним, каббала надавала особливого значення потаємному змісту імен Бога та ангелів і намагалася знайти ключ до таємниць буття та Божественних заповідей, зокрема, шляхом інтерпретації числового значення слів та букв Біблії [3]. Проте на Піренейському півострові, де євреї облаштували свій культурний осередок, затримались надовго не судилося, адже в 1492 році було проведено вигнання євреїв з цих земель, а разом з ними перекочували і їх вірування, звичаї та вчення.

Наприкінці XV ст. європейські гуманісти активно користувались нагодою вільнодумства це стало їх мотивацією шукати натхнення в філософських та містичних традиціях історичної спадщини. Філософія доби Відродження стояло в щільному зв'язку з античною традицією (Арістотелем), — тут замінили звичну традицію на іншу, що теж не була невідома, але рідше репрезентована, — Арістотеля заступили Платоном, а почасти робили спроби перейти від античності до східних течій (середньовічна арабська та єврейська філософія, зокрема кабала)[5]. Каббала поширювалася через праці єврейських перекладачів і вчених, які часто були новонаверненими, і розглядалася як знання предків, яке могло розкрити таємниці Творця і Сотворіння, а також таємниці біблійного тексту. Вона була інтегрована в християнську думку через різні адаптації та відіграла важливу роль в інтелектуальному ландшафті епохи Відродження. Від Італії до Німеччини та Франції це призвело до дуже різноманітних інтерпретацій і спонукало до гібридної форми мислення, яка виражала зустріч між єврейським і латинським світами [6].

Звісно, потрапивши до християнської культури, Каббала не пішла з єврейської та продовжила розвиватися і там. Найяскравішим одкровенням пізнішої Каббали, яке визначило її подальший шлях, стало вчення Арі (рава Іцхака Лурії Ашкеназі), який викладав у Цфаті у XVI столітті. Від нього власне пішли основні напрямки Каббали як в ашкеназьких громадах євреїв (хасидизм), так і в сефардських (школа Рашаша та ін.) [1]. Але якщо акцентувати саме на

західноєвропейських мислителів можна виокремити більш відомих загалом своїми працями та діяльністю постатей.

У Італії П'єрлеоне Леоні да Сполето (1455–1492) був першим гуманістом, який зацікавився каббалою і запропонував її філософське прочитання. Доктор Лоренцо Прекрасного Медічі у Флоренції та член його Платонівської Академії, він відігравав роль захисника та практика каббалістичних досліджень. Він не писав текстів на цю тему, але його думки виражені в примітках на полях, які доповнюють переклади, які він замовив. Ці глоси свідчать про проникливе розуміння єврейської езотерики відповідно до типово гуманістичних методів. Наприклад, він використав думки Платона, Галена та Рамона Луллія, щоб дійти до цього невідомого знання та запропонувати синкретичний підхід, у якому стародавні філософії перетинаються з біблійними та християнськими читаннями. П'єрлеоне вважав Каббалу пророчим знанням, яке може вдосконалити людську природу та її містичне єднання з Богом. Його вчення та методи були спрямовані на те, щоб подолати раціональний вимір і відродитися в інтелекті Бога, у стані екстазу та духовного відновлення [6].

В кінці XV століття каббала трансформувалася від суто єврейського явища до європейської культури, поєднуючись з християнською теологією, філософією, наукою, магією. “Батьком” християнської каббали вважається Піко делла Мірандола. Саме він свого часу звернув увагу на каббалу, зацікавившись єврейською мовою і маючи серед друзів єврейських вчених. Він почав вивчати каббалу на єврейській і на латині, перекладеній євреєм, який прийняв християнство. “900 тез” — праця Піко, яка написана на основі каббали. В цій роботі написав, що християнська істина найкраще демонструється за допомогою магії та каббали. Безперечно, каббала на той час була авторитетною течією, яка мала потужну теоретичну та практичну базу [4].

У Німеччині насамперед, це відомий німецький релігійний діяч, гуманіст і вчений Йоган Рейхлін (1455–1522) — по суті, засновник гебраїстики як науки. Написав вагомі праці “Про чудотворне ім'я” (1494). У книзі зображено диспут між єврейським мудрецем, християнським ученим і грецьким філософом, в результаті якого робиться висновок про першість єврейської мудрості, суть якої

полягає в мові — словах, літерах і навіть формі цих літер. Друга його книга, “Про каббалістичне мистецтво” (1517), — це диспут між греком, мусульманином і євреєм-кабалістом чільну роль тут грає знову-таки єврей, який показує, на основі численних цитат з Писання, отців церкви, Талмуда, каббалістичних творів та праць грецьких філософів, що найвищою практикою богопізнання є так звана профетична Каббала. Рейхлін розробив оригінальне вчення, що поєднує догму про Втілення з каббалістичною концепцією Божественних імен, а єврейські перекази про три світові періоди (Хаос, Тору та Месію) — з мілінаристським вченням Йоахіма Флорського [2].

У Франції францисканець Жан Тено (1480–1542) поєднав єврейський містицизм і магію. Він написав перші трактати про каббалу народною мовою з його вимірюваною *каббалою* (1519–1520) і *трактатом про каббалу* (1520–1521). Написані для короля Франції Франциска I, ці тексти передавали неоднозначне бачення каббали, поєднуючи священні таємниці та окультні практики. Для Тено це була водночас “католицька і дуже свята” доктрина, через яку Бог відкривається людині, на додаток до духовної техніки, яка може викликати ангелів. Францисканець розшифрував цей великий і незрозумілий матеріал і запропонував суверену розглянути легітимність цієї науки, яка надає “повну владу над усім людським і природним, божественним і надприродним”. Саме в цьому відношенні каббала стала своєрідною магією, яка могла справляти надзвичайні ефекти, поєднуючи невидимий і нематеріальний світ із видимим і матеріальним [6].

Каббалою цікавилися багато відомих релігійних і філософських мислителів, варто назвати хоча б Джордано Бруно і Томмазо Кампанеллу. У другій половині XVII ст. знову спалахує інтерес до теоретичної Каббали та оригінальних текстів цієї традиції. Це відбувається в Англії, у гуртку про “кембриджських платоників”. Головними представниками цієї групи були Генрі Мор, Ральф Кедворт та Джон Пордедж. З ними був пов'язаний знаменитий голландський теософ Франциск Меркурій ван Гельмонт (1618–1699). Вивчаючи першоджерела, у тому числі й рукописні тексти луріанської традиції, недоступні для інших християнських

каббалістів, кембриджські платоніки розвивали власне оригінальне вчення, що поєднувало каббалістичні концепції творення світу, сфірит, еманатії світла тощо. Цей гурток був пов'язаний і з найбільшим християнським каббалістом XVII століття бароном Кнорром фон Розенрот із Зульцбаха (1636–1689; проведені дослідження він узагальнив у двох томах своєї головної праці “Відкрита Каббала”, що мав винятковий вплив у містичних колах. Крім того, в цій книзі опубліковано латинський переклад унікального тексту з каббалістичної алхімії “Еш Мецарєф”, івритський оригінал якого не зберігся. Очевидно, він був написаний якимсь анонімним євреєм-кабалістом на початку XVI століття Італії. На жаль, цей текст, який відкриває вкрай маловідомий бік каббалістичної традиції, так і не був вивчений академічною наукою. У XVIII столітті традиція християнської Каббали практично зникає, а наступниками її спадщини стають два, умовно кажучи, “напрями”. Перше з них — це так звана “окультна Каббала”, що зародилася в другій половині 18 століття в деяких школах німецького масонства (“Азіатські брати”), Німецькому “новому” розенкрейцерстві, а також таких групах, як, наприклад, “Школа обраних коєнів” Мартинєць де Пасхаліс. Питання про безпосередній каббалістичний вплив на ці групи дуже неясне, проте, було досить значним. Надалі ця традиція розвивалася такими окультистами, як Фабр де Олів'є, Еліфас Леві, і досягла свого апогею в англійському Герметичному Ордені Золотої Зорі [2].

Отже, Каббала, містична доктрина юдаїзму, яка набула значного поширення і впливу в Західній Європі, особливо в епоху Відродження та Просвітництва. В епоху Відродження зростає інтерес до античної філософії, зокрема до неоплатонізму й він мав багато спільного з каббалою у своєму розумінні єдності всього суцього та ролі символів. Гермесизм, вчення про єдність Бога, людини та Всесвіту, був дуже популярним у той час. Як і гермесизм, каббала також наголошувала на ідеї мікрокосму (людини) та макрокосму (всесвіту). Залежно від інтерпретації каббали, релігійну доктрину та містичні вчення можна сплутати, що призводить до критики з боку Церкви та сприяє поширенню різноманітних окультних практик. Актуальність вчення сьогодні зумовлена пошуком глибшого сенсу життя, містикою, психологією людини, роботою з підсвідомістю та

етичними напрацюваннями. А завдяки спадщині інтелектуалів, які спиралися на каббалу, ми можемо відшукати її цікаву інтерпретацію.

Список використаних джерел та літератури:

1. Бецалель А. От Каббалы к вольным каменщикам. *Sygm.* URL.: <https://syg.ma/@betsalel-arieli/ot-kabbaly-k-volnym-kamienshchikam> (дата звернення: 27.10.2024)
2. Бурмистров К. Христианская Каббала и проблема восприятия еврейской мистики (XV-XIX вв.). *Иудейско-христианские отношения.* URL: <https://www.jcrelations.net/ru/stati/stati/khristianskaja-kabbala-i-problema-vosprijatija-evreiskoi-mistiki-xv-xix-vv.html> (дата звернення: 27.10.2024)
3. Израиль — народ в диаспоре. В средневековом христианском мире. *World ORT. Электронная еврейская энциклопедия.* URL.: <https://eleven.co.il/jewish-history/crusades-and-expulsions/11762/> (дата звернення: 27.10.2024)
4. Християнський містичний досвід доби Відродження. *Науковий блог. Національний університет “Острозька академія”.* URL: <https://naub.oa.edu.ua/hrystyuyanskyj-mistychnyj-dosvid-doby-vidrozhennya-2/> (дата звернення: 27.10.2024)
5. Чижевський Д. Історія української літератури (від початків до доби реалізму). — Нью-Йорк, 1956. URL.: <http://litopys.org.ua/chyzh/chy09.htm> (дата звернення: 27.10.2024)
6. Buzzetta F. The Humanist Encounter With Kabbalah. *EHNE. Digital Encyclopedia of European History.* URL: <https://ehne.fr/en/encyclopedia/themes/humanism-enlightenment/cultural-heritage/humanist-encounter-kabbalah> (дата звернення 27.10.2024)

Русановська М. Т.

*Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів,
філологічний факультет, аспірантка, 035: Філологія
Науковий керівник: доцент Федорів У. М.*

ЛЬВІВ У СПРИЙНЯТТІ РІЗНИХ ПОКОЛІНЬ ГЕРОЇВ РОМАНУ “ДІМ ДЛЯ ДОМА” ВІКТОРІЇ АМЕЛІНОЇ

Rusanovska M. T.

*Ivan Franko National University of Lviv, Lviv,
Faculty of Philology, PhD student, 035: Philology
Research supervisor: Associate Professor Fedoriv U. M.*

LVIV IN DIFFERENT GENERATIONS' PERCEPTION OF THE CHARACTERS IN THE NOVEL “DOM'S DREAM KINGDOM” BY VICTORIA AMELINA

Роман “Дім для Дома” сучасної української письменниці Вікторії Амеліної побачив світ 2017 року, ставши промовистим текстом про пам'ять міста, поколінь та складні наративи минулого, які задають тон теперішньому. Пам'яттевій проблематиці в романі присвятили свої розвідки Оксана Пухонська, Ярослав Поліщук, Уляна Федорів, Олена Романенко та ін. Літературознавиця У. Федорів, розглядаючи в романі Львів як місто/місце пам'яті, зауважує, що “Вікторія Амеліна намагається репрезентувати різний Львів — “інший”, “свій”, “сторонній”, “втрачений”, “загублений”, “віднайдений”, погоджуючись із думкою, що для одних Львів був “реальний” та “свій”, для других це місто, певною мірою, було “чужим”, екзотичним конструктом, який приваблював читачів своєю “інакшістю” [6, с. 57]. Ця спроба письменниці дає плідний матеріал для розгляду поколіннево-особистісної рецепції міста різними героями.

У Ціликів ніколи не було Дому, бо в радянської людини, а тим паче — родини військового, його не могло бути апріорі. Львів мав стати чимось черговим у строкатому переліку міст, але для Великої Ба й полковника Цілика дім на Галана-Лепкого став кінцевою зупинкою: “Поселявся (Іван Цілик. — Примітка М. Р.), до речі, неохоче — просився трохи східніше. [...] А у Львові, казали люди, навіть лекції в університеті дехто читав отією мовою” [1, с. 17]. Бачимо, що спершу місто постає чужим для типових радянських людей, яким близька російська мова, яких лякають стереотипи про бандерівців і зустрічі фашистів, утім родині Ціликів теж належить власна історія у Львові.

Узагалі Львів у романі В. Амеліної — місто контрастів і змін, що відбуваються наприкінці радянського часу та на зорі незалежності, коли суспільство ще не переоцінило минуле та не здатне творити свою нову ідентичність. А вулиці досі мають по кілька назв, що живуть у людській пам’яті, адже по-своєму маркував простір кожен, хто тримав Львів під своєю владою, частина назв залишилася, щоб кожен використовував ту, яка до вподоби: “Ми йдемо нагору. Підіймаємося вулицею Листопадового Чину, Міцкевича, Паркштрассе, вулицею святого Георга, Цісарською, Святоюрською дорогою, безіменним насправді пагорбом — цим одним єдиним шляхом, який людям ніколи не набридне називати по-своєму” [1, с. 379]. Зважаючи на це, Львів відповідає, за Аляйдою Асман, означенню палімпсеста [2, с. 7]. Ця палімпсестність дозволяє кожному з героїв роману, побачити певний культурний шар міста з огляду на свій досвід. Утім дізнатися цілу історію міста прагне лише не такий, як усі, пудель Дом. Він робить те, що не під силу людям.

Собака Дом каже: “Я хочу свідчити про свій дім. А дім твій — там де твої сліди” [1, с. 11] Львів став для нього другим домом, який отримав за дивною командою Господаря “Тут дім!” [1, с. 29]. Дом вивчає Львів за слідами — першою ознакою, яку помічає в місті. Їх надто багато, вони відчутні на запах й можуть розказати те, що тут відбувалося. Так собака намагається щось зрозуміти: “Мусиш накладати на яскраву карту слідів туманні людські слова. Збирати їх, наче хлібні крихти...” [1, с. 62]. Надто багато запахів і сумішей минулого в домі Ціликів. Такою постає й антикварна крамниця Олі,

де “ніби хтось покришив час, як салат” [1, с. 61]. Слід — поняття, яке вказує на присутність і відсутність чогось водночас, але також на те, що щось передувало тому, що є зараз. Дом дивується, що зелений пагорб Львівської Цитаделі, зображений на карті, насправді є великою червоною плямою, а про страшну тюрму “Бригідки”, яку згадує сусід Ярослав Теодорович, Мама Оля ніколи не читає в підручниках з історії. Сліди міста не відповідають написаному в скомпрометованих радянських підручниках, не знаходять пояснення різним пам’яттям міста, які наративізують містяни, але від цього не стають менш реальними та важливими.

Для того, хто розуміє хоч би трохи історичний контекст твору, очевидно, що дім, у який поселилася родина полковника, точно не мав би належати їм. Спадок попередніх власників — стара чорна скриня, що стане в майбутньому чи не єдиною розвагою сліпої Марусі. При поселенні Цілики розташовували всі меблі, ніби своє нове життя довкола цього атрибуту, наче не мали власного плану на майбутнє. Подорослішавши, Маруся відмовляється дивитися всередину, коли скриню таки виносять із дому. Там виявляються скоринки засушеного хліба, які все життя ховав уцілілий під час Голодомору Іван Цілик. Той самий, який назавжди зберіг присягу радянського військового. Львів турбував Івана Цілика, який займав радше позицію обережного спостерігача: його насторожували сусіди, будь-які рухи з прапорами в місті та, зрештою, усе те, чого не могла собі дозволити людина радянська. Ці сумніви щодо міста полковник, представник найстаршого покоління, передав нащадкам. Попри своє неоднозначне ставлення до Львова, він ховає на околиці свою мрію — винищувач МіГ, що може підняти його в небо, як колись. Так дача на Замарстинові стає осередком Ціликової ностальгії — за небом і за Радянським Союзом. Йому доводиться приховувати цей клаптик радянської дійсності, утім проблемою постає й дім на Галана-Лепкого, бо це стара кам’яниця, де “потім до поганих труб, сусідів і голубів додалися ще іноземці, які шукали квартиру, де буцімто виріс якийсь відомий на весь світ чоловік. Іноземці безцеремонно просилися впустити їх до помешкання — полковник не відчиняв дверей. Шахраї, це точно...” [1, с. 64]. Відтак Львів не лише місто, на яке Ціликам можна скаржитися, а й простір, історію якого перервано

радянським впливом. Так, вони не знають, що в їхній квартирі свого часу жив польський письменник-фантаст єврейського походження Станіслав Лем.

Радянським впливом перекреслено й історію літніх жінок. Ліля Цілик є втіленням ідеального образу дружини радянського військового, адже все її життя минуло в переїздах. У різних регіонах СРСР її сприймали по-різному: “місцевою”, “чужою, руською”, “однією з тих чурок” (через смаглявість), “хохлушкою” [1, с. 81] (бо вийшла заміж за льотчика-українця). У Львові вона почувалася чужою, не відчуваючи при тому своєї ідентичності. Вона протиставляє себе свекрусі її доньки Ольги — пані Вірі, коли онучка Маруся захоплюється львівськими рецептами: Велика Ба не знає способу ідентифікації через національні кухні. Віра — стереотипний образ галицької жінки, якій найважливіше було зберегти рідний дім, тому вона вдалася до різних способів. Літературознавиця О. Пухонська наголошує: “Ця сторінка біографії жінки, як і те, що син, насправді, названий на честь радянського космонавта Юрія Гагаріна, була свідомо замовчаною. Натомість пріоритетною стала та пам’ять, яка цілком вписувалася в культурний ландшафт регіону після розпаду СРСР” [3, с. 81].

Для старшої доньки Ціликів Тамари та її доньки Маші Львів постає простором вимушеної взаємодії. Їхні найкращі роки життя минули в НДР, країні, якої вже немає, а через перипетії особистого життя Тамара з донькою опиняється в одній квартирі з батьками, сестрою, племінницею та пуделем. Старша сестра запевняє, що в неї алергія на це місто, адже почувалася чужою. Точно так само, як Велика Ба. Маша втікає зі Львова у свої 17, але, завагітнівши, знову повертається в будинок, що таки мусить стати Домом Ціликів.

Для молодшої доньки Івана й Лілі, Олі, Львів — місто, яке випробовує її на професійні знання й самовизначення власною суперечливою історією, що протистоїть великому радянському нарративу, який замінити новим вчительці було не під силу, бо можна прочитати нові книги, але не викоренити недовіру, стереотипи й штампи минулого. Відтак згодом викладання історії у львівській школі Оля замінює творенням нових історій старих речей в антикварній крамниці, сублімуючи власну потребу пам’яти.

Єдина з родини справжньою львів'янкою може назватися лише Маруся — дівчинка, яка народилася тут і яка насправді не бачить міста. Воно лише зринає в її пам'яті з дитячих років, але з містом у неї особливий контакт, ідеалістична рецепція. Авторка відзначає, що Марусин зв'язок зі Львовом є “кровним”: “Такий виникає, коли ти народився в місті — або колись хтось дуже близький у місті помер” [1, с. 70]. Її бабуся та батько народилися у Львові. Простір міста далеко не інклюзивний, тож самостійні прогулянки дівчинки з вічним супутником Домом закінчуються побитими колінами й ліктями, але це спосіб пізнати львівські вулиці. Завдяки розповідям своєї Мами Олі вона уявляла місто набагато кращим, ніж воно є насправді: у міському ландшафті маминих розповідей не було радянських споруд. Заповітною мрією Марусі було побачити Високий Замок — справжній замок, який існував у маминих історіях. Після операції Марусин зір відновився й дорослою вона змогла побачити місто, у яке їй, першій із своєї родини, вдалося інтегруватися, попри ідеалізацію в дитинстві та конфліктні візії в її родині.

Можемо підсумувати, що різноманіття сприйняття Львова в романі “Дім для Дома” В. Амеліної зумовлене поколінневою пам'яттю та особистими досвідами кожного з героїв. У генерації дідуся-бабусів та матерів із рецепцією міського простору пов'язані відчуття чужості, перестороги, страху. Натомість наймолодша представниця родини Ціликів Маруся сприймає місто як своє, як Дім, так само як і пудель Дом — збирач людських історій у Львові, дослідник слідів великого міста-палімпсеста.

Список використаних джерел та літератури:

1. Амеліна В. Дім для Дома. Львів: Видавництво Старого Лева, 2019. 384 с.
2. Ассман А. Пам'ять міста. *Питання літературознавства*. 2015. Вип. 92. С. 7–25.
3. Пухонська О. Білі плями пам'яті на темному тлі історії (за романом “Дім для дома” Вікторії Амеліної). *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства*: зб. наук. праць / відп. ред. І. Сабадош. 2018. Вип. 23. С. 279–282.

4. Пухонська О., Поліщук Я. Собака як спостерігач і свідок історії (за романом Вікторії Амеліної “Дім для Дома”). *Poznaskie Studia Slavistyczne*. 2021. Вип. 20. С. 143–157.
5. Романенко О. Координати дому: символічні простори роману Вікторії Амеліної “Дім для Дома”. *Синопсис: текст, контекст, media*. 2018. №3. С. 1–16.
6. Федорів У. Львів як місто/місце пам’яті в романі Вікторії Амеліної “Дім для Дома”. *Література та історія: антропос — топос — тропос: монографія / редакційна колегія: М. Гнатюк (голова), О. Галета, М. Гіряк, У. Федорів*. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2023. С. 56–65.

Салюк А. І.

*Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів,
філологічний факультет, студентка 4-го курсу, 035: Філологія
Науковий керівник: доц. Гірняк М. О.*

ЗРОЗУМІТИ ІНШОГО: КРИМСЬКОТАТАРСЬКИЙ ГОЛОС У СУЧАСНІЙ ХУДОЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Saliuk A. I.

*Ivan Franko National University of Lviv, Lviv,
Faculty of Philology, 4th-year student, 035: Philology
Research supervisor: Associate Professor Hirnyak M. O.*

UNDERSTANDING THE OTHER: THE CRIMEAN TATAR VOICE IN CONTEMPORARY FICTION

Кримськотатарське середовище часто стає об’єктом уваги в українській культурі, й літературі передусім. Зв’язок цього середовища з українським доволі тісний. До того ж ідеться не лише про географічну наближеність кримськотатарського народу до українського, а й про намагання українців зрозуміти кримських татар, усвідомити їхній досвід за допомогою культури. А.-Д. Пажо зауважував, що “у будь-який історичний період у кожній культурі завжди вагома роль відводиться тому, що говорять, думають і пишуть про Іншого” [4, с. 403]. До того ж образ Іншого часто може ставати стереотипом і нести не об’єктивну характеристику, а уявлення про Іншого, вже проінтерпретоване автором-представником певної культури. Тобто культура здатна бути інструментом для розуміння Іншого або ж свідчити про правильне чи неправильне розуміння одного народу другим.

Проблему репрезентації Іншого в текстах культури, зокрема етнообраз кримських татар у художній літературі, досліджували Е. Саїд, А.-Д. Пажо, Р. Фіннін, Ю. Барабаш, В. Будний, О. Вісич,

С. Кочерга та ін. Завдання цієї роботи — проаналізувати й порівняти представлення кримськотатарського “голосу” в сучасній художній літературі. До уваги беремо твори, де чітко простежується постдепортаційний, тобто посттравматичний, аспект досвіду кримських татар. Щоб визначити основні риси зображення Іншого та зрозуміти їх природу, аналізуємо романи Анастасії Левкової “За Перекопом є земля” (2023) та Лілі Хайд “Омріяний край” (2014). Два контексти — український та світовий — дозволяють ширше подивитись на окреслену проблему та простежити тенденції, що сформувалися довкола неї в сучасній художній літературі.

Кримськотатарський голос у літературі зазвичай тісно переплітається з кримським голосом загалом. Однак вони не є тотожними: Крим як “Схід у мініатюрі” часто фігурував в уяві (а відтак — у культурі) українців як щось незвичне та екзотичне. Таке сприйняття півострова українці отримали в спадок від Російської імперії, що позиціонувала Крим як підкорений край, тож залишала для нього “репрезентаційний простір провінційної екзотики” [2, с. 80]. Отож кримськотатарський елемент якраз-таки й поставав як екзотика, що вирізняла кримський простір, причому не завжди в позитивному контексті. Інша візія Криму в літературних текстах — Крим-курорт. Такий погляд на півострів простежується і в українських, і в російських текстах, про що згадує Р. Фінін, наголошуючи, що імперська влада над Кримом не лише змінила життя кримських татар, а й перетворила російських митців “з проникливих спостерігачів на короткозорих туристів” [7, с. 85]. У кожному разі, у художніх текстах з візією “Крим-курорт” образ кримських татар не мав ключової ролі.

В українській літературі кримські татари — не рідкісний образ. Щоправда, в текстах на історичну тематику (Г. Квітки-Основ'яненка, Є. Гребінки, О. Стороженка, П. Куліша, А. Чайковського тощо) не вживається етнонім “кримські”, йдеться про збірний образ татар та їх стосунки з українським народом. Більшу увагу до кримськотатарського середовища проявляють Леся Українка (“Над морем”) та М. Коцюбинський (“В путях шайтана”). На відміну від попередніх текстів, у цих наявний не лише образ кримських татар в

історичному аспекті, а й персонажі-кримські татари чи кримськотатарський фольклорний контекст.

Сучасна література, зокрема українська, репрезентує новий образ кримськотатарського народу — люди, що пережили травму депортації та досі перебувають у боротьбі за свій дім і права. Цей образ відносно новий і повністю відмінний від попередніх, адже дозволяє пізнати Іншого через усвідомлення його травматичного досвіду.

Прикладом твору, де кримські татари — до того ж в імагологічному аспекті — зображені з акцентом саме на їхньому травматичному досвіді, є роман британської письменниці Лілі Хайд “Омріяний край”. Прикметно, що авторка представляє національність, яка і географічно, й історично перебуває на більшій відстані від кримськотатарського середовища, ніж, скажімо, український чи російський культурні контексти. У романі описано саме кримськотатарське середовище, адже й півострів зображено насамперед як дім кримських татар (“Крим був їхньою батьківщиною, куди тепер, із початком перебудови, і вона, й інші кримські татари нарешті могли повернутися” [6, с. 16]). Попри те, що кримськотатарським півострів бачать лише представники цього народу, роман “Омріяний край”, з одного боку, надає читачеві право самому національно маркувати Крим, а з іншого — через персонажів промовляє про взаємозалежність півострова саме від кримських татар: “Ми не можемо бути кримськими татарами, якщо ми не в Криму, — він же навіть зафіксований у назві нашого народу” [6, с. 183]. Таким чином у романі Л. Хайд кримське та кримськотатарське середовища часто накладаються одне на одне, а зв’язок між ними добре помітний читачеві.

У творі Л. Хайд очевидний акцент на посттравматичний досвід кримськотатарського народу та особливості функціонування його колективної пам’яті. Спогади, особисті історії, втрати та хвилювання персонажів, для яких авторка виділяє ключове місце в романі, викликають у читача емпатію, що, зрештою, і формує місток до розуміння Іншого.

В українській літературі кримськотатарський голос зазвучав гучніше після окупації Криму 2014 року та — з новою потужністю —

після початку російського повномасштабного вторгнення в лютому 2022 року. Якщо раніше кримське середовище часто піддавалося екзотизації, то тепер увага до Криму спровокувала зміну акцентів у зображенні півострова та людей, що там мешкають. Про таку позитивну тенденцію говорять і кримськотатарські літератори. Зокрема, А. Алієв зауважував, що зараз українська література зображає кримських татар не як Чужих, а як Інших, “ми сприймаємо культуру та історію одне одного як частину власної історії” [5]. Сучасні українські тексти про Крим різні за жанрами й тематикою: це й фентезі (“Дім солі” С. Тараторіної), і репортажі (“Загублений світ” Н. Гуменюк), й історичні оповіді для дітей (“Крим Керіма” Н. Смирнової), і приклад власне кримського роману (“За Перекопом є земля” А. Левкової).

На відміну від “Омріяного краю” Л. Хайд, у романі “За Перекопом є земля” кримськотатарське середовище не є ключовим: важливішим є поєднання різних культурних середовищ на одному просторі. Про те, що твір “За Перекопом є земля” не є лише кримськотатарським, говорить і сама авторка: “для мене він [роман. — А. С.] передусім про Крим (не лише кримськотатарський) і про любов” [1, с. 72]. Особливістю образу кримських татар у романі А. Левкової є їх повноцінна участь у міжкультурному діалозі, їхнє представлення та самовизначення як окремого народу зі своєю історією, культурою, пам’яттю та мрією. Прикметно, що головна героїня роману, етнічна росіянка, змалку цікавиться кримськотатарським середовищем, диференціюючи його як Інше й почувуючи себе Чужою в ньому.

Кримський та кримськотатарський простір у творі не накладаються один на одного так, як це простежуємо в романі Л. Хайд, оскільки суспільно-політична ситуація на півострові не дозволяє асоціювати Крим лише з кримськими татарами: йдеться буквально про мультикультурність і міжнаціональні й політичні конфлікти, де головними діячами виступають українські та російські політичні сили. Попри це, головна героїня асоціює Кримський півострів з кримськими татарами і їхнім культурним кодом: “Мені здавалося тепер, що Крим — це *сандыкъ* із казок, *сандыкъ* із коштовним камінням, а Бахчисарай у ньому — *сандыкъта сандыкъ*,

скринька у скриньці” [3; с. 51]. Кримськотатарський голос у романі А. Левкової репрезентований також фольклорною спадщиною кримських татар та згадками про літературні тексти кримськотатарських авторів. Такі маркери кримськотатарського середовища вказують на його відмінність від української чи російської культури, а отже — на самостійність та ідентичність. Роман “За Перекопом є земля” дозволяє пізнати Іншого в сучасному контексті міжкультурної комунікації та в умовах сучасних складних суспільно-політичних обставин.

Літературні твори часто стають джерелом пізнання Іншого. Погляд збоку та різні способи зображення Іншого допомагають ширше збагнути контекст та усвідомити чужий досвід крізь літературу. Станом на сьогодні розуміння кримськотатарського голосу неможливе без посттравматичного контексту, а подекуди — й контексту сучасної суспільно-політичної ситуації в Криму, адже йдеться про травми, які досі живуть, і про злочини, які досі повторюються. Перехід від прийому екзотизації Криму й кримських татар до структури “свій — Інший” свідчить про позитивну динаміку в сучасній українській літературі щодо зображення кримськотатарського середовища.

Спільною рисою між романами А. Левкової та Л. Хайд є відсутність безпосереднього розуміння досвіду кримських татар, адже жодна з авторок не має прямого зв’язку з кримськотатарським контекстом. В українському творі кримськотатарський голос звучить на тлі голосу суспільно-політичної напруги. Тому ключова роль у романі відведена проблемам, спільним і болючим для всіх культур кримського середовища: питанню національної ідентичності, міжкультурної взаємодії тощо. Зрештою, це цілком закономірно, адже в романі авторка описує мультикультурне середовище. У романі Л. Хайд у фокусі перебувають проблеми кримськотатарського народу. До того ж кримськотатарський голос у творі звучить безпосередньо від персонажів, більшість із яких — представники цього народу. Прикметно, що Л. Хайд зображує три покоління кримськотатарської родини, апелюючи таким чином до тягlosti історії та колективної пам’яті народу. Авторка робить акцент саме на кримськотатарській проблематиці, а персонажі інших

національностей і їхні вчинки й характери лише допомагають ширше розкрити кримськотатарський контекст. Отож ключ до розуміння кримськотатарського народу можна шукати і в українській, і у світовій літературі: різні тексти містять різні акценти та візії, однак кожен по-своєму звертає увагу читача на конкретний голос, дозволяє почути та пізнати його за допомогою літератури.

Список використаних джерел та літератури:

1. Анастасія Левкова: “Є запит на тексти про інший Крим — Крим, якого не знали”. *Локальна історія*. 2024. № 3. С. 68–74.
2. Кочерга С. О., Вісич О. А. Художня реконструкція етнообразу кримських татар в українській літературі раннього модернізму. *Східний світ*. 2023. № 1. С. 69–84.
3. Левкова А. За Перекопом є земля. Кримський роман. 4-те вид. Київ: Лабораторія, 2023. 392 с.
4. Пажо А.-Д. Від культурних кліше до імажinarного. *Літературна компаративістика*. 4-те вид. Київ, 2011. С. 396–431.
5. Повернення півострова: Крим у сучасній українській літературі. *Свідомі*. URL: <https://svidomi.in.ua/page/povernennia-pivostrova-krym-u-suchasnii-ukrainskii-literaturi> (дата звернення: 12.11.2024).
6. Хайд Л. Омріяний край. Київ: Дуліби, 2014. 240 с.
7. Finnin R. The Poetics of Home: Crimean Tatars in Nineteenth-Century Russian and Turkish Literatures. *Comparative Literature Studies*. 2012. Vol. 49, no. 1. P. 84–118. URL: <https://www.jstor.org/stable/10.5325/complitstudies.49.1.0084?origin=JSTOR-pdf> (date of access: 12.11.2024).

Чабанюк Н. І.

*Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів,
філологічний факультет, студент 2-го курсу,
035: Літературна творчість*

**РІЗНОГОЛОССЯ ТРАВМАТИЧНИХ ДОСВІДІВ У РОМАНІ
АРТЕМА ЧЕХА “ХТО ТИ ТАКИЙ?”**

Chabaniuk N. I.

*Ivan Franko National University of Lviv, Lviv,
Faculty of Philology, 2nd-year student,
035: Literary art*

**DIFFERENT VOICES OF TRAUMATIC EXPERIENCES IN
ARTEM CHEKH'S NOVEL “WHO ARE YOU?”**

Однією з магістральних ліній гуманітарних досліджень сьогодення є студії травми, які вивчають болісні досвіди як окремих людей, так і цілих націй. Особливо цей напрямок популярний у літературознавстві. Ці студії виникли після Другої світової війни через потребу дослідити та зафіксувати наслідки Голокосту. Згодом війна у В'єтнамі та її наслідки інституалізували trauma studies, коли виникла потреба вивчати досвід американських військових, які брали участь у цих подіях. Серед українських дослідників, що займаються проблемами травми та пам'яті варто згадати Вадима Василенка, Оксану Пухонську, Ірину Старовойт, Павла Горностаєва, Христину Рутар. Вагомий внесок у дослідження травматичного досвіду за кордоном зробили Кеті Карут, П'єр Нора, Моріс Альбвакс, Маріанна Гірш, Пйотр Штомпка та інші.

“Хто ти такий?” — це автобіографічний роман сучасного українського письменника Артема Чеха. Головним героєм твору є хлопчик Тимофій, у житті якого з'являється Фелікс — чоловік, що брав участь у війні в Афганістані, де він був вісім років, доки не

отримав контузію, після чого його демобілізували. Основні події роману відбуваються в кінці 80-х–початку 90-х рр. ХХ століття. Твір розповідає про нетілесну травму Афганської війни, яку пережив Фелікс, і про те, як ця травма “живе” та передається іншим людям, тобто стає колективною.

Поняття “колективна травма” ввів Моріс Альбвакс у 1925-му році. У сучасному науковому дискурсі цей термін тлумачать, як психічну травму, що “отримана групою людей будь-якого розміру, аж до цілого суспільства, унаслідок якихось катастрофічних подій або злочинних дій політичних чи інших соціальних суб’єктів” [2, с. 57]. Павло Горностай структурує це поняття, виокремлюючи історичну, трансгенераційну, культурну, національну та інформаційну травми як близькі за змістом [2, с. 58]. Саме різні прояви колективної травми оприявлено як через постать самого автора твору, так і його героїв.

Артем Чех (Артем Чередник) — автор роману “Хто ти такий?”, який ще до повномасштабного вторгнення був учасником АТО, а після 24 лютого 2022 року він знову вступив до лав ЗСУ. Як і більшість українців, яким доводиться бути учасниками російсько-української війни, письменник переживає національну травму. Відтак цей твір — це автобіографічна історія: “Це роман за мотивами життя, — розповідає Артем Чех. — Історична (біографічна) достовірність — десь відсотків п’ятдесят. А може, і менше. Проте образи героїв я намагався зберегти. Хотілося виписати їх, а відтак законсервувати такими, якими їх пам’ятав або якими домалював уже в більш зрілому віці, підмінюючи своїми домальовками білі плями в пам’яті” [6]. Він вибрав жанр роману, бо “це традиційний жанр для опису травматичного досвіду, який не опрацьовує травму як катастрофічний, рушійний, унікальний досвід, а намагається вкласти її у комфортний, читабельний текст на межі фікції й реальності, який завжди може стати для читача можливістю втечі і вибору на користь фікції” [4, с. 57]. Для Артема Чеха написання роману — це конструктивне вирішення проблем ословлення травматичного досвіду, адже проговорення травми має терапевтичний ефект. Важливо, що завершення роману не можна вважати катарсичним, бо, попри те, що доля Тимофія склалася добре, “...травматичне минуле

залишається трансгресивно присутнім у сучасності; мстиве, воно переслідує, заволодіває, домінує над теперішнім, замість того, щоб забутися [...]. Потрібні особливі зусилля — особливе “пропрацювання” пам’яті з допомогою рефлексій, щоб відірватись від такого травматичного минулого, щоб визволити сучасність...” [3, с. 16].

Фелікс — ветеран Афганської війни, який отримав контузію та був демобілізований. Фелікса можна вважати жертвою власне історичної травми. Спогади про війну переслідують героя: “Фелікс повторював одну й ту саму фразу. “Будь проклята ця війна” [5, с. 30]. Це свідчить про усвідомлення травми, але замість опрацювання свого травматичного досвіду, поламаний війною та розбитий сьогоденням, він обирає алкоголь: “В якийсь момент контроль над Феліксом був остаточно втрачений, єдиним можливим варіантом його втихомирення було фізичне втручання...” [5, с. 20]. Саме випивка допомагала йому втікати від болючих спогадів, стала фактором, що відволікає, способом неконструктивного “лікування” травми. Алкоголь стає каталізатором того, що З. Фройд називає “примусовим повторенням” : “За З. Фройдом, якщо та чи та дія приносить насолоду, її повторення можна пояснити через принцип задоволення, але повторення стає загадкою, якщо цей процес для суб’єкта болісний” [1, с. 13]. У тексті знаходимо підтвердження цієї тези: “Якось дорогою на річку Фелікс відвів Тимофія убік і відкрив дипломат, з яким майже ніколи не розлучався. В дипломаті [...] лежав розібраний “калашников”. — Стріляє? — запитав Тимофій, несміливо тягнувши руку до змащеного мастилом заліза. — Вбиває! — відповів Фелікс” [5, с. 42].

Відтак виникає криза ідентичності. Фелікс шукає відповіді, хто він такий; хоче розповідати про свій досвід, а його не чули: “Йому хотілося виговоритися, виплакати, вивергнути з себе пережите, здати все те під розпис, ніби табельну зброю, й забути, як погано вивчений урок. Їй же хотілося нового плюшевого дивана і входу на кухню арочкою...” [5, с. 13-14]. Для нього спогади про свою службу загалом є особливо болісними через страх навіть не смерті, а катувань: “Біля дверей стояв Гриша (товариш Фелікса — *Н. Ч.*). І мріяв, аби його просто шльопнули, аби шльопнули швидко і, бажано,

раптово. Без підвалів, без допитів, без олівців між пальцями і кисню підшкірно, аби вели довгим коридором повз бетонні кабінети для таких, як він, і — хлоп!” [5, с. 81].

Окрім алкоголізму, для героя іншим відволікаючим фактором є полонез Огінського, бо “від матері Фелікс перейняв цю польськість, змалечку чуючи народні пісні й польську поезію. [...] Музика Огінського, зокрема його полонез, була тим тригером, що розкривав усю приховану чутливість і щем його натури” [5, с. 54]. Це можна пояснити тим, що полонез для нього є своєрідним “острівцем безпеки”, адже асоціюється з матір’ю, із часом до війни та до травми.

Тимофій — це головний персонаж роману. Унікальність його досвіду полягає в тому, що хлопець не брав участі у війні безпосередньо, але живе в травматичному середовищі. На прикладі цього образу спостерігаємо трансгенераційну ознаку колективної травми, тобто здатність травми “жити та передаватися” на наступні покоління. Окрім цього, Тимофій має індивідуальну травму — безбатьківство. Спочатку хоч і тато був живий, проте його не було в житті сина, а згодом він помирає. Відтак Артем Чех наголошує на тому, що одним із найважливіших факторів травматизації Тимофія було духовне сирітство, що було типовим явищем 90-х, коли батьки були відсутні в житті дітей через постійні пошуки заробітків чи кращого життя: “Ростуть без тат, виростають, наївні у своїй жорстокості, говорять образливі речі, йдуть із дому, повертаються, змерзлі й зголоднілі, але ні, не вибачаються, зачинаються у своїх кімнатах і похапцем проживають своє дитинство, ніби далі на них чекає щось краще. Всі вони росли без тат” [5, с. 115]. Нестача присутності батька в житті Тимофія провокує хлопця до пошуку авторитета, який би його замінив. Очікувано, що серед найближчого оточення таким авторитетом стає Фелікс. Ця прив’язаність добре проявляється у творі, стає болючою для Тимофія, коли Фелікс надовго зникав із дому: “Тієї осені навіть полонез Огінського вивчив. [...] Але головний слухач так і не з’являвся” [5, с. 114]. Спостерігаємо момент створення асоціативних зв’язків, коли музичний твір асоціюється не з композитором, а лише з особливим слухачем. Але прив’язаність не закінчується й у фіналі твору, коли Тимофій стає дорослим: “Тимофій відшукав серед своїх старих речей записник у

замшевому чохлі, знайшов номер, записаний ще дитячим почерком, і підійшов до телефона, зупинившись у нерішучості” [5, с. 288]. Хлопець хоче розірвати ту пуповину, що поєднувала його з Феліксом та травматичним минулим, але вони його не відпускають.

Отож дослідження травматичного досвіду є дуже перспективним напрямком в сучасному науково-теоретичному дискурсі. Зараз українці переживають історичну травму, яка, як і Голодомор, Голокост, примусові виселення, Перша чи Друга світові війни, залишатиметься у пам’яті нащадків. Роман “Хто ти такий?” Артема Чеха унікальний тим, що описує досвід колективної травми, яка передається іншим людям і живе в пам’яті цілих поколінь, які намагаються віднайти відповідь на питання “Хто ти такий?”

Список використаних джерел та літератури:

1. Василенко В. Модифікація травми в українській еміграційній прозі другої половини ХХ століття: дис. на здоб. наук. ступ. канд. філол. наук : 10.01.01 — українська літератури; Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2016. 204 с.
2. Горностай П. Колективна травма як проблема соціальної та політичної психології. *Проблеми політичної психології*. 2018. Вип. 7 (21). С. 54–68.
3. Гундорова Т. Транзитна культура. Симптоми постколоніальної травми: есеї. Київ: Грані-Т, 2012. 548 с.
4. Довганич Н. Пам’ять, травма і література: способи репрезентації та інтерпретації // Українське літературознавство, 2020. Вип. 85. С. 51–59.
5. Чех А. Хто ти такий? Чернівці: Meridian Czernowitz, 2024. 304с.
6. “Хто ти такий?": MERIDIAN CZERNOWITZ видає новий роман Артема Чеха. *Meridiancz*. URL: <https://www.meridiancz.com/blog/khto-ty-takyy-meridian-czernowitz-vydaie-novyuy-roman-artema-chekha/> (дата звернення: 05.10.2024)

Шатило Д. М.

*Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів,
факультет міжнародних відносин, студент 2-го курсу,
292: Міжнародні економічні відносини*

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Shatylo D. M.

*Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, Faculty of International
Relations, 2th-year student,
292: International Economics Relations*

THE PROBLEMS AND PROSPECTS OF THE RESTORATION OF UKRAINE

Україна веде війну з Російською Федерацією вже 10 років, а гаряча фаза йде вже понад 2 років. Війна забрала з собою багато синів і доньок нашої країни. І щоб їх було менше, держава має направити усі можливі засоби для перемоги. Але мало хто задумується про післявоєнний час, бо відновлення територій, по яким пройшла війна є надзвичайно складним і дорогим процесом, який триватиме роки та навіть десятиліття, особливо це стосується розмінування величезних площ територій для відновлення довоєнних посівних площ.

На початок січня 2024 року прямі втрати інфраструктури України через війну оцінюються майже у 155 мільярдів доларів США. Зокрема, враховано і збитки, завдані Україні через підрив Російською Федерацією Каховської ГЕС у 2023 році. Особливо високим він був у житловому секторі, транспорті, торгівлі та промисловості. Найбільших руйнувань зазнали в областях де точилися найінтенсивніші бойові дії та оцінку [5].

З початку війни було проведено багато визначних зустрічей та конференцій присвячених відновленню України. Найбільш важливою подією є Конференція з питань відновлення України, що

проходить в Лондоні кожен рік, в тому числі й цього, і є продовженням заходів, спрямованих на відновлення України від агресії Російської Федерації, які відбуваються з 2017 року. Визначним досягненням цього циклу заходів є Декларація Лугано, яку підписали 40 країн та сотні недержані громадські організації, щодо допомоги у відновленні економічного, соціального становища, навколишнього середовища, а також інфраструктури.

Плани з відбудови України, в першу чергу орієнтовані на швидке відновлення соціальних закладів та житлового фонду, що були зруйновані після початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації. Таку заяву зробив колишній заступник керівника Офісу президента Кирило Тимошенко під час свого виступу на засіданні українсько-британської робочої групи з інфраструктурних питань у Варшаві. [2]. Передбачено, що у цей план також входить налагодження логістичних маршрутів у західному напрямку, доступ до західних ринків, вступ в ЄС, перехід на виробництво товарів з високою доданою вартістю і т. п.

Проте, виживання України як суверенної держави також пов'язане з інноваційно-промисловим відродженням, з посиленням інтелектуалізації суспільства, з відмовою від “ручного управління” державними підприємствами та переходом до системи суспільно-приватного партнерства. Отже, національна стратегія економічного відновлення України після війни має передбачати акцент на всебічну дерегуляцію, лібералізацію та демонополізацію економіки. Важливо зберегти та розвинути ініційовані реформи, спрямовані на зменшення впливу регуляторних обмежень з боку державних органів, щоб створити більш сприятливі умови для бізнесу і прискорити економічне зростання країни [1 с. 73]. Довоєнним прикладом може стати ІТ сфера, де держава створила комфортні умови для започаткування власного бізнесу і мінімізувала податкове навантаження для підприємців, що призвело до бурхливого розвитку даної галузі в країні та швидкий вихід на іноземні ринки, де послуги українських ІТ компаній та спеціалістів цінуються і високо оплачуються. Тому, пріоритетним завданням для держави є також створення стратегії повернення ІТ компаній назад в Україну створивши максимальні пільги та зручні умови. Не менш важливим є

суттєве скорочення соціальних витрат та зменшення ролі бюджетного сектору в економіці.

Не менш важливим є скорочення державного фінансування для закладів вищої освіти в Україні має супроводжуватися значним розширенням їхньої академічної свободи. Це передбачає передачу відповідальності за рівень якості освіти, викладання та наукових досліджень від держави, що збереглася ще з радянських часів, безпосередньо університетам. Паралельно з академічною автономією повинно розвиватися і фінансове самоуправління ЗВО. Повна фінансова й адміністративна автономія університетів стане не лише способом оптимізації бюджетних витрат на вищу освіту, а й важливим напрямом для розвитку національних університетів та підвищення професійного рівня випускників [3]. Реформа вищої освіти, що передбачає укрупнення університетів і поступовий перехід на грантову систему є першим кроком, проте, вона вже зіткнулася із суспільним невдоволенням і безперечно цей шлях буде складним і викличе обурення суспільства, яке звикло до старої системи освіти.

Зменшення державних витрат у рамках запропонованих заходів для зниження фіскального тиску на економіку передбачає реформування системи бюджетної підтримки у науковій та освітній сферах. Ключовим аспектом такої політики є зміна пріоритетів структурних економічних стратегій країни, спрямованих на розвиток малого бізнесу та створення сприятливих умов для інвестування підприємцями. Це має на меті забезпечення довгострокового економічного зростання, підтримку підприємницької ініціативи та підвищення конкурентоспроможності економіки [4, с. 8].

Олігархічний неофеодалізм як внутрішня загроза для національної безпеки та суб'єктності України притягує зовнішню загрозу у вигляді імперського федералізму, який знову й знову прагнуть “прищепити” українській державності. Набуття цивілізаційної суб'єктності будь-якою країною у XXI столітті потребує атмосфери соціальної злагоди й суспільної довіри, тому лише в єдності громадянського суспільства з державою можлива справжня цивілізаційна суб'єктність у сучасному світі.

Відновлення України після війни є складним і багатограним процесом, що вимагатиме значних фінансових, людських та

організаційних ресурсів. Необхідність масштабного розмінування, відновлення зруйнованої інфраструктури, соціальних послуг і економічної стабільності диктує потребу в інноваційних підходах та інвестиціях. Пріоритетами повинні стати: швидка відбудова ключових об’єктів, адаптація економіки до сучасних стандартів і світових ринків, а також розвиток приватно-державного партнерства для ефективного управління ресурсами. Важливу роль відіграватимуть реформи бюджетної економіки, стимулювання розвитку малого бізнесу, повернення ІТ-компаній в Україну та дерегуляцію економіки, що забезпечить сталий розвиток та конкурентоспроможність держави на світовій арені.

Водночас досягнення єдності та довіри між громадянським суспільством та державними інституціями є критичним для формування сильної, незалежної та сучасної України. Успішне впровадження реформ сприятимуть як розвитку демократичних інститутів, так і зростанню довіри громадян до держави, що стане фундаментом для майбутнього стабільного розвитку та інтеграції України в європейську спільноту.

Список використаних джерел та літератури:

1. Pankiv N., Chernyshova A. Problems and prospects of recovery of Ukraine during and after the end of the Russian-ukrainian war. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic sciences*. 2023. Vol. 314, no. 1. P. 67–79. URL: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-314-1-9> (date of access: 10.11.2024).
2. Тимошенко Кирило. План швидкого відновлення України передбачатиме швидке відновлення зруйнованої російським агресором соціальної інфраструктури. URL: <https://www.president.gov.ua/en/news/plan-shvidkogo-vidnovlennya-ukrayini-peredbachatime-operativ-76433> (дата звернення: 10.11.2024).
3. Економіка війни та повоєнний економічний розвиток України: проблеми, пріоритети, завдання | Громадський Простір. *Громадський Простір | Усе для третього сектору в одному порталі*. URL: <https://www.prostir.ua/?news=ekonomika->

- vijny-ta-povojennyj-ekonomichnyj-rozvytok-ukrajiny-problemy-priorytety-zavdannya#_ftn7 (дата звернення: 10.11.2024).
4. Redzyuk Y. Post-war socio-economic restoration of Ukraine: background, opportunities and prospects. *Problems of Innovation and Investment Development*. 2022. № 28. URL: <https://doi.org/10.33813/2224-1213.28.2022.1> (дата звернення: 10.11.2024).
  5. Загальна сума збитків, завдана інфраструктурі України, зросла до майже \$155 млрд — оцінка KSE Institute станом на січень 2024 року — Kyiv School of Economics. *Kyiv School of Economics*. URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalna-suma-zbitkiv-zavdana-infrastrukturi-ukrayini-zrosla-do-mayzhe-155-mlrd-otsinka-kse-institute-stanom-na-sichen-2024-roku/> (дата звернення: 10.11.2024).

Olga Cara^{1,2}, Angela Paraschiv¹, Kateryna Soiak³

1 State University of Medicine and Pharmacy “N. Testemițanu”, Moldova

2 Oncological Institute, Republic of Moldova; 3 WHO

EPIDEMIOLOGY ASPECTS OF HEALTHCARE-ASSOCIATED INFECTIONS IN ONCOLOGICAL PATIENTS

Summary. Healthcare-associated infections are a public health problem, a burden for healthcare workers, patients, their families, and the state. According to the case definition, a healthcare-associated infection, also called a “nosocomial” or “hospital-acquired” infection, is an infection that occurs in a patient during the process of care and/or treatment in a hospital or other health care facility that does not was present or was not in the incubation period at admission. Patients with malignant diseases are more susceptible to an additional infection, thus highlighting the importance of effective coordination of public health measures in the prevention and control of these infections. The study focused on the analysis of the existing literature, using the databases PubMed, ScienceDirect (Elsevier), WHO, and the Google Academic search engine, considering the sources published in the period 2020–2024. Studies have pointed out that the infection prevention and control program applied at the right time and on a large scale in medical institutions, decreases the risk of acquiring a nosocomial infection, but also their economic impact. The analysis of the relevant data demonstrated that immunosuppression, cytotoxic treatments, comorbidities of the patient with an oncological profile, and antimicrobial resistance is an additional reason to develop and apply measures to prevent and control healthcare-associated infections. The risk of infection in patients with oncohematological diseases most prone to infectious complications such as bacteremia, pneumonia, and invasive fungal infections, while patients undergoing cycles of cytotoxic therapy and invasive treatment are more prone to surgical site infections and urinary tract infections. The research highlights the need to study the epidemiological features and risk factors of healthcare-associated infections in oncology patients, as well as the implementation of a prevention and control protocol for these infections.

Introduction. Healthcare-associated infections (HAIs) are an important economic burden on limited healthcare resources [1, 17].

Microbiological data limitations, including a high rate of inaccurate patient registration, a lack of robust electronic medical records and adequate HAIs surveillance systems, prevent us from establishing the true burden of HAIs in low- and middle-income countries. Limited surveillance data from these countries suggest that 10–15 of 100 hospitalized patients get at least one MAI, compared with five-seven in high-income countries. Nosocomial infections are one of the most commonly observed adverse events in healthcare and a significant public health issue, with repercussions on morbidity, mortality, and quality of life [1]. A healthcare-associated infection develops in approximately 7% of patients, and as many as 15% [7, 17] of patients in the developing world will acquire at least one nosocomial infection. The WHO again emphasizes that nosocomial angst and infections with AMR pathogens are an endemic burden, afflicting patients every day, worldwide — regardless of economic development status. But a significant proportion of HAIs can be prevented by timely, effective interventions in the form of prevention and control measures (IPC). Introduction :Reducing harms to patients is a priority in health care, measures that can reduce most adverse events are known more than half ADs focused on hospital sector and other focused on primary care system.

Taking into account the arguments of evidence-based medicine and the studies included in the current research, the risk factors in acquiring a nosocomial infection in patients with an oncological profile are cytotoxic treatment, immunosuppression, prolonged hospitalization, chronic diseases, repeated hospitalizations, ventilator support mechanical, high-volume surgical interventions, medical devices (venous, urinary catheters, etc.), inefficiency of infection control measures, as well as environmental hygiene. The increased risk of nosocomial infections in elderly or cancer patients is due to frailty, immunocompromised status and pre-existing conditions. Currently, cancer represents one of the major public health problems that threaten human health around the globe. Although significant progress has been made in the prevention and treatment of cancer in recent decades, the prognosis for these patients still remains grim. Patients with malignant diseases are more vulnerable to the development

of healthcare-associated infections due to malignancy, the presence of metastases and cytotoxic treatments, surgical interventions [2, 6]. Thus, the initiation of chemo- or radiotherapy treatment is delayed. The prolongation of the length of hospitalization, costs for treatment, as well as the burden of medical assistance are statistically observed. Therefore, it is essential that physicians fully understand the local epidemiological and microbiological characteristics of nosocomial infections [2, 4, 6, 18].

Of the total number of studies included in the current review, approximately 80–92% focused on the bacteriological characteristics and antibiotic resistance pattern of nosocomial infections in cancer patients. Thus it was concluded that these patients who contracted a nosocomial infection were highly resistant to empiric antibiotic therapy due to the phenomenon of multidrug resistance (MDR) [5, 7].

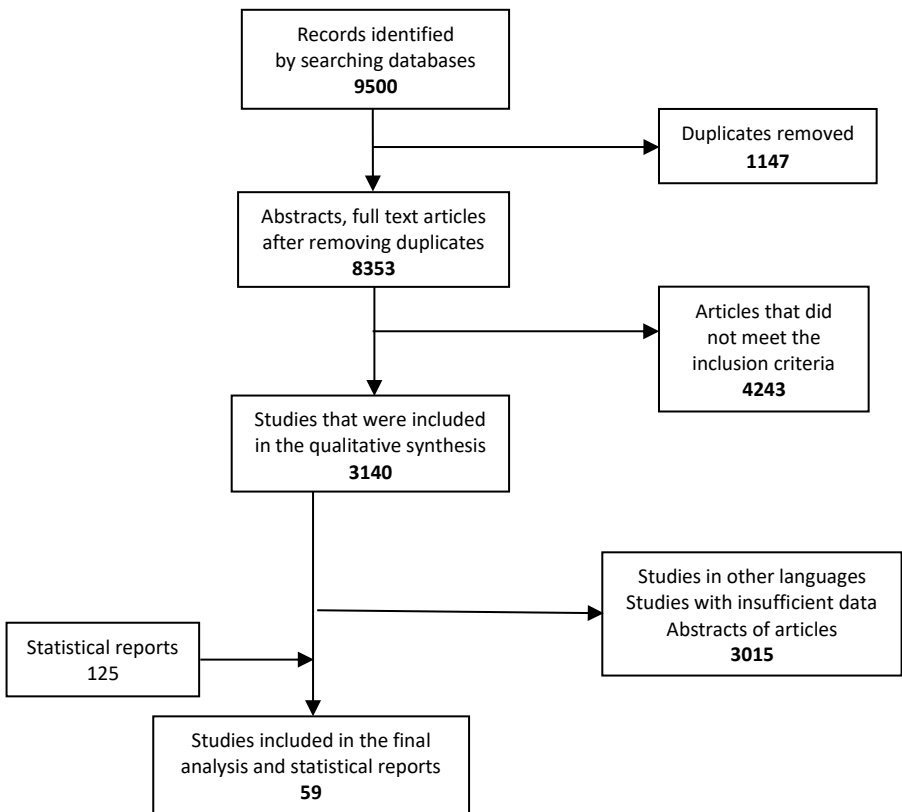
Scope. This study aims to review the available literature on the epidemiological aspects of healthcare-associated infections in oncology patients.

Materials and methods. The research focused on a detailed review of the existing literature using the main academic databases such as PubMed, ScienceDirect (Elsevier), WHO and Google Scholar. Keywords used in the search included: “nosocomial infection”, “cancer”, “risk factors”, “contributing factors”, “predisposing factors”, “hospital-acquired infections” and “hospitalized patients”. Only sources published in the period 2020–2024 were considered. In total, 9 500 results were identified on the mentioned platforms. Publications that were not available in open access, duplicates and those that were not accessible in the Republic of Moldova were excluded. The remaining sources were subjected to advanced search filters, including full-text articles in English, systematic reviews and meta-analysis studies. At the end of the information processing process according to the previously stated rules, of the primary analysis of the titles and texts regarding the epidemiological aspects of nosocomial infections in cancer patients, 59 papers relevant to our study were selected.

Result. According to recent studies (2019–2024) on the frequency of nosocomial infections, the common prevalence reporting of about 12,9% in the WHO South-East Asia region, 9,7% in the WHO Western Pacific region, 12,5% in WHO Eastern Mediterranean Region, 27% in

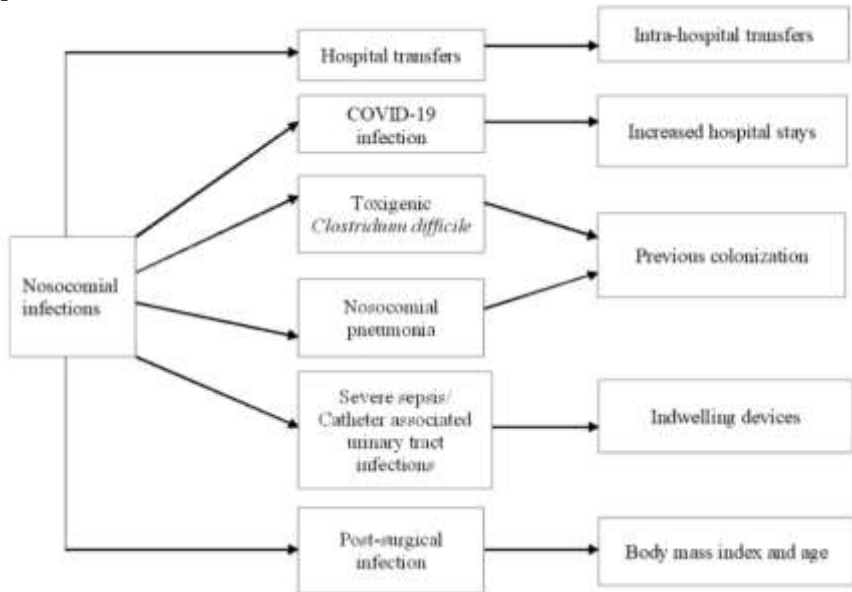
WHO African Region, 8% in 28 European Union/European Economic Area (EU/EEA) countries and three Western Balkan countries, 9,6% in WHO Region Americas, 3,2% in the United States of America (USA) and 7,9% in Canada. Globally, under reporting of nosocomial infections in oncology patients has been determined, including poor data quality and a lack of standardized methods and protocols, resulting in a dearth of reliable data, particularly in low-income countries and the middle ones.

This study highlighted examples of healthcare-associated infection management in cancer patients in different countries, oncology clinics, which highlight the impact of all actors involved in the application of measures to prevent and control these infections.

Figure 1. Selection of publications for thematic analysis

In the studies included in the study, the following key terms were identified: intrahospital transfer, long time to treatment, previous colonization, medical devices (catheters, stomas), BMI and age, figure 2 [3].

Figure 2. Identifying terms

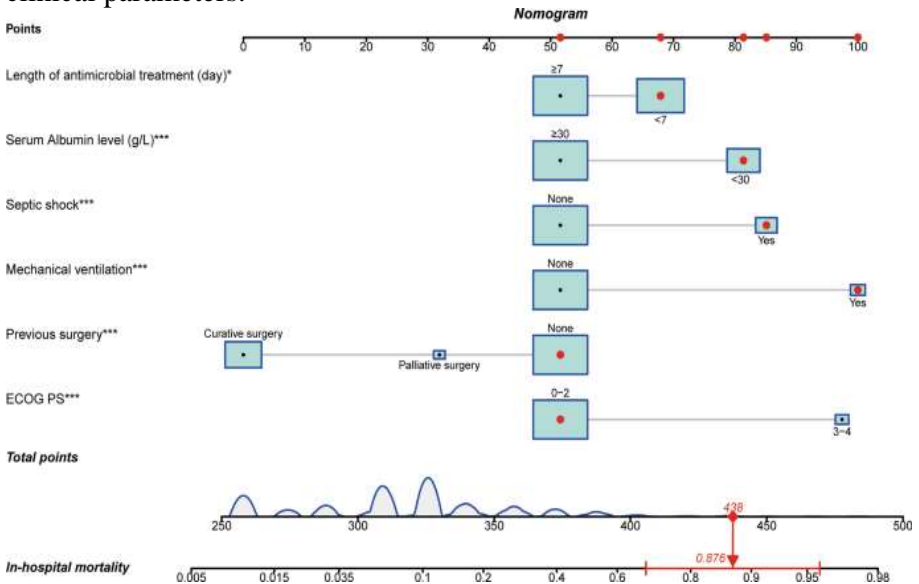
In line with Boncea et al., infections related to healthcare were documented in elderly patients admitted to the intensive care unit (ICU) ($P < .001$) at 48 hours following admission, compared to younger patients (median 79, IQR 73–86 vs. median 79, IQR 72–85; $P =$). Higher comorbidities (mean 4,0, SD 2,0 vs. mean 3,5, SD 1,9; difference=0,5; $P < .0001$). Results showed that the odds of contracting a nosocomial infection increased by 9% with each extra intrahospital transfer (odds ratio [OR] 1,09, 95 percent CI 1.05–1.13). Among the patients with a nosocomial infection, *C. difficile*, *E. coli*, *P. aeruginosa*, species of *Enterococcus*, *K. pneumoniae*, coagulase-negative *Staphylococcus aureus*, *S. aureus*, coliform species and MRSA.

Discussions. Early port infections occurred in 20 patients (1,2%) in the study by Philip Skummer et al and positive blood cultures were recorded from 15 patients (0,9%). Time from the first dose to infection was 20 days (interquartile range, 9–30 days). Mortality at 30 days, related to the port, was 0,2% (4 of 1714 patients). The major source of bloodstream infections was *Staphylococcus* spp. (n = 11). In the multivariate analysis, hematologic malignancy (hazard ratio [HR], 2,61; 95% confidence interval (CI), 1,15–5,92; P = 0.02), hypoalbuminemia (albumin <3.5 g/dL; HR, 95%; P = .004; analyses were limited to 303 patients, WBC <3,500 cells/ μ L; HR, 95% CI: 1,11–8,09; P = . Table 1 shows that obesity (HR, 2,64; 95% CI: 1,21–5,93) and diabetes (HR, 3,71; 95% CI: 1,57–8,83) were identified as statistically significant factors for the first time following adjustment for age, underlying diseases, laboratory findings on admission including white blood cells clinical classification [2, 11].

From “MDR and its genes in nosocomial infections” Western China Cancer Center study (2020) [21]: 1 008 patients developed a nosocomial infection during hospitalization; MDR strains were detected in 273 of these patients. The most frequent infections reported were: 38,1% — urinary tract infection, 26,8% — respiratory tract infection and, respectively, blood infection (BSI) constituted 12,5%. The organisms responsible for the acquisition of nosocomial infection included the extended-spectrum β -lactamases (ESBL-PE) producing Enterobacteriaceae: 72,8%, *Acinetobacter baumannii*; 11,7% and *Stenotrophomonas maltophilia*; 6,2%. They found that history of smoking, intrapleural/abdominal infusion within 30 days, presence of permanent urinary catheter, stay for longer than the median duration (12 d.), and hemoglobin level were independent in-hospital mortality risk factors included among the individuals in this study. MDR bacteria were highly susceptible to meropenem, imipenem and amikacin [9].

Malignant tumors have been shown to expose patients to a higher risk of infections due to multiple factors like invasive procedures, malnutrition, surgical interventions and immune suppression [2, 6], Jiang et al., Our current study only points to the pathophysiological cause of this high incidence and emphasizes that nosocomial infections have significantly poorer outcomes in patients with cancer than without, resulting in a longer length of stay, re-admissions to intensive care unit,

more medical expenses and higher mortality [3, 4, 16, 17]. This study background is that cancer patients are at high risk for nosocomial infections, and the aim of this study was to investigate the predictive factors for in-hospital death from nosocomial infections in such patients and to develop a nomogram, which would offer an accurate estimation for the risk of in-hospital death of each patient based on these identified clinical parameters.

Figure 3. Constructed nomogram for predicting the risk of in-hospital death of the patient with cancer and nosocomial infection.

Nosocomial infections in cancer patients made up roughly 6,9% percent of the study in China, which was lower than the findings of studies in Ethiopia, which found a prevalence of 19,4% [6], Sudan, which reported a prevalence of 48,1% [18], and India, which reported a prevalence of 31,33% [10]. The reason for this disparity is that IPC implementation varies greatly across regions, which has a direct impact on the degree of HAI. In particular, data collection quality can vary, which can lead to different epidemiological surveillance outcomes across nations. Gram-negative bacteria were identified in the aforementioned study as the cause

of 63,3% of infection episodes linked to healthcare. 16,8% of cases were caused by gram-positive cocci, which is in line with findings from other hospitals [2, 9, 18]. But according to a number of studies, the main cause of nosocomial infections was gram-positive cocci [2, 4, 6, 14]. In oncological patients with nosocomial infections, gram-negative bacteria have been found to be more detectable than gram-positive cocci during the past 20 years. A multidisciplinary strategy and ongoing monitoring are necessary due to the epidemiological features of nosocomial infections in hospitals with oncology departments. Several evidence-based studies were synthesized to identify independent risk factors for the risk of death. These risk factors included malnutrition, hypoproteinemia, mechanical ventilation, septic shock, and inadequate antimicrobial treatment in the context of MDR.

Tu and others found that in patients who had curative surgery, intra-abdominal infection did not result in a lower long-term survival rate [9, 10]. On the one hand, it could be explained by the absence of distant metastases in patients who underwent curative surgery.

The study by Isigi's group (2023) claims that intra-hospital transfers increase the risk of nosocomial infections by exposing infectious patients to non-infectious patients, staff, and hospital environments. Additionally, staff shoulder per patient is positively correlated with an elevated risk of nosocomial infection. The following factors contribute to nosocomial infections: colonization with opportunistic organisms, underlying conditions and/or active cancer, prior antibiotic use linked to drug-resistant microorganisms, and readmissions. Sepsis risk is raised by indwelling devices like venous and urinary catheters. *E. coli* was one of the most frequently found organisms linked to nosocomial infections. *P. Aeruginosa*, *S. aureus*, *pneumoniae*, and *C.coliform* species, anaerobic cocci, MRSA, coagulase-negative staphylococcus, Enterobacteriaceae, streptococci, Enterococcus species [3, 10].

Conclusions. Frailty, immunosuppression, and extended hospital stays put patients with underlying conditions and previous colonization at higher risk of nosocomial infections. Cancer patients' vulnerability to nosocomial infections is increased by intrahospital transfers, high body mass index, advanced age, and residual device use [3, 18].

The epidemiological features of healthcare-associated infections in cancer patients were evaluated in this review of the literature, with an emphasis on the effects these infections have on treatment failure and patient safety [8, 9, 10, 17]. There is a pressing need in public health to create better management plans for preventing and managing infections linked to healthcare in cancer patients.

References:

---

1. Lozan O., Paraschiv A., Spătaru D., Sofronie V., Mița V. Managementul Programului de prevenire și control al infecțiilor în instituțiile medico-sanitare. Chișinău, 2024. CZU 614.4(075)
2. Minimum requirements for infection prevention and control programmes. Geneva: World Health Organization; 2019. URL: <https://iris.who.int/handle/10665/330080> (date of access: 10.11.2024)
3. Isigi, S.S.; Parsa, A.D.; Alasqah, I.; Mahmud, I.; Kabir, R. Predisposing Factors of Nosocomial Infections in Hospitalized Patients in the United Kingdom: Systematic Review. *JMIR Public Health Surveill.* 2023, 9, e43743.
4. Global strategy on infection prevention and control. Geneva: World Health Organization; 2023. URL: <https://www.who.int/publications/i/item/9789240080515>
5. Boncea EE, Expert P, Honeyford K, Kinderlerer A, Mitchell C, Cooke GS, et al. Association between intrahospital transfer and hospital-acquired infection in the elderly: a retrospective case-control study in a UK hospital network. *BMJ Qual Saf.* Jun 2021. № 30(6): 457-466.
6. Sikora, A.; Zahra, F. *Nosocomial Infections*; StatPearls: Treasure Island, FL, USA, 2024.
7. World Health Organization. Global Report on Infection Prevention and Control. URL: <https://www.who.int/publications/i/item/9789240051164>
8. Hîncu S, Apetroaei M, Ștefan G, Fâcă A, Arsene A, Mahler B, Drăgănescu D, Tăerel A, Stancu E, Hîncu L, Zamfirescu A, Udeanu D. Drug–Drug Interactions in Nosocomial Infections: An Updated Review for Clinicians. *Pharmaceutics* 2024. № 16(9):1137. URL: <https://doi.org/10.3390/pharmaceutics16091137>

9. Jiang, AM., Shi, X., Liu, N. et al. Nosocomial infections due to multidrug-resistant bacteria in cancer patients: a six-year retrospective study of an oncology Center in Western China. *BMC Infect Dis* 20, 452. 2020. URL: <https://doi.org/10.1186/s12879-020-05181-6>
10. Jiang, A., Shi, X., Zheng, H. et al. Establishment and validation of a nomogram to predict the in-hospital death risk of nosocomial infections in cancer patients. *Antimicrob Resist Infect Control* 11, 29 (2022). URL: <https://doi.org/10.1186/s13756-022-01073-3>
11. Global action plan and monitoring framework on infection prevention and control (IPC), 2024-2030. Geneva: World Health Organization; 2024 URL: <https://www.who.int/teams/integrated-health-services/infection-prevention-control/draft-global-action-plan-and-monitoring-framework-on-ipc> (date of access: 10.11.2024)
12. Surgical site infection. Geneva: World Health Organization; 2024. URL: <https://www.who.int/teams/integratedhealth-services/infection-prevention-control/surgical-site-infection>
13. Global report on infection prevention and control. Geneva: World Health Organization; 2022. URL: <https://iris.who.int/handle/10665/354489>
14. The first WHO global survey on infection prevention and control in health-care facilities / S. Tomczyk et al. *The Lancet Infectious Diseases*. 2022. URL: [https://doi.org/10.1016/s1473-3099\(21\)00809-4](https://doi.org/10.1016/s1473-3099(21)00809-4)
15. Implementation of the infection prevention and control core components at the national level: a global situational analysis / E. Tartari et al. *Journal of Hospital Infection*. 2021. Vol. 108. P. 94–103. URL: <https://doi.org/10.1016/j.jhin.2020.11.025>
16. Surveillance definitions for specific types of infection. *National Healthcare Safety Network (NHSN) Patient Safety Component Manual*. Atlanta, GA: Centers for Disease Prevention and Control/National Healthcare Safety Network; 2024: 17-30
17. Point prevalence survey of healthcare-associated infections and antimicrobial use in European acute care hospitals — protocol version 6.1. Stockholm: European Centre for Disease Prevention and Control; 2022.

СЕКЦІЯ “СУСПІЛЬНІ НАУКИ”

Банах У. Т.

*ЛНУ ім. Івана Франка, м. Львів, географічний факультет,
студентка 2-го курсу, 106: Географія*

ПРОБЛЕМИ НАЯВНОСТІ ТА ДОСТУПНОСТІ ЗЕЛЕНИХ ЗОН У ЩІЛЬНОЗАСЕЛЕНОМУ РАЙОНІ М. ЛЬВОВА

Banakh U. T.

*Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, Faculty of Geography,
2nd-year student, 106: Geography*

THE PROBLEMS OF AVAILABILITY AND ACCESSIBILITY OF URBAN GREEN SPACES IN A DENSELY POPULATED AREA OF LVIV

Одним з ключових складників успішного функціонування та розвитку міст є баланс між озеленими та забудованими територіями. Ціль сталого розвитку №11 “Сталий розвиток міст і громад” передбачає забезпечення загального доступу до безпечних зелених зон та громадських місць для всіх груп населення [8]. Адже функції озелених територій не обмежуються пом’якшенням наслідків змін клімату, покращенням екологічної ситуації й захистом від шуму. Вони заохочують до активного відпочинку, позитивно впливають на фізичне та ментальне здоров’я містян, сприяють громадотворенню, а також відіграють естетичну роль.

Проблема зелених зон є актуальною для багатьох компактних міст України. Дослідження їхньої доступності в Києві виявило, що лише 45,4% киян забезпечені міськими зеленими зонами для повсякденного відпочинку, що розташовані на віддалі менш як 500 м [7].

Крім того, є значні територіальні відмінності, зокрема, адміністративні райони з високою щільністю забудови та населення мають найнижчі показники доступності. Львів характеризується ще більшою компактністю та високим показником щільністю забудови. Сучасних точних даних про площу зелених насаджень у місті в розрахунку на одного мешканця немає. Цей показник станом на 2000 р., — $54 \text{ м}^2/\text{особу}$ [3], — виконував встановлені рекомендації Всесвітньої організації охорони здоров'я у $50 \text{ м}^2/\text{особу}$. Попри достатню кількість зелених зон у місті, вони розподілені нерівномірно з переважною концентрацією в південно-східній частині міста. Для районів, ближчих до центру, характерна нестача зелених зон посеред щільно забудованого міського середовища. Одним із таких районів є Шевченківський район. Він є третім за кількістю населення та першим за кількістю житлових новобудов у Львові. В околі вулиць Чорновола–Варшавської фіксують найвищий рівень щільності забудови в місті [2, с. 73]. У частині району, яка не включає територію вздовж вул. Шевченка, розташовано два міські парки: парк імені 700-річчя Львова площею 20.2 га та Замарстинівський парк площею 33.1 га (згідно з даними Природно-заповідного фонду України [5]). Проте, обчислені за допомогою інструментів програмного забезпечення QGIS, ці показники становлять 18.4 та 32.26 га відповідно. За умов високої щільності забудови ці зелені зони є безцінною частиною району як для регулювання мікроклімату, так і для рекреації та здоров'я мешканців. Численні наукові дослідження виявили, що оптимальною є пішохідна доступність до парку в межах 10 хв, що відповідає 800 м, а для деякого визначальною може бути відстань 400 м [9]. Згідно з цими нормативними показниками, зазначені парки обслуговують лише північну та західну частини району (див. рис. 1). Мікрорайони Підзамче та Збоїща розташовані на більшій відстані. Хоча південна частина Підзамче розташована доволі близько до парку Високий замок, він відділений залізницею, яка є значним бар'єром. Унаслідок цього для мешканців цих мікрорайонів піша прогулянка є менш привабливою, тож більшість взагалі не використовує екосистемні послуги парків для повсякденного відпочинку.

Територія, розташована в межах 10-хвилинної пішої прогулянки до парків, є щільнозаселеною. Згідно з даними геопорталу міста Львова про виборців, де враховані також мешканці менш ніж 18 років, там проживає 59 728 осіб [6]. Це число не включає мешканців багатьох новобудов, які з’явилися після часу збору інформації 2020 р. (див. рис. 1). До того ж, у зв’язку з повномасштабним вторгненням, демографічна ситуація у Львові зазнала великих змін, про які є лише оціночні дані. У 2023 р. офіційно зареєстровано 107 тисяч внутрішньо переміщених осіб, а якщо врахувати незареєстрованих, то їхня кількість становить приблизно 150 тисяч [8, с. 47]. Найімовірніше, кількість львів’ян, які внаслідок війни виїхали з міста, не є більшою за кількість новоприбулих громадян.

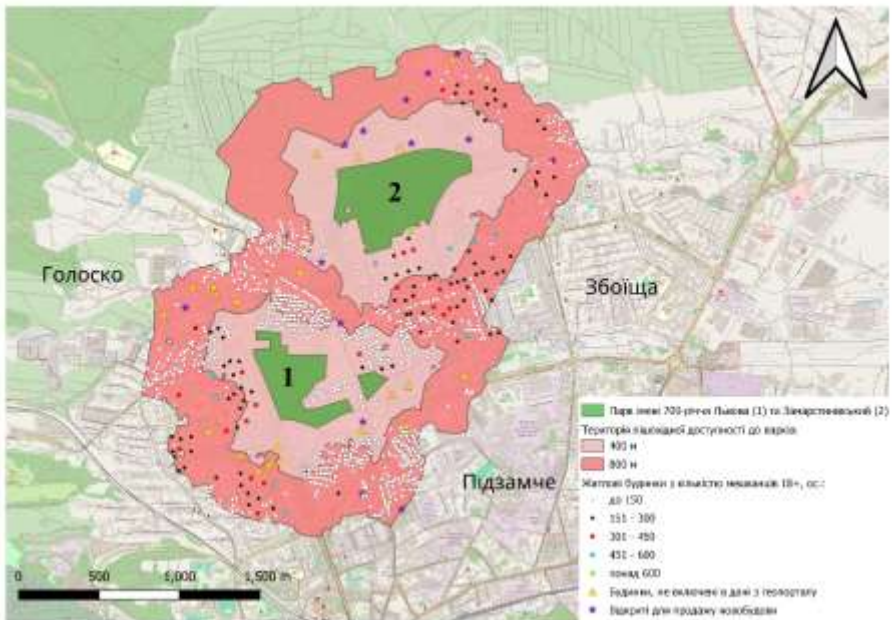

Рис. 1. Територія пішої доступності до парків у Шевченківському районі м. Львова. Виконано авторкою

Згідно з Державними будівельними нормами в містах з населенням від 250 тис. осіб, що розташовані в зоні широколистяних

лісів, повинно бути забезпечено мінімум 10 м² озелених територій загального призначення на особу [1]. Для кількості мешканців у межах досліджуваної території цей показник має становити 59.7 га. Сумарна площа обидвох парків становить 53.3 або 50.66 га. Якщо вважати, що кількість населення зростає з часу збору інформації, то різниця між нормативним та фактичним показником буде ще більшою. Унаслідок цього обидва парки часто переповнені відвідувачами, особливо парк імені 700-річчя Львова. Лугопарк створили ще 1956 р., початково там був невеликий ліс з грабовою алеєю та розлогий луг [5]. Заболочена територія збереглася в природному стані та була непридатною для відпочинку мешканців. Упродовж 2016–2018 рр. тривала реконструкція парку, у 2020 р. відновили яблуневий сад, а 2022 р. відкрили багатofункціональний дитячий майданчик. Зараз парк називають “найзаселенішим” у місті. На алеях буває важко розминутися, а в неординарному ігровому просторі, який є магнітом для дітей навіть із більш віддалених частин міста, затісно. Замарстинівський парк є просторішим. Від початку реконструкції у 2018 р. він притягував мешканців довколишніх житлових районів. Нові доріжки та вуличні меблі відразу ж освоювалися людьми різних категорій. Облаштування силового, кардіо- та дитячого майданчика з інклюзивними елементами приваблюватиме ще більше відвідувачів. Зараз парк перебуває на завершальній стадії реконструкції, відкоригованій у 2023 р. передусім з метою створення умов для реабілітації військових та цивільних, що постраждали внаслідок війни. На довколишній території активно ведеться житлове будівництво, за даними ЛУН станом на жовтень 2024 р. відкрито продажі у 15 новобудовах [4] (див. рис. 1). Тож у майбутньому навантаження на парки буде лише зростати.

У розглянутому прикладі Шевченківського району навіть для території нормативної доступності до парків, показник їхньої площі на мешканця не досягає норми. Як наслідок, обидві зелені зони, які користуються великою популярністю серед мешканців, часто є переповненими. Завдяки високому рівню облаштування вони приваблюють львів'ян і з інших районів міста, чим ще більше ускладнюють проблему “перенаселення”. За умов високої щільності

забудови, яка у Львові зростає, питання забезпечення жителів достатньою кількістю зелених зон, які були б розміщені рівномірно, є надзвичайно актуальним. Надалі, при плануванні забудови міста необхідно аналізувати розподіл наявних міських парків та їхню доступність і приймати нагальні рішення про збільшення зелених зон загального користування, щоб творити здорове, комфортне та привабливе місто.

Список використаних джерел та літератури:

1. ДБН Б.2.2-12:2019. Планування та забудова територій. На заміну ДБН Б.2.2-12:2018; чинний від 2019-10-01. Вид. офіц. Київ: Укрархбудінформ, 2019. 177 с.
2. Гудзеляк І., Андрейчук Ю., Біланюк М. Географія нової забудови Львова. *Вісник Львівського університету. Серія географічна*. 2020. Вип. 54. С. 69–81.
3. Екологічна ситуація. *Львівська міська рада*. URL: <https://city-adm.lviv.ua/lmr/ecology> (дата звернення: 10.11.2024).
4. ЛУН — Новобудови, продаж та оренда нерухомості в Україні. *ЛУН*. URL: <https://lun.ua/>
5. Парки Львова. URL: <https://parky.lviv.ua/parky-lvova/>
6. Статеві-вікова структура населення. *Геопортал міста Львів*. URL: https://map.city-adm.lviv.ua/opendata_page/12749467992620921
7. Шищенко П. Г., Гавриленко О. П., Циганюк Є. Ю. Доступність зелених зон в умовах компактного міста (на прикладі Києва). *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія “Геологія. Географія. Екологія”*. 2021. Вип. 55. С. 245–256.
8. Lozynskyy R., Pantyley V., Zubyk A., & Smaliychuk H. The effects of internal displacement on the host border regions (case study of the Lviv Region of Ukraine). *Europa XXI*. 2023. Vol. 45. P. 39–57.
9. Pedestrians and Park Planning: How Far Will People Walk? *Smart Cities News / Smart Cities Dive*. URL: <https://www.smartcitiesdive.com/ex/sustainablecities%20collective/pedestrians-and-park-planning-how-far-will-people-walk/%2024937/>

Будзан І. В.

*Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів,
філософський факультет, студентка 4-го курсу, 053: Психологія*

РОЛЬ РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ У ФОРМУВАННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УКРАЇНЦІВ

Budzan I. V.

*Ivan Franko National University of Lviv, Lviv,
Faculty of Philosophy, 4th-year student, 053: Psychology*

THE ROLE OF THE REVOLUTION OF DIGNITY IN SHAPING THE NATIONAL IDENTITY OF UKRAINIANS

Революція Гідності — сакральна подія для сучасної історії незалежної України. Вона стала точкою неповернення та показала вибір українського суспільства на користь вільного світу та Європи. Водночас вбивство державою своїх громадян за їх бажання відстоювати власну думку не минає без слідів для глибинних частин національної свідомості. В першу чергу це стосується національної ідентичності. Вона є частиною структури особистості, що відповідає за характер зв'язку зі своїм народом, його культурою та представниками [4]. Національна ідентичність нерозривно пов'язана з національним міфом [1]. Він є її основою, адже несе в собі ті моделі поведінки, спільні риси та інші ознаки, що дають відповідь на питання, ким є представники народу. Для формування міфу потрібні конкретні спільні ознаки, які людина може приміряти на себе та у такий спосіб усвідомити наскільки вона відповідає характеристикам своєї нації. Це дозволяє їй визначити близькість з ідеалами народу та сформувати свій портрет як його представника, щоб стати частиною спільноти. Міф чутливий до історичних подій, адже вони визначають його спрямованість. Тому, коли ми розглядаємо Революцію Гідності через призму формування національної ідентичності, важливо

враховувати відмінності у сприйнятті історії залежно від ролей, які виконували певні групи населення.

В. Духневич на базі проведених інтерв'ю і фокус-груп з молоддю та іншими соціальними групами у 2019 році пропонує такі дихотомії ключових обставин, що впливають на процес самоідентифікації українців [5]:

1. Підтримка Революції Гідності — її нелегітимність. Для багатьох людей події на Майдані та подальша анексія Криму Російською Федерацією з розвитком збройного конфлікту у Донецькій та Луганській областях є нерозривно пов'язаними. Вони вважають, що якби Революції не відбулось, то не було б і нападу, який є дуже болючим фактом для більшості. Відповідно, неоднозначне тлумачення причин агресії на Сході України впливає на оцінку обох явищ.
2. Громадянський конфлікт — російська агресія. Встановлено закономірність, що війною називали вторгнення Росії здебільшого молоді люди, в той час як громадянським збройним конфліктом частіше вважають його пенсіонери. При цьому, навіть коли людина вживає термін “громадянська війна”, то вона не заперечує факту участі Росії у ньому. Попри наявність суперечностей, респонденти були одноставними у тому, що якщо вторгнення продовжиться та становитиме загрозу для Києва, то вони візьмуть зброю до рук та будуть захищатись.
3. Патріоти — не-патріоти. Існує чіткий поділ у громадському уявленні на простих українців, волонтерів, військовослужбовців, що є справжніми героями та допомагають Україні, і владою, що наживається на людях, є корумпованою та піклується лише про власні інтереси. Ці образи є дуже узагальненими та практично не мають диференціації за різними структурами.

Якщо перші дві дихотомії наразі є менш актуальними через повномасштабне вторгнення та суттєві зміни у свідомості українців, то остання є дуже важливою темою. Посттоталітарне минуле України, факт того, що беркутівці та інші силові структури мали на собі символи держави, були носіями її влади, і при цьому

здійснювали протиправні дії підбиває базову довіру до будь-яких інституцій. Це виливається у значну популярність низових та горизонтальних рухів, що через конкретні ініціативи точково змінюють систему та допомагають закрити її прогалини. Водночас, відчуття, що влада має приховані цілі, змушує народ почуватись зневіреним у її можливостях покращити стан речей.

В цей момент відбувається певна підміна понять, адже українці вже сотні років виборювали власну державність, а коли отримали можливість здійснювати її та впливати на представників народу на виборах, відчули розчарування у результатах. Це нормально для юних демократій, які лише починають будувати політичну традицію. Водночас, це показує, що українці вчать брати відповідальність за своє життя і країну на себе [3]. Це і є періодом кризи ідентичності, коли формується розуміння здатності впливати на власний добробут. Громадські рухи, які вийшли на новий рівень після подій Майдану, є першими провісниками та головними інструментами перебудови самоставлення українців як спроможних та самодостатніх. Це усвідомлення і є базою для формування почуття гідності як особистості, так і нації.

Події Революції Гідності гостро поставили перед українським суспільством питання формування національного міфу, який здатен консолідувати діяльність всіх груп на досягнення спільного блага [2]. Ми шукаємо відновлення пам'яті про наше минуле та його інтерпретації, що дозволить знайти відповідь на питання “Хто ми?”. Для цього створюється безліч витворів мистецтва, що аналізують різні періоди нашої історії. Особливо популярністю користується кіно, що розкриває теми боротьби за незалежність та протистояння нелюдським умовам тоталітаризму. Це вказує на прагнення будувати свою національну ідентичність навколо ідеї героїзму, а не жертвовності, що є більш суб'єктною та діяльнісною позицією. Культура є ключовим інструментом для масової рефлексії стосовно впливу історії на наші теперішні дії, а також переоцінки своїх переконань з точки зору онтології їх виникнення.

У підсумку, для формування національної ідентичності необхідний національний міф. Він дозволяє об'єднати уявлення народу про себе у єдину історію, що дозволяє кожному його

представнику чітко розуміти ким він є. Це сприяє згуртованості, здатності брати на себе відповідальність за долю держави та консолідувати зусилля для досягнення спільного блага. Революція Гідності стала каталізатором питання формування національної ідентичності українців. Вона продемонструвала, що для нас характерними є героїзм та спроможність самостійно вирішувати як ми бачимо власне майбутнє. Водночас це створило суперечності між певними групами та збільшило недовіру до державних інституцій. Отже, ключовим інструментом осмислення того, ким є українці стали громадські рухи та культура. Основою для нового національного міфу може стати ідея об'єднання для захисту від зовнішнього ворога та почуття власної гідності. Це є доволі міцним фундаментом для побудови цілісної держави з єдиним народом.

Список використаних джерел та літератури:

1. Білецький І. П. Міф, мова, ідентичність серед арабів та південних слов'ян: компаративістський аналіз. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: “Теорія культури і філософія науки”*. 2019. Вип. 60. С. 5–12.
2. Гуменюк Т. Культура пам'яті: феномен Революції гідності в сучасній науковій рефлексії. *Український інформаційний простір*. 2023. № 1(11). С. 41–54.
3. Папітченко Л. Психологічні особливості формування гідності сучасної молоді. *Психологія життєвого простору сучасної молоді : зб. матеріалів Міжнар. науково-практ. конф. (26-27 листоп. 2021 р), м. Рівне, 26–27 листоп. 2021 р*. 2021. С. 20–22.
4. Шевченко О. Національна ідентифікація у процесі становлення Я-образу особистості : doctoral dissertation. Київ, 2005.
5. Dukhnevych V. M. Негативні психологічні явища в політико-правовій сфері і ризики ідентичності. *Scientific studios on social and political psychology*. 2019. № 43(46). С. 38–46.

Буснюк А. В.,
Волинський національний університет імені Лесі Українки, м.
Луцьк, історичний факультет, студентка 2-го курсу,
032: Історія та археологія

**БОГДАНА СВІТЛИК: НЕ НА ЖИТТЯ, А НА СМЕРТЬ —
КРЕДО ОЧІЛЬНИЦІ ЛЬВІВСЬКОГО МІСЬКОГО ПРОВОДУ
ОУН, ПЕДАГОГІНИ ТА ПИСЬМЕННИЦІ**

Busniyk A. V.,
Volyn National University Lesya Ukrainka of Lutsk, Lutsk,
Faculty of History, 2nd-year student,
032: History and archaeology

**BOGDANA SVITLYK: NOT FOR LIFE, BUT FOR DEATH —
THE CREED OF THE LEADER OF LVIV CITY BRANCH OF
THE OUN, A TEACHER AND A WRITER**

Тисячі талановитих дівчат і жінок присвятили найкращі роки свого молодого життя діяльності в лавах ОУН та УПА, віддаючи себе боротьбі за незалежність і соборність України. Політичне керівництво Організації українських націоналістів (бандерівського руху) приділяло особливу увагу залученню жінок, адже їхня мобільність була цінною в умовах німецької, а пізніше радянської окупації. На початку жінки виконували переважно допоміжні функції, але згодом виникла вимога, щоб вони служили підпіллю нарівні з чоловіками, зокрема носили зброю. Це привело до створення “жіночої мережі” — підструктури ОУН, яка мала чітко визначені функції, як-от інформаційно-розвідувальна, просвітницько-пропагандистська, санітарно-медична та постачально-побутова діяльність. Ця мережа будувалася за територіально-виробничим принципом, відтворюючи структуру ОУН(б) і забезпечуючи максимальну конфіденційність і конспірацію членства [2].

Видатною героїнею самостійницького руху 1930–1960-х років стала Богдана-Марія Світлик. Її літературний псевдонім був Марійка

Дмитренко. Вона використовувала замість свого імені такі підпільні псевдо — “Доля”, “Світлана” і “Ясна”. Богдана очолювала Львівський міський жіночий провід ОУН.

Богдана Світлик народилася 24 квітня 1918 року у місті Перемишль. Згодом родина Світликів переїхала до Львова. Дівчинка здобула середню освіту у львівській школі Бориса Грінченка, гімназія сестер Василянок та “Рідну школу”. Богдана була відмінницею. У 1936–1940 роках навчалася на факультеті класичної філології Львівського університету [1]. У 1931 р. юнка стала членом ОУН, очолювала жіночі гімназійні ланки членкинь ОУН у Львові [2]. Це не могло не привернути увагу польської поліції і вже навесні 1939 року Богдану було заарештовано і засуджено, як підпільницю ОУН. Надалі вона перебувала в тюрмі “Бригідки”. Діячі, які там працювали, себто наглядачі, слідчі, неодноразово знущалися з українських в’язнів винятком і не була Богдана. Та життєва позиція у ставленні навіть до ворогів, вражає та надихає: “Дурням мстити не будемо”, вважаючи їх просто виконавцями волі вищої влади.

Після ув’язнення, підпільницька діяльність продовжується, проте на території Закерзоння. Там і знаходить своє кохання — Зенона Литвиненка, який був членом ОУН. Пара одружується й у них народжується син Андрій. Дівчина встала у боротьбу з окупантами у лави Української Повстанської Армії. З 1945 року була співробітницею Головного Осередку Пропаганди ОУН (ГОСП) [5]. 1946 року співпраця поглибилася і Богдана Світлик — Литвинко стала членом ГОСП [2].

Богдана Світлик-Литвинко, відома під літературним псевдонімом “Марія Дмитренко”, зробила вагомий внесок у літературу самостійницького руху, залишивши спадщину творів, які й сьогодні допомагають зрозуміти героїку, самопожертву та силу духу борців за незалежність України. Її нариси, новели й оповідання, друкувалися у підпільних виданнях “До волі”, “Ідея й чин”, “Самостійність”, де працювала редактором, а під кінець життя виконувала редакційні обов’язки у бюлетенях “Осередку Пропаганди та Інформації при Проводі Організації Українських Націоналістів”. Паралельно з цією діяльністю, виконувала обов’язки зв’язкової між Петром Федунем, керівником Головного Осередку Пропаганди, та

Романом Шухевичем, провідником УПА. Саме в цей період були написані її найвідоміші новели, зокрема збірка “На смерть, не на життя”, що вийшла друком у 1946 році й містила дев’ять творів. У 1947 році Дрогобицька округа ОУН видала оповідання Світлик “Михайлик”, яке користувалося великою популярністю й неодноразово перевидавалося, зокрема в 1949 році та ще п’ять разів в еміграції, а також було перекладене англійською мовою. У 1993 році оповідання вийшло друком в Україні. Інше значуще оповідання, “Учителька”, вперше надруковане у 1948 році, також мало успіх — воно двічі видавалося в незалежній Україні та навіть увійшло до шкільної програми з літератури рідного краю. Катерина Зарицька, керівник підпільного Українського Червоного Хреста, зазначала, що твори Марії Дмитренко редагував літературознавець М. Драган. У третьому випуску журналу “До волі” за 1949 рік, уже помертвено, було опубліковано чотири короткі, але яскраві образки з життя українських патріотів під загальною назвою “Підслухане й підглянене” [2].

За підпільними осередками, де працювала Богдана, велось стеження, адже більшовицький режим розумів, яку повноту загрози для їх режиму несуть ці видання. З липня 1948 року підпільний осередок ОУН знаходився на горі Бесарабка на півдні с. Бряза (нині село Козаківка Болехівської міської ради Івано-Франківської області). 29 грудня 1948 року підпільний бункер виявили енкаведисти, де перебувала жінка та ще кілька учасників підпілля [3]. Зі слів очевидця подій — охоронця, під час бою, було вирішено підпалити бункер та відступати до села Либохори. Там у лісі за ними була влаштована погоня. Мешканка с. Либохори А. Пороховник згадувала: “...Вночі з 28 на 29 грудня 1948 року енкаведисти привезли до села вбиту жінку — Богдану Світлик, яку кинули в сніг біля сільради, де чергувала очевидця” [1]. Наразі місце поховання Світлик досі вважається невідомим. Встановлено лише пам’ятний знак на місці вбивства, після приїзду у Любохири Лідії Юліанівни Світлик-Квашиної (сестра убитої) із сином Богдани Андрієм Юліановичем Світликом, влітку 1993 р., котрий лише через 52 роки дізнався, хто його справжня мати.

Як висновок, може прозвучати цитата підпільниці Дарії Малярчин, яка писала про неї у власних мемуарах “Спогади про Богдану-Марію Юліанівну Світлик”: “Надзвичайно героїчної вдачі була ця людина. У ній водночас поєднувалися прикмети воїна, незламного борця за волю України, талановитої письменниці, полум’яного журналіста і... ніжної, романтичної, добропорядної, із щирою душею та ніжним серцем жінки, яку близькі та рідні звали Данусею” [4].

Так і закінчилась остання бойова путь Богдани Світлик-Литвинко, назвою її збірки новел: “Не на життя, а на смерть”. Героїчна смерть авторки перегукується з жертовністю та самовідданістю героїв-повстанців її творів, що об’єднували українців у боротьбі за незалежність, чим і займалась сама підпільниця.

Список використаних джерел та літератури:

1. 1918 — народилася Богдана Світлик, письменниця, підпільниця ОУН. *Український інститут національної пам'яті — офіційний веб-сайт*. URL: <https://uinp.gov.ua/istorychnyukalendar/kviten/24/1918-narodylasya-bogdana-svitlyk-pysmennycyapidpilyncyua-oun> (дата звернення: 05.11.2024).
2. Богдана Світлик-Литвинко. *Oles Honchar Kherson regional universal scientific library*. URL: <https://lib.kherson.ua/en-bogdana-svitlik-litvinko.htm> (дата звернення: 05.11.2024).
3. Історична правда. “Впала від ворожих куль”. *Історична правда*. URL: <https://www.istpravda.com.ua/columns/2023/12/29/163502/> (дата звернення: 05.11.2024).
4. Мороз В. Невідомі документальні джерела до біографії Богдани Світлик-Литвинко. *Воля і Батьківщина*: укр. часоп. 1997. №2. С. 55-64
5. Сьогодні народилася українська письменниця, підпільниця ОУН Богдана Світлик. *АрміяInform — Інформаційне агентство АрміяInform*. URL: <https://armyinform.com.ua/2020/04/24/sogodni-narodylas-ukrayinska-pysmennyczya-pidpilynczyua-oun-bogdana-svitlyk/> (дата звернення: 05.11.2024).

Гафінець І. В.

*Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів,
факультет міжнародних відносин, студент 4-го курсу,
291: Міжнародні відносини, суспільні комунікації
та регіональні студії / Міжнародні відносини*

БЕЗПЕКА ПІВДЕННОКИТАЙСЬКОГО МОРЯ ЯК ЗАПОРУКА СТАБІЛЬНОЇ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ

Hafinets I. V.

*Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, Faculty of International
Relations, 4th-year student,
291: International Relations, Public Communications and
Regional Studies / International Relations*

SECURITY IN THE SOUTH CHINA SEA AS THE CORNERSTONE OF STABLE INTERNATIONAL TRADE

Значення Південнокитайського моря в контексті міжнародної торгівлі важко переоцінити. За даними Конференції ООН з торгівлі та розвитку (UNCTAD), 80% всіх обсягів світової торгівлі перевозиться саме морськими шляхами, при чому через Малаккську протоку, яка сполучає Південнокитайське море з Індійським океаном, у 2023 р. проходило 23,7% товарів, насамперед нафти, зрідженого газу, продукції машинобудування та сухих навалювальних вантажів [11].

Води Південнокитайського моря надзвичайно важливі для економік країн Східної Азії — КНР, Тайваню, Японії, Південної Кореї та інших країн регіону. До прикладу, хоч КНР інтенсивно імпортує залізну руду з різних країн світу, особливо з Австралії, найбільш геополітично сприятливим та надійним постачальником для неї виступає Бразилія, торговельне сполучення з якою тягнеться з Атлантичного океану до Південнокитайського моря. Лише в першому кварталі 2024 року КНР імпортувала 310 мільйонів тонн

залізної руди, причому на Бразилію припало 69 мільйонів тонн — колосальне зростання на 19 відсотків у річному розрахунку [3], що добре відображає тенденції зближення КНР з країнами т. з. “Глобального півдня”. Що цікаво, 14 листопада 2024 р. лідер Китаю Сі Цзіньпін та президент Перу Д. Буларте урочисто відкрили досить великий новий порт у місті Чанкай, що знаходиться на заході Перу. Основною метою цього проекту ініціатори вважають створення такого собі “центрального хабу” для прямого сполучення між Китаєм та Південною Америкою через Тихий океан. Планується також з’єднати цей порт залізницею з тією ж Бразилією, що, своєю чергою, трохи послабить торговельне значення Південнокитайського моря для КНР [7].

В чому ж полягає основна безпекова проблема цього регіону? Річ у тім, що у Південнокитайському морі розташовуються два архіпелаги дрібних Парасельських островів, островів Спратлі та риф Скарборо. На різні частини цих архіпелагів та прилеглих вод претендує одразу шість держав: КНР, В’єтнам, Філіппіни, Республіка Китай, Малайзія та навіть султанат Бруней Даруссалам. Ситуація ускладнюється тим, що позарегіональні країни, теж мають свої інтереси в цьому регіоні та активно долучаються до обговорення питань територіальних суперечок та агресивної політики КНР, що просуває ідею т. з. “Лінії дев’яти пунктирів”, згідно з якою Китаю належить майже все Південнокитайське море.

Стаття 57 частини 2 Конвенцію ООН з морського права передбачає, що виключна економічна зона не може становити більше, ніж 200 морських миль (370,4 км). Тому позиція, що навіть мілина Джеймса біля берегів Малайзії, яка знаходиться 1800 км від материкового Китаю, підпадає під суверенітет КНР, рішуче заперечується іншими країнами регіону. При цьому якщо Китай намагається зменшити кількість учасників суперечки до тих країн, що безпосередньо мають вихід до Південнокитайського моря, то США активно порушують питання свободи судноплавства, тобто доступ американських ВМС до регіонів за межами будь-яких визначених міжнародним морським правом територіальних вод, що оточують острови або інші географічні об’єкти, і агресивної політики, яку

провадить КНР стосовно встановлення суверенітету над островами [9].

Для досягнення своїх цілей КНР використовує “тактику салями” задля поступової зміни статус-кво на свою користь. Ця тактика передбачає низку поступових дій, жодна з яких сама по собі не може слугувати “casus belli”, [4, с. 70]. Наприклад, проти філіппінських суден, що заходять на спірну територію, китайське т. з. “морське ополчення” використовувало водомети, надпотужні лазери та навіть просто таранило менші за розміром кораблі [6][8].

Такі агресивні дії китайської берегової охорони викликали обурення з боку влади Філіппін: вже у листопаді 2023 уряд повністю відмовився від продовження участі у флагманській інфраструктурній ініціативі КНР “Один пояс — один шлях” на користь конкурентів з Японії, Південної Кореї, США та інших країн. Хоча з 2018 року інтенсивність впровадження проєктів, пов'язаних з ОПОШ, знизилась приблизно на 40% навіть до остаточного демаршу, за оцінками міністра транспорту Філіппін, такий рішучий демарш обійшовся країні в припиненні інфраструктурних проєктів на 4,9 млрд доларів, зокрема, будівництво двох залізниць на основному острові країни Лузон та однієї на південному острові Мінданао було скасовано [1].

Як показала криза хуситських рейдів у Червоному морі, прямим наслідком якої стало стрімке падіння в масштабах транзиту комерційних суден через Суецький канал (щонайменше, на 56%) та підвищення фрахту на 268% з грудня 2023 р. по липень 2024 р. [5], перебої в ланцюгах постачань, що пов'язані з міжнародною морською торгівлею, хоч і мають обмежений вплив на глобальну економіку, несуть за собою певні регіональні та секторальні ускладнення. Так, раптові затримки в доставці унеможливають реалізацію доволі поширеної моделі менеджменту “саме вчасно”. У зв'язку з цим декільком виробникам автомобілей, зокрема Tesla і Volvo, довелося тимчасово призупинити виробництво: наприклад, Tesla перестала збирати автомобілі на своєму заводі під Берліном з 29 січня по 11 лютого 2024 року через брак компонентів після того, як торговельні судна були перенаправлені в обхід Червоного моря через мис Доброї Надії. Згідно з проміжним звітом Організації економічного співробітництва та розвитку за лютий 2024 року, 100-відсоткове

підвищення фрахтових ставок через кризу в Червоному морі, потенційно здатне підвищити річну інфляцію на імпорتنі товари в країнах ОЕСР майже на 5% [10]. Також прибутки від транзиту кораблів через Суецький канал історично були важливим джерелом твердої валюти для бюджету Єгипту [2], тому їхнє суттєве скорочення не могло не відобразитись на зростанні ВВП країни.

Подальша ескалація в регіоні Південнокитайського моря загрожуватиме міжнародній торгівлі так само як і будь-які інші “чорні лебеді” світової політики. Проте малоінтенсивний характер поширення суверенітету КНР на частини моря, що входять у “Лінію дев'яти пунктирів”, чи будь-які несміливі дії інших держав регіону, не повинні призвести до виникнення ситуації, схожої на ту, яка склалась в Червоному морі. Єдиною можливою подією в регіоні, що викличе потрясіння загальносвітового масштабу, або навіть прямо перейде у Третю світову війну, стало б вторгнення КНР на Тайвань, внаслідок чого США та союзникам стратегічно необхідно було б організувати блокаду Малаккської протоки та загалом Південнокитайського моря. Проте, в будь-якому іншому разі, Південнокитайське море залишатиметься запорукою стабільності системи сучасної міжнародної торгівлі на довгі роки вперед.

Список використаних джерел та літератури:

1. After Italy, Philippines To Exit China's Belt and Road Initiative. *The Times Network*, 2023. URL: <https://www.timesnownews.com/world/after-italy-philippines-to-exit-chinas-belt-and-road-initiative-article-104955410> (date of access: 08.11.2024);
2. Dr. Kenawy E. The Economic Impacts of the New Suez Canal. *Mediterranean Yearbook, Strategic Sectors | Economy & Territory*, 2016;
3. Gang D. Brazilian ore, Chinese ingenuity craft green future for global trade. *Global Times*, 2024. URL: <https://www.globaltimes.cn/page/202411/1322991.shtml> (date of access: 08.11.2024);

4. Holden G., Romaniuk S., Hong N. Security, Strategy, and Military Dynamics in the South China Sea. Bristol: Bristol University Press, 2021. 404 p.
5. Kaya N. Red Sea trade sees historic decline amid rising tensions in Middle East. *Anadolu Ajansı*, 2024. URL: <https://www.aa.com.tr/en/economy/red-sea-trade-sees-historic-decline-amid-rising-tensions-in-middle-east/3354345> date of access: 08.11.2024);
6. Legge J., Lilieholm L., Campbell J., Lau C. China coast guard water-cannons Philippine ship days after US backs Manila in disputed sea. *CNN*, 2024. URL: <https://edition.cnn.com/2024/03/23/asia/china-coast-guard-water-cannon-philippine-south-china-sea-intl-hnk/index.html> date of access: 08.11.2024);
7. Shepherd C., Li L. China opens huge port in Peru to extend its reach in Latin America. *The Washington Post*, 2024. URL: <https://www.washingtonpost.com/world/2024/11/14/china-peru-port-latin-america/> date of access: 08.11.2024);
8. Strangio S. Philippines Accuses Chinese Vessel of Using Laser Against Coast Guard. *The Diplomat*, 2023. URL: <https://thediplomat.com/2023/02/philippines-accuses-chinese-vessel-of-using-laser-against-coast-guard/> date of access: 08.11.2024);
9. Swaine M. America’s Security Role in the South China Sea. *Carnegie Endowment for International Peace*, 2015. URL: <https://carnegieendowment.org/posts/2015/07/americas-security-role-in-the-south-china-sea> date of access: 08.11.2024);
10. The Red Sea Crisis. Impacts on global shipping and the case for international co-operation. *The International Transport Forum*, 2024. URL: <https://www.itf-oecd.org/sites/default/files/repositories/red-sea-crisis-impacts-global-shipping.pdf> date of access: 08.11.2024);
11. United Nations Conference on Trade and Development. Review of maritime transport 2024: Navigating maritime chokepoints. *United Nations Publications*, 2024;

Іващенко О. С.

*Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів,
факультет міжнародних відносин, студентка 4-го курсу,
291: Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*

**КІБЕРБЕЗПЕКА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: НОВІ
ВИКЛИКИ ДЛЯ МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ**

Ivashchenko O. S.

*Ivan Franko National University of Lviv, Lviv,
Faculty of International Relations, 4th-year student,
291: International relations, public communications and regional studies*

**CYBERSECURITY IN THE CONTEXT OF GLOBALISATION:
NEW CHALLENGES FOR INTERNATIONAL SECURITY**

Як у наукових, так і в кулуарних колах протягом, гадаю, останнього десятиліття тема глобалізації та визначення впливу цього процесу на розвиток різних сфер людської діяльності є особливо гострою, актуальною й такою, яка спричиняє запеклі дискусії та обговорення. Якщо розглядати контекст сфери міжнародних відносин та дотичних до неї галузей, наразі можна сміливо стверджувати, що процес глобалізації, з усіма викликами та перспективами, що мають місце в цьому дискурсі, значно впливає на формування стійких відносин між країнами, організаціями, іншими суб'єктами на міжнародній арені. Тут, власне, відзначу, що важливим елементом для забезпечення безпекової складової такої співпраці є та, яка стосується кіберпростору та дій у ньому. Безперечно питання того, яким чином глобалізація змінює виклики у сфері кібербезпеки та які нові загрози постають перед державами та міжнародними організаціями в цьому напрямку, а також які є можливі напрями роботи над зусиллями, здійснюваними на міжнародному рівні для протидії кіберзагрозам, потребує актуального дослідження.

Термінологічний аспект роботи над темою є не менш важливий, як робота над її практичною складовою. Крізь вузьку інтерпретацію поняття, глобалізацією вважають процес, у ході якого країни, бізнеси та люди по всьому світу стають більш взаємопов’язаними та взаємозалежними в економічному, соціальному, технологічному, культурному та політичному вимірах. Ця інтеграція відбувається завдяки обміну товарами, послугами, інформацією та ідеями, що дозволяє створити й сприяє подальшому розвитку більш інтегрованої та єдиної світової спільноти [3, с. 18–20]. З академічної точки зору, кібербезпеку можна визначити як всебічне вивчення та застосування заходів для захисту цифрових активів та інфраструктури в різних сферах, включаючи обчислювальну техніку, комунікації, критичну інфраструктуру та кіберфізичні системи. Міжнародна безпека — це широка сфера, яка охоплює заходи та політику, спрямовані на забезпечення безпеки, стабільності та миру між державами. Вона включає різноманітні зусилля, спрямовані на запобігання конфліктам, управління ризиками й реагування на загрози, які можуть вплинути на безпеку держав, населення та міжнародних інституцій. Традиційно міжнародна безпека здебільшого зосереджувалася на захисті країн від військових загроз, таких як війни та вторгнення [3, с. 69–75].

В умовах глобалізації держави стикаються з необхідністю адаптуватися до нових загроз у кіберпросторі. Вони повинні розробляти стратегії та політики, спрямовані на захист критичної інфраструктури та забезпечення конфіденційності даних громадян. Кібербезпека є сферою, якій притаманна постійна еволюція у відповідь на нові загрози. Серед найбільших викликів для міжнародного кіберзахисту наразі можна виокремити наступні: відсутність глобальних стандартів, які могли б стати основою для якісного регулювання діяльності в цьому напрямку, складність у встановленні винуватців у порушенні кібербезпекової ситуації, а також посилення загрози кібертероризму. Повертаючись до останньої згадуваної проблеми, кіберзагрози нині стають дедалі складнішими, що можна пояснити стрімким технологічним прогресом. Ми можемо спостерігати зростання кількості кібератак на урядові організації, приватні корпорації, інфраструктурні об’єкти та

громадські організації. Кількість загроз нині зростає паралельно з цифровою глобалізацією, еволюціонуючи від простих вірусів до розвинених сталих загроз (англ. advanced persistent threat, APT), здатних порушити роботу цілих країн. Кіберзагрози більше не обмежені національними кордонами, оскільки зловмисники можуть діяти на міжнародному рівні, часто лишаючись непоміченими [1, с. 17–22]. Ця тема, зокрема, надзвичайно актуальна в контексті російсько-української війни.

Кіберпростір нині став новим полем бою, де держави використовують кіберметоди для компрометації систем опонентів та збору конфіденційної інформації. Відомими випадками є атака Stuxnet на ядерну програму Ірану та ймовірне втручання іноземних держав у різні демократичні вибори [2]. Діяльність у сфері кібервоєн підкреслює необхідність міжнародних угод щодо регулювання поведінки держав у кіберпросторі.

Підсумовуючи все вищесказане, можна стверджувати, що наразі ми спостерігаємо наслідки глобалізації й результат цього процесу, а саме створення безпрецедентної взаємозалежності між країнами, до прикладу, що сприяє швидшій торгівлі, комунікації та обміну інформацією. Однак вона також принесла значні проблеми безпеки, особливо в кіберпросторі. Глобалізація трансформувала економічний, соціальний і політичний ландшафт. Країни та організації тепер залежать від цифрових мереж для всього — від комунікації та обміну даними до фінансових транзакцій і надання державних послуг. Розширення цифрової інфраструктури також створило вразливості, які піддають загрозам взаємопов'язані системи. Якщо ж звертати увагу на те, якими можуть бути рекомендації щодо політики в напрямку зміцнення кібербезпеки в глобальній системі безпеки, пріоритезувати можна декілька. Перша стосуватиметься посилення міжнародної співпраці у сфері кібербезпеки, оскільки це насправду важливе питання. Доречним вважаю припущення, що механізми обміну інформацією, спільні кібернавчання та колективні стратегії реагування можуть допомогти зменшити наслідки кіберзагроз. Країни також повинні працювати над укладенням міжнародних договорів, що формалізують кібернорми. Іншою рекомендацією є активне сприяння державним та приватним

партнерствам, адже дуже часто приватні структури володіють значною частиною глобальної цифрової інфраструктури, що робить державні та приватні партнерства особливо важливими для розвитку й адекватного стану кібербезпеки. Уряди та приватні компанії повинні співпрацювати у сфері заходів безпеки, реагування на інциденти та обміну інформацією для захисту критичної інфраструктури. І наостанок рекомендація, що полягає у створенні, встановленні й узгодженні кібернорм та регуляцій на глобальному рівні. Створення всеосяжної структури кібернорм, що є обов'язковими до виконання, може допомогти регулювати поведінку державних і недержавних суб'єктів у кіберпросторі. Ці норми повинні охоплювати питання кібервоєн, шпигунства та захисту критичної інфраструктури, водночас поважаючи національний суверенітет.

З подальшим переплетенням цифрових мереж по всьому світу внаслідок глобалізації, виклики кібербезпеки стають дедалі складнішими, що породжує нові загрози для міжнародної безпеки. Вирішення цих викликів потребує скоординованого міжнародного підходу, який поважає суверенітет держав і сприяє безпеці та стійкості. Завдяки встановленню чітких кібернорм, посиленню міжнародної співпраці та зміцненню державних та приватних партнерств глобальна спільнота може працювати над створенням безпечного кіберпростору, який підтримує, а не підриває прогрес, досягнутий завдяки глобалізації. Майбутнє глобальної безпеки залежатиме від здатності міжнародної спільноти адаптувати політику та практики, що захищають від різноманітних і динамічних кіберзагроз.

Список використаних джерел та літератури:

1. Buchanan B. *Cybersecurity Dilemma: Hacking, Trust and Fear Between Nations*. Oxford University Press, 2017. 304 с.
2. Stuxnet explained: The first known cyberweapon. *CSO Online*, 2022.
3. Сучасна дипломатія. Термінологічний словник / П. С. Кузик, К. В. Поліщук, Н. М. Шаленна та ін.; за ред. М. З. Мальського, Ю. М. Мороза, І. І. Іжніна. Львів; Дрогобич: Коло, 2021. 300 с.

Клімов Р. М.,

*Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів,
факультет міжнародних відносин, 4-ий рік навчання,
291: Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*

Баранова Д. О.

*Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів,
географічний факультет, 3-ій рік навчання,
106: Урбаністика, просторове планування та регіональний розвиток*

**ВИБОРИ ПРЕЗИДЕНТА США 2024 РОКУ: ПЕРЕМОГА
ДОНАЛЬДА ТРАМПА ЯК ЗНАК СУСПІЛЬНИХ ОЧІКУВАНЬ
У США ТА ВИКЛИКІВ НА ГЛОБАЛЬНІЙ АРЕНІ**

Klimov R. M.,

*Ivan Franko National University of Lviv, Lviv,
Faculty of International Relations, 4th-year student,
291: International Relations, Public Communications and Regional Studies*

Baranova D. O.

*Ivan Franko National University of Lviv, Lviv,
Faculty of Geography, 3rd-year student,
106: Urban studies, spatial planning and region development*

**THE 2024 U. S. PRESIDENTIAL ELECTION: DONALD
TRUMP'S VICTORY AS A REFLECTION OF PUBLIC
EXPECTATIONS IN THE U. S. AND GLOBAL CHALLENGES**

5 листопада 2024 року стало історичною датою як для американського народу, так і для всього міжнародного співтовариства. Саме в цей день президентом Сполучених Штатів Америки вдруге було обрано Дональда Джона Трампа. Очевидним є

факт, що прихід нової адміністрації до Білого дому означатиме колосальні зміни не тільки для системи державного управління США, але й спричинить значні зрушення на міжнародній арені. Основоположним залишається завдання проаналізувати причини перемоги Дональда Трампа на виборах та потенційні наслідки його президентства як для американського суспільства, так і для всього світу загалом.

Варто зазначити, що президентська виборча кампанія 2024 року була насичена великою кількістю чинників, які докорінно змінювали як рейтинги кандидатів, так і позицію виборців, що робило цю кампанію ще більш непередбачуваною. Зміна початкового кандидата від Демократичної партії, два замаху на вбивство, судові справи Трампа, неоднозначна позиція Роберта Кеннеді-молодшого — це лише невелика частина того, що могло вплинути на кінцевий результат виборів. Незважаючи на приблизно рівні рейтинги Дональда Трампа та Камали Харріс напередодні 5 листопада [1], представнику республіканців вдалося здобути перемогу з великим відривом у 86 голосів виборників і трохи менш як чотирьох мільйонів голосів [2]. Очевидним є факт, що такий результат є наслідком суспільного запиту на зміни. Адміністрації Байдена-Харріс, насамперед через неоднозначну економічну та міграційну політику, було наочно продемонстровано думку американського народу щодо державного управління у США за останні 4 роки. До основних причин поразки Харріс не варто долучати зовнішню американську політику, оскільки, як показують соціальні опитування, приблизно лише для 20% виборців зовнішня політика має значення при виборі кандидата [3]. Водночас кампанія Трампа-Венса була спрямована на основні “больові точки” президентства Байдена. Останні пів року Трамп під час свого турне Сполученими Штатами зосереджував увагу на таких темах, як економіка, міграція, охорона здоров’я — найважливіших питаннях для сучасного американського виборця. На противагу цьому, штаб Харріс пропонував боротьбу за демократичні цінності та репродуктивні права, чого виявилось недостатньо, зважаючи на результати виборів.

Отже, перемога Дональда Трампа на президентських виборах Сполучених Штатів Америки — це не випадковість та не результат

перемоги у кілька тисяч голосів, а готовність і прагнення американського виборця до різких та рішучих змін заради кращого рівня життя.

Перш ніж говорити про потенційні наслідки для США наступних чотирьох років президентства Трампа, варто зазначити, за яких умов розпочнеться його каденція. Як відомо, в день виборів було обрано не лише президента, а й конгресменів, у результаті чого республіканці здобули більшість як у Сенаті, так і в Палаті представників. Це означає, що у найближчі 2 роки адміністрація Дональда Трампа та Джеймса Венса матиме всі інструменти для провадження своєї політики. У внутрішній політиці, очевидно, Трамп розпочне з економічної складової. Протягом передвиборчої кампанії представник республіканців наголошував на суттєвому зменшенні тарифів, високих митах на імпортовані товари, додаткових пільгах для середнього класу, зниженні цін на бензин та основні продукти [4]. Водночас багато економістів вже заявили, що ці заходи можуть призвести до рецесії та інфляції, а ймовірна нова торговельна війна з Китаєм може послабити економічне становище США на міжнародній арені. Єдине, що можна сказати з великою впевненістю — Сполучені Штати зміцнять свої позиції на ринку нафти, а американське виробництво значно зросте та буде “вмотивоване” державою. Надійним показником політики Трампа стануть вибори до Конгресу 2026 року; саме перемога чи поразка республіканців на цих виборах покаже суспільне ставлення до економічної політики новообраного президента.

Крім того, значних змін зазнає і міграційна політика. Імміграція була головною темою кампанії, і Трамп неодноразово обіцяв здійснити “наймасштабнішу депортацію в історії Америки” [5]. Деякі країни вже закликають своїх громадян виїхати зі США. Наприклад, посол Філіппін у США закликав філіппінців, які перебувають у країні нелегально, добровільно покинути її, щоб уникнути депортації після вступу Трампа на посаду [6]. Зрозуміло, що в цьому контексті найбільша увага буде зосереджена на діях мексиканського уряду у сфері міграційної політики. Новообраний президент може застосувати економічний тиск, значно збільшивши мита на товари, імпортовані з Мексики.

Окремо варто розглянути можливі наслідки для союзників та опонентів Сполучених Штатів на міжнародній арені. Незважаючи на те, що для середнього виборця питання зовнішньої політики не є пріоритетом, Дональд Трамп не буде переходити до політики ізоляціонізму, хоча подібні заяви можуть лунати. Слід згадати, що ще під час своєї першої каденції Трамп заявляв, що не захищатиме жодну країну-союзника по НАТО, яка не витрачає на оборону щонайменше 2% свого ВВП. Ці заяви можна розглядати як притаманну йому маніпулятивну тактику. Одним із результатів такої напруженості може бути збільшення інвестування в оборонну сферу, що, зважаючи на повномасштабне вторгнення Росії в Україну, видається доцільним. Цілком ймовірно, що Трамп повернеться до подібної риторики, оскільки це стимулюватиме європейські держави до більшого фінансування НАТО та розширить ринок для американської оборонної промисловості.

Окремим пунктом зовнішньої політики Трампа буде завершення російсько-української війни. Під час передвиборчої кампанії Дональд Трамп стверджував, що зможе закінчити війну в Україні за короткий термін [7]. Найімовірніше, він спробує натиснути на Київ і Москву, щоб змусити їх до переговорів, але за нинішніх умов результат для України може бути не надто сприятливим. Можливо, буде встановлено лінію розмежування, підписано відповідну угоду, надано гарантії з боку кількох держав, і головне для Трампа — його обіцянка про завершення війни буде виконана. Київ, своєю чергою, наполягатиме на багатомільярдних інвестиціях в оборонний комплекс та отриманні відповідних технологій для зміцнення армії від європейських країн, оскільки вступ України до НАТО за президентства Трампа видається малоімовірним.

Підсумовуючи, можна зробити низку конкретних та очевидних висновків. Американське суспільство готове до рішучих змін заради покращення свого рівня життя, що часом стає важливішим за демократичні цінності. Дональд Трамп — один із найбільш суперечливих політиків сучасності — повертається до Білого дому з колосальною підтримкою як виборців, так і політичних союзників у Конгресі. США найближчими роками, ймовірно, вийдуть на новий рівень економічного зростання, проте іншим країнам буде важче

досягати компромісів з американською адміністрацією у сфері міжнародних відносин, безпеки та інвестиційної співпраці. Чи задовольнить це американських виборців — стане зрозумілим вже на виборах до Конгресу у 2026 році.

Список використаних джерел та літератури:

1. Кот Р. Трамп проти Гарріс. Хто лідирує у рейтингах кандидатів у президенти США. *РБК-Україна*. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/tramp-proti-garris-hto-lidirue-reytingah-1728563933.html> (дата звернення: 10.11.2024).
2. Trump vs Harris: live results map of the US presidential election. *Financial Times*. URL: https://ig.ft.com/us-elections/2024/results/president/?seat_id=P-AZ-00
3. Orth T., Bialik C. Foreign policy: What 2024 voters want and which candidate they trust | YouGov. YouGov | What the world thinks. URL: <https://today.yougov.com/politics/articles/50799-foreign-policy-what-2024-voters-want-and-which-candidate-they-trust>
4. Lobosco K., Luhby T. Here’s what Trump is proposing for the economy | CNN Politics. CNN. URL: <https://edition.cnn.com/2024/11/06/politics/heres-what-trump-is-proposing-for-the-economy/index.html>
5. Mass deportation of millions of migrants under Trump would cost billions. NBC News. URL: <https://www.nbcnews.com/investigations/mass-deportation-migrants-trump-actually-work-rcna161637>
6. Election 2024 live updates: Trump election interference case on halt; House majority still unclear. NBC News. URL: <https://www.nbcnews.com/politics/2024-election/live-blog/trump-win-election-president-2024-harris-live-updates-rcna179206#rcrd64258>
7. Melkozerova V. Ukraine braces as triumphant Trump vows to “stop wars”. *POLITICO*. URL: <https://www.politico.eu/article/ukraine-reaction-donald-trump-victory-us-election-2024-russia-war-volodymyr-zelensky/>

Козійчук Б. Р.

*Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів,
юридичний факультет, студент 4-го курсу, 081: Право*

**ПІДХОДИ ДО ЗАКРІПЛЕННЯ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ У
КРИМІНАЛЬНОМУ КОДЕКСІ УКРАЇНИ ТА ПРОЄКТІ
НОВОГО КОДЕКСУ: ВПЛИВ РАТИФІКАЦІЇ РИМСЬКОГО
СТАТУТУ МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ**

Koziichuk B. R.

*Ivan Franko National University of Lviv, Lviv,
Faculty of Law, 4th-year student, 081: Law*

**APPROACHES TO THE CONSOLIDATION OF
WAR CRIMES IN THE CRIMINAL CODE OF UKRAINE
AND THE PROJECT OF THE NEW CODE: IMPACT OF
THE RATIFICATION OF THE ROME STATUTE OF THE
INTERNATIONAL CRIMINAL COURT**

З початку повномасштабного вторгнення в українських судах помітно збільшилася кількість проваджень щодо підозри у вчиненні злочинів, передбачених ст. 438 КК України. На тлі цих процесів серед наукових кіл та експертів активізувалось обговорення щодо активізації дій державою задля ратифікації Римського статуту, попри неохвальний Висновок Конституційного Суду України від 11.07.2001 р. Паралельно вже як 5 років діє робоча група з питань розвитку кримінального права, яка розробляє новий проєкт Кримінального кодексу України, заявляючи, що навіть із прийняттям Проєкту потрібно ще щонайменше 7 років, щоб уніфікувати до нього законодавство. А 21 серпня 2024 року Верховна Рада України прийняла Закон України “Про ратифікацію Римського статуту Міжнародного кримінального суду та поправки до нього”. У цій ситуації виникає логічне питання: як у цих усіх процесах здійснювати

правильну правову кваліфікацію, а й відтак справедливе судочинство? Чи враховані ці виклики при розробці Проекту? Як зміни зазнав чинний КК України? Яка їхня ефективність?

Стаття 438 КК України неодноразово ставала предметом обговорень на відповідність її принципам кримінального права. Так, М. Зубанський вказує: “[у ст. 438 КК України] отримуємо надзвичайно велике коло діянь, яке підлягає кваліфікації як порушення законів та звичаїв війни (з точки зору як національного, так і міжнародного законодавства) і в той же час не маємо жодної вказівки законодавця про необхідність застосування того чи іншого нормативно-правового акту чи міжнародного нормативно-правового акту” [2, с. 249]. Це порушує принцип юридичної визначеності, при якій закон має бути передбачуваний для особи, що синхронізується із принципом “*nullum crimen sine lege*”. У справі *Cantoni* проти Франції, § 29; *Kafkaris* проти Кіпру [ВП], § 140; *Дель Ріо Прада* проти Іспанії [ВП], § 79 зазначено: “особа повинна знати з формулювання відповідного положення та, якщо необхідно, за допомогою його тлумачення судами чи після відповідної юридичної консультації, які дії та/або бездіяльність призведуть до кримінальної відповідальності та яке покарання буде призначене за вчинену дію та/або бездіяльність” [6, с. 12]. Наявне законодавче формулювання ст. 438 КК України “...інші порушення законів та звичаїв війни, що передбачені міжнародними договорами, згода на обов’язковість яких надана Верховною Радою України...” у кожному окремому випадку ставить перед судом додаткове завдання щодо з’ясування розумінням особою вчинення дій чи бездіяльності, що є злочинами, передбаченими відповідними Женевськими конвенціями, а також іншим національним законодавством (тут — КК України) (наприклад, вирок Новозаводського районного суду міста Чернігова від 31.08.2022 у справі № 751/2961/22). У зв’язку з цим суди не завжди посилаються на норми МГП, послуговуючись лише національним законодавством (наприклад, вирок Октябрського районного суду м. Полтави від 13.06.2022 р. у справі № 554/3864/22.; вирок Котелевського районного суду Полтавської області від 31.05.2022 р. у справі № 535/244/22) [7].

З цього випливає й інше питання: а чи є закони та звичаї війни, що передбачені міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України законами про кримінальну відповідальність? Стаття 3 КК України чітко передбачає: ні: законодавство України про кримінальну відповідальність становить Кримінальний кодекс України [5]. Закон України “Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України у зв'язку з ратифікацією Римського статуту Міжнародного кримінального суду та поправок до нього” не урахував внесення змін, при яких на рівні з КК України буде врахований і Римський статут МКС [8]. Виходячи з наявної редакції Кодексу випливає, що воєнні злочини підпадають під юрисдикцію МКС, оскільки “закони України про кримінальну відповідальність, прийняті після набрання чинності цим Кодексом, включаються до нього після набрання ними чинності”, а повноцінного включення не відбулося, окрім вищенаведеної відсильної норми, яка не вирішує проблеми в цьому питанні, а лише породжує нові проблеми. Наприклад, судовий розгляд за ст. 438 КК України здійснюють суди загальної юрисдикції — місцеві суди. Проте наявна практика вкотре ставить під сумнів спроможність українських суддів якісно здійснювати переслідування за міжнародні злочини та підводить до думки про створення окремого Вищого суду України з воєнних злочинів, залишаючи кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку у юрисдикційному віданні МКС. Вважаю цю ідею раціональною, хоч досвід із Вищим судом з питань інтелектуальної власності показує, що створення таких судів є довготривалими та затратними [3, с. 27].

Як бачимо, наявні недоліки та спроби тим чи іншим способом гармонізувати чинний КК України з актами міжнародної кримінальної юстиції не є успішними. Причиною цього виступає скомпільований з попереднього КК УРСР 1960 р. підхід і конструкція, що в наявному вигляді (чинний КК України містить близько 300 змін, що є недобрим показником, оскільки ставить під сумнів принцип стабільності кримінального закону) не відображають сучасної філософії розвитку кримінальної юстиції в Україні. До такого ж висновку дійшли й представники робочої групи зі створення

Проекту, відмовившись від редактури чинного КК України (коментар проф. Ю. Бауліна) [11]. Тому в останньому тексті Проекту воєнні злочини не залишаються у своєму канонічному вигляді як одна стаття, а виносяться в окремий розділ “11.4. Воєнні злочини” під сімома статтями. Зміст статей відповідає повному включенні тексту ст. 8 Римського статуту МКС у Проект, розділивши його за критеріями. Наприклад у назвах статей фігурують конструкції “пов’язані із вбивством” і “не пов’язані з вбивством”, що безпосередньо відповідає соціальному характеру держави і її прямого нормативного закріплення у ст. 1, 3 Конституції України [4]. Назви статей та їх диспозиції сконструйовані таким чином: “грубі порушення Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що застосовуються в міжнародних збройних конфліктах...”, що дозволяє вирішити наведену вище проблему із реалізацією вимоги передбачуваності закону. Окремо у ст. 11.4.6 і 11.4.7 відведене місце бездіяльності командира у вигляді невжиття заходів щодо підпорядкованих йому військових сил та начальника щодо його підлеглих, що гармонійно і природно включають інші норми Римського статуту, а саме ст. 28 [9]. Подбали розробники й про неможливість незнання кримінального закону, передбачивши ч. 1 ст. 1.1.3 презумпцію знання КК України [10, с. 4, 170–73].

У порівнянні з конструкцією ст. 438 КК України, яка вибірково-узагальнено окреслює коло діянь, а потім й узагалі відсилає до інших порушень законів та звичаїв війни, що передбачені міжнародними договорами, згода на обов’язковість яких надана Верховною Радою України, підхід розробників Проекту є кращим і таким, який реалізує однорідність і винятковість Кримінального кодексу України, закріпленого ч. 2 ст. 3 чинного КК України [5]. На мою думку, такий підхід є не цілком коректним (але ідеальним станом на теперішній час), оскільки більшою мірою він спрямований на копіювання цілісного міжнародного нормативно-правового акту про кримінальну відповідальність. Його норми, конструкція жодним чином не порушують принципу стабільності КК України та не виступають заміниками, оскільки Римський статут стоїть на принципі доповнюваності національного законодавства, що вказано у його преамбулі [1]. Тому він може бути окремим законом про

кримінальну відповідальність України у системі кримінального законодавства, що буде якнайповніше розкривати наслідки ратифікації Статуту, а й відтак його виключну компетенцію щодо найбільш тяжких злочинів — грубих порушень Женевських конвенцій.

Отже, запропонований у новому проєкті КК України підхід щодо воєнних злочинів дозволить гармонізувати кримінальне законодавство України й тим самим розв’яже проблему в обґрунтуванні судами України своїх рішень. Наявна редакція ст. 438 КК України, а також її конструкція, суперечить принципам “*nullum crimen sine lege*”, передбачуваності, юридичної визначеності. Вибірковий характер закріплення узагальнених діянь та подальше відсилання в інші міжнародні договори дозволяє використання розширювального тлумачення, що є неприпустимим, призводячи до апеляційних оскаржень рішень судів і підриву єдності застосування судової практики. Останні зміни КК України у зв’язку з ратифікацією Римського Статуту МКС не призвели до вирішення недоліків у частині уніфікації воєнних злочинів. Гармонізація чинного КК України у теперішньому вигляді неможлива і недоречна, зважаючи на пострадянський характер кодексу. На моє переконання, прийняття проєкту нового КК України зможе виправити ці проблеми.

Список використаних джерел та літератури:

1. Воронцова Ю., Слободська Д. Що означає ратифікація Римського статуту для України. *Юрліга*. URL: https://jurliga.ligazakon.net/analytics/231201_shcho-oznacha-ratifikatsya-rimskogo-statutu-dlya-ukrani
2. Зубанський М. Проблематика розуміння законодавчої конструкції “закони та звичаї війни” в контексті статті 438 Кримінального кодексу України. *Теоретико-прикладні проблеми правового регулювання в Україні: матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Львів, 10 грудня 2021 р.)* / за заг. ред. І. В. Красницького. 2021. С. 248-251;
3. Міжнародні злочини в Україні: огляд національного розслідування та судової практики: дослідження Української

- гельсінської спілки з прав людини: дослідження. / А. Козьменко та ін. Київ: Укр. Гельс. спілка з прав людини, 2023. 130 с.
4. Конституція України : (відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141). *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 24.10.2024);
  5. Кримінальний кодекс України : (відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст.131) від 05.04.2001 № 2341-III. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
  6. Мазур М. Воєнні злочини (ст. 438 Кримінального кодексу України): деякі проблеми застосування: презентація. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2023_prezent/Prezent_voen_zloch.pdf
  7. Справи про воєнні злочини: як українські судді застосовують норми міжнародного гуманітарного права — Українська Гельсінська спілка з прав людини. *Українська Гельсінська спілка з прав людини*. 2022.
  8. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України у зв'язку з ратифікацією Римського статуту Міжнародного кримінального суду та поправок до нього : Закон України від 09.10.2024 № 4012-IX. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4012-20#n2>
  9. Римський Статут Міжнародного Кримінального Суду : Римський статут ратифіковано із заявами та поправками до нього Законом № 3909-IX від 21.08.2024. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text
  10. Текст проекту нового Кримінального кодексу України станом на 01.08.2024 р. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2024/08/02/kontrolnyj-tekst-proyektu-kk-stanom-na-01-08-2024.pdf>
  11. JustTalk. Філософія нового Кримінального кодексу України | JustTalk, 2024. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=7-TDaCtRfxk>

Логвиновська М. О.

*Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м.
Київ, історичний факультет, бакалавр 4 року навчання,
032: Історія та археологія*

**ЗНИЩЕННЯ АНТИЧНОГО МІСТА ХЕРСОНЕС
ТАВРІЙСЬКОГО: ПЕРЕБІГ ТА НАСЛІДКИ**

Lohvynovska M. O.

*Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv,
Faculty of History, 4th-year student,
014.03: History and archaeology*

**DESTRUCTION OF ANCIENT CITY OF TAURIC
CHERSONESE: THE DEVELOPMENTS AND CONSEQUENCES**

Херсонес Таврійський — античне, а пізніше візантійське місто-державна в південно-західній частині Криму, нині територія міста Севастополь. Місто було засноване вихідцями-колоністами з Давньої Греції у VI столітті до н. е., та було важливим політичним, економічним та культурним центром регіону. Пізніше, його було захоплено римлянами, після чого воно потрапило під владу Східної Римської імперії [8].

У візантійський період, місто Херсонес стало центром християнства, звідки воно поширилося і на територію Русі. Згідно з літописом “Повість минулих літ”, Володимир Великий був охрещений саме в Херсонесі, а потім хрестив Русь у 988 році [11].

Археологи стверджували, що Херсонес мав 10-метровий культурний шар, де могли б бути десятки тисяч цінних історичних артефактів античного, римського та візантійського часів [5].

Станом на 2013 рік, на території Херсонесу працював заповідник “Херсонес Таврійський”, що включав у себе рештки античних та візантійських будівель та музеїв, де зберігалися кілька

тисяч експонатів античного та візантійського періоду. Залишки античного міста та його укріплень, а також хора мали унікальну збереженість як для Північного Причорномор'я [9].

У 2013 році Комітет світової спадщини ЮНЕСКО, включив Херсонес Таврійський і його хору було до списку світової спадщини ЮНЕСКО [5].

Після анексії Криму у 2014 році, заповідник “Херсонес Таврійський” перейшов у так звану власність Росії. З того часу на території заповідника почалося розорення музейних фондів та незаконні археологічні розкопки на території стародавнього міста та хори [9].

В липні 2021 року юристка Регіонального центру прав людини Дарина Підгорна повідомила Укрінформу про заяву представників Російської академії наук про те, що вони збиралися провести розкопки на площі близько 30 тисяч квадратних метрів на території античного Херсонеса. Це було прямим свідченням про початок підготовки до масштабного будівництва на території колишнього античного міста [10].

Влітку наступного року, а саме в червні 2022 стало відомо про перші факти будівництва на території некрополя Херсонеса. Як повідомляв qim.news, тоді будівництво вели на місці поховання християнських мучеників. Мова йшла про забудову Заміського некрополя Херсонеса, що розташовувався на Дівочій гірці. Зазначалося, що важка техніка пошкодила кілька склепів, що розташовувалися поруч [3].

В грудні 2022 року з'явилися перші дані про руйнування решток античного міста Херсонеса. В інтерв'ю Укрінформу, Евеліна Кравченко, старший науковий співробітник Інституту археології НАН України, заявила про масштабні розкопки на площі 25 тисяч квадратних метрів в передмісті Херсонеса. Кравченко зазначає, що залишки античних кам'яних споруд закриваються різними металевими риштуваннями, над археологічними рештками зводилися важкі сцени та маса оглядових майданчиків, які не мали б використовуватися на пам'ятці такого типу, та псують їх [7].

Згідно з ідеєю російської влади, історико-археологічний парк мав включати в собі три музеї: музей античного часу, музей Криму та

окремий музей християнства, археологічний центр, школу мистецтв “Корсунь”, філію табору “Артек”, ландшафтний парк і великий реконструйований квартал, де мали міститися музеєфіковані рештки розкопок, сувенірні крамниці та інше [6].

Даний акт вандалізму підтвердили в Спільці археологів України. За їхніми даними на території “Херсонеса Таврійського” зводиться низка архітектурних об’єктів, серед яких амфітеатр у “псевдовізантійській стилістиці. Співка археологів України наголошує, що будівництво призведе до руйнування культурного та археологічного ландшафту пам’ятки [4].

Археологиня та старший науковий співробітник Інституту археології НАН України Евеліна Кравченко розповіла в інтерв’ю Суспільному та Укрінформ про масове будівництво на території заповідника “Херсонес Таврійський”. З її слів, розкопки та подальше будівництво проводилося не на території самого міста, а на частині пам’ятки, що була захована під землею. Це була раніше не розкопана територія, але дослідники знали про наявність там культурних шарів. За міжнародним правом, цю ділянку повинні були доєднати до заповідника, але не проводити там жодних досліджень, а просто законсервувати її. Але спочатку там було проведено варварські розкопки, а на цьому місці збудовано так званий археологічний парк “Новий Херсонес”, а “старий Херсонес”, тобто Національний заповідник “Херсонес Таврійський”, передано монастирю [9].

Наразі, українські дослідники займаються встановленням всього перебігу подій, що відбувалися на території Херсонесу: хронологію розкопок, зачисток, будівництва на території заповідника, а головне — тих, що проводив дані дії. Інтернет-портал War Sanctions оприлюднив та постійно оновлює перелік осіб, що були причетними до незаконних робіт на різних пам’ятках тимчасово окупованих територій України [1].

Спеціалісти не оминули увагою і розкрадачів Херсонесу. Станом на жовтень 2024 року, ідентифіковано близько 12 осіб, що проводили незаконні роботи на території Херсонесу в період з весни 2014 року. Серед них, Олена Морозова — так званий директор музею-заповідника “Херсонес Таврійський”, Микола Алексеєнко — заступник директора з наукової роботи музею-заповідника “Херсонес

Таврійський”, Людмила Ковалевська — завідувач відділу хори заповідника “Херсонес Таврійський, Вікторія Нессель — завідувач відділу античної історії заповідника “Херсонес Таврійський”, Лариса Седікова — заступник директора з наукової роботи заповідника “Херсонес Таврійський”. Встановлено також псевдоархеологів, що працювали на незаконних розкопках на пам’ятці: Галина Ніколаєнко, Євгеній Недельнік, Ксенія Ушакова, Олексій Аржанов та інші. Робота зі встановленням осіб, причетних до таких робіт триває, тож список незакінчений [2].

Незаконні розкопки та будівництво в Херсонесі завдають значної шкоди цьому унікальному археологічному та історичному пам’ятнику. Такі дії не тільки порушують історичний шар, але й призводять до втрати цінної інформації про минуле Криму та України загалом.

Список використаних джерел та літератури:

1. Викрадена спадщина. *War&Sanctions*. URL: <https://war-sanctions.gur.gov.ua/stolen> (дата звернення: 05.11.2024).
2. Викрадачі спадщини: Фізичні особи. *War&Sanctions*. URL: <https://war-sanctions.gur.gov.ua/stolen/persons> (дата звернення: 05.11.2024).
3. Вже знищили кілька склепів: окупанти забудовують Заміський некрополь Херсонеса. *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-crimea/3516194-vze-znisili-kilka-sklepiv-okupanti-zabudovuut-zamiskij-nekropol-hersonesa.html> (дата звернення: 05.11.2024).
4. Окупанти розпочали будівництво на території “Херсонеса Таврійського” *Суспільне.Крим*. URL: <https://suspilne.media/crimea/548117-okkupant-rozpocali-budivnictvo-na-teritorii-hersonesu-tavrijskogo/> (дата звернення: 05.11.2024).
5. Новий Херсонес. Як забудова античної пам’ятки стала улюбленим проектом Путіна. *BBC*. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/ck5gjkqpx4o> (дата звернення: 05.11.2024).

6. Підсумки 2023 року: хто знищує “Херсонес Таврійський” у Севастополі. *Крим.Реалії*. <https://ua.krymr.com/a/znyschuyekhersones-tavriyskyu/32756047.html> (дата звернення: 05.11.2024).
7. Росіяни знищили давнє передмістя Херсонеса Таврійського “розкопками” — експертка. *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-crimea/3637293-rosiani-znisili-davne-peredmista-hersonesa-tavrijskogo-rozkopkami-ekspert.html> (дата звернення: 05.11.2024).
8. ХЕРСОНЕС ТАВРІЙСЬКИЙ, античне і візант. місто в Криму. *Енциклопедія історії України*. URL: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?Z2ID=&I2IDBN=DOP&P2IDBN=EIU&S2ISTN=1&S2IREF=10&S2IFMT=eiu_all&C2ICOM=S&S2ICNR=20&S2IP01=0&S2IP02=0&S2IP03=TRN=&S2ICOLORTERMS=0&S2ISTR=Kherones_zapovidnyk (дата звернення: 05.11.2024).
9. Херсонес Таврійський у Криму: що відбувається з пам'яткою ЮНЕСКО. *Суспільне.Культура*. URL: <https://suspilne.media/culture/778829-hersones-tavrijskij-u-krimu-so-vidbuvaetsa-z-pamatkou-unesko/> (дата звернення: 05.11.2024).
10. Церкви, некрополь і городище: окупанти у Криму знищили сотні тисяч артефактів. *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-crimea/3287785-cerkvi-nekropol-i-gorodise-okupanti-u-krimu-znisili-sotni-tisac-artefaktiv.html> (дата звернення: 05.11.2024).
11. 10 фактів про Херсонес Таврійський *Суспільне.Новини*. URL: <https://suspilne.media/culture/777531-10-faktiv-pro-znisenij-rosianami-hersones-tavrijskij/> (дата звернення: 05.11.2024).

Ляхов Г. І.

*Запорізький національний університет, м. Запоріжжя,
юридичний факультет, студент 3 курсу, 081: Право
Науковий керівник: к. ю. н., доцент Плутницька К. М.*

ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ПОКАРАНЬ ЗА КОРУПЦІЮ В УКРАЇНІ ТА КНР

Lyakhov H. I.

*Zaporizhzhia National University, Zaporozhye,
Faculty of Law, 3rd-year student, 081: Law
Academic supervisor: Phd, Associate Professor Plutytska K. M.*

COMPARATIVE LEGAL ANALYSIS OF PUNISHMENTS FOR CORRUPTION IN UKRAINE AND PRC

Люди борються з корупцією, як і з багатьма іншими правопорушеннями із часів перших родоплемінних союзів. Історичні факти корупції відомі відколи зародився бюрократичний апарат, зокрема, з часів Стародавнього Єгипту [1, с. 63]. Кожна держава шукає найефективніший вид кримінальної відповідальності з метою зниження кількості корупційних злочинів. Як влучно з цього приводу зазначила Ю. М. Черноус, корупцію потрібно розглядати як злочин міжнародного характеру [2, с. 66]. Тим не менш, держави світу мають свої, відмінні підходи до розв'язання згаданої проблеми.

Мета цієї наукової роботи полягає у порівнянні підходів України та Китаю щодо покарань за корупційні правопорушення і вивченні взаємозв'язку між рівнем корупції та тяжкістю покарань за неї.

Згідно з ч. 1 ст. 1 Закону України “Про запобігання корупції”, корупція — використання особою, зазначеною у ч. 1 ст. 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або

прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у ч. 1 ст. 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей [3]. Натомість ч. 1 ст. 382 Кримінального кодексу (далі — КК) КНР надає таке поняття корупції: привласнення, крадіжка, отримання шахрайським шляхом або незаконне заволодіння іншими засобами громадського майна державними службовцями з використанням своїх службових переваг розцінюються як корупція [4].

Як встановлено у примітці до ст. 45 КК України, корупційними кримінальними правопорушеннями відповідно до цього Кодексу вважаються кримінальні правопорушення, передбачені ст.ст. 191, 262, 308, 312, 313, 320, 357, 410, у випадку їх вчинення шляхом зловживання службовим становищем, а також кримінальні правопорушення, передбачені ст.ст. 210, 354, 364, 364-1, 365-2, 368-369-2 цього Кодексу [5].

Кримінальними правопорушеннями, пов'язаними з корупцією, відповідно до цього Кодексу вважаються кримінальні правопорушення, передбачені ст.ст. 366-2, 366-3 цього Кодексу [5].

Дослідивши Кримінальний кодекс України та Кримінальний кодекс КНР, слід зазначити, що в Україні найм'якішим покаранням за кримінальне правопорушення є штраф у розмірі 2500 неоподаткованих мінімумів доходів громадян (далі — НМДГ), а найтяжчим — позбавлення волі на 15 років [5]. У ст. 383 КК КНР, зазначено, що найм'якішим кримінальним покаранням є 1 рік позбавлення волі, а найтяжчим є смертна кара, що присуджується за корупцію більше ніж 100 тисяч юаней (валюта КНР) та за умови обтяжуючих обставин. Слід додати норми статті, на відміну від Кримінального кодексу України, розташовані від найважчого до найлегшого покарання.

У 2023 році в Україні винесено близько 5 тисяч вироків за корупційні кримінальні правопорушення та злочини, згідно з даними, зазначених в статті “Європейської правди” [6], слід зауважити, що згідно з даними Мінфіну, населення України у 2023 році складало

близько 40 млн осіб [7]. Тобто на 1 громадянина припадає 0,013 % вироків суду по кримінальним справам щодо корупції. В Китаї у 2023 році було винесено, згідно даних Центральної комісії Компартії Китаю з перевірки дисципліни та Державного наглядового комітету уряду КНР та Укрінформу, близько 610 тисяч обвинувальних вироків суду у корупційних справах[8]. За даними Національного бюро статистики, загальна кількість жителів Китаю в 2023 1 409 мільярда осіб [9]. Тобто на 1 громадянина КНР припало 0,045% вироків суду по кримінальним справам щодо корупції. Підбиваючи підсумки підрахунків в абсолютних цифрах, кількість вироків за корупційні злочини у КНР в 3,5 раза перевищує відповідний показник в Україні. Важливо зазначити, що згідно з даними Трансперенсі Інтернешнл, Україна у рейтингу країн за рівнем сприйняття корупції у 2023 році посіла 104 місце з 36 балами, плюс 3 бали порівняно з 2022 роком, натомість Китай зайняв 76 місце з 42 балами, опустившись на 11 сходинки, мінус 3 бали порівняно з минулим 2022 роком [10].

Підбиваючи підсумки, варто зазначити, що хоча Китай і застосовує більш жорсткі покарання (включаючи смертну кару) за корупційні кримінальні правопорушення, це не сприяє ефективній боротьбі з корупцією. Загальна кількість вироків та відсоток на душу населення у Китаї більше ніж в Україні, що доводить, що більш гуманний підхід краще сприяє боротьбі з проявами корупції.

Список використаних джерел та літератури:

1. Невмержицький Є. В. Корупція як соціально-політичний феномен : дис. ... д-ра політ. наук : спец. 23.00.02 “Політичні інститути та процеси” ; НАН України, Ін-т політ. і етнонац. дослідж. ім. І. Ф. Кураса. К., 2009. 408 с.
2. Чорноус Ю. М. Актуальні питання реалізації міжнародного співробітництва під час розслідування корупційних злочинів. *Корупційна злочинність у міжнародному вимірі: форми, методи та засоби протидії: матеріали Міжнар. круглого столу (Київ, 9–10 листоп. 2017 р.)*. 2017. С. 66–69.
3. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII : станом на 11 жовт. 2024 р. URL:

- <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 10.11.2024).
4. Кримінальний кодекс Китайської народної республіки: Кодекс Китайської народної республіки від 14.03.1997: станом на 30 жовт. 2024 р. URL: <https://chinahelp.me/criminal/ugolovnyj-kodeks-knr-osobennaya-chast-stati-368-396> (Дата звернення 05.11.2024).
5. Кримінальний кодекс України : Кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III : станом на 1 листоп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 5.11.2024).
6. Економічна правда. Лише 1 з 10 за ґратами. Як в Україні карають за корупційні та економічні злочини. *Економічна правда*. URL: <https://www.epravda.com.ua/weeklycharts/2024/04/18/712562/> (дата звернення: 05.11.2024).
7. Населення України (2023). *Мінфін*. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/reference/people/2023/> (дата звернення: 05.11.2024).
8. Ukrinform. У Китаї за службові правопорушення торік покарали понад 600 тисяч чиновників. *Укрінформ — актуальні новини України та світу*. URL: <http://www.ukrinform.ua/rubric-world/3818441-u-kitai-za-sluzbovi-pravoporusen-na-torik-pokarali-ponad-600-tisac-sinovnikov.html> (дата звернення: 5.11.2024).
9. Населення Китаю зменшується другий рік поспіль: які причини. *espresso.tv*. URL: <https://espresso.tv/svit-naselelnnya-kitayu-zmenshuetsya-drugiy-rik-pospil-cherez-nizku-narodzhuvanist-ta-covid-19> (дата звернення: 05.11.2024).
10. Індекс сприйняття корупції у світі — 2023. *Індекс сприйняття корупції у світі — 2023*. URL: <https://cpi.ti-ukraine.org/> (дата звернення: 05.11.2024).

Маюренко Є. А.

*Ужгородський національний університет, м. Ужгород,
Факультет суспільних наук, студентка 1-го курсу,
054: Соціологія*

ВПЛИВ СОЦІОЛОГІЇ НА МІЖНАРОДНЕ СВІТОСПРИЙНЯТТЯ

Maiurenko Y. A.

*Uzhhorod National University, Uzhhorod,
Faculty of Social Sciences, 1st-year bachelor student,
C5-0314 : Sociology and cultural studies*

INFLUENCE OF SOCIOLOGY ON THE GLOBAL PERCEPTION OF THE WORLD

Соціально-політичне середовище та розвиток соціології міжнародних відносин. На сьогоднішній день соціально-політичне середовище продовжує зазнавати значних трансформацій та динамічного розвитку. Сучасна міжнародна система характеризується зростанням ролі соціальних компонентів та тенденції формування глобальної спільноти. У цих умовах соціологічний підхід до аналізу міжнародних процесів набуває особливої значущості, що створює сприятливі умови для подальшого розвитку соціології міжнародних відносин.

Характер співвідношення соціології міжнародних відносин та політології яскраво визначив Дж. Розенау, коли говорив про два підходи до дослідження міжнародних відносин: перший пов'язаний з вивчення зовнішньої політики держав та впливу їх взаємодії на міжнародні відносини (політичний підхід), другий вивчає умови, що впливають на систему міжнародних відносин, співвідношення та взаємовплив її структурних елементів (підхід соціології міжнародних відносин).

Роль та внесок України в розвиток соціологічної науки.

Від миті здобуття незалежності Української держави 1991 року її шлях був переповнений соціально-політичними зворушеннями, революціями та війнами, які вимагали змістовного аналізу. Соціологія, яка нещодавно в українських академічних колах здобула статус самостійної науки, почала користуватися попитом не тільки в наукових колах, але й серед громадськості та державних установ, що сприяло зростанню усвідомленості її суспільного значення й користі.

Українська соціологія стикнулася з низкою викликів, серед яких: самостійне формування як автономної науки, водночас спроби знайти баланс між відокремленням від радянської методології “марксизму-ленінізму” та деконструюванням спадку комуністичної науки з усіма її проблемами та надбаннями.

Протягом цього періоду вітчизняна соціологія досягла значних успіхів, зокрема: Завершення основного етапу інституціоналізації соціології, створення Соціологічної асоціації України, розробка “Кодексу професійної етики” для соціологів, формування професійних принципів соціологічної спільноти та розвитку порівняльних міжнародних соціологічних досліджень за участю вітчизняних соціологів.

Також було проведено низку досліджень, серед яких є перепис населення 2001 року. У ньому були проаналізовані питання складу та родинних стосунків членів домогосподарств України: статі; віку; дати та місця народження; сімейного стану; етнічного походження; мовних ознак; громадянства; освіти; джерел засобів до існування; зайнятості; міграційної активності; житлових умов[1].

Значення цих даних для української держави підкреслила видатна вчена-демографіня Валентина Сергіївна Стешенко: *“Всеукраїнський перепис населення 2001 став важливою віхою не лише в демографічній історії України, а й в історії її державотворення, оскільки він забезпечив цей процес необхідною інформаційною базою щодо суб'єкта суспільства, його соціально-економічного і політичного життя на переломному етапі буття нації”*[2].

Згідно з посібником “Історії Української соціології”[3], на сучасному етапі перед науковою спільнотою, зокрема

суспільнознавчого напрямку, є багато перешкод і дискусійних тем. Серед внутрішніх проблем є певна зневага до теоретичних узагальнень через переконання, що соціологія — суто емпірична наука, яка не повинна аналізувати матеріал дослідження, а лише сухо висвітлювати факти.

Іншим аспектом соціології в нашому соціумі є її роль у відносинах між державою та науковою спільнотою. З одного боку, існує ситуація взаємозалежності, влада не може ефективно функціонувати без узагальнення та аналізу, які надає наука, з іншого — наука потребує підтримки держави для ефективного виконання своїх досліджень.

Одним з найтяжчих викликів для сучасного українського суспільства є російське втручання в нього. Повномасштабна війна, розв'язана країною-агресором, поширюється не тільки на фізичну, але й на інформаційну, культурну та, зокрема, наукову сфери життя. Українська академічна спільнота веде боротьбу з ідеологічно налаштованою російською науковою когортою її пропаганди за українське та світове визнання. Наведений раніше перепис населення не був систематично впроваджений, повторне дослідження переносилося. Як наслідок, у 2014 році окупаційна влада Росії провела примусовий перепис населення в наразі окупованому Криму. Проведення наукових досліджень на тимчасово окупованих територіях залишається небезпечним як для респондентів, так і для науковців.

Яку мету ставить соціологія в умовах війни? Протягом усіх бурхливих процесів, що відбувалися всередині держави, соціологічна спільнота реагувала відповідно. Один з показових прикладів — як соціологи Львівського національного університету імені Івана Франка відреагували на повномасштабне вторгнення[4]. Продуктивна робота навчального закладу, залучення іноземних партнерів і, головне, об'єктивне висвітлення реальності українськими спеціалістами. Продовження просвітницької діяльності, зокрема для західних партнерів, щодо позиції та становища українського суспільства та позиції російського населення. Сучасна українська соціологічна спільнота є не лише “ *грамофоном суспільства* ”, але й активним агентом змін у міжнародному середовищі.

Список використаних джерел та літератури:

1. Стешенко В. С. Переписи населення. *Інститут історії України Національної Академії Наук України*. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Perepysy_naselennia (дата звернення: 11.11.2024)
2. Про Всеукраїнський перепис населення : Закон України від 19.10.2000 № 2058-III : станом на 1 січ. 2023 р. [Розділ II Стаття 5] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2058-14#Text> (дата звернення: 11.11.2024)
3. Історія української соціології. XIX-XXI: навчальний посібник / за редакцією В. П. Степаненка та К. В. Батаєвої. Київ: Інститут соціології НАН України, 2023. 566 с.
4. Соціологія як зброя: дослідження соціологів Львівського університету викликали інтерес у міжнародній спільноті. *Львівський національний університет імені Івана Франка*. URL: <https://lnu.edu.ua/sotsiolohiia-iak-zbroia-doslidzhennia-sotsiolohiv-lvivskoho-universytetu-vyklykaly-interes-u-mizhnarodnoi-spilnoty/> (дата звернення: 11.11.2024)

Нечипір В.-В. В.

*Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів,
факультет міжнародних відносин, студент 1-го курсу магістратури,
291: Міжнародні відносини (європейські студії)*

РОЛЬ ЄС У БОРОТБІ З ТЕРОРИЗМОМ НА БЛИЗЬКОМУ СХОДІ

Nechypir V.-V. V.

*Ivan Franko National University of Lviv, Lviv,
Faculty of International Relations, 1st-year master's student,
291: International Relations (European Studies)*

THE ROLE OF THE EU IN THE FIGHT AGAINST TERRORISM IN THE MIDDLE EAST

Тероризм — це глобальна загроза, яка підриває фундаментальні цінності людства, такі як: мир, безпека та толерантність [1]. Екстремістські ідеології, що лежать в основі тероризму, пропагують насильство та нетерпимість, загрожуючи життю невинних людей та стабільності держави. Ефективна боротьба з тероризмом потребує не лише посилення безпекових заходів, а й комплексного підходу, який включає дослідження коренів проблеми та співпрацю міжнародної спільноти, громадянського суспільства та інших зацікавлених сторін [2].

Особливо актуальним є це питання для Європейського Союзу, де тероризм є постійною загрозою. У 2013 році в державах-членах ЄС було зафіксовано 152 терористичні акти [3], зокрема в таких країнах, як Франція, Іспанія та Велика Британія. Протягом наступних років спостерігався постійний ріст кількості арештів за мотивами релігійного тероризму, а також випадки, коли бойовики залишали Європу для участі в збройних конфліктах на Близькому Сході. Це

створює серйозну загрозу для безпеки, оскільки екстремісти, які повертаються до своїх країн, можуть здійснити нові атаки

Загроза, пов’язана з релігійною радикалізацією, також стала очевидною у результаті терактів у Парижі та інших європейських містах [4], що підкреслює важливість боротьби з тероризмом на всіх рівнях. З огляду на постійно зростаючу загрозу, Європейський Союз має працювати над посиленням співпраці між державами-членами, щоб забезпечити ефективну протидію тероризму. В цьому контексті необхідно не лише посилювати заходи безпеки, але й забезпечувати інтеграцію різних груп населення, щоб створити толерантне та стабільне суспільство, що зменшить соціальні напруження і перешкодить розвитку екстремізму.

Історично тероризм був локальним явищем, проте з середини ХХ століття набув транснаціонального характеру. Зростання міжнародної взаємодії, глобалізація та розвиток засобів комунікації сприяли розширенню географії терористичних актів та ускладнили боротьбу з цим явищем. Окремі держави виявилися неспроможними ефективно протистояти цій загрозі, оскільки терористичні угруповання часто діяли за межами національних кордонів, використовуючи складні мережі та різноманітні методи. Саме тому виникла необхідність в об’єднанні зусиль міжнародного співтовариства.

Міжнародні організації, такі як ООН, ЄС, НАТО та регіональні об’єднання, стали ключовими акторами у боротьбі з тероризмом. Вони забезпечили платформу для співпраці між державами, сприяли розробці спільних стратегій та координації дій. Завдяки своїм ресурсам і мандатам, ці організації змогли розробити міжнародно-правову базу для боротьби з тероризмом, встановити механізми обміну інформацією та розвідувальними даними, а також сприяти координації правоохоронних органів різних країн.

Спостерігається поступове зростання міжнародного співробітництва у боротьбі з тероризмом з середини ХХ століття. Спочатку зусилля зосереджувалися на розробці міжнародних конвенцій та протоколів, які визначали поняття тероризму, встановлювали кримінальну відповідальність за терористичні акти та передбачали механізми міжнародної правової допомоги. Згодом

акцент змістився на створення спеціалізованих структур та механізмів для координації боротьби з тероризмом на глобальному та регіональному рівнях.

Європейський Союз застосовує комплексний багатосторонній підхід до боротьби з тероризмом й запобігання терористичним загрозам, зосереджуючись на співпраці правоохоронних органів, посиленні судових можливостей та запобіганні фінансуванню терористичних організацій. Одним із ключових елементів цієї стратегії є взаємодія правоохоронних органів; агентства, такі як Europol та Frontex, координують дії держав-членів підтримують спільні слідчі групи та аналізують великі обсяги даних для виявлення терористичних мереж. Важливим аспектом є також забезпечення належної законодавчої бази для переслідування терористів у судах та поліпшення співпраці між судовими органами держав-членів ЄС. Крім того, ЄС запобігає фінансуванню тероризму, заморожуючи активи терористичних організацій та контролюючи некомерційні структури, щоб вони не використовувалися для незаконної діяльності. Загалом, завдяки обміну розвідувальною інформацією, впровадженню сучасних технологій та комплексним заходам з управління кордонами, ЄС прагне забезпечити високий рівень безпеки своїх громадян.

Європейський Союз, реагуючи на зростаючу загрозу тероризму, розробив комплексний механізм боротьби з цим явищем. Зокрема, Європол виконує функції координаційного центру для правоохоронних органів країн-членів ЄС, тоді як Frontex здійснює моніторинг та контроль зовнішніх кордонів Союзу. Центр розвідки та ситуаційного аналізу ЄС (INTCEN) займається аналізом розвідувальних даних і забезпечує своєчасне попередження про потенційні загрози. Ці установи працюють у тісній взаємодії, використовуючи такі інструменти, як Реєстр імен пасажирів (PNR) та Шенгенська інформаційна система (SIS), що дозволяє ефективно обмінюватися даними та виявляти підозрюваних.

Важливим кроком у боротьбі з тероризмом стало ухвалення Директиви про боротьбу з тероризмом, яка встановила єдині стандарти для всіх країн-членів ЄС. Крім того, було створено EUISS,

який об’єднує експертів з різних країн для розробки ефективних стратегій протидії насильницькому екстремізму.

Міжнародні організації відіграють ключову роль у глобальній боротьбі з тероризмом, забезпечуючи координацію дій, обмін інформацією та фінансовий нагляд [5]. Організація Об’єднаних Націй, зокрема Рада Безпеки, ухвалює рішення про санкції проти терористичних угруповань, а Генеральна Асамблея підтримує міжнародні зусилля резолюціями. Міжнародний валютний фонд і Світовий банк здійснюють нагляд за фінансовими потоками, запобігаючи фінансуванню тероризму. Інтерпол забезпечує платформу для співробітництва правоохоронних органів, а Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF) розробляє стандарти протидії відмиванню коштів і фінансуванню тероризму. Також GCTF сприяє обміну досвідом та формуванню стратегій боротьби з тероризмом, об’єднуючи міжнародну спільноту у спільній протидії терористичним загрозам.

Одним із ключових досягнень є гармонізація правових рамок держав-членів. Завдяки спільним законодавчим актам вдалося створити надійну систему захисту громадян та критичної інфраструктури. Для країн з меншими можливостями ЄС надає доступ до ресурсів, технологій та досвіду інших держав-членів.

Проте, залишаються виклики, які потребують подальшого вирішення. Серед них можна назвати проблему організованих мереж бойовиків, необхідність постійної модернізації й вдосконалення систем прикордонного контролю та боротьбу з поширенням терористичної пропаганди в Інтернеті. Таким чином, Європейський Союз демонструє свою рішучість у боротьбі з тероризмом. Створена система заходів дозволяє ефективно протидіяти цій глобальній загрозі та забезпечувати безпеку громадян.

Цивільні та військові місії у регіонах з високим рівнем політичної нестабільності, що сприяють забезпеченню міжнародної стабільності та безпеки, активно здійснюються Європейським Союзом. На Близькому Сході, де ЄС веде активну діяльність, найбільш показовими є такі місії, як Eunavfor Aspides, Eunavfor Med Irini та Eubam Rafah. Місія Eunavfor Aspides спрямована на охорону морського судноплавства в Червоному морі та Аденській затоці у

відповідь на загострення ситуації через активність хуситів. Eunavfor Med Irini у Середземному морі зосереджується на боротьбі з незаконною торгівлею зброєю до Лівії та підтримці Лівійської берегової охорони, сприяючи стабілізації країни. Своєю чергою, цивільна місія Eubam Rafah підтримує палестинську владу в управлінні кордонами, демонструючи зусилля ЄС щодо врегулювання ізраїльсько-палестинського конфлікту.

Однак, діяльність ЄС на Близькому Сході стикається з низкою викликів, включаючи складність політичної ситуації в регіоні, обмежені ресурси та необхідність координації зусиль з іншими міжнародними партнерами. Для ефективної реалізації своїх цілей ЄС повинен продовжувати розвивати свої спроможності в галузі цивільного та військового планування та проведення операцій, а також зміцнювати співпрацю з іншими міжнародними організаціями.

Підсумовуючи ствердно можна сказати, що Європейський Союз відіграє провідну роль у глобальній боротьбі з тероризмом, зокрема на Близькому Сході. Через комплекс заходів, що включають посилення кордонів, боротьбу з фінансуванням тероризму, співпрацю правоохоронних органів та запобігання радикалізації, ЄС прагне забезпечити безпеку своїх громадян та сприяти стабільності в регіоні. Співпраця з міжнародними партнерами та регіональними організаціями є невідокремною частиною цієї стратегії. Однак, виклики, пов'язані з мінливістю ситуації на Близькому Сході та появою нових форм тероризму, вимагають постійного адаптування та удосконалення стратегій ЄС. Важливою складовою є підтримка місцевих громад, зміцнення державних інститутів та сприяння розвитку демократичних процесів. Лише за умови комплексного підходу, що поєднує в собі як силові, так і цивільні заходи, можна досягти тривалих результатів у боротьбі з тероризмом на Близькому Сході.

Список використаних джерел та літератури:

1. Suprunova I. International Organizations and their Role in Combating Terrorism and Terrorist Financing. *Economic Affairs*. 2024. Vol. 69, no. 1. URL: <https://doi.org/10.46852/0424-2513.1.2024.20> (date of access: 06.11.2024).
2. Countering Terrorism. *UN*. URL: <https://www.un.org/en/global-issues/countering-terrorism> (date of access: 06.11.2024).
3. Countering terrorism. *NATO*. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_77646.htm (date of access: 06.11.2024).
4. European Union Terrorism Situation and Trend report 2023. *EUROPOL*. URL: <https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/European%20Union%20Terrorism%20Situation%20and%20Trend%20report%202023.pdf> (date of access: 07.11.2024).
5. Schmid A. P. Terrorism Research & Analysis Consortium (TRAC). *Perspectives on Terrorism*. 2012. Vol. 6, №. 6. P. 171-173.
6. Communication from the Commission to the Council and the European Parliament — Critical Infrastructure Protection in the fight against terrorism. *European Union*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52004DC0702> (date of access: 08.11.2024).
7. How to stop terrorism: EU measures explained. *EU Monitor*. URL: <https://www.eumonitor.eu/9353000/1/j9vvik7m1c3gyxp/vkmvocigruty?ctx=vhsjhdfktnpb> (date of access: 08.11.2024).
8. Amidst complex threats, how can the EU fight terrorism more effectively?. *Centre for European Reform*. URL: <https://www.cer.eu/insights/amidst-complex-threats-how-can-eu-fight-terrorism-more-effectively> (date of access: 09.11.2024).
9. Middle East and North Africa (MENA). *eeas.europa.eu*. URL: https://www.eeas.europa.eu/eeas/middle-east-and-north-africa-mena_en#12770 (date of access: 09.11.2024).

Новосад В. Д.,
Феделеш А. В

*Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів,
юридичний факультет, студенти 4-го курсу,
081: Право*

**ДО ПИТАННЯ ВЖИВАННЯ ТЕРМІНО-ПОНЯТЬ “ОХОРОНА
ПРАЦІ” ТА “ПРОФЕСІЙНА БЕЗПЕКА” ЯК НАЗВИ ОДНОГО
ІЗ ІНСТИТУТІВ ТРУДОВОГО ПРАВА УКРАЇНИ**

**Novosad V. D.,
Fedeleash A. V.**

*Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, Faculty of Law, 4th-year
students,
081: Law*

**ON THE ISSUE OF USING THE TERMS “LABOUR
PROTECTION” AND “OCCUPATIONAL SAFETY” AS THE
NAME OF ONE OF THE INSITUTES OF LABOR LAW OF
UKRAINE**

Сьогодні в Україні активно відбуваються євроінтеграційні процеси, що тягнуть за собою зміни національного законодавства та приведення їх до вимог права Європейського Союзу. На цьому фоні активно простежуються різноманітні дискусії стосовно назви одного з інститутів трудового права України, а саме інституту покликаного на створення безпечних і нешкідливих умов праці на робочих місцях. Загалом можна простежити два основних підходи до назви цього інституту: “охорона праці”, “професійна безпека”.

Найбільш поширеним і усталеним є підхід назви відносин у сфері створення безпечних і нешкідливих умов праці на робочих місцях як “охорона праці”. У Законі України “Про охорону праці” цей термін трактується як “система правових, соціально-економічних,

організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів і засобів, спрямованих на збереження життя, здоров'я і працездатності людини у процесі трудової діяльності” [1]. Із законодавчим підходом визначення “охорони праці” погоджуються багато науковців, зокрема Іванов В. і Коржик Б. [2, с. 20].

Попри те, простежуються ряд інших пропозицій щодо визначення цього терміно-поняття. Відтак, Вексельман В. і Синенко Л. наголошують на першоважливості правової бази охорони праці та визначають її як “систему законодавчих актів і відповідних їм соціально-економічних, технічних, гігієнічних та організаційних заходів, які забезпечують безпеку, збереження здоров'я і працездатності людини в процесі праці” [3].

На нашу думку, найбільш вдалим є визначення “охорони праці” крізь призму системи законодавчих актів покликаних на створення соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів і засобів, які забезпечують безпеку, збереження здоров'я і працездатності людини в процесі праці. Адже, завдяки функціонуванню системи законодавчих актів, а саме: Закону України “Про охорону праці”, Кодексу законів про працю України, Закону України “Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування” та прийнятих відповідно до них нормативно-правових актів і забезпечується реалізація та функціонування інституту покликаного на створення безпечних і нешкідливих умов праці на робочих місцях.

Окрім цього, багато питань постає не з визначенням предиката “охорони праці”, а його буквального тлумаченням. Протиліжники цієї назви вказують на несумісність поєднання “охорони” і “праці”. Адже, якщо займатись буквальним тлумаченням, то виходить, що ми захищаємо працю, а не робітника. Заглянувши в словник української мови знаходимо таке: охорона — дія за знач. охороняти (*Дуже добре, що зараз так багато уваги приділяють охороні навколишнього середовища, бо як так піде далі, то скоро нічого буде охороняти (В. Нестайко)*). Тоді як праця — трудова діяльність людини; сукупність цілеспрямованих дій, що потребують фізичної або розумової енергії та мають своїм призначенням створення матеріальних та духовних цінностей (*Полковник любив казати і повторювати, що він не*

належить собі: його час, праця, життя віддані справі, якій він служить (А. Перепадя, пер. з тв. Ж. Амаду). Праця — це трудовий процес певного фахівця (З конечності бере артист роботу, яку прийдеться. Навіть Аполлон узявся раз до мулярської праці (Леся Українка) [4]. Тобто, охорону слід трактувати та розуміти як дії покликані на охорону когось, чогось і т.д. Тоді працю слід розглядати як процес трудової діяльності людини, який включає ряд подібних відносин, в тому числі: відносин пов’язаних зі створенням безпечних умов праці на робочих місцях, забезпеченням працівників ефективними засобами індивідуального захисту, навчанням та підвищенням рівня знань персоналу з питань безпеки праці, медичним забезпеченням персоналу, узгодженням основних фондів із вимогами нормативно-правових актів з охорони праці і т. д [5]. Отже, “охорону праці” потрібно дослівно тлумачити як “дії покликані на охорону відносин пов’язаних зі створенням безпечних умов праці на робочих місцях”.

Поряд з “охороною праці” вживають термін “професійна безпека”. Прихильники запровадження цього терміну посилаються на відсутність в праві Європейського Союзу категорії “охорони праці”. Тим не менш, “професійна безпека” активно не зустрічається у конвенціях і рекомендаціях МОП, де найбільшого поширення набувають такі поняття як “гігієна праці”, “гігієна”, “безпека і гігієна праці”, “охорона здоров’я” тощо. Не знаходимо активного застосування “професійної безпеки” і в інших актах міжнародного рівня, в тому числі в праві ЄС.

Найбільш поширеним є таке визначення професійної безпеки як системи правових, організаційних і тактичних заходів, правил безпечних дій в певних небезпечних ситуаціях та правил застосування спеціальних технічних засобів захисту, які дозволяють: а) зберегти здоров’я та життя працівника під час виконання службових обов’язків в небезпечних ситуаціях професійної діяльності; б) забезпечити належний рівень ефективності його професійних дій при виконанні завдань в небезпечних ситуаціях. При цьому найбільший акцент ми робимо на категорію “професійний” [6]. Проте, працівник на робочому місці та поза ним, але на території підприємства, де він здійснює трудову діяльність не завжди виконує

лише професійну роботу. Адже, робота може бути пов’язана із професійною діяльністю особи та не пов’язана з нею. Прикладом може слугувати таке. Юрист за освітою і професійним спрямуванням виконує роботу юридичного спрямування (пов’язана з професійною діяльністю), поряд з нею або після неї він здійснює прибирання свого робочого місця, офісу (це вже виконання не його професійної роботи). Але, це прибирання здійснюється також на робочому місці й у робочий час, і у разі загрози його здоров’ю професійна безпека як термін, що означатиме сукупність норм спрямованих на відвернення цієї небезпеки, є недоцільним для вживання. Окрім цього, робота прибиральників чи технічного персоналу в загальному не ототожнюється з тлумаченням цієї роботи як професійної. Тому, термін “професійна безпека” звужує законодавче коло суб’єктів, які претендують на застосування норм інституту покликаного на створення безпечних і нешкідливих умов праці на робочих місцях. На нашу думку, запровадження та вживання терміну “професійна безпека” в заміні “охорони праці” є необґрунтованим та таким, що звужує та обмежує один із сучасних інститутів трудового права України.

Отже, на нашу думку, оптимальним на сьогодні є вживання законодавчого терміну “охорона праці” крізь призму системи законодавчих актів покликаних на створення соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів і засобів, які забезпечують безпеку, збереження здоров’я і працездатності людини в процесі праці. Натомість запровадження терміну “професійна безпека” ніяк не узгодить питань пов’язаних зі зміною національного законодавства до вимог права ЄС, а навпаки породить багато протиріч та неправильного тлумачення відносин, що регулюється одним з інститутів трудового права України.

Список використаних джерел та літератури:

1. Про охорону праці: Закон України від 14 жовтня 1992 року № 2694-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text> (дата звернення: 05.11.2024).

2. Волошина С. В. Сутність системи професійної безпеки і здоров'я та її роль у забезпеченні розвитку людського капіталу підприємництва. *Вісник Криворізького економічного інституту КНЕУ*. 2011. № 4. С. 19–26
3. Вексельман В. М. Охорона праці і техніка безпеки на залізорудній шахті. Київ: Техника. 1980. 162 с.
4. Словник української мови. Томи 1-12. 2015–2022. *Український мовно-інформаційний фонд НАН України*. URL: <https://sum20ua.com/Entry/index?wordid=39364&page=1238> (дата звернення: 05.11.2024).
5. Охорона праці та промислова безпека. *Веб-сайт*. URL: <https://nov-rada.gov.ua/2021/05/18/okhorona-pratsi-ta-promyslova-bezpeka/> (дата звернення: 05.11.2024).
6. Організаційно-правове забезпечення професійної безпеки співробітників СБУ. *Веб-сайт*. URL: <http://ftplec.nlu.edu.ua> (дата звернення: 05.11.2024).

Пановик П. Р.

*Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів,
географічний факультет, студент 4-го курсу, 106: Географія
Науковий керівник: Лозинський Р. М.*

МОЖЛИВОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО ПОДІЛУ УКРАЇНИ ЗА СИСТЕМОЮ NUTS

Panovyk P. R.

*Ivan Franko National University of Lviv, Lviv,
Faculty of Geography, 4th-year student, 106: Geography
Scientific Supervisor: Lozynsky R. M.*

POSSIBILITIES OF THE TERRITORIAL DIVISION OF UKRAINE ACCORDING TO THE NUTS SYSTEM

Вступ. NUTS (Номенклатура територіальних одиниць для статистики, фр. *Nomenclature des unités territoriales statistiques*) — система стандартизованого територіального поділу країн на кілька ієрархічних рівнів з метою збору, обробки та поширення статистики у Європейському Союзі [13]. До системи NUTS, окрім дійсних членів ЄС, долучені також країни Європейської асоціації вільної торгівлі та частина країн-кандидатів на членство в ЄС.

Система NUTS включає такі ієрархічні рівні: NUTS-1 — великі соціально-економічні райони; NUTS-2 — базові регіони; NUTS-3 — малі регіони; LAU — локальні територіально-адміністративні одиниці [12]. Ці рівні є універсальними для всіх країн, долучених до системи. Кожна територіальна одиниця в системі NUTS має унікальне кодування, число символів у якому відповідає певному ієрархічному рівню.

Це дослідження є актуальним з огляду на євроінтеграційні процеси в Україні, частиною яких має стати її долучення до системи NUTS. Можливості поділу території України за системою NUTS досліджували українські дослідники Олександр Гребенюк та Руслан Кузьменко [2], а також українські дослідниці Ірина Підоричева, Ганна Шевцова, Валентина Антонюк, Наталія Швець та Ганна Пчелинська в контексті регіональних інноваційних екосистем [11]. Це дослідження покликане підсумувати ці попередні напрацювання, дослідити нові особливості, які виникли після проведення адміністративно-територіальної реформи й початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну, та визначити найоптимальніший варіант територіального поділу України за системою NUTS.

Методи. Для виділення можливих територіальних одиниць NUTS різних рівнів в Україні використано критерії, які є у відповідному Регламенті Європейського Парламенту та Ради [13]. Здійснено математичний обрахунок чисельності постійного населення можливих одиниць NUTS-1 за даними Демографічного щорічника, після чого проведено їх порівняння з критеріями Регламенту. Запропоновано власну схему можливих одиниць NUTS-1 на основі сучасних обчислень населення. Можливі варіанти поділу території України за системою NUTS подано картографічно з використанням GIS-технологій.

Результати. В Україні відсутні адміністративно-територіальні одиниці, які б відповідали критерію виділення одиниць NUTS-1 (середня чисельність населення від 3 до 7 млн осіб), тож одиниці NUTS-1 варто виділити, об'єднавши менші одиниці — області, враховуючи при цьому географічні, соціально-економічні, історичні, культурні та екологічні особливості [13]. Одним із прикладів такого об'єднання є соціально-економічне районування, здійснене українськими науковцями, починаючи з 1990-х. Різні схеми такого районування, представлені далі на Рис. 1, можуть стати основою для одиниць NUTS-1 в Україні.

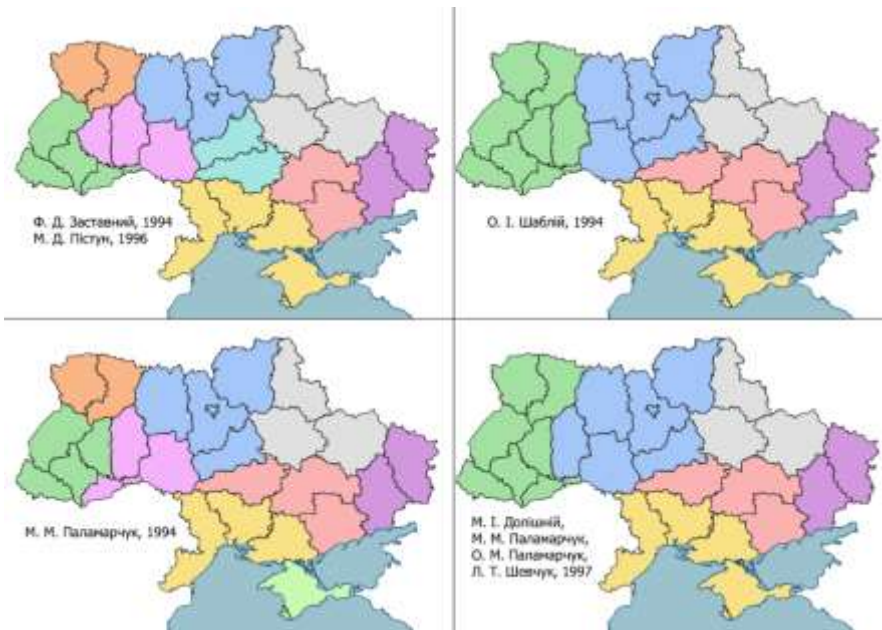

Рис. 1. Можливі одиниці NUTS-1 в Україні на основі різних схем соціально-економічного районування (Власна розробка на основі даних з [5, 6, 7, 8, 9])

Згідно з Регламентом щодо NUTS, важливим є те, щоб чисельність населення соціально-економічних районів була в межах від 3 до 7 млн осіб [13]. Як далі буде показано в Табл. 1, жодна зі схем соціально-економічного районування України не відповідає цьому критерію. Наприклад, у районуванні О. І. Шаблія є два надто великі за населенням райони, а в районуванні Ф. Д. Заставного — два надто малі.

Таблиця 1. Порівняння показників постійного населення районів за різними схемами соціально-економічного районування України станом на 01.01.2021 (для АР Крим та м. Севастополя — 01.01.2014) (Власні обрахунки на основі даних з [3, 4])

<i>Схема соціально-економічного районування України</i>	<i>Найменша чисельність населення району, осіб</i>	<i>Найбільша чисельність населення району, осіб</i>	<i>Середня чисельність населення району, осіб</i>
Заставний (1994); Пістун (1996)	2 088 350	6 868 047	4 862 457
Шаблій (1994)	5 718 165	10 418 560	7 293 521
Паламарчук (1994)	2 172 065	8 042 684	4 862 347
Долішній et al. (1997)	5 718 165	8 042 684	7 293 521

З огляду на описану проблему невідповідності показників населення критеріям для одиниць NUTS-1, а також з метою врахування сучасних умов повномасштабного вторгнення й переміщення населення розроблено власну нову схему макрорегіонів України (рис. 2.). Для неї використано дані про поточне наявне населення на підконтрольних територіях за обчисленнями Центру економічної стратегії [10]. Виділення столиці як окремої одиниці NUTS-1 є поширеною практикою в країнах Європи. Інші макрорегіони виділено, виходячи з попередніх схем соціально-економічного районування, а також із врахуванням соціальних, економічних й історико-культурних схожостей та головного критерію — чисельності населення від 3 до 7 млн осіб. Представлені чисельності населення відповідають тій частині жителів, обрахування статистичних даних щодо яких можливе для українського уряду. У разі деокупації територій і повернення значної кількості біженців та ВПО додому допустиме додаткове виокремлення макрорегіону UA8 у межах Донецької та Луганської областей.

Рис. 2. Пропонована автором схема територіального поділу України на рівні NUTS-1

(Власна розробка, дані про наявне населення станом на 01.01.2024 року взято з розрахунків Центру економічної стратегії [10])

Для рівня NUTS-2 серед дослідників є консенсус, що одиницями NUTS-2 в Україні мають стати області та АР Крим [2, 11]. Середня чисельність населення області — 1,6 млн осіб [4], що відповідає критерію з Регламенту (від 800 тис. до 3 млн осіб) [13]. Окрім цього, головним критерієм для визначення одиниць NUTS є їхній статус як існуючих адміністративно-територіальних одиниць [13]. Тож логічним є визначити як одиниці NUTS-2 адміністративно-територіальні одиниці найвищого рівня: області, АР Крим, міста Київ та Севастополь.

Одиниці для рівнів NUTS-3 та LAU визначити теж відносно просто, адже внаслідок реформи адміністративно-територіального устрою в Україні сформовано 136 районів — адміністративно-територіальних одиниць другого рівня, які в свою чергу включають

1469 територіальних громад — адміністративно-територіальних одиниць третього рівня [1]. Середня чисельність населення районів за власними обчисленнями становить 305,8 тис. осіб та [1] лежить у потрібних межах (від 150 до 800 тис. осіб) [13]. Тож найоптимальнішим рішенням є визначення районів як одиниць NUTS-3, а територіальних громад — як одиниць LAU.

Висновки. Інтеграція статистичних даних у розрізі стандартизованих територіальних одиниць NUTS різних рівнів у систему Євростату є одним із важливих кроків на євроінтеграційному шляху України.

Найскладнішим завданням є виділення одиниць надобласного NUTS-1 рівня, яке ставить чіткий критерій чисельності населення та вимагає врахування, окрім соціально-економічних, історико-культурних та екологічних зв’язків, ще й сучасної ситуації в умовах повномасштабної війни та переміщення населення.

Виділення одиниць NUTS-2, NUTS-3 та LAU є простішим, адже в Україні існують відповідні адміністративно-територіальні одиниці: області для рівня NUTS-2, райони для NUTS-3 та територіальні громади для LAU.

Список використаних джерел та літератури:

1. Атлас адміністративно-територіального устрою України. Новий районний поділ та територіальні громади: 2020 / П. Остапенко та ін. Київ, 2020. 56 с.
2. Гребенюк О. В., Кузьменко Р. В. Розбудова базису територіально-економічного поділу регіонів України, заснованого на системі NUTS. *Економіка природокористування і охорони довкілля: Зб. наук. пр.* 2015. С. 210–219.
3. Державна служба статистики України. Населення України за 2013 рік: Демогр. щорічник. Київ, 2014. 28 с.
4. Державна служба статистики України. Населення України за 2020 рік: Демогр. щорічник. Київ, 2021. 29 с.
5. Заставний Ф. Д. Географія України у двох книгах. Львів : Світ, 1994. 355 с.

6. Паламарчук М. М. Соціальне районування України як основа її адміністративно-територіального устрою. *Адміністративно-територіальний устрій України крізь призму інтересів регіону та держави*. 1994. С. 5–6.
7. Пістун М. Д. Основи теорії суспільної географії. Київ: Вища школа, 1996.
8. Соціально-економічне районування України / М. І. Долішній та ін. Львів, 1997. 50 с. (Препринт. НАН України. Ін-т регіон. дослідж.).
9. Шаблій О. І. Соціально-економічна географія України. Львів : Світ, 1994. 607 с.
10. Що з економікою регіонів з підвищеними воєнними ризиками?. *Центр економічної стратегії*. URL: <https://ces.org.ua/state-of-the-ukrainian-regions/> (дата звернення: 07.11.2024).
11. A conceptual framework for developing of regional innovation ecosystems / I. Pidorycheva et al. *European journal of sustainable development*. 2020. Vol. 9, no. 3. P. 626–640.
12. NUTS — Nomenclature of territorial units for statistics. *Eurostat*. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/nuts> (date of access: 07.11.2024).
13. On the establishment of a common classification of territorial units for statistics (NUTS) : Regulation of the European Parliament and the Council of 26.05.2003 no. 1059/2003 : as of 24 March 2023.

Приведа А. О.

*ЛНУ ім. Івана Франка, м. Львів,
факультет міжнародних відносин, студентка 1 курсу магістратури,
291: Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*

Нестерук В. Ю.

*ЛНУ ім. Івана Франка, м. Львів,
факультет міжнародних відносин, студент 4-го курсу,
291: Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*

ПОСИЛЕННЯ ПРАВИХ СИЛ І ПАРТІЙ В КОНТЕКСТІ ВИБОРІВ В КРАЇНАХ ЄВРОПИ

Pryveda A. O.

*Ivan Franko National University of Lviv, Lviv,
Faculty of International Relations, 1st-year master's student,
291: International Relations, Public Communications and Regional Studies*

Nesteruk V. Y.

*Ivan Franko National University of Lviv, Lviv,
Faculty of International Relations, 4th-year student,
291: International Relations, Public Communications and Regional Studies*

THE RISE OF RIGHT-WING FORCES AND PARTIES IN THE CONTEXT OF ELECTIONS IN EUROPE

Багаторічна боротьба за недопущення екстремістських сил до влади в Європі офіційно завершилася. Десятиліттями політичні партії різного штибу об'єднували зусилля, щоб не допустити ультраправих до важелів влади. Сьогодні ця стратегія, відома у Франції як *cordon sanitaire* (або *брандмауер*), розвалюється, оскільки популістські та націоналістичні партії набирають силу по всьому континенту [3].

Зараз ми можемо говорити про реальний ефект доміно по всій Європі: масовий виборець обирає праві партії, сподіваючись, що вони зможуть вирішити проблеми в економічній і соціальній сферах [6].

Дуже показовими в контексті посилення правих та ультраправих сил в ЄС та Європі є вибори до Європейського парламенту, що відбувались в першій половині червня 2024 року. Проаналізуємо розподіл членів парламенту по фракціях Європарламенту у 2019 та 2024 рр (Табл. 1) [1].

Таблиця 1. Розподіл по фракціях Європарламенту у 2019 та 2024 рр.

<i>Фракція</i>	<i>2019 р.</i>	<i>2024 р.</i>
EPP	179	188
S&D	138	136
Renew Europe	98	77
Greens/EFA	70	53
ECR	69	78
ID*	49	0
PfE	0	84
The left	37	46
ESN**	0	25
Позафракційні	63	33

*ID трансформувалась у PfE

**ESN засновано навесні 2024 року перед виборами до Європарламенту

Отож, аналізуючи результати виборів у 2024 році за даними з Табл. 1, бачимо, що правих фракцій і кількість місць, які зайняли ці фракції значно побільшало.

Зокрема, такі праві та ультраправі фракції як PфЕ (Патріоти за Європу: колишня Ідентичність та демократія) та ESN (Європа суверенних націй, заснована навесні 2024 року) значно посилили свої позиції та мають разом 109 місць, порівняно із 49 місцями у 2019 році.

Досить високі позиції у Європарламенті продовжує тримати ліберально-консервативна фракція Європейська народна партія, яка займає 188 місць порівняно зі 179 минулого року, і традиційно буде співпрацювати із соціал-демократами, лібералами, лівими та консерваторами, тому наразі немає значної загрози посилення правих та ультраправих фракцій на інституційному рівні ЄС. Проте загалом, така тенденція послаблення лівих, лібералів та євроскептицизм свідчить про кризу у внутрішній та зовнішній політиці ЄС.

Як зазначають аналітики Національного інституту стратегічних досліджень: “Потенційно постраждати від помітного посилення правих може “зелений курс” Європи — ініціатива щодо досягнення кліматичної нейтральності континенту до 2050 р., розкритикована за негативний вплив на промисловість і робочі місця. Також можна очікувати вимог щодо пожорсткішання міграційної політики ЄС, перегляду планів і темпів розширення ЄС та надання зовнішньої підтримки, насамперед Україні” [2].

Також не можна залишити осторонь той факт, що велика частина ультраправих сил ЄС симпатизують РФ. Наприклад, Прем’єр-міністр Угорщини Віктор Орбан чи очільниця партії “Національний Фронт” Марі Ле Пен. Таке намагання РФ відновити втрачений вплив у ЄС є сигналом для лідерів Союзу, що потрібно бути більш жорсткими у протидії Росії.

Водночас прем’єрка Італії Джорджія Мелоні, дотримуючись правих, а подекуди ультраправих поглядів, навпаки має стійку позицію щодо засудження політики РФ та війни РФ проти України.

Не менш важливим індикатором, що свідчить про нові виклики для ЄС є результати національних виборів в окремо взятих державах-членах ЄС й, зокрема, у тих, які мають великий вплив на політику Союзу в цілому.

За період в останні 2 роки вибори пройшли чи не в десятці країн Європи. За їх результатами перемогу ультраправі здобули в Польщі, Словаччині, Угорщині, Італії, Нідерландах та інших державах.

Зовсім нещодавно, у вересні, проходили парламентські вибори в Австрії, на яких безпрецедентну перемогу здобула ультраправа Партія свободи (FPÖ) (29 відсотків). Вона змогла випередити як консервативну Австрійську народну партію (ÖVP), так і лівоцентристську Соціал-демократичну партію (SPÖ) з 26 і 21 відсотком відповідно. Як зазначено у передвиборчій платформі “Фортеця Австрія”, Партія свободи прагне “реєміграції непроханих іноземців”, виступає проти санкцій Європейського Союзу щодо Росії, відкидає подальшу допомогу Україні та закликає Австрію повернути певні повноваження, які були делеговані ЄС [5].

У 2000 році відповідь ЄС на перший вступ FPÖ до уряду була жорсткою: проти Австрії Брюсселем було запроваджено санкції. Це важко уявити сьогодні, враховуючи різні ультраправі партії при владі в європейських країнах. Ця тенденція розкриває зовсім нову реальність: деякі з колишніх радикальних ідей ультраправих стали мейнстримом, наприклад депортація шукачів притулку [5].

У Німеччині також, своєю чергою, стався ще один історичний правий зсув. У східній землі Тюрингії перемогу здобула ультраправа партія “Альтернатива для Німеччини” (AfD), яка також досягла рекордних результатів у східних землях — Бранденбурзі та Саксонії. На відміну від FPÖ, AfD є відносно новою партією, яка отримала свою найбільшу підтримку завдяки своїй ксено- та ісламофобній позиції під час міграційної кризи 2015 року.

Відверті перемоги AfD у цих східних землях ускладнили створення там правлячих коаліцій. Щоб не допустити повного домінування AfD, центристським політичним партіям доведеться працювати з новою ультралівою популістською партією Альянс Сари Вагенкнехт (BSW), яка також дотримується ультраправих позицій щодо міграції та підтримки України. Наразі, AfD є найсильнішою в колишніх комуністичних східних землях Німеччини, але зараз вона також займає друге місце в опитуваннях на національному рівні, натякаючи на те, що на федеральних виборах наступного року партія може створити велику конкуренцію іншим [5].

Отже, які ж наслідки матиме посилення правих партій в ЄС? Їхні перемоги на національному чи субнаціональному рівні дуже впливають на європейський політичний ландшафт: або через пряме голосування в Європейській Раді ультраправих лідерів в уряді, як-от в Угорщині та Італії, або через внутрішню нестабільність, як у Франції чи Німеччині. Однак одним з найбільш значущих наслідків сплеску ультраправих в Європі стало те, що їх заклики до змін політичного курсу Союзу вже неможливо ігнорувати партіям та фракціям, які традиційно займали переважаючу позицію. Багато європейських центристських партій почали приймати деякі з жорстких політик, особливо щодо міграції, оскільки вони бачать, що ці ідеї резонують з баченням широких верств населення. Європа стоїть на шляху змін інституційно-політичного балансу, пошуку компромісу між інститутами та агентствами ЄС і національними державами. Ці зміни політичної кон’юнктури не оминуть осторонь і нашу державу. Вміння правильно налагоджувати комунікацію та доносити свої ідеї та цілі, незважаючи на те які погляди будуть панівними в Європі, — наш ключ до європейського майбутнього України, а також чергова протидія московському впливу.

Список використаних джерел та літератури:

1. Comparative tool | 2024 European election results | European Parliament. *2024 European election results*. URL: <https://results.elections.europa.eu/en/tools/comparative-tool/> (дата звернення: 05.11.2024).
2. Орлик В. Результати виборів Європейського парламенту 6-9 червня 2024 року та їхнє значення для політичного майбутнього ЄС та України. *Національний Інститут Стратегічних Досліджень*. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/rezultaty-vyboriv-yevropeyskoho-parlamentu-6-9-cherivnya-2024> (дата звернення: 05.11.2024).
3. Mapped: Europe’s rapidly rising right. *POLITICO*. URL: <https://www.politico.eu/article/mapped-europe-far-right-government-power-politics-eu-italy-finalnd-hungary-parties-elections-polling/> (date of access: 05.11.2024).

4. EU elections: What happens if the far-right parties gain more power? *Euronews*. URL: <https://www.euronews.com/business/2024/05/22/eu-elections-what-happens-if-the-far-right-parties-gain-more-power> (date of access: 05.11.2024).
5. How Far-Right Election Gains Are Changing Europe. *Council on Foreign Relations*. URL: <https://www.cfr.org/expert-brief/how-far-right-election-gains-are-changing-europe> (date of access: 05.11.2024).
6. Демченко О. Праві захоплюють Європу. У чому загроза? *LB.ua*. URL: https://lb.ua/world/2023/07/04/563493_pravi_zahoplyuyut_iev_gori_chomu.html (дата звернення: 05.11.2024).

**Процишин Л. Ю.,
Каплун Б. В**

*Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів,
факультет міжнародних відносин, студенти 2-го курсу, 291: міжнародні
відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*

**ПОГЛЯД НА КОНЦЕПЦІЮ
“КИЇВ — ДРУГИЙ ЄРУСАЛИМ”
ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ТЕОЛОГІЇ,
ІСТОРИОСОФІЇ ТА ГЕОПОЛІТИКИ**

**Protsyshyn L. Y.,
Kaplun B. V**

*Ivan Franko National University of Lviv, Lviv,
Faculty of International Relations, 2nd-year students,
291: International Relations, Public Communications and Regional Studies*

**A PERSPECTIVE ON THE CONCEPT
“KYIV — SECOND JERUSALEM”
THROUGH THE PRISM OF THEOLOGY,
PHILOSOPHY OF HISTORY AND GEOPOLITICS**

Київ — столиця сучасної України — упродовж усієї історії завжди мав сакральне значення для тих державних утворень, що існували на теренах Східної Європи, особливо після історичних процесів поширення тут християнства. Після другої релігійної реформи князя Володимира Київ набуває статусу “матері міст руських”. Цікавим є приставка “матір”: здавалось би, Київ — іменник чоловічого роду, однак статусу “батько міст руських” в історіографічних джерелах фахівці не спостерігають. Ризикнемо припустити, що генеалогічно це витікає з етимології слова “метрополія” (дав.-гр. μήτηρ “мати” + πόλις “місто”; μητρόπολις букв. “материнське місто”). Звідси випливає, що Київ із приходом

християнства як державної релігії набуває статусу метрополії та фактично стає найвпливовішим містом Орієнтальної Європи.

“Чи бачите ці гори? На цих горах засяє благодать Божа, тут буде місто велике і Бог збудує багато церков” [1]. З цими словами Андрій Первозванний символічно встромляє хрест на невідомому пагорбі й таким чином благословляє фундацію нового міста, що мало би стати новим духовним центром для всіх вірян тих країв. Саме ця цитата стала нарижним каменем, або ж як би сказали дослідники марксистської теорії, “базисом” для подальших теологічних, а звідси, уже й геополітичних концепцій українців.

Початком розробки концепції “Київ — Другий Єрусалим” можна вважати діяльність Ярослава Мудрого та митрополита Іларіона. Особливо важливим є побудова Софії Київської, яка стала аналогом Храму Соломона — біблійного образу Небесного Єрусалиму. Також зведення Золотих Воріт за образом Константинопольських та Єрусалимських Золотих Воріт (саме тих Золотих Воріт, через які Христос увійшов у Єрусалим та які повинні були символізувати рівність Візантії та Руси).

Митрополит Іларіон також порівнював князя Володимира з Костянтином Великим: “Подібний ти до великого Костянтина, рівний розумом, рівний христоробством, рівний честю служителям його. Той із святими отцями Нікейського собору 33 закон людям поклав — ти ж із новими нашими отцями-єпископами, виходячи на бран, з великим смирінням радився, як між людьми сими, котрі щойно пізнали Господа, закон встановити. Той у еллінів і римлян царство Богу покоровив, а ти між руссю: вже бо й у них, і у нас Христос царем зоветься. Той із матір'ю своєю Єленою, хрест із Єрусалима принісши, по всьому світу своєму розславивши, віру утвердили. Ти ж із бабою твоєю Ольгою, принісши хрест із нового Єрусалима, Константинограду, по всій землі своїй поставивши, утвердили віру. Тож подібний тому еси, з ним однакової слави і честі достойний” [2, с. 200–217]. У цьому порівнянні також видно, що автор проводить паралель між Києвом та Константинополем, або ж новим Єрусалимом.

Після взяття та пограбування Києва Андрієм Боголюбським, великим князем Владимирським, у 1169 році Київ фактично втратив

своє значення як головного міста Русі в політичному сенсі. Але він і далі залишався найбільшим містом на Русі й не згубив свого сакрального значення, залишаючись метрополією. У XIII столітті через спустошливі походи монголів місто було знищене та втратило своє колишнє значення, а в 1299 році митрополит Максим переніс свою резиденцію з Києва до Володимира-на-Клязьмі. Але при цьому його сприйняття як “Другого Єрусалиму” не зникло, а навіть навпаки: занепад та розорення Києва порівнювали з падінням Єрусалиму.

У 1523–24 рр. у листі старця псковського елезарівського монастиря Фліфея було написано: “Так знай, христоробець і боголюбець, що всі християнські царства прийшли до кінця і зійшлися в єдиному царстві нашого государя, згідно з пророчими книгами, це і є римське царство: бо два Рими впали, а третій стоїть, а четвертому не бувати” [3, с. 471]. Цей лист вважають початком існування концепції “Москва — Третій Рим”.

Певну ідею наступності Москви та Другого Риму можна побачити ще в діях Івана III Великого, який прийняв сучасний герб Росії — двоголового орла, який дублює герб вже знищеної Візантії. Окрім цього, він одружився з племінницею останнього візантійського імператора Софії Палеолог. При цьому є зрозумілим, що ідеї наступності ще не були дуже розвинуті. Так Успенський собор, головний кафедральний собор Руської держави, побудований при Івані III, порівнювали не з Константинопольською Софією, а з Володимирським Успенським собором.

Але при цьому ідея “Москва — Третій Рим” доволі довгий час не була поширеною. Її почали експлуатувати тільки в кінці XVII сторіччя, тобто з початком майже постійних російсько-турецьких війн. Однак навіть після цього ця концепція ніколи не була політичною програмою Росії.

Що стосується територій України, то тут після певного занепаду за часів так званого киево-руського ренесансу та національно-визвольної боротьби українського народу проти польсько-католицького поневолення нового особливого осмислення набуває віра в Київ як Другий Єрусалим.

У 1620 році за допомогою гетьмана Петра Сагайдачного Йов Борецький, за благословенням патріарха Єрусалимського Феофана

III, відновив Київську метрополію, яка після Берестейської унії була замінена на греко-католицьку. Із цього часу набуває нової актуалізації та осмислення стародавнє церковно-народне уявлення про Київ як Другий Єрусалим. Так Йов Борецький прямо називає свою кафедру “новим руським Єрусалимом”.

Після 1654 року та приєднання Гетьманщини до Росії ідея Києва як Другого Єрусалиму зникає, а точніше переноситься. Так у 1656 році патріархом Ніконом був заснований “новоєрусалимський монастир”, який повинен був повторити Храм Соломона та стати новим центром православного світу. Також за планом Нікона в Підмосков’ї повинен був бути збудований новий комплекс, який би відтворював святі місця Землі Ізраїльської. Але через сварку із царем та опалу Нікон не зміг звершити свої задуми.

Якщо підсумувати вищесказане, можна сказати, що концепція “Київ — Другий Єрусалим” недостатньо висвітлена в українському академічному середовищі. Це обов’язково потрібно змінювати, оскільки кожна держава, що має намір стати лідером в регіоні, повинна мати якість теоретизоване підґрунтя своїх дій на міжнародній арені. Саме тому українська геополітична думка повинна звертати більше уваги саме на цю теорію, щоб у майбутньому створити впорядковану, добре обґрунтовану та інституціоналізовану програму зовнішньополітичної діяльності України.

Список використаних джерел та літератури:

1. Повість минулих літ. Київ: Веселка, 1982. 226 с.
2. Тисяча років української суспільно-політичної думки: у 9 т. Т. 1: X-XV ст. / упоряд. і прим. О. Сліпушко; ред. Ю. Косенко; передм. О. Сліпушко, В. Яременко: [б.в.]. Київ: Дніпро, 2001. 632 с.
3. Гольдберг А. Л., Дмитриева Р. П. Филофей. *Словарь книжников и книжности Древней Руси*. 1989. Вып. 2. Ч. 2. С. 471–473

Пуцько А. В.

*Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ,
Навчально-науковий інститут журналістики,
студентка 1-го курсу магістратури, 061: Журналістика*

МЕМИ ЯК ЗБРОЯ У СМИСЛОВІЙ ВІЙНІ

Punko A. V.

*Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Kyiv, Institute of journalism, 1^{st-year} master student, 061: Journalism*

MEMES AS A WEAPON IN A SEMANTIC WAR

Мемі та меметика: що треба знати? Мем — це будь-яка дотепна коротка інформація (фраза, зображення, звукоряд, відео) іронічного характеру, яка відтворює певне ставлення до якихось подій чи обставин, та поширюється в інтернеті.

Рис. 1

Меметика — це підхід до еволюційних моделей передачі інформації, який в поняттях генетики вивчає розмноження, розповсюдження, відбір, мутацію та рекомбінацію, а також смерть мемів — одиниць культурної інформації. Коротко кажучи — наука про меми. Термін і концепція “мему” були запропоновані ще у 1976 році професором оксфордського університету біологом Річардом Докінзом [1].

Рис. 2

Смислова війна. Аналізуючи певні напрацювання можна зазначити, що смислова війна на відміну від інших має цілі розташовані як завгодно далеко, навіть за межами життя покоління. На відміну від фактів, що постійно змінюються, смисли зберігаються тривалий час, оскільки вони відображають модель світу. Г. Почепцов стверджує, що смисли управляються оцінками та цінностями минулого часу, що вони не вигадані сьогодні, їх беруть готовими з арсеналів смислової зброї, все це розташовано навколо Добра і Зла [2]. “Наше” завжди буде наближене до Добра, а “чуже” — до Зла.

Тактична мета смислової війни — зробити кожну людину “цензором”, який сам буде тлумачити факти в потрібному сенсі: все, визначене як “неправильне”, відкидати, і засвоювати тільки те, що “треба”.

Отже, за своїм інструментарієм смислові війни спрямовані на просування ідей не напряму, а в фоновому режимі. Частково це пов’язано з небажанням викликати спротив, а з іншого боку, вони більш пасивні й можуть тривати тоді, коли ніхто, здається, війну не веде (як росіяни до захоплення частини Донбасу).

Скоро кожна баба планети буде хотіти Володю нашого

Рис. 3 “ПРЕЗИДЕНТ УКРАЇНИ У ВІЙСЬКОВІЙ ФОРМІ...”

Мемі — зброя! Мемі стали впливовою технологією сфери соціальних комунікацій, за допомогою якої споживачі інформації мають можливість грати роль активного суб’єкта комунікаційних процесів: висловлювати власні ідеї, думки, точки зору щодо різноманітних суспільних змін.

Мемі в українському медіапросторі використовуються як зброя на інформаційному полі битви, задля протидії агресії з боку Російської Федерації і як соціокомунікативна технологія виконує три головні функції: висміювання, деморалізація ворога, підтримка національного духу народу України [3]. Крім того, серед інших варто виділити функцію ідеалізації особистості. Меметична картина українського медіапростору є різноформатним, різноплановим та багатогранним відгуком громадськості на актуальні події, процеси та явища, вона є способом спілкування аудиторії між собою як суб’єкта комунікативного процесу.

Рис. 4

Рис. 5 “Вивезти тіла товаришів чи пральна машина?”

“Где вы били 8 лет? (Рис. 6)” Усе почалося не 24 лютого, і навіть не в далекому 2014, коли ворог підступно напав зі сходу, захопивши частину Донецької та Луганської областей і анексувавши Крим. Росія роками вела гібридну війну, використовуючи потужні ресурси (фінансові, медійні) задля боротьби на смисловому фронті. І, на жаль, країні-агресору вдалося одержати певні перемоги, незважаючи на те, що воювала Росія на інформаційному фронті приховано й підступно. Наприклад, населення Донбасу, роками вважало себе частиною “великай расеї” і, коли ворог прийшов на українські землі, з радістю прийняло його. Звісно ж, не всі, але переважна більшість донеччан. Сталося так не лише через погляди жителів Донбасу, а й через потужну пропаганду, яка велася, мабуть, ще з 90-х, коли Україна тільки стала незалежною. Саме завдяки пропаганді й маніпуляціям

росіянам вдалося не лише захопити частину сходу, а й протриматися там так довго. Усі 8 років, країна-агресор підживлювала мізки людей брехнею, продовжуючи воювати на інформаційному фронті.

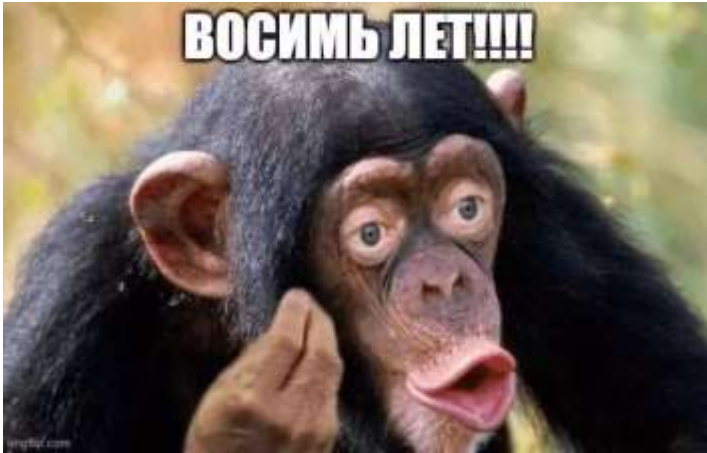

Рис. 6. “ВІСІМ РОКІВ!!!!”

Рис. 7 “ДЕ ВИ БУЛИ ВСІ 8 РОКІВ, КОЛИ БОМБИЛИ ДОНБАС?”

“Смієтесь, отже не здаєтесь!” Зараз сміливо можна сказати, що Україна тримається на одному рівні, а інколи й переважає Росію в питаннях інформаційної війни, яка є дуже важливою в сучасних реаліях. Це виявляється в супротиві українців, бо, як кажуть, “якщо слово — зброя, то гумор — щит”. Наш народ добре й обороняється, й атакує. Прикладом цьому служать меми, які невтомні українці створюють щодня, варто лише Притулі зібрати на супутник, Кіму виступити із заявою, чи росіянам оголосити мобілізацію. Безумовно, наша головна перемога буде на фронті, але перемоги на інформаційному полі теж дуже важливі й цінні, адже саме завдяки розповсюдженню інформації світ дізнається, що насправді відбувається в Україні й хто така країна-терорист на прикладі Росії. Меми — це потужна зброя у смисловій війні й ми, українці, як ніхто розуміємо, що завдяки їй можемо допомогти пришвидшити перемогу на фронті завдяки мемам і деморалізації духу противника. Також створення мемів — чудова нагода тим, хто не має змоги бути в ЗСУ, допомагати перемагати й бути долученим до спільної справи — боротьби за свободу, за незалежність, за Україну!

Рис. 8

Рис. 9

Список використаних джерел та літератури:

1. Використання мемів як сучасна стратегія сприйняття літературного твору. *Освітній проект “На Урок” для вчителів*. URL: <https://naurok.com.ua/vikoristannya-memiv-yak-suchasna-strategiya-spriynyattya-literaturnogo-tvoru-218411.html> (дата звернення: 07.11.2024).
2. Панфілов О. Ю., Лук’яненко В. В. Сучасна смислова війна: сутнісний аспект. *Сучасна війна: гуманітарний аспект: IV Міжнар. наук. конф. Харк. нац. ун-ту Повітряних Сил ім. Івана Кожедуба, 21–22 трав. 2020 р.: зб. матеріалів*. 2020. С. 35–39.
3. Отрішко М. Передача змістів як особливість медіакультури інформаційного простору малих міст України. *Сучасний масовокомунікаційний простір: історія, реалії, перспективи: матеріали науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих науковців* (Суми, 26–27 травня 2022 року) / уклад. : І. Р. Жиленко, В. О. Садівничий. 2022. С. 83-86.

Радько А. І.

*Ужгородський національний університет, м. Ужгород,
факультет суспільних наук, бакалавр 4-го року навчання,
052: Політологія*

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДЕЗІНТЕГРАЦІЇ ІЗ СКЛАДУ СРСР УКРАЇНИ ТА КРАЇН БАЛТІЇ

Radko A. I.

*Uzhhorod national university, Uzhhorod,
Faculty of social sciences, 4th-year student,
C2 — 0312 Political sciences and civics*

COMPARATIVE DESCRIPTION OF THE DISINTEGRATION OF UKRAINE AND THE BALTIC STATES FROM THE USSR

Насамперед для порівняльного аналізу діяльності двох суб'єктів як рівнозначних учасників однакового політичного процесу необхідно визначити ланки цього процесу, яким чином у цьому процесі поводити себе розглянуті суб'єкти, які це їм принесло результати в короткостроковій і довгостроковій перспективах, чим були зумовлені відмінності та спільні ознаки їхньої поведінки та результатів в межах процесу у порівняльному вимірі?

Процес для порівняльного аналізу — це дезінтеграція зі складу СРСР, а безпосередні об'єкти аналізу (суб'єкти, що рівнозначні в юридичній площині СРСР) — Україна та країни Балтії (Латвія, Литва, Естонія). Предмет аналізу — це поведінка суб'єктів, їхні результати в довгостроковій і короткостроковій перспективах зі спільними та відмінними ознаками.

Відповідно, потрібно визначити ланки цього процесу для здійснення порівняльного аналізу на основі інформації з обох розділів цієї роботи та визначити за ними спільні та відмінні ознаки та їхню причинно-наслідкову зумовленість й відповідний характер:

Вхід суб’єкта в СРСР. Як Україна, так і держави Балтії були приєднані до СРСР насильницьким чином. Відмінності полягають у тому, що Україна була інтегрована шляхом договору та воєнно-господарського союзу як співзасновник СРСР ще з 1920-х років, хоча це стало можливим внаслідок створення прорадянського уряду на її території, який завдяки військам РСФФР перемиг інші українські правління як Директорія УНР, а країни Балтії були приєднані через пряму повномасштабну окупацію військами СРСР тільки у 1940-х роках, які сприяли організації нових парламентських виборів, на яких завідомо перемогли прокомуністичні сили, що створили коаліцію та уряд, що зробили клопотання про приєднання до СРСР. Порівнюючи обидва кейси, стає цікавим той умовивід, що в обох випадках довелося застосовувати воєнну силу для захоплення території та обігравати формальну процедуру демократичної інтеграції країн в СРСР, хоча вихідний статус в обох суб’єктів був різний, бо Україна завжди розглядалася як співзасновниця СРСР, а країни Балтії як приєднані республіки. Тобто Україна була “ближчою” для СРСР державою, ніж країни Балтії, що насамперед зумовлено етнонаціональними чинниками (близькість до етносів засновника РСФФР) та історією перебування в Російській Імперії. Але ця “близькість” не створила критичної прірви у фактичному та правовому статусі республік СРСР [1, с. 134; 2; 3; 4, с. 82; 5; 6; 7; 8].

Статус суб’єкта в СРСР. Правовий і фактичний статуси країн Балтії та України, за винятком їхніх об’єктивних похідних географічних і етнічних характеристик, майже не відрізнялися. Обидві групи зазнавали негативного впливу на їхній розвиток від центрального керівництва СРСР у вищевказаних сферах життя, відзначаючи розбіжності між реальними діями СРСР та його пропагандистською концепцією. Але необхідно відзначити, що країни Балтії мали, порівняно з Україною, більший успіх спротиву політиці центрального керівництва, що, наприклад, запобігло екологічним катастрофам на їхніх територіях та допомогло зберегти і швидко відродити національну культуру. Це безпосередньо зумовлено тим, що країни Балтії менше перебували у складі СРСР та були етнічно й ментально більш чужі народам-засновникам СРСР, ніж Україна. Загалом, в Україні та країн Балтії склалася цілком

ідентична мотивація вийти з СРСР через незадовільний фактичний статус в ньому, але треба відзначити, що на практиці в країн Балтії така мотивація простежувалася яскравіше та сильніше, ніж в Україні [1, с. 425; 2; 3; 4, с. 102; 5; 6; 7; 8].

Дії громадянського суспільства щодо виходу з СРСР. Відновлення розмежування та дистанціювання громадянського суспільства протягом “перебудови” в Україні та країнах Балтії відбулася за цілком ідентичною лінією: Створення Народних Фронтів — Символічні мирні акції — Революції. Але змісти ланок цих ліній між суб’єктами значно різнився. Народні Фронти в Балтії насамперед утворилися як політичні партії, що обстоювали незалежність своїх держав, коли в Україні це були передусім громадські організації, які перейшли до самостійницьких ідей набагато пізніше та не постали як учасники формальної боротьби за владу на виборах. На таку конфігурацію справ вплинули статус країн в СРСР та історія виключення в цю федерацію, описані вище. Також варто відзначити, що відкритий громадський пронаціональний і продемократичний спротив розпочався раніше в країнах Балтії, ніж в Україні [1, с. 236; 2; 3; 4, с. 201; 5; 6; 7; 8].

Позиції центрального керівництва СРСР щодо дезінтеграції суб’єктів з СРСР. У силу вищевикладених міркувань досить цікавою та закономірною стає позиція центрального керівництва СРСР щодо процесів виходу з СРСР України та Балтійських держав. Насамперед постає остаточною картина “своєї України” та “чужої Прибалтики”, укладена зі спільної історії України та народів-фундаторів СРСР, що вийшли разом з Україною з Російської Імперії та Московського князівства та географічно вигідної, але етнічної “далекої” Балтії, яка має хронологічно розвинуті традиції для швидкого відновлення державності та нації, ніж Україна. З такою світоглядної картини центральне керівництво СРСР при майже ідентичних процесах політизації національного відродження в обох суб’єктах насамперед найжорсткіші санкції за несанкціоноване проголошення незалежності та суверенітету як воєнне втручання та блокаду застосувало до Країн Балтії, а Україну більш-менш не чіпало [1, с. 450; 2; 3; 4, с. 235; 5; 6; 7; 8].

Конфігурація республіканського керівництва суб’єктів та його дії щодо виходу з СРСР. Ключову роль для швидкості та якості процесу дезінтеграції країн-членів СРСР відіграли результати альтернативних виборів у Верховну Раду республік березня 1990 року, які визначили активний політичний склад, що приймав усі ключові рішення під впливом універсальних для всіх тиснучих зовнішніх і внутрішніх об’єктивних чинників рішення із виходу з СРСР. В Україні на цих виборах перемогли консервативні представники КПУ, що партією влади “Група 239” уповільнювали та адаптовували кожне рішення для уникнення ескалації конфлікту із центром. У країнах Балтії перемогли пронаціональні Народні Фронти, що одразу відновили дію дорадянських конституційних актів, що природно надало їм правонаступництво стосовно національної демократичної традиції державних утворень Балтії в міжвоєнний період та відкрило магістраль до ефективних трансформацій, що в основному й викликало настільки гостру реакцію центру у вигляді силових важелів блокади та воєнного захоплення міст. Проте, коли центр через ДКНП наважився знівелювати всі універсальні здобутки “перебудови”, політичні орієнтації втратили значення, тому обидва суб’єкти через фінальні акти про проголошення незалежності відключили себе назавжди від радянського простору [1, с. 357; 2; 3; 4, с. 346; 5; 6; 7; 8].

Результати процесу дезінтеграції: довгострокові та короткострокові. Підсумки дезінтеграції з СРСР України та країн Балтії (Литви, Естонії, Латвії) у порівняльному вимірі найбільш цікаво буде розглянути саме у вигляді короткострокових і довгострокових результатів, бо вони виявлять, саме який фундамент закладали обидва суб’єкти щодо свого майбутнього та теперішнього розвитку. Україна в короткостроковій перспективі отримала суверенітет для розпорядження власної територією та долею від центру в Москві, але вона залишилася із конституційними актами УРСР та політичною системою, економічним комплексом із відповідними зв’язками, залишеними нею, що зумовило в довгостроковій перспективі парадянську політико-економічну систему, активний демонтаж якої триває і зараз. Країни Балтії, одразу розірвавши всілякі стосунки із радянщиною та його простором,

відновили конституційні акти та політико-економічні традиції минулої формації національної демократії змогли здобути в короткостроковій перспективі повноцінне відновлення історичної моделі національної демократії без обтяження радянського минулого та відповідного спадку. Це надало країнам Балтії в довгостроковій перспективі ціннісну базу для швидкого національного відродження та політико-економічної модернізації, що принесли їй ключовий геополітичний результат — вступ в Європейський Союз і НАТО [1, с. 521; 2; 3; 4, с. 497; 5; 6; 7; 8].

Список використаних джерел та літератури:

1. Бойко О.Д. Історія України: Навчальний посібник Київ: Академвидав, 2002. 656 с.
2. Зінченко О. В. Правонаступництво України та країн Балтії: порівняльний аналіз. *Теорія і практика правознавства: електронне видання*. 2022. Вип. 1. (№ 21). С. 97-117.
3. Наумкіна С. М., Кокорев О. В. Країни Балтії після розпаду СРСР: проблеми національної самоідентифікації різних етносів. *Політикус*. 2017. Вип. 1. С. 25-27.
4. Плохій С. Остання імперія. Занепад і крах Радянського Союзу / пер. з англ. Я. Лебеденка, А. Сагана. Харків: Книжковий Клуб “Клуб Сімейного Дозвілля”, 2019. 512 с.
5. Ярмощук Т. “Все ожидали, когда этот кошмар закончится”. Как музыка, экология и архивы помогли Эстонии добиться независимости накануне распада СССР. *Настоящее Время*. URL: <https://www.currenttime.tv/a/ussr-estonia/31717399.html>
6. Ярмощук Т. “Какая независимость, когда ты окружен колючей проволокой?”. *Настоящее Время*. URL: <https://www.currenttime.tv/a/ussr-lithuania/32043103.html>
7. Ярмощук Т. “Мы были свободны, но не знали, будем ли завтра живы”. Как Латвия боролась за независимость накануне распада СССР. *Настоящее Время*. URL: <https://www.currenttime.tv/a/latvia-ussr/32092035.html>
8. Тураяниця І. А. Литва 1988-1991 рр.: віхи та події “забігу до незалежності” *Наукові праці. Історія*. 2015. №. 251. С. 70-73.

Семен М. Б.

*ЛНУ ім. Івана Франка, м. Львів,
філософський факультет, студентка 2-го курсу (м), 053: Психологія
Науковий керівник: к. психол. н., доц. Дідковська Л. І.*

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПСИХОЛОГІЧНОГО ДОБРОБУТУ ОСОБИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Semen M. B.

*Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, Faculty of Philosophy,
2nd-year student of the Master's programme, 053: Psychology
Academic Supervisor: Candidate of Psychological Sciences,
Associate Professor Didkovska L. I.*

THEORETICAL ANALYSIS OF PERSONAL PSYCHOLOGICAL WELL-BEING IN WAR CONDITIONS

Анотація. Автором проаналізовано наукову літературу, присвячену проблемі психологічного добробуту, зокрема, її особливостям в умовах воєнного часу. **Досліджено**, як зарубіжні, так і вітчизняні наукові праці, що дозволило сформуувати комплексне уявлення про поняття психологічного добробуту. **Виявлено** багатогранність поняття психологічного добробуту, яке охоплює різні аспекти особистості та її взаємодії з навколишнім світом. **Розкрито** структуру психологічного добробуту. **Сформульовано** припущення про специфічні особливості психологічного добробуту осіб в умовах війни. **Виокремлено** чинники, які можуть сприяти збереженню психологічного добробуту в цих умовах. **Визначено** конкретні методики для проведення емпіричного дослідження.

Ключові слова: психологічний добробут, стрес, війна.

Актуальність дослідження: Сьогодні наша держава живе в умовах війни. І розуміння добробуту кожного змінилося, як і цінності та орієнтири. В період війни люди втрачають близьких, рідних,

друзів, а разом з тим свою цілісність, врівноваженість, незалежність, самоцінність, змінюються цілі та пріоритети. Важливою соціально-політичною проблемою в період війни є збереження психічного здоров'я і психологічного добробуту населення. Тема надактуальна, але мало досліджена, оскільки війни в Україні не було уже багато років і мало досліджень та їх результатів. Саме це послужило вибором теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Науковці трактують психологічний добробут, виходячи з осмислення суб'єктивної природи щастя, благополуччя, задоволеності життям. Дослідженням даного феномену займалися К. Ріфф, Е. Фромм, А. Маслоу, Б. Пахоль, С. Мадді, Е. Еріксон, К. Санько, Л. Сердюк, Т. Партико, О. Штепа, І. Горбаль та інші.

Мета дослідження. На основі теоретичного аналізу наукової літератури із психології виявити та дослідити особливості психологічного добробуту осіб в умовах війни.

Виклад основного матеріалу. Аналіз різноманітних підходів до визначення самого терміну “психологічний добробут” дозволяє стверджувати, що в психології не існує єдиної точки зору на трактування цього феномену. У різних наукових дослідженнях даного напрямку психології визначаються або рівні функціонування психологічного добробуту, або фактори, які забезпечують психологічний добробут, або сфери, у межах яких проходить формування особливостей переживання психологічного добробуту.

Розглянувши роботи різних дослідників психологічного добробуту, можна охарактеризувати даний феномен як переживання, яке характеризує відношення людини до того, ким вона, на її думку, є, та відображає ступінь реалізованості головних компонентів позитивного функціонування.

Психологічний добробут в умовах війни — це складне завдання, оскільки люди зазнають стресу, тривоги та травматичних досвідів під час військового конфлікту. Тим не менш, існують певні чинники, які можуть сприяти збереженню психологічного добробуту в цих умовах.

На думку К. Санько, одним з ключових чинників є підтримка соціальної спільноти. Родина, друзі та співробітники можуть бути

важливими джерелами підтримки та розуміння в складний час. Можливість спілкування та відкритість щодо своїх почуттів допомагають зменшити відчуття самотності та відчуженості. Також важливо розвивати стратегії посилення власної стійкості та внутрішньої міцності. Це може включати в себе практику медитації, йоги, спорту або інших видів фізичної активності, які допомагають зняти напругу та стрес. До важливих чинників психологічного добробуту в період війни автор відніс важливість встановлювати здорові ритуали та режим дня. Регулярність у їжі, сні, вправах та інших аспектах життя допомагає відчувати більшу стабільність та контроль над ситуацією [3, с. 42–45].

О. Штепа вважає, що на особливу увагу серед чинників психологічного добробуту заслуговує особистісна зрілість особи в умовах війни [5, с. 782–783]. Зрілій особистості характерно не просто пристосовуватися до будь-якого середовища, а й активно формувати це середовище відповідно до своєї індивідуальності.

Г. Олпорт визначав благополуччя як точки балансу між сукупністю ресурсів та проблемами, з якими особистість стикається [6, с. 15].

Ресурси — це особистісні риси і здібності, які є для індивіда цінними та допомагають адаптуватися до стресових ситуацій та давати з ними раду. До ресурсів, на думку Т. Титаренко, можна віднести активну мотивацію вирішення складних ситуацій, ставлення до стресів як до можливості нагромадження власного досвіду та особистісного зростання, силу Я-концепції, достоїнства, високу самооцінку, самодостатність, оптимістичну життєву позицію, гордість тощо [1, с. 37–38].

Аналізуючи чинники психологічного добробуту в умовах війни, доречно розглянути теорію О. Романчук, який звертав увагу на доречність розуміння психологічного добробуту в умовах змін як переживання людиною здатності відповідально змінювати, щоденно творити власне життя, набуваючи досвіду у сфері непередбачуваного неочікуваного, непрогнозованого, використовуючи власний потенціал, ресурси та чинники [2, с. 30].

До основних причин зниження рівня психологічного добробуту в умовах війни відноситься стрес, тривога, яка породжує затягну

тривожність особи. Причинами стають кардинальні та раптові зміни у житті, втрата рідних та друзів, важке матеріальне становище, руйнація планів на майбутнє, необхідність швидко приймати складні рішення та особиста відповідальність за це, а також наближене до параної відчуття загрози у порівняно безпечних середовищах.

Для соціально-психологічної профілактики психологічного добробуту в умовах війни треба займатися спортом, медитацією, робити дихальні вправи, а також висловлювати свої думки та гігієнічно проявляти почуття та емоції. Зберігати розуміння реальності, при можливості звертатися за допомогою до спеціалістів.

Висновки:

1. Психологічний добробут знаходиться в одному смисловому полі з такими поняттями як задоволеність життям, щастя, якість життя та психологічне здоров'я. Збереження психічного та фізичного здоров'я, яке є основою психологічного добробуту усіх людей — важлива соціально-політична проблема сьогодення.
2. Психологічний добробут особи в умовах війни — це точки балансу між сукупністю ресурсів та проблемами, з якими особистість стикається. Ресурси — це особистісні риси та здібності, які є для індивіда цінними та допомагають адаптуватися до стресових ситуацій та давати з ними раду.
3. Можливими напрямками для подальших досліджень є:
  - розробка ефективних програм психологічної допомоги для людей, які постраждали від війни;
  - вивчення довгострокових наслідків воєнних конфліктів для психічного здоров'я;
  - аналіз ролі різних культурних і соціальних факторів у формуванні психологічного добробуту в умовах війни.

Список використаних джерел та літератури:

1. Лаврентева Г., Титаренко Т. Практична психологія для вихователів. Київ: ВІПОЛ, 1993. 40 с.
2. Романчук О. Психотравма та спричинені нею розлади: прояви, наслідки та сучасні підходи до терапії. *Neuro News*. 2012. С. 30-37

3. Санько К. Психологічне благополуччя як основа повноцінного та психологічно здорового функціонування особистості. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія Психологія*. 2016. С. 42-45.
4. Чабан О.С., Гуменюк М.М., Вербенко В.А. Нейропсихологія. Тернопіль: ТДМУ. 2008. 92с.
5. Штепа О. С. Особливості зв'язку психологічної та персональної ресурсності особистості. *Проблеми сучасної психології: Зб. наук. праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН*. 2013 Вип. 21. С. 782-791.
6. Allport G.W. Pattern and growth in personality. New York: Holt, Rinehart and Winston, 2000. 608 p.

Скляр О. С.

*Державний торговельно-економічний університет, м. Київ,
факультет міжнародної торгівлі та права,
студентка 1 курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти,
052: Консалтинг у сфері зовнішньої та внутрішньої політики*

МОДЕЛЬ ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ ТА ЗАКОНОТВОРЕННЯ У КОРОЛІВСТВІ БЕЛЬГІЯ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Skliar O. S.

*State University of Trade and Economics, Kyiv,
Faculty of International Trade and Law,
student of the 1st-year of the second (master's) level of higher education,
052: Consulting in the field of foreign and domestic policy*

THE MODEL OF PARLIAMENTARISM AND LAW-MAKING IN THE KINGDOM OF BELGIUM: EXPERIENCE FOR UKRAINE

Правова система Королівства Бельгія за своїми ознаками належить до континентального типу правових систем, тому що поєднує в собі ознаки романського і германського права, що становить особливий інтерес для наукового вивчення. У юридичній літературі група правових систем континентальної Європи, основними передумовами виникнення яких є звичаєве, канонічне, римське право, позначається як романо-германський (континентальний) тип [1, с. 24]. Дана правова система заснована на кодексному праві, що орієнтоване на романську традицію, де велике значення надається законодавству та кодифікованим нормам права, але при цьому велику роль також відіграє питання місцевого управління та публічного права, що відображає вплив германських традицій.

Варто зазначити, що систему джерел права Королівства Бельгія утворюють: Конституція Бельгії; закони, декрети, постанови,

регламенти, міжнародні договори, угоди між державою, комунами та регіонами, колективні договори [2, с. 67].

У Конституції Бельгії значну роль відведено законам, що ухвалені регіонами та спільнотами. Тому перш ніж перейти до загальнонаціонального парламенту Бельгії — федерального парламенту, пропонуємо коротко ознайомитись з законодавчими структурами суб’єктів федерації. Оскільки Бельгія є полікультурною державою, де проживають представники різних мовних спільнот, значна увага в політиці цієї країни приділена питанню децентралізації та розширенню прав громад. Зокрема, відповідно до територіального устрою Бельгія поділена на три мовні громади, які мають назву співтовариств/спільнот і наділені законодавчими повноваженнями. Це Французькомовне, Німецькомовне та Фламандськомовне співтовариства, кожне з яких має власну регіональну законодавчу структуру, членами якої можуть бути лише особи, які говорять мовою спільноти. Окрім цього, Бельгія також поділена на три регіони: Брюссельський столичний регіон, Фламандський регіон та Валлонський регіон. Кожен з цих регіонів також має власний парламент, юрисдикція якого поширена виключно на окремий регіон, зокрема, повноваження парламентів включають контроль над місцевим урядом та фінансуванням, видання директив, які регулюють окремі питання, що безпосередньо стосуються цього регіону. Такі нормативно-правові акти мають назву декретів, їх сила прирівняна до сили закону.

Окрім регіональних парламентів, право законодавчої ініціативи належить також членам двопалатного федерального парламенту, голові та представникам уряду та королю, влада якого здебільшого має символічний та церемоніальний характер, зумовлений монархічними традиціями. Після подання законопроекту, відбувається стандартна процедура його розгляду та прийняття: проєкт закону проходить процедуру обговорення в профільних комітетах, далі відбувається голосування, і у випадку схвалення даного проєкту обома палатами федерального парламенту, тобто його прийняття, він відправляється на підпис королю, який своїм підписом символічно його затверджує.

Як вже було зазначено, парламент в Бельгії є бікамеральним. Палата представників в Бельгії являє собою нижню палату. Разом із Сенатом і Королем Палата депутатів здійснює федеральну законодавчу владу, а також діє як розробник конституції в політичній системі Бельгії. Деталізуючи структуру Палати депутатів, варто зазначити, що її утворюють 150 депутатів, що обираються строком на 5 років (віковий ценз для балотування становить 21 рік) шляхом прямих виборів. В Палаті виокремлена франкомовна та фламандськомовна спільноти, німецькомовна спільнота натомість доєднана до франкомовної. Палату депутатів Бельгії очолює її президент, який обирається на початку законодавчого періоду і традиційно походить від урядової більшості. До його повноважень входить головування на пленарних засіданнях та контроль за дотриманням регламенту. Він також очолює Президію (опікується загальними аспектами керівництва Палатою — статуту, кадровою політикою тощо) та Президентську конференцію (працює над регламентом пленарних засідань та роботою в комітетах). Наступна структура, яка забезпечує принципи ефективності та прозорості у функціонуванні парламенту, це Колегія квесторів. Квестори це виборні персони, які опікуються фінансовими та матеріальними справами Палати. Говорячи про роль Палати у політичній системі, слід вказати, що після реформи 1993 року вплив Палати на політичну систему істотно підвищився. До її повноважень включені: формування уряду; висловлення довіри/недовіри уряду; створення, розгляд та прийняття проєктів закону (зазвичай проєкти закону спочатку приймаються в цій палаті) [3].

Наступна палата — верхня палата, тобто Сенат, обирається шляхом непрямих виборів та представляє регіони Бельгії. Для балотування на посаду Сенатора, кандидат має досягти 18 років та мати бельгійське громадянство. Історично Сенат вважався місцем засідання представників аристократії та еліт, але аналіз його поточної ролі доводить, що ця палата відведена для нарад та є так званим місцем для збору громад і регіонів. Відповідно до Конституції, Сенат бере участь у розгляді факультативних та обов’язкових двопалатних законів [4, с. 10]. Зазвичай для ухвалення законів, тематика яких належить до компетенції Сенату, потрібна абсолютна більшість,

тобто голос 31 сенатора. Порівняно з Палатою представників, Сенат немає великої політичної ваги, його діяльність переважно сфокусована на зв'язках з регіональними парламентами, що згадувались в дослідженні вище. Очільником Сенату є Голова, який аналогічно Президенту Палати є представником парламентської більшості. Голова Сенату як очільник Президії відповідає за регламент пленарної та комітетської роботи. В структурі Сенату існує ряд комітетів, частина з яких є постійними, а частина створюється на обмежений час задля розгляду окремих питань спеціалізованого характеру. Сенатори мають право запросити представників уряду для доповіді на засіданні комітету.

Поданий аналіз продемонстрував існування великої кількості розбіжностей у законодавчих системах України та Бельгії, оскільки Бельгія має федеративний територіальний устрій, що зумовлює функціонування регіональних законодавчих утворень та існування двопалатного парламенту, а Україна є унітарною державою з більш простою структурою законодавчої гілки влади. Незважаючи на це, нормотворчий процес в Україні та Бельгії має ряд спільних процедурних особливостей (положення про комітети, характер взаємодії парламенту з урядом, здійснення парламентського контролю за діяльністю уряду, загальні аспекти процедури законодавчого процесу та інше).

Нова хвиля російської агресії проти України у 2022 році більш гостро відобразила недоліки політичної системи нашої держави, що підкреслило необхідність проведення системних політичних реформ. Ряд експертів стверджують про необхідність проведення конституційної реформи в рамках майбутнього повоєнного відновлення. Окремою ланкою конституційної реформи повинні бути зміни, спрямовані на реформування парламенту. В контексті зростання потреби в посиленні українського парламентаризму, досвід Бельгії є корисним для аналізу можливостей його подальшої імплементації в Україні. З огляду на вищеподані характеристики, релевантним для України може стати:

- 1) Зміцнення ролі парламенту в системі прийняття рішень та вироблення вектора державної політики, у політичній системі в цілому, що полягає, зокрема, у посиленні інституційної

спроможності законодавчого органу, чіткій регламентації депутатської діяльності. Функціональна роль парламенту має бути зведена до функції так званої асени, де збираються представники різних соціальних груп для політичних дискусій та пошуку суспільного компромісу. Саме така “традиційна” роль парламенту покликана раціоналізувати та структурувати його діяльність, що зменшить ризики утворення конфліктів та криз;

- 2) Впровадження двопалатного парламенту задля розширення “участі регіонів” в законотворчому процесі, що покликане забезпечити баланс політичного та територіального представництва;
- 3) Заснування інституту квесторів, де квестором буде виборна особа, що зберігає політичний нейтралітет для того, щоб досягти оптимізації вирішення фінансових та адміністративних справ, що пов’язані з діяльністю парламенту, та посилити прозорість, відкритість діяльності парламенту. Даний інститут нагадує існуючий в Україні Апарат Верховної Ради, проте їх функції не є тотожними, що підкреслює актуальність розгляду створення Колегії квесторів в Україні.

Список використаних джерел

1. Кармазіна К. Ю. Особливості джерел континентального права. *Порівняльно-аналітичне право*. 2013. № 3-1. С. 24–28. URL: https://pap-journal.in.ua/wp-content/uploads/2020/09/3-1_2013.pdf#page=24 (дата звернення: 06.11.2024).
2. Кармазіна К. Ю. Механізм взаємодії джерел континентального та загального права : дис. канд. юр. наук : 12.00.01. Одеса, 2011. 204 с.
3. The powers of the Chamber and the Senate. *Belgian Federal Government*. URL: https://www.belgium.be/en/about_belgium/government/federal_authorities/federal_parliament/competence (date of access: 06.11.2024).
4. Дельпере Ф. Конституція, парламент та процеси прийняття узгодженого рішення. Київ : Проект ЄС-ПРООН “Рада за Європу: Зміцнення спроможності та потенціалу Верхов. Ради України”, 2018. 24 с.

Черткова О. О.

*Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів,
філософський факультет, студентка 2-го курсу магістратури,
053: Психологія*

**ГРА В НАУКУ ЧИ ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ: ПРОБЛЕМИ
СТУДЕНТСЬКИХ ПСИХОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ**

Chertkova O. O.

*Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, Faculty of Philosophy,
2nd-year master student,
053: Psychology*

**A GAME OF SCIENCE OR PROSPECTS FOR DEVELOPMENT:
PROBLEMS OF THE STUDENT PSYCHOLOGICAL RESEARCH**

Психологічна наука завжди була і залишається однією з найскладніших і найсуперечливіших галузей знань. Водночас її актуальність та популярність серед вступників з часом лише зростає: у 2024 році психологія очолила рейтинг спеціальностей, які обирають абітурієнти в Україні [4]. Часто мотивацією до вступу є власне бажання в подальшому вести власну практику, поліпшити власне психічне здоров'я та дізнатись більше про психологію для застосування у житті, бажання займатись соціально значущою працею [2]. Проте невідокремною частиною навчання є написання наукових робіт. Деякі з них стають важливими внесками в науку та початком кар'єри молодого науковця, однак значна частина студентських робіт залишається на рівні поверхневих досліджень без належної наукової обґрунтованості. Виникає питання: чи є студентські психологічні дослідження справді наукою, чи вони залишаються тільки “грою в науку”, де головна мета — виконати мінімальні вимоги для отримання оцінки? Метою цієї наукової розвідки є висвітлення основних проблем, які зустрічаються серед

українських студентських наукових робіт, задля виявлення шляхів для підвищення їхньої якості та наукової значущості.

На відміну від точних наук, психологія стикається з рядом проблем, що пов’язані з об’єктивністю отриманих у ході досліджень даних, а відповідно і з певними труднощами, пов’язаними з методологією досліджень. Суб’єктивна природа більшості досліджуваних феноменів [3] та обмеженість використання спеціального лабораторного обладнання призводить до того, що інструменти вимірювання здебільшого спираються на *самозвіти досліджуваних*. Такий підхід має ряд небезпек, що криються, наприклад, у спотворенні результатів через ефекти упередження відповідей та недотримання однакових умов проведення дослідження для всієї групи респондентів. До того ж сам *розмір вибірки та її характеристики* часто визначаються через вимоги до роботи, а не через особливості самого дослідження. Обмеженість методичного репертуару досліджень через усталені традиції робіт у вигляді використання здебільшого опитувань не завжди дають повноцінне розуміння досліджуваного явища. Більше того, наявна практика використання застарілих методик, доведено невалідних та ненадійних, а також застосування закордонних методик без адаптації до українських реалій, що знижує їхню валідність. Вищеописане зводиться до того, що без належного усвідомлення важливості методологічної точності, студентські наукові роботи зводяться до таких, на які затрачено багато сил та часу, проте в яких використовуються неефективні методи збору та аналізу відповідей, що призводить до непоказових результатів та викривленої картини об’єкта дослідження.

Глобальнішим наслідком нехтування методологією досліджень є криза відтворюваності. Намагання відтворити результати досліджень значної частини психологічних експериментів призвело до викриття фальсифікації результатів, помилок при їхній статистичній обробці або ж засвідчило неможливість їхнього відтворення. У 2015 році було проведено дослідження Open Science Collaboration, у якому намагалися відтворити результати 100 відомих психологічних досліджень, опублікованих у провідних журналах [7]. Лише 39% цих експериментів дали подібні результати, що стало

підтвердженням існування проблеми відтворюваності. Низька відтворюваність у поєднанні з культурною неадекватністю запозичених методик призводить до невідповідності результатів реальним соціальним і психологічним явищам, властивим українському суспільству. Іншою стороною цього питання є вимоги до студентських наукових робіт, що не відповідають загальноприйнятим тенденціям розвитку психологічних досліджень: велика кількість шкал та відносно невелика мінімальна кількість досліджуваних; часове обмеження в умовах і так обмеженого часу, яке залежить не лише від вмінь здобувачів керувати часом, а про загальні уявлення про те, скільки часу потрібно на планування, проведення та аналіз психологічного дослідження; бажання скоріше висвітлювати та публікувати позитивні результати зі статистично значущими результатами, а не підтверджені “нульові” гіпотези чи реплікаційні дослідження [6], через використання практики по типу “p-hacking” (маніпуляція з даними для отримання статистично значущих результатів) [8] та “HARKing” (формулювання гіпотези після отримання результатів) [5] — все це стає причиною зниження якості отриманих результатів та підриву довіри до них.

Не менш важливим аспектом наукових робіт є дотримання етики психологічних досліджень. Проблема етичного характеру полягає у забезпеченні захисту прав, гідності та конфіденційності учасників [1]. Відсутність постійного контролю етичних комітетів, недостатня ознайомленість з принципами отримання інформованої згоди або дотриманням конфіденційності — все це чинники впливу на якість досліджень, на які звертається багато уваги у закордонних ЗВО.

У сучасних обставинах критично важливо зреагувати якомога швидше на наявні виклики та проблеми, що вже стоять перед науковою спільнотою. Шляхи подолання можуть зачіпати покращення та поглиблення підготовки з методології психологічних досліджень, наприклад, у вигляді розширення змістовного наповнення дисциплін питанням етичного регулювання досліджень, або ж вивченню помилок, яких припустились вже закордонні колеги. Вагомою практикою, яка нечасто зустрічається в українських ЗВО, є створення Етичних комітетів з питань наукових досліджень. Хоча б

винесення цього питання в площину вимог до роботи може стимулювати зацікавленість студентства до питання інформативної згоди та мінімально достатніх вимог до етичних засад дослідження. Також варіантом вирішення є підвищення рівня культури українських досліджень, наприклад, у вигляді заохочення до публікації відкритих даних (“сірих” результатів та дослідницьких протоколів) та до встановлення контактів з розробниками певних методик задля отримання дозволу на використання та адаптацію опитувальників. Проблеми студентських психологічних досліджень в Україні є багатограними та вимагають комплексного підходу до вирішення. На щастя, такими ж є готові приклади закордонних практик або ідеї для імплементації саме в українських реаліях.

Список використаних джерел та літератури:

1. Горбунова В.В. Етичні та правові аспекти психологічних досліджень. *Практична психологія соціальної роботи*. 2005. № 3. С. 18-23.
2. Дьяконов Г. Психологічні особливості професійної мотивації майбутніх психологів. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія : Педагогічні науки*. 2012. Вип. 106. С. 39-48.
3. Корнілова В.В. До проблеми вивчення психічних станів особистості. *Проблеми сучасної психології*. 2015. Вип. 29. С. 295-308.
4. Психологія перегнала право: результати вступу 2024 — Education.ua. *Освіта в Україні. Усі навчальні заклади — Education.ua*. URL: <https://www.education.ua/news/2024/08/01/psykholohiia-perehnala-pravo-rezultaty-vstupu-2024/> (дата звернення: 08.11.2024).
5. Kerr N. L. HARKing: hypothesizing after the results are known. *Personality and social psychology review: an official journal of the Society for Personality and Social Psychology*. 1998. No. 2(3). P. 196–217.

6. Nosek B.A., Spies J.R., Motyl M. Scientific Utopia: II. Restructuring Incentives and Practices to Promote Truth Over Publishability. *Perspectives on Psychological Science*. 2012. No 7(6). P. 615-631.
7. Open Science Collaboration. Estimating the reproducibility of psychological science. *Science*. 2015. Vol. 349 (6251).
8. Wicherts J. M., Veldkamp C. S., Augusteijn H. M., Bakker M., van Aert R. M., van Assen M.M. Degrees of freedom in planning, running, analyzing, and reporting psychological studies: A checklist to avoid p-hacking. *Frontiers in Psychology*. 2016. No. 7. P. 1832.

Шилова Ю. О.

*Запорізький національний університет, м. Запоріжжя,
юридичний факультет, студентка 3-го курсу, 081: Право
Науковий керівник: к. ю. н., доцент Плутницька К. М.*

**ПРОТИДІЯ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ В УМОВАХ
ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ
НАЦІОНАЛЬНОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО
ЗАКОНОДАВСТВА, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

Shylova Y. O.

*Zaporizhzhia National University, Zaporizhzhia,
Faculty of Law, 3rd-year student, 081: Law
Academic supervisor: Candidate of Jurisprudence, Associate Professor
Plutytska K. M.*

**COMBATING HUMAN TRAFFICKING WITHIN THE
FRAMEWORK OF EUROPEAN INTEGRATION:
A COMPARATIVE ANALYSIS OF NATIONAL AND EUROPEAN
LEGISLATION, PROBLEMS AND PERSPECTIVES**

Торгівля людьми є однією з найгостріших глобальних проблем сучасності, що становить загрозу основним правам людини та завдає значних соціальних і економічних збитків. Ця проблема набуває особливої гостроти в умовах євроінтеграції України, адже необхідно гармонізувати національне законодавство з європейськими стандартами у сфері протидії торгівлі людьми. В умовах євроінтеграції важливо адаптувати національне законодавство до європейських стандартів та забезпечити ефективну реалізацію правових норм на практиці, щоб захистити права жертв та притягнути винних до відповідальності, сприяючи таким чином стабільності та безпеці в регіоні.

Метою написання цієї наукової роботи є аналіз сучасного стану національного та європейського законодавства у сфері протидії

торгівлі людьми, виявлення основних викликів та можливостей вдосконалення правової бази України.

Конвенція Ради Європи “Про заходи щодо протидії торгівлі людьми” та Закон України “Про протидію торгівлі людьми” мають багато спільного у своїх підходах до протидії торгівлі людьми, але також мають певні відмінності в деталях та акцентах. Обидва документи передбачають комплекс заходів для захисту жертв, запобігання злочинам і притягнення винних до відповідальності. Вони включають визначення термінів, що характеризують торгівлю людьми, процедури виявлення жертв, механізми їх захисту та підтримки, а також заходи щодо запобігання торгівлі людьми. Натомість Конвенція Ради Європи робить особливий акцент на міжнародній координації та співпраці між державами-членами Ради Європи. Вона детально описує механізми взаємодії між країнами у розслідуванні випадків торгівлі людьми, обміні інформацією та координації дій для забезпечення ефективного переслідування злочинців [1]. Закон України “Про протидію торгівлі людьми”, також передбачає міжнародну співпрацю, але зосереджується переважно на внутрішніх аспектах боротьби з торгівлею людьми, розробці національних програм допомоги жертвам та реабілітації [2].

Суттєвим відрізняється рівень деталізації процедур захисту жертв. У Конвенції Ради Європи передбачено ширший спектр прав та гарантій для жертв торгівлі людьми, включаючи право на безкоштовну юридичну допомогу, медичне обслуговування та психологічну підтримку. Українське законодавство, хоча і передбачає аналогічні заходи, часто стикається з проблемами у їх реалізації через обмеженість ресурсів та недостатність фінансування. Водночас український закон більш детально регламентує питання реабілітації жертв, що включає соціальну допомогу, медичну та психологічну підтримку.

Директива ЄС 2011/36/EU встановлює загальні правила для попередження торгівлі людьми, захисту жертв і покарання організаторів торгівлі людьми. Вона включає заходи для покращення міжнародного співробітництва, захисту прав жертв і забезпечення їхнього соціального та правового статусу [3]. Гармонізація національного законодавства з європейськими стандартами є

необхідною умовою для підвищення ефективності боротьби з цим злочином [4].

Основними викликами на цьому шляху є необхідність адаптації правової бази до європейських стандартів, забезпечення належного рівня підготовки правоохоронних органів та суддів, а також удосконалення механізмів міжнародного співробітництва. Гармонізація законодавства потребує значних зусиль та ресурсів, а також політичної волі для впровадження змін. Важливим аспектом є також забезпечення фінансової підтримки програм протидії торгівлі людьми та захисту прав жертв.

Конвенція про боротьбу з торгівлею людьми, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН, також є важливим міжнародним документом, спрямованим на запобігання торгівлі людьми, захист жертв та притягнення винних до відповідальності [5]. Одним із ключових аспектів Конвенції є акцент на міжнародній співпраці та координації зусиль між державами для забезпечення ефективного розслідування випадків торгівлі людьми та захисту прав жертв. Важливим елементом є також забезпечення правової допомоги, медичного обслуговування та соціальної реінтеграції жертв, що допомагає їм відновитися після пережитого насильства.

Українське законодавство в питаннях протидії торгівлі людьми має ряд положень, що відповідають вимогам Конвенції. Зокрема, Закон України “Про протидію торгівлі людьми” передбачає правовий захист жертв, їх реабілітацію та соціальну підтримку. Проте, існують аспекти, які потребують вдосконалення. Наприклад, Конвенція передбачає обов'язкову участь незалежних експертів у контролі за виконанням заходів протидії торгівлі людьми, що поки що не повною мірою реалізовано в Україні. Важливо також забезпечити достатнє фінансування програм допомоги жертвам торгівлі людьми та гарантувати доступність цих послуг на всій території країни.

Для підвищення ефективності боротьби з торгівлею людьми в Україні необхідно впровадити низку рекомендацій, зокрема, створити національний механізм координації між різними державними та недержавними організаціями, які займаються питаннями протидії торгівлі людьми. Також варто посилити міжнародну співпрацю та обмін інформацією з іншими країнами для

більш ефективного розслідування та притягнення до відповідальності винних у торгівлі людьми. Впровадження цих заходів допоможе покращити національне законодавство України та забезпечити ефективний захист прав жертв торгівлі людьми відповідно до міжнародних стандартів.

Таким чином, хоча українське законодавство загалом відповідає європейським стандартам, воно потребує подальшого вдосконалення, особливо в частині забезпечення незалежного та ефективного контролю за виконанням заходів протидії торгівлі людьми, а також у створенні адекватних ресурсних баз для реалізації програм допомоги жертвам. Гармонізація національного законодавства з європейськими нормами є необхідною умовою для підвищення ефективності боротьби з торгівлею людьми в Україні. Використання можливостей євроінтеграції дозволить вдосконалити правову базу України та забезпечити ефективний захист прав жертв торгівлі людьми.

Імплементация положень Директиви ЄС 2011/36/EU в українське законодавство створить основу для покращення правового захисту жертв торгівлі людьми. Зокрема, необхідно забезпечити правове, соціальне та економічне забезпечення захисту жертв, включаючи їх реабілітацію та соціальну підтримку. Особливу увагу слід приділити підготовці правоохоронних органів та суддів, адже їхня компетентність у сфері протидії торгівлі людьми має вирішальне значення для ефективності заходів боротьби з цим злочином. Регулярні навчальні програми та тренінги дозволять підвищити рівень обізнаності та професійних навичок відповідних служб.

Важливо також забезпечити належне фінансування програм протидії торгівлі людьми, створити спеціальні бюджетні фонди для підтримки таких програм і організацій. Це дозволить не лише підвищити ефективність заходів, але й гарантувати доступність необхідної допомоги для всіх жертв на території країни.

Посилення міжнародного співробітництва та обмін інформацією з іншими країнами є ще одним важливим аспектом, який сприятиме більш ефективному розслідуванню злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми, та притягненню до відповідальності винних. Україна має активно розвивати співробітництво з міжнародними

організаціями, такими як ООН та Європейський Союз, для реалізації спільних програм і проєктів.

Для покращення національного законодавства України слід впровадити обов'язкову участь незалежних експертів у контролі за виконанням заходів протидії торгівлі людьми, як це передбачено Конвенцією Ради Європи. Також варто створити національний механізм координації між різними державними та недержавними організаціями, які займаються питаннями протидії торгівлі людьми. Це дозволить забезпечити більш злагоджену та ефективну роботу всіх учасників процесу.

Отже, використання можливостей євроінтеграції дозволить Україні вдосконалити свою правову базу та підвищити ефективність боротьби з торгівлею людьми. Реалізація запропонованих заходів сприятиме забезпеченню належного захисту прав жертв, притягненню винних до відповідальності та підвищенню рівня довіри громадян до державних інституцій. Це, своєю чергою, сприятиме соціальній стабільності в країні та посиленню міжнародної репутації України як держави, яка активно бореться з одним із найтяжчих злочинів сучасності.

Список використаних джерел та літератури:

1. Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми : Конвенція Ради Європи від 16.05.2005 : станом на 21 верес. 2010 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_858#Text (дата звернення: 04.11.2024).
2. Про протидію торгівлі людьми : Закон України від 20.09.2011 № 3739-VI : станом на 31 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3739-17#Text> (дата звернення: 04.11.2024).
3. Directive — 2011/36. *EUR-Lex*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32011L0036> (дата звернення: 04.11.2024).
4. Протокол про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї, що доповнює

Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності (укр/рос) : Протокол Орг. Об'єдн. Націй від 15.11.2000 : станом на 4 лют. 2004 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_791#Text (дата звернення: 04.11.2024).

5. Конвенція про боротьбу з торгівлею людьми і з експлуатацією проституції третіми особами (укр/рос) : Конвенція Орг. Об'єдн. Націй від 02.12.1949. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_162#Text (дата звернення: 04.11.2024).

Шукост Г. І.

*Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів,
філософський факультет, студентка 2-го курсу (м), 053: Психологія
Науковий керівник: канд. пс. наук, доц. Волошок О. В.*

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ АГРЕСІЇ У СТУДЕНТСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Shukost H. I.

*Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, Faculty of Philosophy, 2nd-year
student of the Master's program, 053: Psychology
Academic Supervisor: Candidate of Psychological Sciences,
Associate Professor Voloshok O. V.*

THEORETICAL ANALYSIS OF THE PROBLEM OF AGGRESSION IN THE STUDENT ENVIRONMENT

Дослідження агресії у юнацькому віці з психологічної перспективи визначається рядом факторів. Перш за все, юнацький вік є періодом інтенсивного пошуку самоідентифікації, встановлення соціальних зв'язків та формування особистості. У цьому контексті агресивна поведінка може відображати різноманітні аспекти студентського життя, такі як конфлікти в академічному середовищі, проблеми адаптації до нового соціального оточення, стресові ситуації, пов'язані зі змінами у життєвому стилі тощо. Теоретичний аналіз агресії у юнацькому віці передбачає вивчення різних аспектів даного явища. Зокрема, він охоплює аналіз типів та форм агресії, які спостерігаються серед студентів, визначення факторів, які сприяють виникненню агресії, а також ідентифікацію можливих наслідків агресивної поведінки для самого студента та його оточення. Крім того, теоретичний аналіз включає в себе дослідження психологічних механізмів, що лежать в основі агресивної поведінки, таких як

мотивація, емоції, когнітивні процеси та соціальні взаємодії. Саме тому дана тема набуває особливої актуальності.

Багато закордонних і вітчизняних психологів вивчали проблему виникнення агресії. Зокрема, С. Берковіц, Р. Берон, С. Холл, Д. Ельконін, Е. Еріксон, З. Фройд, О. Запорожець, Т. Морозова, А. Бас, Л. Виготський, І. Мазоха, К. Лоренц, Е. Фром, С. Рубінштейн, З. Спринська, В. Худік, А. Фурман та інші.

Психологи зазвичай акцентують на соціально-негативних наслідках агресивної поведінки, що робить агресію негативним явищем. Проте деякі вчені розрізняють позитивну і негативну агресію. Позитивна агресія, яка виступає як захисна або стратегічна реакція на складні ситуації, може бути корисною в певних контекстах, сприяючи вирішенню проблем. Негативна агресія, з іншого боку, є деструктивною і може призводити до конфліктів та шкоди. Такий підхід допомагає розуміти, як агресивна поведінка може мати різний вплив на суспільство та індивідуума [1].

Терміни “агресивність” та “агресія” відрізняються за своєю природою та спрямуванням. Згідно з думкою Р. Берона та Д. Річардсона, агресія включає в себе будь-яку діяльність, спрямовану на заподіяння шкоди або образи іншій живій істоті, яка не схвалює таку поведінку. Агресивність, своєю чергою, описує готовність або схильність до агресивних дій, яка виявляється через деструктивні тенденції, часто у взаємодії з іншими особами, і може залежати від впливу соціального середовища. Агресивність є складовою частиною складної структури психічних характеристик людини [2].

Еріх Фромм вважає агресію дією, що завдає шкоди, а агресивність — схильністю до таких реакцій у стресових ситуаціях. Зигмунд Фройд трактує агресію як інстинкт, а Конрад Лоренц — як накопичену енергію, яка спонукає до адаптивної поведінки. Д. Доллард пояснює агресію як реакцію на перешкоди, що блокують цілі. Леонард Берковіц визначає агресію як поведінку, спрямовану на шкоду, що сприймається по-різному в залежності від норм [4]. Армен Налчаджян розглядає агресію як свідомі або імпульсивні дії, спрямовані назовні або на себе. Альберт Бандура вважає, що агресія формується через спостереження і заохочення, порушуючи норми [5].

Системно-функціональний підхід розглядає агресивність як стійку мотиваційну характеристику, залежну від соціальних установок [6].

У літературі представлено різноманітні класифікації агресії, серед яких виділяють два основних типи агресивної поведінки:

1. Конструктивна агресія, яка проявляється у відкритих формах агресивних стимулів і реалізується у соціально прийнятній формі. Цей тип агресії характеризується наявністю відповідних навичок управління поведінкою, відкритістю соціального досвіду та здатністю до саморегуляції та корекції.
2. Деструктивна агресія, яка виявляється у прямих проявах агресивності та порушенні морально-етичних норм. Цей тип агресії часто містить елементи кримінальної поведінки та характеризується недостатнім контролем над емоціями.

У молоді можна виявити різноманітні види та форми агресивної поведінки, які можуть мати різне проявлення та наслідки. Ось кілька прикладів:

1. Фізична агресія виявляється у використанні фізичної сили або насильства проти інших осіб, наприклад, у випадку бійки, побиття, ударів чи штовхання.
3. Вербальна агресія проявляється через використання образливих слів, загроз або іншого вербального насильства, наприклад, грубої мови, образ, погроз або залякування.
4. Психологічна агресія полягає у використанні психологічного тиску, маніпуляцій та інших методів з метою пониження самооцінки іншої особи або завдання їй емоційної шкоди, наприклад, критикування, знущання, ізоляція.
5. Соціальна агресія проявляється у використанні соціальної влади або статусу для завдання шкоди іншій особі, наприклад, відмові у спілкуванні, виключенні з групи, розповсюдженні чуток тощо [3].

Агресивна поведінка студентів може по-різному впливати на їхню навчальну успішність. Деякі дослідження свідчать, що агресивність не має значного впливу на академічні результати, однак є й дані, які вказують на те, що підвищення агресії може призводити до зниження оцінок. Крім того, у юнаків спостерігається зв'язок між

рівнем самоконтролю і схильністю до агресивної поведінки, що підкреслює важливість емоційної стійкості для досягнень у навчанні [7].

Дослідження показують, що зв'язок між агресивною поведінкою та успішністю в навчанні може бути неоднозначним: загалом він слабо негативний, однак для окремих предметів, таких як математика та природничі науки, можлива навіть помірно позитивна кореляція. Це вказує на важливість розуміння того, як агресія впливає на академічні результати, і свідчить про те, що підтримка й відповідні втручання можуть суттєво покращити успішність учнів [8].

Агресивна поведінка у студентів є багатофакторним феноменом, що має як біологічні, так і соціально-психологічні основи. Біологічні аспекти, зокрема функціонування гіпоталамо-гіпофізарної системи, серотонінергічні процеси, генетичні схильності, а також індивідуальні особливості, як-от темперамент, нейротизм, психотизм та реактивність, значно впливають на рівень агресивності [6]. Водночас соціальні фактори, зокрема сімейне середовище, взаємодія з ровесниками, освітні умови та вплив медіа, також відіграють важливу роль у формуванні агресивних моделей поведінки. Психологічні чинники, такі як рівень тривожності, самоконтроль, наявність фрустрації, а також індивідуальні акцентуації характеру та психічне здоров'я, обумовлюють здатність до управління агресивними імпульсами та реакціями. Крім того, маніакальні та депресивні епізоди, як при біполярному розладі, можуть провокувати агресію через порушення самоконтролю та емоційної стабільності. Сукупність цих чинників впливає на розвиток особистісних особливостей студентів, їхню здатність до адаптації, мотивацію, соціальні взаємодії та моральні переконання, що вказує на необхідність комплексного підходу для підтримки емоційної стабільності та регуляції агресивної поведінки в університетському середовищі.

Отже, згідно з теоретичним аналізом проблеми агресії у юнацькому віці, можна стверджувати, що агресія є складним соціально-психологічним явищем, яке виникає під впливом різноманітних факторів, таких як стрес, соціальний тиск,

невідповідність очікувань та реальності, а також міжособистісні конфлікти. Виявлення та розуміння коренів агресивної поведінки серед студентів є важливим для розробки ефективних заходів профілактики та корекції. Юнацький вік, як період активної соціалізації, є критичним для формування адекватних способів вирішення конфліктів та вираження емоцій. Урахування психологічних, соціальних та культурних аспектів агресії допомагає розробити стратегії підтримки та розвитку студентів, що сприяють зменшенню рівня агресивної поведінки та покращенню психоемоційного клімату в навчальних закладах.

Список використаних джерел та літератури:

1. Бернацька І., В. Тихонова. Школа без агресії. Формування ненасильницького простору в НУШ. *Соціальний педагог*. 2019. № 5. С. 22–24.
2. Гладкова Є.О. Феноменологічний аналіз кримінальної агресії. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. Харків, 2017. № 1 (15). С. 75–82.
3. Дударенко А. А. Особливості прояву агресивності у студентської молоді з різним рівнем альтруїзму. *Досягнення сучасної психологічної науки та практики*. 2020. С. 40–44.
4. Заїкіна А. І. Психологія захисних механізмів особистості. *Молодий вчений*. 2019. № 11 (249). С. 219–220.
5. Мандрик Л. М. Дослідження феномену агресивності майбутніх фахівців Державної служби України з надзвичайних ситуацій. *Пожежна безпека: теорія та практика*. 2023, №13. С. 79-85.
6. Норт Д., Волліс Дж., Вайнгест Б. Насильство та суспільні порядки / пер. з англ. Т. Цимбал. Київ : Наш формат. 2017. 352 с.
7. Anik, S., Hidayat, I., Setiawan, A. H., & Lubis, A. (2023). Hubungan antara pengendalian diri dengan perilaku agresif pada siswa sekolah menengah atas. *Journal on Education*.
8. Kumari, S., & Mir, M. S. (2018). Aggression and its impact on academic performance. *Journal of Emerging Technologies and Innovative Research*, №11(15). P. 407.

Ямкова А. Р.

*Ужгородський національний університет, м. Ужгород,
економічний факультет, бакалавр 3-го року навчання,
051: Економіка*

**РОЗВИТОК ВІРТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ ТА
ІННОВАЦІЙНІ РІШЕННЯ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ
БЕЗПЕКИ ЦИФРОВИХ ГРОШЕЙ**

Yamkova A. R

*Uzhhorod national university, Uzhhorod,
Faculty of economics, 3rd-year bachelor student,
C1- 0311 Economics*

**THE DEVELOPMENT OF VIRTUAL CAPITAL AND
INNOVATIVE SOLUTIONS AIMED AT INCREASING
THE SECURITY OF DIGITAL MONEY**

Що зумовило появу віртуального капіталу? За останні 10–15 років стрімкий розвиток технологій, глобалізація та широка цифровізація вплинула на сучасне суспільство майже в усіх сферах життя, особливо в економічній. Це не лише полегшили транскордонні економічні обміни, але й сформували нові економічні та навіть інституційні явища.

Сьогодні активно формуються нові інноваційні моделі світової економіки. Причиною цього є революційні інформаційні технології та високий рівень довіри й зацікавленості мільйонів людей. Водночас ця модель базується на минулих економічних відносинах, які вже змінилися. Основна ідея полягає в тому, що люди сьогодні живуть у двох просторах: реальному та віртуальному.

Постійні зміни в економічних та інституційних відносинах між споживачами та виробниками товарів і послуг створюють нові умови для ведення бізнесу. Це вимагає дослідження та обґрунтування нових

форм економічних відносин та об'єктів, а також інститутів, що регулюють ринок.

Які існують форми віртуального капіталу? На сьогодні існує безліч видів та форм віртуального капіталу, що застосовується не тільки в підприємницькій діяльності, а і в житті кожної людини. Форми віртуального капіталу продовжують свій розвиток та вдосконалення з розвитком новітніх технологій та потребами споживачів такого виду капіталу [4].

Першим, що необхідно розглянути це власне цифрові валюти, які є складовими віртуального капіталу. Криптовалюта — вид цифрових грошей, що не підкріплені фізичними грошима. Більша частина криптовалют базуються на технологіях блокчейну для забезпечення безпечних транзакцій, що створює довіру споживачів. Технологія блокчейн дозволяє здійснювати платежі Peer-to-Peer (прямі, без посередників) грошові перекази. Оскільки криптовалюта працює на блокчейні, немає ненадійних посередників, які можуть бути залучені до операції [5].

Криптовалюти можна умовно розділити на три типи: біткоїн, альткоїн і токени (включаючи DeFi-токени). Кожен з цих типів має свої особливості [3].

Біткоїн був першою криптовалютою і залишається лідером за ринковою вартістю. Запуск біткоїна як проєкту з відкритим вихідним кодом у 2008 році призвів до створення тисяч криптовалют, відомих як **альткоїни**, які є альтернативою біткоїну. До 2022 року частка альткоїнів на ринку криптовалют становила близько 40%.

Токени — це не зовсім криптовалюта. Їх можна порівняти з віртуальними акціями або електронними жетонами. Основна відмінність від криптовалют полягає в тому, що токени можуть бути створені централізовано або децентралізовано [3].

Як віртуальний капітал вплинув на глобальну економіку? Багато прогресивних підприємців вже активно інтегрують технологію блокчейн у свої бізнес-моделі. Це пов'язано з тим, що криптовалюти продовжують розвиватися і закріплюватися в різних секторах і аспектах світової економіки, які їм вигідні.

По-перше, стрімке зростання криптовалют стало каталізатором для економіки, яка сповільнилася в останні роки. Це уповільнення

було визначено як серйозна проблема. Однією з причин цього є те, що довгострокові інвестиції є недостатніми для задоволення потреб глобальної економіки. Криптовалюти добре підходять для підтримки довгострокових інвестицій.

По-друге, ринок криптовалют має значно нижчі бар'єри для входу, ніж інші галузі та фінансові категорії.

Вартість криптовалют постійно зростає, а інші альтернативні криптовалюти залучаються через мінливий обмінний курс біткоїна. Це пов'язано з їхньою економічною ефективністю та перспективним використанням у різних фінансових секторах. Як наслідок, криптовалюти стали важливим каталізатором прискорення економічного розвитку. Якщо криптовалюти продовжать своє нинішнє стрімке зростання, світова економіка може повернутися до стабільного розвитку.

Які перспективи розвитку криптовалют? Криптовалюти мають великий фінансовий потенціал. Згідно з нещодавнім опитуванням, проведеним Всесвітнім економічним форумом (ВЕФ), переломний момент для біткоїна може настати до 2025 року. На думку понад 58% опитаних керівників компаній та експертів, до того часу приблизно 10% світового ВВП буде здійснюватися через системи віртуальних валют [1].

Крім того, згідно з дослідженням британської компанії Magister Advisors, що спеціалізується на технологічному консалтингу в секторі злиттів і поглинань, 100 найбільших фінансових компаній витратять близько 1 мільярда доларів США протягом наступних двох років на проекти, пов'язані з криптографічними технологіями, які лежать в основі криптовалют. Згідно з дослідженням, біткоїн може стати шостою за величиною резервною валютою у світі в найближчі 15 років [1].

Які інноваційні рішення можна застосувати для підвищення безпеки цифрових грошей? Громадяни України вже масово використовують криптовалюти для заощадження коштів, інвестування та купівлі іноземної валюти в умовах високої інфляції [2], тому необхідними стають заходи та рішення для підвищення безпеки цифрових грошей та зниження рівня кібершахрайства.

Вже сьогодні існує безпечний процес передачі криптовалюти. Він починається зі створення спеціального повідомлення для транзакції. Потім спеціальний комп'ютер перевіряє справжність цієї транзакції за допомогою вузлів, що стежать за безпекою в мережі. Після перевірки всі дані об'єднуються в єдиний блок. Як тільки блок додається до блокчейну, він стає частиною незмінної бази даних, що унеможливорює шахрайство [7].

Простіше кажучи, коли користувач хоче здійснити транзакцію, він використовує цифровий гаманець, де зберігається криптовалюта. Транзакція надсилається в мережу і перевіряється іншими користувачами. Після перевірки транзакція додається до блокчейну. Після транзакція вважається завершеною, а право власності на криптовалюту переходить до нового власника. Таким чином, криптовалюта може безпечно і прозоро передаватися між користувачами протягом усього процесу [6].

Проте з розвитком технологій, все більше шахраїв знаходять способи обійти систему, тому у сфері криптовалют необхідним є постійне вдосконалення технологій, для забезпечення безпеки та довіри користувачів.

Список використаних джерел та літератури:

1. Андрусів У. Я., Долинська Я. М. Проблеми і перспективи розвитку криптовалют. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції “Економіко-управлінські аспекти трансформації та інноваційного розвитку галузевих і регіональних суспільних систем в сучасних умовах”* : Всеукр. наук. конф., м. Івано-Франківськ. 2019. С. 225–228.
2. Груша Вадим. Регуляція криптовалют в Україні: відкласти не можна прийняти. *LB.ua*. URL: https://lb.ua/blog/vadym_hrusha/597244_regulyatsiya_kriptovalyuti_ukraini.html (дата звернення: 23.10.2024).
3. Криптовалюта: види та їх особливості. *Financial Abuse Prevention Software Solutions — програмне забезпечення для запобігання зловживань у фінансовій сфері, фінансового моніторингу, пошуку*

публічних діячів. URL: <https://finap.com.ua/kriptovalyuta-vidi-ta-yih-osoblivosti/> (дата звернення: 23.10.2024).

4. Рехлицький М. Віртуальні активи: що це таке і навіщо нам їх законодавче регулювання? *Юридична Газета*. URL: <https://jur-gazeta.com/publications/practice/informaciyne-pravo-telekomunikaciyi/virtualni-aktivi-shcho-ce-take-i-navishcho-nam-yih-zakonodavche-regulyuvannya.html> (дата звернення: 23.10.2024).
5. Що таке NFT? *Gazer*. URL: <https://gazer.com/ua/shho-take-nft/> (дата звернення: 23.10.2024).
6. Що таке криптовалюта і як вона працює. *WhiteBIT.Blog*. URL: <https://blog.whitebit.com/uk/what-is-a-cryptocurrency/>
7. Як працює криптовалюта та її призначення. *vinnitsa.info*. URL: <https://vinnitsa.info/article/yak-pratsyuje-kriptovalyuta-ta-yiyi-pruznachennya> (дата звернення: 23.10.2024).

СЕКЦІЯ “ПРИРОДНИЧІ НАУКИ”

Біланчук М. В.

*Ужгородський національний університет, м. Ужгород,
фізичний факультет, бакалавр 3-го року навчання,
105: Прикладна фізика та наноматеріали*

*Наукові керівники:
к.ф.-м.н., доц. Біланич В. С.,
наук. сп. НДІ ЗАТ, Кормош В. В.*

РОЗМІРНІ ЕФЕКТИ ТВЕРДОСТІ В СУПЕРІОННИХ МАТЕРІАЛАХ $(\text{Cu}_{1-x}\text{Ag}_x)_7\text{GeSe}_5\text{I}$

Bilanchuk M. V.

*Uzhhorod National University, Uzhhorod,
Faculty of Physics, 3rd-year bachelor student, E5-0533: Physics
Scientific Supervisors:*

*Assoc. Prof., V.S. Bilanych, Ph.D.,
Sc. Res. RIAE, Kormosh V.V.*

SIZE EFFECTS OF HARDNESS IN SUPERIONIC MATERIALS $(\text{Cu}_{1-x}\text{Ag}_x)_7\text{GeSe}_5\text{I}$

Пошук і вивчення нових технологічних суперіонних провідників з високими та контрольованими параметрами є надзвичайно важливим завданням в епоху постійно зростаючої потреби в додаткових джерелах енергії. Суперіонні провідники добре відомі як матеріали з надзвичайно високою іонною провідністю [1].

На сьогоднішній день суперіонна провідність була доведена для широкого спектра кристалічних і аморфних матеріалів як неорганічної, так і органічної природи. Матеріали з підвищеною іонною провідністю — суперіонні провідники або тверді електроліти — вже знайшли застосування у великих конденсаторах,

таймерах, накопичувачах, селективних датчиках, батареях, паливних елементах, іоноселективних мембранах, перетворювачах інформації. Повністю твердотільні електричні та електрохімічні прилади характеризуються малими розмірами та високою механічною міцністю. Сполуки зі структурою аргіродиту (Ag_8GeSe_6) є перспективними суперіонними матеріалами, придатними для виготовлення на їх основі електрохімічних сенсорів і твердо-електролітичних джерел енергії нового покоління.

В роботі були досліджені тверді розчини міде- і срібловмісних суперіонних матеріалів $(\text{Cu}_{1-x}\text{Ag}_x)_7\text{GeSe}_5\text{I}$, які характеризуються власним структурним розупорядкуванням кристалічної решітки за наявності інших видів розупорядкування. У кристалах аргіродитів між структурою матеріалу та його іонною провідністю існує зв'язок. Крім типу провідності за механізмом вакансій Шоттки або міжвузловим механізмом Френкеля, деякі структурні характеристики аргіродитів обумовлюють високу іонну провідність. Умовами такої провідності є:

- наявність великої кількості пустих рівнозначних енергетично еквівалентних позицій для перестрибування мобільних іонів;
- пусті та зайняті позиції повинні мати однакові потенціальні енергії з низьким енергетичним бар'єром переходу між собою;
- структура у таких областях повинна мати відкриті канали або площини, через які можуть мігрувати мобільні іони.

Дослідження розмірних ефектів у даних матеріалах проводили шляхом вимірювання мікротвердості кристалів при різних силах навантаження на індентор з подальшим представленням результатів зміни твердості від глибини відбитка в моделі градієнтної пластичності.

Монокристали тетрарних сполук $\text{Cu}_7\text{GeSe}_5\text{I}$, $\text{Ag}_7\text{GeSe}_5\text{I}$ та твердих розчинів на їх основі $(\text{Cu}_{1-x}\text{Ag}_x)_7\text{GeSe}_5\text{I}$ з $x = 0; 0.25; 0.5; 0.75; 1$ вирощено методами спрямованої кристалізації ($\text{Cu}_7\text{GeSe}_5\text{I}$, $\text{Ag}_7\text{GeSe}_5\text{I}$) та зонної кристалізації ($(\text{Cu}_{1-x}\text{Ag}_x)_7\text{GeSe}_5\text{I}$) з розплаву [2].

Були проведені дослідження розмірних ефектів та концентраційних залежностей мікротвердості кристалів твердих розчинів $(\text{Cu}_x\text{Ag}_{100-x})_7\text{GeSe}_5\text{I}$, вирощених методом Бріджмена-Стокбаргера. Зокрема, було досліджено залежність мікротвердості

змішаних кристалів $(\text{Cu}_x\text{Ag}_{100-x})_7\text{GeSe}_5\text{I}$ залежно від глибини відбитка індентора Віккерса.

Вимірювання мікротвердості H цих кристалів проводили при кімнатній температурі за допомогою мікротвердоміра ПМТ-3 з використанням індентора Віккерса, — правильної чотирикутної піраміди з кутом 136° при вершині 136° при вершині (Рис. 1). Мікротвердість H визначали за формулою [3]:

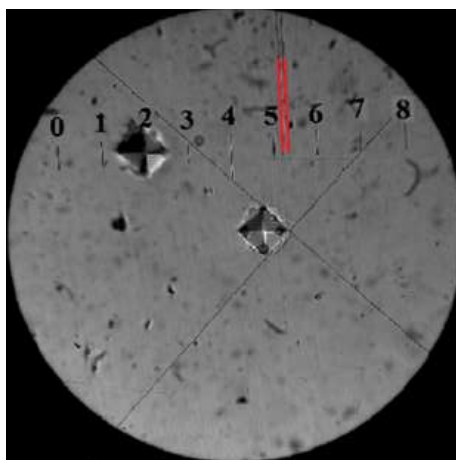
$$H = \frac{2P \sin \frac{\alpha}{2}}{d^2} = 1.854 \frac{P}{d^2} \quad (1)$$

де $\alpha = 136^\circ$, P — навантаження на індентор, d — діагональ відбитка.

Навантаження P на індентор змінювалося в межах $0,02\text{H} - 2\text{H}$. Співвідношення діагоналі відбитка d до його глибини h становить 7 для індентора Віккерса ($d / h = 7$). Для представлення результатів вимірювань ми використовували глибину відбитка h .

а

б

Рис. 1. Мікротвердомір ПМТ-3 (а)
та вигляд відбитків індентора Віккерса (б)

На Рис. 2 представлені залежності мікротвердості H від глибини h відбитка для змішаних кристалів $(Cu_xAg_{100-x})_7GeSe_5I$ при кімнатній температурі. Ці залежності були отримані шляхом зміни навантаження на індентор від 2 г до 200 г. Видно, що зі збільшенням P і збільшенням глибини відбитка h мікротвердість H зменшується. Таким чином, для змішаних кристалів $(Cu_xAg_{100-x})_7GeSe_5I$ спостерігається прямий розмірний ефект [4]. Під час формування відбитка в області контакту з індентором утворюються різні зони деформації, які визначають пружну, пластичну та релаксаційну складові деформації зразка [5], а розподіл деформації під індентором має складний характер [6]. Тому, глибина відбитка може бути представлена сумою компонент, які визначаються різними механізмами деформації зразка під індентором:

$$h = h_e + h_r + h_p \quad (2)$$

де h_e , h_r , h_p – пружна, релаксаційна та пластична складові відповідно.

Аналіз залежності мікротвердості від глибини занурення індентора дає можливість встановити відповідність між експериментальними даними та механізмом деформації зразка на основі градієнтної теорії пластичності деформації та визначити параметри моделі геометрично необхідних дислокацій для досліджуваного матеріалу.

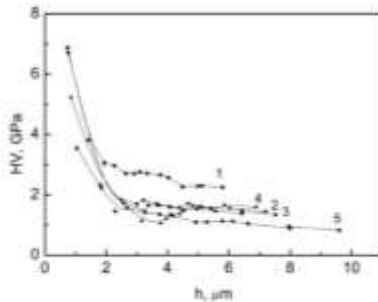

Рис. 2. 1.

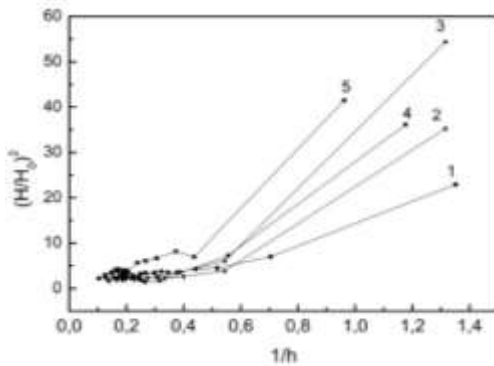

Рис. 2. 2.

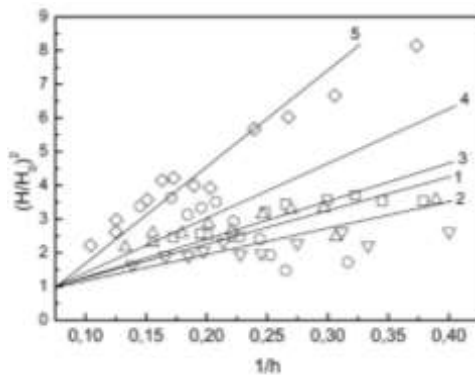

Рис 2. 3.

Рис. 2. Залежності мікротвердості кристалів твердих розчинів $(\text{Cu}_x\text{Ag}_{100-x})_7\text{GeSe}_5\text{I}$ від глибини відбитка (а) і їх апроксимація в рамках моделі геометрично необхідних дислокацій (б, в): $\text{Cu}_7\text{GeSe}_5\text{I}$ (1), $(\text{Cu}_{75}\text{Ag}_{25})_7\text{GeSe}_5\text{I}$ (2), $(\text{Cu}_{50}\text{Ag}_{50})_7\text{GeSe}_5\text{I}$ (3), $(\text{Cu}_{25}\text{Ag}_{75})_7\text{GeSe}_5\text{I}$ (4), and $\text{Ag}_7\text{GeSe}_5\text{I}$ (5).

Пластичну деформацію матеріалу під час інденування можна описати в моделі Брауна [7]. Відповідно до цієї моделі, інденування кристалів супроводжується утворенням кругових петель

геометрично необхідних дислокацій з векторами Бюргерса, перпендикулярними до плоскої поверхні кристала. У цьому випадку залежність $H(h)$ має описуватися рівнянням [8]:

$$\frac{H}{H_0} = \sqrt{1 + \frac{\rho_G}{\rho_s}} = \sqrt{1 + \frac{h^*}{h}} \quad (3)$$

де H — твердість для заданої глибини відбитка h ; H_0 — твердість за відсутності геометрично необхідних дислокацій (тобто для $h \gg h^*$, коли градієнт деформації під відбитком індентора не впливає на значення твердості), ρ_G — густина геометрично необхідних дислокацій, ρ_s — густина статистично накопичених дислокацій, h^* — характерна глибина відбитка, яка залежить від форми індентора, модуля зсуву та твердості.

Нормовані залежності “ $(H/H_0)^2 - h^{-1}$ ” наведені на Рис. 2. З Рис. 2 видно, що вказані залежності задовільно апроксимуються прямими лініями, тобто розмірний ефект індентування змішаних кристалів $(\text{Cu}_x\text{Ag}_{100-x})_7\text{GeSe}_5\text{I}$ має дислокаційний механізм пластичної деформації та може бути пояснений в градієнтній теорії пластичності. Зі збільшенням $h > 3$ мкм мікротвердість кристалів залишається майже незмінною. Значення H в цьому інтервалі h можна вважати справжньою твердістю змішаних кристалів $(\text{Cu}_x\text{Ag}_{100-x})_7\text{GeSe}_5\text{I}$ і можуть використовуватися як фізичні параметри цих матеріалів. З рис. 2 видно, що при ізовалентному заміщенні $\text{Cu} \rightarrow \text{Ag}$ твердість кристалів H та гранична твердість H_0 зменшуються. Це свідчить про зниження твердості кристалічної структури цих матеріалів. Ці особливості можуть бути викликані збільшенням іонного радіуса R_I катіону при заміщенні $\text{Cu}^+ \rightarrow \text{Ag}^+$, ($R_I(\text{Cu}^+) = 0,095$ нм, $R_I(\text{Ag}^+) = 0,115$ нм), що призводить до збільшення об’єму елементарної комірки та зменшення твердості кристалічної решітки.

Параметр h^* моделі GND не змінюється монотонно (h^* має мінімальне значення для $x = 25$). Цей параметр h^* однозначно пов’язаний з густиною статистично розподілених дислокацій ρ_s : $h^* \sim (\rho_s)^{-1}$. При збільшенні густини таких дислокацій параметр h^*

зменшується. Тобто, максимальна густина статистично розподілених дислокацій знаходиться у змішаному кристалі $(\text{Cu}_{25}\text{Ag}_{75})_7\text{GeSe}_5\text{I}$, а мінімальна — в $\text{Ag}_7\text{GeSe}_5\text{I}$.

Висновок. Досліджено концентраційну залежність мікротвердості кристалів $(\text{Cu}_x\text{Ag}_{100-x})_7\text{GeSe}_5\text{I}$ залежно від глибини занурення індентора Віккерса. Розмірні ефекти твердості в цих кристалах проінтерпретовані в рамках градієнтної теорії пластичності. Ці ефекти зумовлені утворенням кругових петель геометрично необхідних дислокацій з векторами Бюргерса, перпендикулярними до плоскої поверхні кристала. Встановлено, що при ізоморфному заміщенні атомів Cu на атоми Ag мікротвердість досліджуваних змішаних кристалів зменшується, що може бути викликано зростанням іонного радіуса катіону. У кристалі $\text{Ag}_7\text{GeSe}_5\text{I}$ виявлена мінімальна щільність статистично розподілених дислокацій.

Список використаних джерел та літератури:

1. Copper and Silver Containing Superionic Conductors: Preparation, Structure and Physical Properties: monograph. /Ed. by Ihor Studenyak and Vladimir Lisý. Košice: Technická univerzita v Košiciach, 2020. 351 p.
2. Погодін А. І., Лучинець М. М., Філеп М. Й., Кохан О. П., Студеняк І. П., Куш П. Синтез, вирощування та структурні властивості твердих розчинів $(\text{Cu}_{1-x}\text{Ag}_x)_7\text{GeSe}_5\text{I}$. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Фізика*. 2019. Вип. 45, с. 7–13.
3. Rebouças Filho P. R., Cavalcante T. S., Albuquerque V. H. C. and Tavares J. M. R. S. Brinell and vickers hardness measurement using image processing and analysis techniques. *Journal of Testing and Evaluation*. 2010, Vol. 38, № 1. P. 88–94.
4. Nabarro F. R. N., Shrivastava S., Luyckx S. B. The size effect in microindentation. *Phil. Magazine*. 2006. V. 86. P. 4173–4180.
5. Trunov M.L., Bilanich V. S. And Dub S. N. Nanoindentation Study of the Time-Dependent Mechanical Behavior of Materials. *Technical Physics*, 2007. Vol. 52, № 10. P. 1298–1305.

6. Johnson K. J. Contact mechanics. Cambridge: Univ. Press, 1985. 510 p.
7. Brown L. M. Transition from laminar to rotational motion in plasticity. *Phil. Trans. R. Soc. Lond. A.* 1997. Vol. 355, №.1731, p. 1979–1990.
8. Gao H., Huang Y., Nix W. D., Hutchinson J. W. Mechanism Based Strain Gradient Plasticity-I. *Theory. J. Mech. Phys. Solids.* 1999. Vol. 47. P. 1239–1263.

Олійник Д. І.

*Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів,
географічний факультет, магістр, студент 1-го курсу,
242: Туризм і рекреація (Міжнародний туризм)*

**СТРАТЕГІЇ ТУРИЗМУ ЛЬВІВСЬКОЇ ГРОМАДИ ЯК
ВІДПОВІДЬ НА ВИКЛИКИ СВІТОВОГО ТА
НАЦІОНАЛЬНОГО ТУРИСТИЧНИХ РИНКІВ**

Oliiynyk D. I.

*Ivan Franko National University of Lviv, Lviv,
Geography Faculty, 1st-year master's student,
242: Tourism and Recreation (International Tourism)*

**TOURISM STRATEGIES OF LVIV COMMUNITY AS A
RESPONSE TO THE CHALLENGES OF GLOBAL AND
NATIONAL TOURIST MARKETS**

Сучасна туристична сфера проходить глобальний етап змін, спричинений викликами останніх років. Основні зміни для світового ринку туристичних послуг були викликані пандемією COVID-19, що спричинила глобальну туристичну кризу та зумовила подальші безповоротні зміни у всіх напрямках надання туристичних послуг. Проте, варто зазначити, що вона лише стала каталізатором до змін, які називали впродовж останнього десятиліття, та були незворотними.

Впродовж багатьох років на ринку туристичних послуг домінував пасивний відпочинок — курортний туризм, який акцентував на готелях all-inclusive, забезпечуючи мінімальні затрати енергії від туриста та максимальний набір послуг, які надавалися прямо в готелі. Проте, у зв'язку з пандемією, на перший план почали виходити активні, спортивно-оздоровчі види туризму. Фантастичними темпами почав розвиватися екотуризм, який

поступово завойовував серця екологічно свідомих громадян і до пандемії. Потреба туристів в оздоровленні, свіжому повітрі, активному русі спричинила зсув у всьому ринку туристичних послуг, які після цього почали активно змінюватися, для забезпечення нових потреб туристів [4].

Український туристичний ринок, своєю чергою, не встигнувши відновитися після пандемії, увійшов в інший кризовий стан, спричинений повномасштабним вторгненням. У зв’язку з цим, для туризму в Україні час змін у світовій тенденції припав на час посиленних викликів у внутрішньому аспекті. Через війну туризм в Україні функціонує на найнижчих показниках, проте вже зараз потрібно планувати подальші кроки для його відновлення та сумісності з запитами як і українських, так іноземних туристів. Найперше, такі плани потрібні для великих туристичних центрів України — Львова, Києва, Одеси, Карпатського регіону.

Львів, який великий історико-культурний центр постав перед подвійною проблемою. По-перше, туризм в історичних містах вже давно перебуває на спаді, а теперішній перехід до активного туризму на природних об’єктах ще більше відтягує туристичні потоки від таких європейських міст. По-друге, хоч і в час війни Львів, через своє географічне розташування, зумів зберегти туристичну сферу, проте в основному вона орієнтована на внутрішнього туриста, а туристичні потоки зараз мінімальні. Тому постало питання: “Яким чином підлаштувати туризм в місті під глобальні тенденції туристичного ринку, та, одночасно, не зазнати великих збитків через відсутність на даний момент великих туристичних потоків?”

Для відповіді на це питання, варто сформувати універсальний план щодо розвитку туризму у Львівській громаді. Для того, щоб він відповідав запитам світового туристичного ринку — він повинен акцентуватися на відпочинку на природі, а для збереження інвестицій — провадити цей розвиток у форматі сталого розвитку території, акцентуючись на потребах саме місцевих жителів, що забезпечить використання створеної інфраструктури та туристичних пропозицій в час війни та відсутності великих туристичних потоків.

Львів є одним із провідних туристичних центрів України та Східної Європи, щороку приймаючи близько 2 млн туристів [6].

Туризм є пріоритетним напрямком розвитку міста, що підтверджується численними програмами та значною часткою туризму в економіці. Останніми роками Львів активно вдосконалює туристичну інфраструктуру, проводить інформаційні кампанії, створює нові туристичні продукти та розвиває місто для потреб місцевих мешканців і туристів. Важливим кроком стало затвердження у 2016 р. Концепції розподілу туристичного навантаження, яка деталізувала плани розвитку туризму на 2014–2022 рр. [1][5].

Концепція стала першим документом, що окремо розглядає проблему туристичного навантаження на історичний центр Львова. У Додатку 2 до Концепції визначено територію, де необхідно першочергово зменшити навантаження (Рис. 1). Мета реалізації Концепції — регулювання потоку туристів, комплексний розвиток міської території та створення конкурентоспроможної туристичної інфраструктури.

Рис. 1. Зона першочергового зменшення туристичного навантаження в історичній частині Львова [1]

Концепція орієнтована на розширення “туристичного Львова” шляхом розвитку площ, скверів та архітектурних дільниць поблизу центру, що було реалізовано у 2016–2020 роках. Однак для подальшого розвитку туризму потрібні плани щодо включення “нетуристичних” районів. На основі цих даних у деяких дослідженнях вже з’явилися пропозиції щодо розширення “туристичного Львова” на більшість територій Львівської громади (рис. 2) [3].

COVID-19 спричинив глобальні зміни на туристичному ринку, зокрема зростання попиту на активну рекреацію на природі. Тому Львову важливо зосередитися на відновленні та створенні природних осередків, які доповнять традиційний екскурсійний туризм і відповідатимуть сучасним потребам туристичного ринку [2].

Рис. 2. Зональна карта поступового розширення туристичного Львова

Основне розширення туристичної зони відбудеться на південь, південний схід, захід і північний захід, адже саме в цих напрямках місто значно розширило свої межі. Окрім адміністративних підстав,

таке спрямування зумовлене наявністю великих природно-рекреаційних об’єктів, які можуть бути ефективно використані у створенні туристичного продукту. Ці території урізноманітнять існуючі маршрути історичного центру міста, збагачуючи пропозиції для туристів. У контексті змін на глобальному туристичному ринку, де зростає популярність активного та оздоровчого туризму, такий підхід є необхідним для розвитку туризму у Львівській громаді.

На півдні природно-рекреаційну зону становлять річка Зубра та Сихівський лісопарк. На південному сході розташований Винниківський лісопарк, що разом з Emily Resort, природними пам’ятками “Медова печера” та “Чортові скелі” утворює окремий туристичний район у межах Львівської громади. Селище Брюховичі з Брюховицьким лісом, пам’яткою Кортумова гора та іншими об’єктами формує ще один туристичний район. Останньою з нових рекреаційних зон, що розширюватимуть межі міста, є Білогорща з торфовищем і лісопарком, які утворюють однойменний ландшафтний заказник.

Нові туристичні продукти пропонується будувати лінійним типом за напрямками: історичний центр міста — природні рекреаційні об’єкти околиць. Таким чином сформується новий туристичний імідж міста, що допоможе актуалізувати туристичну діяльність, та зробити її відповідною до світових та національних тенденцій туристичного ринку.

Ці заходи є не лише необхідними, а й економічно обґрунтованими. Незважаючи на сучасну економічну ситуацію та відсутність туристичних потоків, дані пропозиції спрямовані на сталий розвиток і локальне планування периферійних районів Львова. Основна мета стратегії — розвиток цих районів, що згодом підвищить їх туристичну привабливість. Впровадження такого плану в умовах зниження туризму через карантин і війну дозволить підготувати нову базу туристичних продуктів та зменшити навантаження від прогнозованих повоєнних туристичних потоків. Навіть у разі переоцінки туристичних потоків, стратегія матиме позитивні результати, адже орієнтована першочергово на покращення міського середовища для місцевих жителів.

Список використаних джерел та літератури:

1. Концепція розподілу туристичного навантаження на громадський простір Львова : від 01.08.2016 № 610. URL: <https://www8.city-adm.lviv.ua/Pool/Info/1.NSF/OpenDocument> (дата звернення: 01.11.2024).
2. Олійник Д., Жук Ю. Зелені зони Львівської громади як об'єкти туризму та рекреації. *Географія, економіка і туризм: національний та міжнародний досвід : матеріали XVIII міжнар. наук. конф, м. Львів, 11 жовт. 2024 р.* 2024. С. 207–211.
3. Олійник Д. І. Розвиток туризму в місті Львові: просторові аспекти : кваліфікаційна робота бакалавра. Львів, 2024. 98 с.
4. Пандемія COVID-19 і її наслідки у сфері туризму в Україні. аналіт.-дослідн. орг. *Hotel & Destination Consulting (HDC)*. 28 с. URL: <https://nto.ua/assets/files/ntou-book-strategic-ebird-covidreport.pdf> (дата звернення: 01.11.2024).
5. Про затвердження Програми розвитку туристичної галузі м. Львова на 2016-2022 роки : Ухвала від 20.10.2011 № 861.
6. Статистична інформація / Туризм. *Управління статистики ЛМР*. URL: <https://www.lv.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 01.11.2024).

СЕКЦІЯ “ТЕХНІЧНІ НАУКИ”

Білошапка М. С.

*Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів,
Факультет прикладної математики та інформатики,
студент 1-го курсу, 125: Кібербезпека та захист інформації*

МЕТОДИ ВИЯВЛЕННЯ НЕЧЕСНОЇ ГРИ В ШАХАХ

Biloshapka M. S.

*Ivan Franko National University of Lviv, Lviv,
Faculty of applied mathematics and informatics, 1st-year student,
125: Cybersecurity and information protection*

METHODS OF DETECTING FAIR PLAY VIOLATIONS IN CHESS

Порушення правил чесної гри в шахах, особливо в онлайн-середовищі, становить значну проблему через легкість доступу до потужних шахових програм. Ця доповідь має на меті порівняти різні статистичні методи виявлення таких порушень та запропонувати шляхи їх покращення. Розглянуто три основні методи:

1. Імовірнісний аналіз результатів партій гравця
2. Розрахунок збіжності ходів із шаховою програмою
3. Аналіз людської поведінки

1. Імовірнісний аналіз результатів партій гравця. Міжнародна шахова федерація (FIDE), використовує рейтингову систему Ело [1], в основі системи лежить адаптивність рейтингу, який гравець отримує за перемогу над суперником, чи втрачає за поразку, від різниці рейтингів цих гравців.

Тоді, припускаючи, що рейтинг кожного гравця, у будь-який обраний момент часу відображає справжній рівень його гри, можна розрахувати ймовірність виграшу кожного з них, ця ймовірність відповідає функції:

$$P(A \text{ wins}) = \frac{1}{1 + 10^{\frac{-(R_a - R_b)}{C}}} \quad (1)$$

де R_a — рейтинг гравця ймовірність перемоги якого розраховується; R_b — рейтинг його суперника; C — константа для масштабування рейтингу (FIDE використовує $C = 400$)

Взявши вибірку послідовних партій, розраховуємо ймовірність отриманого або кращого результату. Оскільки у цій моделі, рейтинг гравця, у будь-який момент часу відображає силу його гри, то зробити це можна перемноживши ймовірності кожного результату. Далі обравши межу розподілу хибно позитивних звинувачень яка вам підходить, вважати всіх хто за цією межею — порушниками правил чесної гри.

Найбільшою проблемою цього метода є хибне припущення про правильне відображення рівня гри рейтингом.

2. Розрахунок збіжності ходів із шаховою програмою. Використовуємо шахову програму для аналізу кожного ходу в грі. Яка, своєю чергою, вираховує “оцінку” позиції, в одиницях із назвою “сантипішаки”, після ходу зіграного гравцем, і порівнює її з оцінкою ходу запропонованого програмою. Різницю цих оцінок називають втраченими сантипішаками, розрахувавши середнє значення втрачених сантипішаків після кожного ходу гри, маємо показник збіжності гри до комп’ютерної.

Цей метод використовується найчастіше в сучасних системах виявлення нечесної гри, друга за популярністю онлайн платформа Lichess використовує його у поєднанні із такими параметрами як час витрачений на хід та рейтинги гравців, для автоматичного аналізу гравців[6]. Але недоліком цього методу є відмінність стилів гравців, адже цей показник залежить більше від позиції в яку опоненти

потрапили аніж від їхнього рівня, тому нерідко можна побачити дуже малі значення втрат сантіпішаків у простих або “сухих” позиціях.

3. Аналіз людської поведінки. Повторивши розрахунки за дослідженням Людські та комп'ютерні вподобання в шахах Кеннет В. Ріган[2, с. 3], використовуючи сучасні шахові програми та бази партій, маємо дві особливості людської поведінки: людське бажання спростувати позицію та зменшувати кількість ходів-кандидатів — ходів, при яких жодна сторона не отримує значну перевагу.

Було проаналізовано 174 тисячі комп'ютерних партій[3] та 100 тисяч людських партій гравців рейтингом від 2100 до 2800[4], відсікаючи позиції до 5-го ходу та після 60-го, аби знизити вплив дебютних баз та баз ендшпільів, проаналізовано 9 581 605 та 5 213 452 позицій відповідно, із шаховою програмою Stockfish 17 із глибиною пошуку 15, із визначенням ходів-кандидатів як всі ходи, при яких оцінка позиції змінюється менше ніж на 100 сантіпішаків:

Таблиця 1. Порівняння людських та комп'ютерних партій

<i>Вид партій</i>	<i>Найменша середня кількість ходів-кандидатів</i>	<i>Найбільша середня кількість ходів</i>	<i>Загальна середня кількість ходів-кандидатів</i>
Людські партії	3,2941	9,16	5,9947
Комп'ютерні партії	6,1762	9,8661	7,0059

Що також цікаво, середня довжина людської партії 53 ходи, а комп'ютерної — 161 (округлено до одиниць). Тож для порівняння партії із середньостатистичною людською, треба поділити її середню кількість ходів-кандидатів на 5,9947. Що буде коефіцієнтом складності гри.

Непропорційність людських помилок порівняно із оцінкою позиції. Проаналізувавши той самий набір партій, трьома шаховими рушіями Stockfish 17, Leela Chess 0, Dragon by Komodo 3.3, із глибиною пошуку 15. Наприклад, при рівній позиції, середня втрата сантипішаків людиною наближається до 10, тоді як в позиції з оцінкою -500 сантипішаків середня втрата сантипішаків на хід наближається до 90. Тоді як графік помилок шахових комп'ютерів залишається стабільним лише із невеликими відхиленнями. Що цікаво, така непропорційність майже не залежить від рівня гравця, якщо розглянути партії лише гравців із рейтингом 2600 та вище, бачимо той самий результат із середньою втратою 78 сантипішаків при оцінці позиції -500. Л. Стеділе пояснює цей феномен з точки зору прийняття ризику [5, с. 4]. Аргумент полягає в тому, що гравці раціонально ризикують менше у збалансованих іграх, в той час, як сильні комп'ютерні програми оцінюють більш ризиковані ходи як помилки частіше, ніж людські опоненти.

Враховавши недоліки кожного метода та для покращення точності шляхом врахування більшої кількості параметрів, оптимізованою системою що використовує ці методи буде зважений розрахунок збіжності ходів із комп'ютерними. Для розрахування такого показника, розраховується коефіцієнт складності гри k , та оцінка позиції O_n перед кожним ходом гравця, що буде дорівнювати модулю оцінки при позиції гіршій для гравця, та $0,5$ оцінки при кращій для гравця позиції, та втрата у сантипішаках L_n після кожного ходу. тоді показник зваженої збіжності ходів із комп'ютерною відповідає формулі:

$$P = (\sum O_n \times L_n) / (\sum O_n) \times k \quad (2)$$

Список використаних джерел та літератури:

1. B. Permanent Commissions / 02. FIDE Rating Regulations (Qualification Commission) / FIDE Rating Regulations effective from 1 March 2024 / FIDE Handbook. *International Chess Federation (FIDE)*. URL: <https://handbook.fide.com/chapter/B022024> (date of access: 05.11.2024).

2. Regan K. W., Biswas T., Zhou J. Human and Computer Preferences at Chess. *Association for the Advancement of Artificial Intelligence*. 2014. P. 1–6.

3. База комп'ютерних партій. chess.com. URL: <https://www.chess.com/ua/c/NVкТАеGv> (дата звернення: 05.11.2024).

4. База людських шахових партій. jose-chess. URL: https://jose-chess.sourceforge.net/index_download.html (дата звернення: 05.11.2024).

5. Stedile, L. Analysis of risk in chess. Princeton: Princeton University, 2013. 232 p.

6. Irwin chess AI. *Github*. URL: <https://github.com/clarkerubber/irwin>. (date of access: 05.11.2024).

Сгорова В. С.

*Запорізький національний університет, м. Запоріжжя,
математичний факультет, студентка 4-го курсу,
113: Прикладна математика (Комп'ютерне моделювання)
Науковий керівник: д.т.н., професор Гребенюк С. М.*

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМ АВТОМАТИЗАЦІЇ ПРОЄКТУВАЛЬНИХ РОБІТ ЗА ДОПОМОГОЮ УТОЧНЕННЯ МАТЕМАТИЧНИХ МОДЕЛЕЙ

Yehorova V. S.

*Zaporizhzhia National University, Zaporizhzhia,
Mathematics faculty, 4th-year student,
113: Applied mathematics (Computer modelling)
Scientific supervisor: Doctor of Technical Sciences, Professor Grebenyuk S. M.*

IMPROVING DESIGN AUTOMATION SYSTEMS VIA REFINING MATHEMATICAL MODELS

Актуальність роботи полягає в необхідності відновлення та перебудови промислової, транспортної та цивільної інфраструктури в умовах воєнного та повоєнного стану, яка вимагає розробки автоматизованих систем, що прискорюють розрахунки та роблять більш ефективними проведення проєктувальних робіт.

Метою є розробка нових удосконалених скінченно-елементних моделей та їх програмна реалізація у системі автоматизованого проєктування.

В результаті роботи створено систему автоматизації проєктувальних робіт на основі вдосконалених скінченно-елементних моделей, що дає можливість прискорити процедуру розрахунків та уточнити результати визначення напружено-деформованого стану конструкцій.

Одним з актуальних наукових напрямів сьогодення та перспективних у майбутньому є вдосконалення систем автоматизації

проектувальних робіт у різних галузях народного господарства України. Такі системи є вкрай затребуваними для проектування та виробництва нових зразків техніки, будівництва інженерних споруд, в тому числі й оборонного характеру.

Розробка та модернізація систем проектування має велике значення і для відновлення зруйнованих війною інфраструктури, промисловості та цивільних об'єктів. Використання таких систем дозволить поліпшити роботу інженерів, проектувальників, зменшуючи тривалість розробки нових та вдосконалення вже існуючих зразків техніки та інфраструктурних об'єктів. Крім того, поліпшення комп'ютерних та математичних моделей, закладених у розрахункові схеми, дозволить більш адекватно моделювати об'єкти проектування й приймати раціональні рішення щодо їх вдосконалення.

Значна частина процесів, що відбуваються у реальних конструкціях, має математичну формалізацію у вигляді крайових задач для диференціальних рівнянь. Як основні методи дослідження математичних моделей у процесорі системи доцільно закласти ті методи, які добре себе зарекомендували саме щодо розв'язання крайових задач. Для дослідження математичних моделей можуть бути використані, як аналітичні, так і чисельні методи розрахунку.

Аналітичні методи дають точний результат, але застосовувати їх можна лише для об'єктів простої форми та процесів, що описуються простими математичними співвідношеннями. Для адекватного опису реальних процесів та самого об'єкта проектування необхідно побудувати точну геометричну модель і врахувати в математичній моделі процесів, що відбуваються в об'єкті, якнайбільше діючих факторів. Все це значно ускладнює розрахункову модель і робить неможливим застосування аналітичних методів, тому для реальних розрахунків вибирають один із чисельних методів. Найбільш універсальним та зручним із чисельних методів є метод скінченних елементів (МСЕ) [1, с. 236].

Для створення САПР на основі методу скінченних елементів оговоримо коло задач для дослідження — обмежимося статичними плоскими задачами теорії пружності. За допомогою розв'язання таких задач можна визначити напружено-деформований стан

багатьох конструкцій, а саме балок, пластин, мембран тощо. Для таких конструкцій характерно, що в одному з напрямків їх лінійний розмір набагато менше ніж два інші. Відповідно, передбачається, що розподіл шуканої функції (у нашому випадку це функція переміщень точок конструкції) за цим напрямком є величина стала, або змінюється за відомим законом.

Основним етапом при реалізації методу скінченних елементів є процедура побудови матриці жорсткості скінченного елемента, що описує механічні властивості уявно виокремленої частини конструкції. Для її побудови необхідно визначитися з формою скінченного елемента та кількістю вузлів у ньому [2, с. 25–30]. У роботі скористаємося шестивузловим чотирикутним скінченим елементом, переміщення будь-якої точки якого можна записати через функції форми та вузлові значення переміщень, використовуючи традиційну схему скінченних елементів, моментну схему, що полягає у подвійній апроксимації полів переміщень та компонент деформацій [3, с. 148–151], та сплайни.

Для проведення чисельних експериментів, було розроблено програмний продукт з використанням мови програмування Python 3.10, яка складається з головної частини та набору модулів, що відповідають за виконання числового моделювання напружено-деформованого стану конструкцій за допомогою методу скінченних елементів.

В головній програмі здійснюється виклик додаткових функцій з відповідних модулів, які виконують обчислення глобальної матриці жорсткості для заданого скінченного елемента, розв’язують систему отриманих рівнянь методом Гауса, знаходять значення переміщень та напружень кожної точки конструкції. Постпроцесор системи дозволяє побудувати графіки компонент деформованого та напруженого стану.

Розроблена програма застосовується до розв’язання задачі з визначення напружено-деформованого стану консольної балки, защемленої на одному кінці та навантаженої зосередженою силою на іншому кінці.

Розглянуто розв’язок описаної задачі для таких даних: сталева балка із заданими розмірами: довжина 1 м, висота 10 см та товщина — 1 см. Зосереджена сила на кінці 50 кН.

В результаті розрахунків отримано деформований стан серединної лінії балки при використанні скінченних елементів за допомогою традиційної схеми, моментної схеми, сплайнів та наведено аналітичний розв’язок цієї задачі.

При сітці розбиття на скінченні елементи 3×9 найкращий результат, тобто найближчий до аналітичного, отримуємо за допомогою моментної схеми скінченних елементів (похибка — 2 %), а найгірший результат — за допомогою традиційної схеми (похибка — 42 %).

Розроблений на мові програмування Python 3.10 програмний продукт може бути важливим інструментом для українських інженерів і дослідників. Він дозволяє швидко та ефективно приймати раціональні рішення при створенні нових конструкцій та модернізації вже існуючих. Застосування розробленої програми спрощує процес проєктування та надає інженерам можливість економити час та підвищувати ефективність своєї роботи.

Список використаних джерел та літератури:

1. Zienkiewicz O. C., Taylor R. L. Finite Element Method. 5th ed. Oxford: Butterworth-Heinemann, 2000. Vol. 1 : The Basis. 693 p.
2. Карпіловський В. С. Метод скінченних елементів і задачі теорії пружності. Київ: “Софія А”, 2022. 275 с.
3. Зубко К. Ю., Гребенюк С. М. Апроксимуючі функції шестивузлового скінченного елемента на основі моментної схеми. *Актуальні проблеми математики та інформатики: зб. тез доп. XV всеукр., XXII регіон. наук. конф. молодих дослідників.* 2024. С. 148-151.

Матвій С. А.

*Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів,
факультет прикладної математики та інформатики,
студентка 2-го курсу магістратури,
113: Прикладна математика*

ГІБРИДНІ НЕЙРОННІ МЕРЕЖІ ДЛЯ МІЖМОВНОГО ТРАНСКРИБУВАННЯ АУДІО

Matviiv S. A.

*Ivan Franko National University of Lviv, Lviv,
Faculty of Applied Mathematics and Informatics, 2nd-year master's student,
113: Applied mathematics*

HYBRID NEURAL NETWORKS FOR CROSS-LANGUAGE AUDIO TRANSCRIPTION

Обмін інформацією швидко набуває все більшого значення у сучасному цифровому світі, і розуміння мовлення на різних мовах світу є ключовим у цій справі. Однак для багатьох людей мовний бар'єр може стати перешкодою для ефективного спілкування та доступу до інформації. Міжмовна аудіотранскрипція, або перетворення мовлення з аудіоформату в текст, є одним з основних інструментів, який допомагає подолати ці обмеження.

Мета транскрибування полягає в автоматичному перетворенні аудіофайлів у текстовий формат з мінімальними втратами інформації та максимальною точністю [1]. У цьому контексті особливу увагу приділяють розробці алгоритмів, здатних адекватно інтерпретувати природне мовлення, з урахуванням інтонації, акценту, швидкості мовлення та інших мовних характеристик.

Одним із найпоширеніших методів автоматичного транскрибування є метод на основі прихованих марковських моделей (Hidden Markov Models, НММ). НММ використовуються для

моделювання часових послідовностей звукових сигналів, що дозволяє розділити мовлення на окремі фони, скласти їх у послідовність і зіставити з відповідними текстовими елементами. Формально НММ описується як набір станів ($S_1, S_2, \dots, S_n$), де кожен стан асоціюється з ймовірністю переходу до іншого стану та ймовірністю випромінювання звуку при перебуванні у цьому стані. Розпізнавання мовлення зводиться до знаходження максимально ймовірної послідовності станів $Q = (q_1, q_2, \dots, q_T)$, що відповідає послідовності звукових сигналів $X = (x_1, x_2, \dots, x_T)$. Ця задача розв'язується за допомогою алгоритму Вітербі, що обчислює ймовірність проходження послідовності станів для заданого звукового сигналу.

Сучасніші методи автоматичного транскрибування ґрунтуються на використанні нейронних мереж, зокрема рекурентних нейронних мереж (Recurrent Neural Networks, RNN), які дозволяють враховувати часові залежності в аудіоданих[2]. Одним із поширених типів RNN є Long Short-Term Memory (LSTM), що зберігає довготривалі залежності у часі, що є критично важливим для розпізнавання складних звукових сигналів. Модель LSTM складається з трьох “воріт” (gate): вхідних, вихідних та забуваючих, що контролюють збереження та передачу інформації через часові етапи. Формально, робота LSTM описується такими рівняннями:

$$f_t = \sigma(W_f \cdot [h_{t-1}, x_t] + b_f) \quad (1.1)$$

$$i_t = \sigma(W_i \cdot [h_{t-1}, x_t] + b_i) \quad (1.2)$$

$$\tilde{C}_t = \tan(W_c \cdot [h_{t-1}, x_t] + b_c) \quad (1.3)$$

$$C_t = f_t \cdot C_{t-1} + i_t \cdot \tilde{C}_t \quad (1.4)$$

$$o_t = \sigma(W_o \cdot [h_{t-1}, x_t] + b_o) \quad (1.5)$$

$$h_t = o_t \cdot \tan(C_t) \quad (1.6)$$

де f_t , i_t , та o_t представляють забуваюче, вхідне та вихідне ворота відповідно, а C_t — стан пам'яті; ця модель дозволяє ефективно зберігати контекст звукових сигналів на тривалих інтервалах, що робить її надзвичайно корисною для транскрибування мовлення.

Ще одним важливим підходом є застосування архітектури трансформерів (Transformers), яка стала основою для багатьох сучасних мовних моделей, таких як GPT та BERT. Трансформери використовують механізм уваги (attention), що дозволяє моделі фокусуватися на різних частинах вхідної послідовності при генерації тексту. Основне рівняння, яке визначає увагу, має вигляд:

$$\text{Attention}(Q, K, V) = \text{softmax}\left(\frac{QK^T}{\sqrt{d_k}}\right)V \quad (2)$$

де Q , K , та V — це матриці запитів, ключів та значень відповідно, а d_k — розмірність простору ключів. Цей механізм дозволяє моделі одночасно аналізувати всі елементи вхідного сигналу, що підвищує ефективність обробки мовлення та точність транскрибування.

Застосування трансформерів дозволяє обробляти аудіосигнали як послідовності, не враховуючи їх часову структуру, що може бути ефективним у випадках, коли важлива обробка великих обсягів даних. Вони добре зарекомендували себе у таких завданнях, як автоматичний переклад та розпізнавання мовлення у реальному часі, оскільки здатні враховувати складні контекстуальні зв'язки між елементами тексту[3].

Архітектура гібридної нейронної мережі для міжмовного транскрибування, заснована на використанні трансформерів, забезпечує ефективну обробку аудіоданих та перетворення мовлення у текстову форму. Ця структура поєднує в собі можливості кодування послідовності та глибокого контекстного аналізу, що дозволяє враховувати складні аспекти звукових сигналів та їх часову залежність. Основним входом для системи є аудіофічери, які репрезентують спектральні характеристики мовлення, такі як мел-спектрограми. Це дозволяє вхідному шару здійснювати перетворення сигналу у формат, який може бути зручним для подальшої нейронної обробки.

Важливим етапом є використання позиційного кодування, яке враховує послідовність вхідних даних, додаючи до кожного фічера інформацію про його розташування у часовій шкалі.

Наступним ключовим компонентом є трансформерні шари кодування, що застосовують механізм самоуваги для аналізу взаємозв'язків між різними частинами аудіопослідовності.

На наступному етапі застосовується багатоголова увага, яка дає змогу мережі одночасно фокусуватися на різних аспектах аудіоданих.

Важливим завершальним етапом є повнозв'язний шар, який перетворює вхідні дані з трансформерних шарів у вихідні символи або слова. Повнозв'язний шар узагальнює інформацію, отриману на попередніх етапах, що дозволяє створити точну модель для перетворення мовлення у текст.

Вихідний шар забезпечує генерацію остаточного тексту, що відповідає транскрибованому аудіо. Важливою характеристикою цієї архітектури є її здатність обробляти складні аудіосигнали з урахуванням тонких контекстуальних нюансів та мовних особливостей.

Після проходження навчання моделі можна запустити графічний інтерфейс користувача (Рис. 1.1):

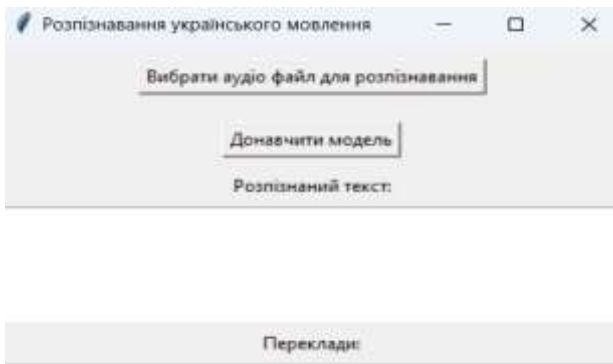

Рис. 1.1. Інтерфейс користувача

У цьому інтерфейсі користувач може обрати аудіофайл для транскрибування аудіо в український текст. Цей текст буде автоматично перекладено на іноземні мови (Рис. 1.2):

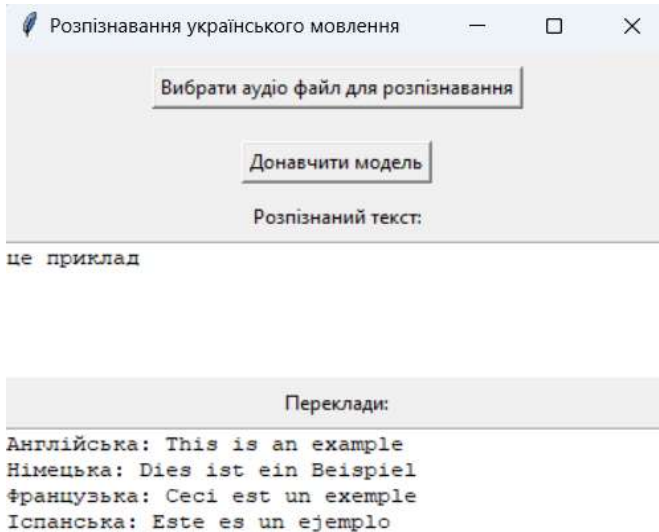

Рис. 1.2. Результат розпізнавання аудіо

Відповідно, з рисунком вище результат виконання застосунку підтверджує, що його можна застосовувати для транскрибування аудіо з української на інші мови.

У разі, якщо отримані дані в результаті транскрибування не є правильними, можна довчати модель, натиснувши на відповідну кнопку в інтерфейсі. Після цього неймережа пройде ще 200 епох навчання для досягнення прийнятних результатів.

Список використаних джерел та літератури:

1. Li Z., Liu F., Yang W., Peng S., Zhou J. A survey of convolutional neural networks: analysis, applications, and prospects. *IEEE Transactions on Neural Networks and Learning Systems*. 2021. Vol. 33, no. 12. P. 6999–7019.
2. Yamazaki K., Vo-Ho V. K., Bulsara D., Le N. Spiking neural networks and their applications: A review. *Brain Sciences*. 2022. Vol. 12, no. 7. P. 863.
3. Y., Huang G., Song S., Yang L., Wang H., Wang Y. Dynamic neural networks: A survey. *IEEE Transactions on Pattern Analysis and Machine Intelligence*. 2021. Vol. 44, no. 11. P. 7436–7456.

Паляниця О. Б.

*Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів,
факультет прикладної математики та інформатики,
студентка 2-го курсу магістратури,
113: Прикладна математика*

**ЧИСЕЛЬНЕ РОЗВ’ЯЗУВАННЯ ЕВОЛЮЦІЙНОЇ ЗАДАЧІ
ДИФУЗІЇ З НЕЛОКАЛЬНИМ ЕФЕКТОМ**

Palianytsia O. B.

*Ivan Franko National University of Lviv, Lviv,
Faculty of Applied Mathematics and Informatics, 2nd-year master’s student,
113: Applied Mathematics*

**THE NUMERICAL SOLUTION OF THE EVOLUTIONARY
PROBLEM OF DIFFUSION WITH A NON-LOCAL EFFECT**

Вступ. Розглянуто застосування способу зменшення розмірності задачі для параболічного інтегро-диференціального рівняння з оператором Фредгольма шляхом застосування методу часткової дискретизації. В результаті нестационарна задача перетворюється в рекурентну послідовність крайових задач для еліптичних FIDE. Надалі застосовується метод радіальних базисних функцій (RBF), де кожен стаціонарний розв’язок апроксимується лінійною комбінацією радіальних базисних функцій та поліноміальних базисних функцій. Розташування центральних точок окреслено як для двовимірних, так і для тривимірних областей. В результаті колокації в цих точках отримано послідовність лінійних систем з інтегральними коефіцієнтами. Для чисельного обчислення цих коефіцієнтів здійснюється параметризація та застосовуються квадратури Гаусса-Лежандра та трапецій. Оптимальне значення параметра форми RBF визначається за допомогою генетичного алгоритму. Чисельні результати як у двовимірній, так і в тривимірній

областях підтверджують ефективність і застосовність запропонованих підходів.

Постановка задачі. Нехай $D \subset \mathbb{R}^d, d = 2$ — однозв’язна область з межею Γ . Необхідно знайти функції $u: D \times [0, +\infty) \rightarrow \mathbb{R}$, що задовольняє рівняння

$$\frac{\partial u}{\partial t}(\mathbf{x}, t) = \Delta u(\mathbf{x}, t) + \int_D k(\mathbf{x}, \mathbf{y})u(\mathbf{y}, t)dy + f(\mathbf{x}, t), \mathbf{x} \in D, t \in [0, +\infty), \quad (1)$$

початкову умову

$$u(\mathbf{x}, 0) = 0, \quad \mathbf{x} \in D, \quad (2)$$

та крайову умову

$$u(\mathbf{x}, t) = g(\mathbf{x}, t), \quad \mathbf{x} \in \Gamma, \quad t \in [0, +\infty). \quad (3)$$

Тут $k: D \times D \rightarrow \mathbb{R}$, $f: D \times [0, +\infty) \rightarrow \mathbb{R}$ і $g: \Gamma \times [0, +\infty) \rightarrow \mathbb{R}$ — відомі функції (функція ядра інтегрального оператора, функція джерела, функція — права частина неоднорідної умови Діріхле). Задача коректна згідно з [1, 2].

Часткова дискретизація. Метод поліномів Лагерра

Шукаємо розв’язок задачі (1) – (3) у вигляді ряду Фур’є-Лагерра

$$u(\mathbf{x}, t) = \kappa \sum_{p=0}^{\infty} \widetilde{u}_p(\mathbf{x})L_p(\kappa t), \quad \mathbf{x} \in D, \quad t \in [0, +\infty). \quad (4)$$

Тут $L_p(\kappa t)$ — поліноми Лагерра порядку p , $\kappa > 0$ — задана константа. Коефіцієнти ряду $\widetilde{u}_p$ визначаємо за формулою:

$$\widetilde{u}_p(\mathbf{x}) := \int_0^{\infty} e^{-\kappa t} L_p(\kappa t) u(\mathbf{x}, t) dt, \quad p = 0, 1, 2, \quad (5)$$

Підставивши подання (4) у задачу (1)–(3) отримаємо послідовність стаціонарних крайових задач:

$$\begin{aligned} \Delta \widetilde{u}_p(\mathbf{x}) - \kappa \widetilde{u}_p(\mathbf{x}) + \int_D k(\mathbf{x}, \mathbf{y}) \widetilde{u}_p(\mathbf{y}) d\mathbf{y} \\ = \kappa \sum_{m=0}^{p-1} \widetilde{u}_m - \widetilde{f}_p(\mathbf{x}), \mathbf{x} \in D, \end{aligned} \quad (6)$$

$$\widetilde{u}_p(\mathbf{x}) = \widetilde{g}_p(\mathbf{x}), \quad \mathbf{x} \in \Gamma, \quad (7)$$

$$\widetilde{f}_p(\mathbf{x}) = \int_0^\infty e^{-\kappa t} L_p(\kappa t) f(\mathbf{x}, t) dt, \quad p = 0, 1, 2, \dots \quad (8)$$

$$\widetilde{g}_p(\mathbf{x}) = \int_0^\infty e^{-\kappa t} L_p(\kappa t) g(\mathbf{x}, t) dt, \quad p = 0, 1, 2, \dots \quad (9)$$

Метод RBF

Розв'язок u_p стаціонарної задачі з послідовності (6)–(7) апроксимуємо лінійною комбінацією радіальних та поліноміальних базисних функцій:

$$u_p(\mathbf{x}) \approx u_{p,n}(\mathbf{x}) = \sum_{j=1}^n \alpha_{p,j} \varphi(|\mathbf{x} - \mathbf{x}_j|) + \sum_{l=1}^q \beta_{p,l} p_l(\mathbf{x}), \quad \mathbf{x} \in \overline{D}, \quad (10)$$

де $n, q \in \mathbb{N}, n \gg q, |\cdot|$ — евклідова відстань, $\alpha_{p,j} \in \mathbb{R}, j = 1, 2, \dots, n$ та $\beta_{p,l} \in \mathbb{R}, l = 1, 2, \dots, q$ — невідомі коефіцієнти. Поліноми $p_l, l = 1, 2, \dots, q$ — одночленні базисні функції в $\mathbb{R}$. Згідно з традиційним методом Канси [3, 4], центральні точки $\mathbf{x}_j, j = 1, 2, \dots, n$ необхідно вибирати всередині області $\mathbf{x}_j \in D, j = 1, 2, \dots, \tilde{n}, \tilde{n} \in \mathbb{N}, \tilde{n} < n$, та на її межі $\mathbf{x}_j \in \Gamma, j = \tilde{n} + 1, \dots, n$.

Невідомі коефіцієнти $\alpha_{p,j}, j = 1, 2, \dots, n$ та $\beta_{p,l}, l = 1, 2, \dots, q$ є розв'язками такої напівдискретної системи

$$\begin{aligned}
 & \sum_{j=1}^n \alpha_{p,j} \left(F_{i,j}^{(1)} + K_{i,j}^{(1)} - \gamma \varphi(|\mathbf{x}_i - \mathbf{x}_j|) \right) \\
 & \quad + \sum_{l=1}^q \beta_{p,l} \left(F_{i,l}^{(2)} + K_{i,l}^{(2)} - \kappa p_l(\mathbf{x}_i) \right) \\
 & = \kappa \sum_{m=0}^{p-1} \widetilde{u}_m - \widetilde{f}_p(\mathbf{x}_i), \quad i = 1, \dots, \tilde{n}, \\
 & \sum_{j=1}^n \alpha_{p,j} \varphi(|\mathbf{x}_i - \mathbf{x}_j|) + \sum_{l=1}^q \beta_{p,l} p_l(\mathbf{x}_i) = \widetilde{g}_p(\mathbf{x}_i), \quad i \\
 & \quad = \tilde{n} + 1, \dots, n, \\
 & \sum_{j=1}^{\tilde{n}} \alpha_{p,j} \left(F_{j,l}^{(2)} + K_{j,l}^{(2)} \right) + \sum_{j=\tilde{n}+1}^n \alpha_{p,j} p_l(\mathbf{x}_j) = 0, \quad l = 1, \dots, q,
 \end{aligned} \tag{11}$$

з коефіцієнтами

$$\begin{aligned}
 F_{i,l}^{(1)} &= -\Delta \varphi_x(|\mathbf{x} - \mathbf{x}_j|) \Big|_{\mathbf{x}=\mathbf{x}_i}, \quad i = 1, \dots, \tilde{n}, \quad j = 1, \dots, n, \\
 F_{i,l}^{(2)} &= -\Delta p_{l,x}(\mathbf{x}) \Big|_{\mathbf{x}=\mathbf{x}_i}, \quad i = 1, \dots, \tilde{n}, \quad l = 1, \dots, q \\
 K_{i,j}^{(1)} &= \int_D k(\mathbf{x}_i, \mathbf{y}) \varphi(|\mathbf{y} - \mathbf{x}_j|) d\mathbf{y}, \quad i = 1, \dots, \tilde{n}, \quad j = 1, \dots, n, \\
 K_{i,l}^{(2)} &= \int_D k(\mathbf{x}_i, \mathbf{y}) p_l(\mathbf{y}) d\mathbf{y}, \quad i = 1, \dots, \tilde{n}, \quad l = 1, \dots, q.
 \end{aligned} \tag{12}$$

Повна дискретизація

Застосуємо параметризацію до подвійних інтегралів (12)

$$K_{i,j}^{(1)} = \int_0^1 \int_0^{2\pi} k(\mathbf{x}_i, \rho \gamma(t)) \varphi(|\rho \gamma(t) - \mathbf{x}_j|) J(\rho, t) dt d\rho, \quad i = 1, \dots, \tilde{n}, \quad j = 1, \dots, n,$$

$$K_{i,l}^{(2)} = \int_0^1 \int_0^{2\pi} k(\mathbf{x}_i, \rho \gamma(t)) p_l(\rho \gamma(t)) J(\rho, t) dt d\rho, \quad i = 1, \dots, \tilde{n}, \quad l = 1, \dots, q,$$

з Якобіаном $J(\rho, t) = \rho(\gamma_1(t)\gamma_2'(t) - \gamma_2(t)\gamma_1'(t))$.

Для чисельного обчислення параметризованих інтегралів застосуємо квадратуру Гаусса-Лежандра для інтегрування по радіальному діаметру та правило трапеції для інтегрування по куту.

Чисельні експерименти

Межа плоскої області D — задана параметрично $\Gamma = \{\gamma(s) = (\cos s, \sin s - 0,5 \sin^2 s + 0,5), s \in [0; 2\pi]\}$. Інтегральне ядро $k(\mathbf{x}, \mathbf{y}) = |\mathbf{x} - \mathbf{y}|^2$, $\mathbf{x}, \mathbf{y} \in D$, межову функцію $g(\mathbf{x}, t) = 0$, $\mathbf{x} \in \Gamma$ та функцію джерела $f(\mathbf{x}, t) = t^2 \frac{e^{-t+2}}{4}$, $\mathbf{x} \in D$. Точний розв'язок не відомий. Коефіцієнти Фур'є-Лагерра для функції джерела $\widetilde{f}_p(\mathbf{x}) = \frac{e^2(2+\kappa p(\kappa(p-1)-4))}{(\kappa+1)^3}$, $\mathbf{x} \in D$, для межової функції $\widetilde{g}_p(\mathbf{x}) = 0$, $\mathbf{x} \in \Gamma$ відповідно. Нехай часовий параметр $t \in [0, T]$, $T = 1$. Шукаємо розв'язки перших тридцяти задач зі стаціонарної послідовності (12) для знаходження наближеного розв'язку поставленої еволюційної початково-крайової задачі (1)–(3). Розподіл центральних точок для $n = 54$ ($m = 16, L = 5$) зображений на Рис. 1. Параметр $\epsilon = 0.75$ вибрано генетичним алгоритмом для першої стаціонарної задачі з послідовності, порядок поліноміального базису $q = 3$. Оскільки точний розв'язок невідомий, то розглянуто три тестові точки $\mathbf{x}^{(1)} = (0,5; 0,2)^T$, $\mathbf{x}^{(2)} = (0,7; 0,1)^T$ та $\mathbf{x}^{(3)} = (0,6; -0,3)^T$ та продемонстровано збіжність, коли зростає кількість центральних точок. Результати чисельних експериментів з використанням підходів до часткової дискретизації методом поліномів Лагерра ($K = 30$) в Табл. 1.

Таблиця 1. Результати чисельних експериментів

m	L	ñ	n	$u_n(\mathbf{x}^{(1)})$	$u_n(\mathbf{x}^{(2)})$	$u_n(\mathbf{x}^{(3)})$
16	5	38	54	0,119216	0,079318	0,086079
16	10	75	91	0,118743	0,079330	0,085904
32	10	155	187	0,119031	0,079254	0,086089
32	20	310	342	0,119036	0,079255	0,086088

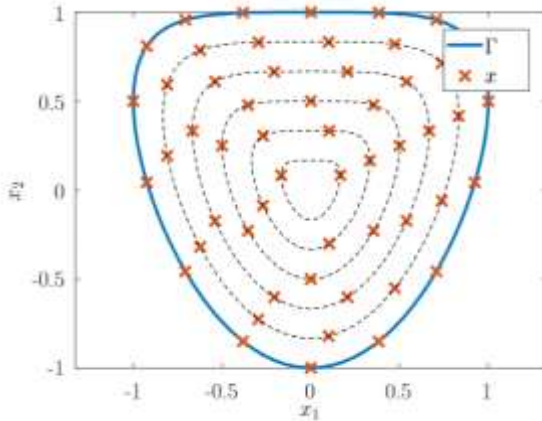

Рис. 1. Розподіл центральних точок в області

Висновки. Отримані результати підтверджують ефективність застосування даного підходу до розв’язування еволюційної задачі дифузії з нелокальним ефектом.

Список використаних джерел та літератури:

1. Chapko R., Palianytsia O. On the boundary-domain integrals approach for a partial integrodifferential equation. *Visn. Lviv. un-tu. Ser. prykl. matem ta inf.* 2022. Vol. 22. p. 38–44.
2. Garroni M.G., Menaldi J.L. Green functions for second order parabolic integro-differential problems. *Longman Scientific & Technical*, 1992. p. 230–258.
3. Koushki M., Jabbari E., Ahmadiania M. Evaluating RBF methods for solving PDEs using Padua points distribution. *Alexandria Engineering Journal.* 2020. Vol. 59, Iss. 5. p. 2999–3018.
4. Kansa E.J. Multiquadrics — A scattered data approximation scheme with applications to computational fluid-dynamics — II. Solutions to parabolic, hyperbolic and elliptic partial differential equations. *Computers & Mathematics with Applications.* 1990. Vol. 59. p. 147–161.

Цемко А. М.

*Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів,
факультет електроніки та комп'ютерних технологій,
аспірант 2-го року навчання,
122: Комп'ютерні науки*

**РЕАЛІСТИЧНІ ВИГАДКИ: ЯК БОРОТИСЬ З
НЕПРАВДИВОЮ ІНФОРМАЦІЄЮ ЗГЕНЕРОВАНОЮ
НЕЙРОННИМИ МЕРЕЖАМИ**

Tsemko A. M.

*Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, Faculty of Electronics and
Computer Technologies, 2nd-year PhD student,
122: Computer science*

**REALISTIC FICTIONS: HOW TO DEAL WITH FALSE
INFORMATION GENERATED BY NEURAL NETWORKS**

Генеративні змагальні мережі змінили вектор розвитку штучних нейронних мереж і дозволили вийти на новий рівень генерації реалістичних зображень [1]. На відміну від класичних методів навчання нейронних мереж зі вчителем, генеративні змагальні мережі складаються з двох частин — генератора та дискримінатора. Ідея такої системи полягає в тому, що використовуючи набір реальних зображень, одна нейронна мережа вчиться генерувати реалістичні зображення, а інша — оцінювати реалістичність зображень. Таким чином, в парі ці нейронні мережі вчать генерувати та розпізнавати реалістичні зображення. Вже на цьому етапі, результати навчання таких нейронних мереж демонструють високу ефективність генерації фотографій людей, яких насправді ніколи не існувало. Поєднання такого підходу тренування нейронних мереж з більш складними структурами та повними базами даних зображень — результати генерації приголомшують.

Наступним кроком було створення і навчання нейронних мереж, які перетворюють текст у зображення. При чому, такі нейронні мережі навчені генерувати зображення різного типу, оскільки користувач може текстом вказати стиль зображення (мінімалізм, гіперреалізм і т. д.), навести характеристику гами кольорів, розмірів об’єктів і т. д. [2]. Однією з найпопулярніших мереж даного типу є DALL-E, а саме — версії 2 та 3 [3]. Як і з більшістю революційних технологій, дані нейронні мережі принесли не тільки покращення, оскільки дозволили швидко отримати ескізи, малюнки для власного користування, а й доступ до генерації неправдивих фотографій та відео матеріалів. Детально описавши бажане зображення і можливість його вручну доробити, надало можливість у промислових масштабах генерувати зображення та відео, які використовуються для поширення неправдивої інформації або новин [4].

Варто зауважити, що окрім генерації реалістичних зображень, на сьогодні також існує можливість генерації реалістичного аудіо, що імітує розмови реальних людей [5]. Поєднання технологій генерації зображень та мовлення дозволяє створити відео з реальними людьми з імітацією їхнього голосу, на якому людина буде говорити речі, які ніколи не говорила в реальності.

У сукупності, маючи канали поширення інформації, на сьогодні у промислових масштабах генеруються тисячі неправдивих відео, аудіозаписів та фотографій. І хоч теоретично існує можливість навчання нейронних мереж або створення специфічних алгоритмів для виявлення згенерованого контенту, створення складніших нейронних мереж для генерації такого контенту з можливістю подолати таку класифікацію завжди буде залишатись актуальним. Одними з тих, хто запропонували способи вирішення цієї проблеми, які набирають популярність і впроваджуються в існуючі соціальні мережі та онлайн-видання, є коаліція за походження та автентичність контенту C2PA (Coalition for Content Provenance and Authenticity) [6]. Дана коаліція створила відкритий стандарт, за допомогою якого можна підтвердити авторство та походження контенту (фотографії, аудіо та відео). Цей стандарт базується на принципі “цифрового підпису” кожної одиниці контенту (фото, аудіо, відео) з

використанням: унікального ідентифікаційного номера камери; номера людини, що використовує цей пристрій; місця, де було зроблено фото чи відео; час, коли воно було зроблено. Такий цифровий підпис додається до набору метаданих фотографії чи відео. І при використанні даного відео чи фото, можна перевірити правдивість метаданих, які містить фото, використовуючи технології доведення з нульовим розголошенням ZKP (Zero Knowledge Proof). Ця технологія дозволяє алгоритмічно підтвердити автентичність метаданих та відповідного зображення. Також дана технологія може дозволити зробити мінімальну обробку зображення, додавши новий цифровий підпис, який також буде включати в себе набір кроків модифікації відео чи зображення, які було зроблено [7]. Стандарт C2PA активно впроваджується, наприклад вже створено спеціальні мітки, які відповідають стандарту C2PA для відео на відеохостингу YouTube.

Іншою проблемою використання нейронних мереж є застосування чат-ботів для генерації тексту або листування з реальними людьми. Використання чат-ботів дозволяє генерувати текст на відповідний текстовий запит, однак вихідний текст інколи може містити в собі неправдиві дані, або запит для такого тексту може бути сформований саме для генерації неправдивої інформації. Дана проблема на сьогодні є невирішеною, оскільки створення неправдивих новин можливо й без використання нейронних мереж, шляхом замовлення спеціальних текстів у справжніх людей. Для зниження вірогідності потрапити під вплив неправдивої інформації потрібно дотримуватись інформаційній гігієні в інтернеті. Для цього варто пам'ятати про такі базові принципи: читати новини з перевірених сайтів або видань, перевіряти джерела інформації та критично аналізувати написане.

Список використаних джерел та літератури:

1. Generative adversarial networks / I. Goodfellow et al. *Communications of the ACM*. 2020. Vol. 63, no. 11. P. 139–144. URL: <https://doi.org/10.1145/3422622> (date of access: 11.11.2024).

2. Adversarial text-to-image synthesis: A review / S. Frolov et al. *Neural Networks*. 2021. Vol. 144. P. 187–209. URL: <https://doi.org/10.1016/j.neunet.2021.07.019> (date of access: 11.11.2024).
3. DALL-E 3. URL: <https://openai.com/index/dall-e-3/> (дата звернення: 10.11.2024).
4. Hausken L. Photorealism versus photography. AI-generated depiction in the age of visual disinformation. *Journal of Aesthetics & Culture*. 2024. Vol. 16, no. 1. URL: <https://doi.org/10.1080/20004214.2024.2340787> (date of access: 11.11.2024).
5. NaturalSpeech: End-to-End Text-to-Speech Synthesis with Human-Level Quality / X. Tan et al. *IEEE Transactions on Pattern Analysis and Machine Intelligence*. 2024. P. 1–12. URL: <https://doi.org/10.1109/tpami.2024.3356232> (date of access: 11.11.2024).
6. Overview — C2PA. *Overview — C2PA*. URL: <https://c2pa.org/> (дата звернення: 10.11.2024)
7. Battling disinformation with cryptography / J. Sedlmeir et al. *Nature Machine Intelligence*. 2023. URL: <https://doi.org/10.1038/s42256-023-00733-2> (date of access: 11.11.2024).

Шевчук М.-С. А.

*Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів,
факультет прикладної математики та інформатики,
студент 2-го курсу магістратури,
124: Системний аналіз*

ВИКОРИСТАННЯ ОРКЕСТРАЦІЇ ПРИ РОЗРОБЦІ TELEGRAM-БОТІВ

Shevchuk M.-S. A.

*Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, Faculty of Applied Mathematics
and Informatics, 2nd-year master's student,
124: System Analysis*

USING ORCHESTRATION IN THE DEVELOPMENT OF TELEGRAM BOTS

Сьогодні боти на платформі Telegram стали надзвичайно потужними засобами для автоматизації у цифровому світі. Вони забезпечують можливості взаємодії з користувачами та пропонують різні види послуг. Проте керування великою кількістю ботів і їх масштабування може бути досить складним завданням. У цій роботі представлено дослідження механізму оркестрації у створенні конструктора Telegram-ботів, що демонструє його переваги й недоліки, а також описує впроваджене рішення з використанням головного бота та сервісів Microsoft Azure на основі платформи .NET.

Розробка та підтримка великої кількості Telegram-ботів [6] вимагає значних ресурсів і може ускладнити інфраструктуру. Основні труднощі полягають у забезпеченні масштабованості для швидкого розгортання та управління багатьма ботами, своєчасному наданні послуг користувачам та зниженні ручного впливу на процес розробки й конфігурації ботів, що зменшує ймовірність помилок. Інші фактори включають гнучкість, яка дозволяє кожного бота налаштовувати відповідно до потреб користувачів, що робить їх

ефективнішими, та ресурсну ефективність, яка дозволяє використовувати обчислювальні ресурси економічно вигідно.

Оркестрація — це координація складних процесів створення й розгортання нових ботів. У випадку Telegram-ботів особливо важливо забезпечити постійне обслуговування нових ботів. Крім того, оркестрація дозволяє керувати життєвим циклом ботів, забезпечуючи простоту оновлення, зупинки або видалення ботів без перебоїв у наданні послуг. Це підтримує масштабованість та доступність, підвищуючи продуктивність і забезпечуючи кращу доступність для користувачів.

Система оркестрації включає два рівні: головного бота й декілька допоміжних ботів. Головний бот виконує роль адміністратора, надаючи користувачам інтерфейс для створення й управління ботами, зберігаючи конфігурації нових ботів у базі даних та ініціюючи їх запуск із вибраними налаштуваннями. Допоміжні боти є автономними об'єктами, які виконують певні завдання за вказівкою головного бота відповідно до потреб користувачів.

Оркестрація реалізована за допомогою сервісів Microsoft Azure [2], таких як Azure Container Instances (ACI) [1] та Azure Kubernetes Service (AKS) [3], а також платформи .NET. ACI й AKS автоматизують розгортання контейнерів із ботами, а .NET забезпечує зручність роботи з сервісами Azure, що полегшує взаємодію основних і додаткових ботів для користувачів. Після збору конфігурацій створюється код за шаблонами, генеруються Docker-контейнери [4], і відбувається їх розгортання на ACI або AKS, що дозволяє оновлювати, зупиняти або видаляти боти.

Основні переваги використання Azure включають швидке розгортання: для розгортання контейнерів з ACI потрібно кілька секунд без складних налаштувань; масштабованість для обробки високих навантажень з AKS; та інтеграцію з .NET [5], що забезпечує потужні інструменти для роботи з Azure, прискорюючи адміністративні та розробницькі процеси. Це включає автоматизацію процесів, що знижує людський фактор і ймовірність помилок, та пришвидшує розгортання. Система є масштабованою, дозволяючи керувати великою кількістю ботів одночасно, забезпечуючи високу продуктивність, а також дозволяє налаштовувати ботів відповідно до

індивідуальних потреб користувачів. Контейнери оптимізують використання обчислювальної потужності, знижуючи витрати.

Водночас цей підхід має свої недоліки: він складний для реалізації та вимагає знань у сфері сервісів Azure, контейнеризації та оркестрації. Крім того, його використання залежить від доступності хмарних сервісів і надійного інтернет-з’єднання, а також може спричиняти додаткові витрати у випадку великих навантажень або високої кількості ботів. Оркестрація є головним інструментом для управління складною системою ботів, що забезпечує координацію ресурсів та автоматичний розподіл обчислювальних потужностей, підтримує управління життєвим циклом для спрощення оновлень та масштабування, а також моніторинг та швидке відновлення у разі збоїв, забезпечуючи високу доступність.

Список використаних джерел та літератури:

1. Azure Container Instances documentation — serverless containers, on demand. *Microsoft Learn: Build skills that open doors in your career*. URL: <https://docs.microsoft.com/azure/container-instances/> (date of access: 09.11.2024).
2. Azure documentation. *Microsoft Learn: Build skills that open doors in your career*. URL: <https://docs.microsoft.com/azure/> (date of access: 09.11.2024).
3. Azure kubernetes service (AKS) documentation. *Microsoft Learn: Build skills that open doors in your career*. URL: <https://docs.microsoft.com/azure/aks/> (date of access: 09.11.2024).
4. Home. *Docker Documentation*. URL: <https://docs.docker.com/> (date of access: 09.11.2024).
5. .NET documentation. *Microsoft Learn: Build skills that open doors in your career*. URL: <https://docs.microsoft.com/dotnet/> (date of access: 09.11.2024).
6. Telegram bot API. *Telegram APIs*. URL: <https://core.telegram.org/bots/api> (date of access: 09.11.2024).

**Andris Bačkurs*,
Laila Zemite,
Leo Jansons,
Aigars Laizans (Scientific Adviser)**

*Latvia University of Life Sciences and Technologies,
Faculty of Engineering, 5 J. Cakstes Blvd., Jelgava, LV-3001
PhD Student

USE OF HYDROGEN IN SUSTAINABLE POWER GENERATION BACKUPS

Use of hydrogen fuel cell backup is a modern way to ensure an uninterrupted and decentralised supply of electricity. A stationary and mobile fuel cell, commonly referred to as a hydrogen generator, is used to produce electricity during power outages or other emergency situations. Typically, they are utilized in situations where reliable and efficient sources of electricity are needed, and in cases when conventional diesel generators are not prioritized. They can also be used in remote locations where access to the grid is limited or unavailable, or in applications where the use of fossil fuels is not practical or desirable [1].

Across different examined alternatives complementing electrification, almost all recent economic analyses indicate that hydrogen is an energy carrier that can play a critical role in filling the gap and addressing challenges of future green energy landscape formation. Hydrogen can be used as a feedstock, a fuel, an energy carrier and an energy storage medium, and, thus, has many possible applications across industry, transport, power and buildings sectors [2]. Most importantly, when produced in a sustainable way, it does not emit carbon dioxide (CO₂) and does not pollute the atmosphere when used. It is, therefore, an important part of the overall solution to meet the 2050 climate neutrality goal detailed the European Green Deal [3].

Low-carbon and green hydrogen can be used to replace fossil fuels in hard to abate sectors and complement renewable energy sources in the effort to transform the European economy. Furthermore, there is also

considerable potential to repurpose the current gas infrastructure to carry and store the hydrogen, helping achieve EU’s climate goals much faster and more economically using existing infrastructure [4]. In its strategic vision for a climate-neutral EU presented by the European Commission in 2018, the share of hydrogen in Europe’s energy mix is projected to grow from the current less than 2 % to 13–14% by 2050. The projections were confirmed in the recent impact assessment for the 2030 Climate Target Plan [5], as well as the impact assessments supporting the various policy proposals of the “Fit for 55” package, where the policy scenarios considered project a ramp up of the installed electrolyser capacity between 37–66 gigawatt (GW) by 2035, while for 2050 all policy scenarios project the share for hydrogen in final energy consumption to be at least 9 % across policy scenarios.

The most compelling advantage of hydrogen generators is their environmental impact. Unlike diesel generators, hydrogen generators produce only water vapour as a by-product, making them an ultra-low emissions option. This aligns perfectly with global efforts to reduce greenhouse gas emissions and combat climate change.

Hydrogen generators can use two very different technologies to turn hydrogen into electricity: internal combustion engine and fuel cell technology. Hydrogen-driven combustion engines work like their conventional fuel counterparts (diesel generators), when a hydrogen-air mixture is burned inside a combustion chamber. Just like diesel, this miniature explosion produces force to turn a crankshaft, and an electrical current is generated via the attached alternator. However, fuel cell technology generates electricity by chemically reacting hydrogen with oxygen (usually from the air) to create water. Hydrogen is put into close contact with oxygen inside the fuel cell, separated only by a membrane — for instance, a proton-exchange membrane (PEM) [6].

In most cases, a hydrogen generator will be connected to external hydrogen sources — bottled hydrogen. This hydrogen is typically produced somewhere else and brought into the location of the hydrogen generator. Internally hydrogen generators will contain fuel cells, power electronics and control systems for electronics.

If judged by key parameters, hydrogen generators are more efficient than diesel generators. Fuel cells can convert up to 60 % of the fuel’s

energy directly into electricity, whereas diesel engines typically operate at around 30–40 % efficiency. This higher efficiency translates to less fuel consumption and lower operational costs over time. Table below lists the difference in key parameters of hydrogen and diesel generators.

Table 1. The Difference in Key Parameters of Hydrogen and Diesel Generators

<i>Parameter</i>	<i>Hydrogen generator</i>	<i>Diesel generator</i>
Efficiency (%)	>60	30–40
Emissions (g CO ₂ /kWh)	0	2,7
Noise Level (dB)	40–60	70–90
Fuel Availability	Moderate	High
Maintenance Frequency	Low	High

Additionally, hydrogen generators are quieter, generating minimal noise during operation. This is particularly advantageous in environments where noise pollution is a concern, such as residential areas or wildlife conservation zones [7].

5 kW electric power generator from one of the leading manufacturers of hydrogen equipment that uses hydrogen as fuel and fuel cell technology to provide up to 5 kW of reliable backup DC power on demand was chosen for installation in Latvia’s pilot (demonstration project). The intended application of this system is backup power for some critical power applications, telecommunication equipment, households and small businesses.

The chosen system continuously monitors the DC bus voltage in a standby mode and operates during power outages when the DC bus voltage drops to a customer defined set point. It is designed for a 19” rack installation.

The system can be delivered in two configurations: either as a standard solution with an UltraCap module add-on for battery free backup (Fig. 1 B), or with customer supplied batteries. Multiple systems also can be coupled in parallel for higher loads than 5 kW (with maximum

12 systems in parallel for up to 60 kW output). The chosen system can be used both indoors and outdoors. The multiple system coupling principle is shown in Fig. 1A.

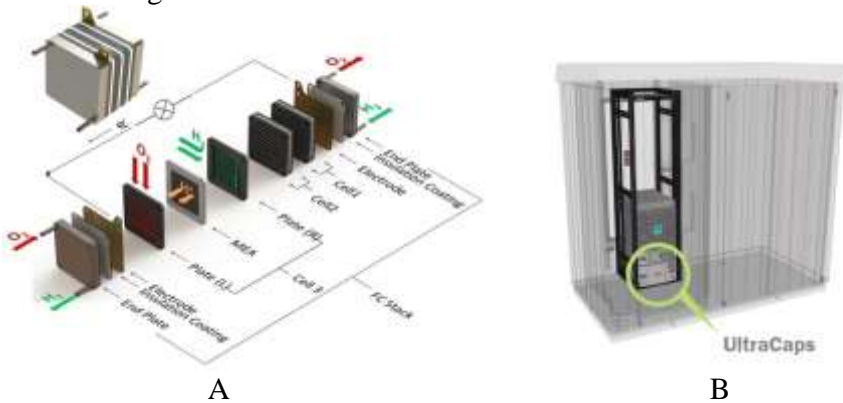

Fig. 1

In case of the Latvian power backup market, it may be used in many applications and industries like structural and civil engineering, emergency power supply for critical infrastructures, road construction and maintenance, emergency services, technical relief organisations, forestry, military, telecommunication industries, emergency power supply in buildings etc.

References:

1. Roach, J. (2022). Hydrogen fuel cells could provide emission free backup power at datacenters, Microsoft says. URL: <https://news.microsoft.com/source/features/sustainability/hydrogen-fuel-cells-could-provide-emission-free-backup-power-at-datacenters-microsoft-says/>
2. Muhammed, N.S., Gbadamosi, A. O., Epelle, E. I., Abdulrasheed, A. A., Haq, B., Patil, S., & Kamal, M. S. (2023). Hydrogen Production, Transportation, Utilization, and Storage: Recent Advances towards Sustainable Energy. *Journal of Energy Storage*, 73 (D). <https://doi.org/10.1016/j.est.2023.109207>

3. Worldfavor. (n.a.). *What is the EU Green Deal? A Breakdown of the Essentials*. URL: <https://blog.worldfavor.com/what-is-the-eu-green-deal>
4. Jansons, L., Zemīte, L., Zeltiņš, N., Geipele, I., & Bačkurs, A. (2023). Green and Sustainable Hydrogen in Emerging European Smart Energy Framework. *Latvian Journal of Physics and Technical Sciences*, 60 (1), 24–38. <http://doi:10.2478/lpts-2023-0003>
5. EC. (2020). *Commission Staff Working Document Impact Assessment Accompanying the Communication Stepping up Europe’s 2030 Climate Ambition*. SWD (2020) 176 final. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020SC0176>
6. Andújar, M., & Segura, F. (2009). Fuel Cells: History and Updating. A Walk along Two Centuries. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 13 (9). <https://doi.org/10.1016/j.rser.2009.03.015>
7. Cummins. (2022). *Hydrogen Internal Combustion Engines and Hydrogen Fuel Cells*. URL: <https://www.cummins.com/news/2022/01/27/hydrogen-internal-combustion-engines-and-hydrogen-fuel-cells>

Leo Jansons^{1*},
Ineta Geipele² (PhD supervisor),
Andris Bačkurs³

*^{1,2} Riga Technical University,
Faculty of Engineering Economics and Management, Riga
³ Latvia University of Life Sciences and Technologies,
Faculty of Engineering, Jelgava
PhD Student, researcher

PRODUCE MORE, CONSUME LESS: A CONCEPT OF PLUS ENERGY BUILDING AND ITS DEFINITION

To accelerate clean energy transition, the European Union (EU) set enhanced climate and energy targets, giving a particular emphasis on improving energy performance of buildings [1]. This regulatory trend has been taken forward in 2020 by the Climate target Plan 2030 [2] and the Renovation Wave strategy [3] which shifted the focus from improving the energy performance during building operation to a complete building stock decarbonization by 2050 reducing cumulative greenhouse gas (GHG) emission in the building life cycle.

Worldwide, the building sector accounts for around 40% of the final energy consumptions and about 37% of GHG emissions [4]. As the whole, the building sector is the biggest cumulative GHG emitter in the European Union (EU) as well. These facts have a direct link to climate change, energy shortage and, in some cases, national security, as dependency on unreliable energy producers and traders can have long lasting negative effect on the national economies [5]. This has led to the establishment of various concepts, strategies, policies, standards, and regulations that aim to reduce building energy consumption and prompt sustainable construction. Reduction of energy consumption in buildings can be achieved in two ways: firstly, through deep renovation of existing building stock and, secondly, though construction of brand new, energy effective buildings of different configuration and engineering characteristics. When certain energy efficiency standards are adopted for new buildings, the same

principles, to a certain extent, can be applied to renovation projects as well. For example, the concepts of zero energy buildings (ZEBs) and Passivhaus were established as means of such application. All new buildings and deep renovations done in the EU from 2021 onwards must relate to at least near-ZEB requirements as set by the Energy Performance of Building Directive (EPBD) [6].

Currently, thanks to the extensive research, digitalization trends and technological advancement in energy performance of buildings related fields, near-ZEBs and ZEBs are brought to another — so-called positive energy building or plus energy buildings (PEB) level. In general, PEB produces more energy than it consumes, and feeds on-site generated renewable energy (RES) to the grid, thus contributing to reduction of GHG emissions in the surrounding energy system. This is a way PEBs can support less energy effective buildings, where the transition to zero energy state would not be cost-effective and/or fast.

Overall, PEBs can significantly contribute to reducing the energy grid congestion by providing a flexible energy asset that allows buildings and renewable energy communities to act as integrated parts of the energy system and exchange energy (electricity, heat, cooling energy etc.) among them or with the grid [7].

In last decade, PEB related topics have received increasing attention, and relevant studies were carried out, including studies on existing and proposed definitions of PEBs [8], [9], [10]. Despite it, current PEB definitions are still quite general and not yet standardized despite the complexity of the topic. A consistent definition is needed to allow interested countries to create and implement policies and national targets based on a clear and understandable concept of building energy surplus.

Therefore, there is still a need for a comprehensive and consistent framework that considers all the relevant aspects for evaluating the performance of a PEB, namely the physical boundaries, the balance contributions, the balancing period, and the amount of surplus energy (see Figure 1). Such a framework can be foreseen as a cornerstone that would allow each country to define a coherent PEB definition harmonized with its political targets and specific conditions.

Metric of balance	Period of balance	Type of balance
<ul style="list-style-type: none"> - Final Energy - CO2-eq emissions - Primary Energy - Non-renewable primary Energy - Exergy - Renewable Energy Ratio - CO2 emissions - Energy cost - On-site energy fraction 	<ul style="list-style-type: none"> - Daily - Monthly - Annual - Life-cycle of building - Operating time - Seasonal 	<ul style="list-style-type: none"> - Energy use and RE generation - Energy delivered and energy feed to the grid - Both
Energy contributions	Comfort evaluation	Indices for economic assessment
<ul style="list-style-type: none"> - Heating + DHW - Cooling - Ventilation - Lighting - Plug loads 	<ul style="list-style-type: none"> - Adaptive - Evaluation of operative temperature - Fanger model - No comfort analysis 	<ul style="list-style-type: none"> - Operating costs - Investment costs - Pay Back Period (years) - Levelized cost of electricity - Life cycle cost - No economic analysis

Fig. 1. Overall performance evaluation scheme of PEB

PEB building and wider PEB communities must emphasize climate suitability and be performance oriented. The definition of PEB should explain the essential characteristics, connotation and extension of building, accurately and briefly, and quantify the key characteristics such as energy efficiency and energy consumption. Some sources indicate that the annual power consumption of PEB should be no higher than 50kWh/m^2 , but some, on the other hand, set this level at maximum 25kWh/m^2 [11].

According to the space-time characteristics of productivity and energy consumption of PEB buildings and PEB communities, the key technologies of different building types in different climatic regions must be determined (heating energy preservation technology of the external envelope, efficient heat recovery technology, RES utilization technology and intensity, and micro-grid and energy storage technology, hybrid technologies etc.). It means that only through convergence of a series of building and energy/engineering technologies, building energy consumption can be effectively reduced, and the utilization efficiency of RE — improved. Convergence of these two elements only can lead to long-lasting and precise determination of PEB concept and its reference characteristics.

References:

---

1. European Green Deal, Fit for 55 package, <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/green-deal/fit-for-55-the-eu-plan-for-a-green-transition/>
2. European Commission. Stepping up Europe’s 2030 climate ambition Investing in a climate-neutral future for the benefit of our people (COM/2020/562)
3. European Commission. A renovation wave for Europe — Greening our buildings, creating new jobs, improving our lives (COM/2020/662)
4. UN. (2023). Building Materials and the Climate: Constructing a New Future. URL: <https://wedocs.unep.org/handle/20.500.11822/43293>
5. ADBI Institute. (2019). The (economic) impacts of climate change: some implications for Asian economies.
6. Directive (EU) 2024/1275 of the European Parliament and of the Council of 24 April 2024 on the energy performance of buildings (recast) (Text with EEA relevance). URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:L_202401275
7. GIZ. (2019). Plus energy buildings & districts. URL: <https://www.burohappold.com/wp-content/uploads/2019/08/GIZ-Keystone-Paper-1-Plus-Energy.pdf>
8. Abed Al Waheed Hawila, Roberta Perneti, Cristian Pozza, Annamaria Belleri. (2022). Plus energy building: Operational definition and assessment. *Energy and Buildings*, Volume 265.
9. M. Wronowski. (2013). Conceptual design of plus energy single family house in Warsaw, Poland. *REHVA J.*, no. October, pp. 58-62
10. D. Kolokotsa, D. Rovas, E. Kosmatopoulos, K. Kalaitzakis. (2011). A roadmap towards intelligent net zero- and positive-energy buildings. *Sol. Energy*, 85 (12), pp. 3067-3084, 10.1016/j.solener.2010.09.001
11. Vasiliu, A., Nedelcu, O., Sălișteanu, I.C. & Magdun, O. Modern (2021). Concepts of Energy-Efficient Civil and Residential Buildings. Case Study: Analysis of a Residential Building According to Nzeb Criteria. *The Scientific Bulletin of Electrical Engineering Faculty*, Valahia University of Targoviste, Vol. 21 No. 1, pp. 39-45. <https://doi.org/10.2478/sbeef-2021-0009>

Stojković L.

*Faculty of Electronic Engineering, University of Niš, Niš, Serbia
Master’s student / Computer Science*

AUTHENTICATION FOR ANDROID USERS: A SECURITY PERSPECTIVE

---

1. Introduction. When they first appeared, mobile devices were simple communication tools. Today, however, they have evolved into essential resources, used not only for communication but also for storing and managing vast amounts of personal, professional, financial, and other user-related data. Additionally, they serve various aspects of users’ daily lives through diverse mobile applications. As the most widely used mobile operating system, Android supports billions of devices worldwide, granting users access to a broad range of applications [1, 2]. However, the extensive use and open-source nature of the Android have led to numerous security challenges for its users [3, 4]. Some of these challenges are related to user authentication, the process of verifying a user’s identity [5].

The aim of this paper is to outline the basics of Android authentication, highlight key issues that may jeopardize user identity, and suggest possible solutions to mitigate or overcome these issues. To achieve this objective, the paper is organized into three main sections, in addition to the Introduction and Conclusion: *Authentication in Android*, *Threats to Android Authentication*, and *Solutions and Recommendations*.

2. Authentication in Android. Authentication forms the foundation of security in the Android system, serving as the first line of defense by verifying the user’s identity, which is essential for accessing sensitive data and features on a mobile device [6]. Android supports various authentication methods, generally categorized as traditional (or standard) and more modern biometric methods [6, 4].

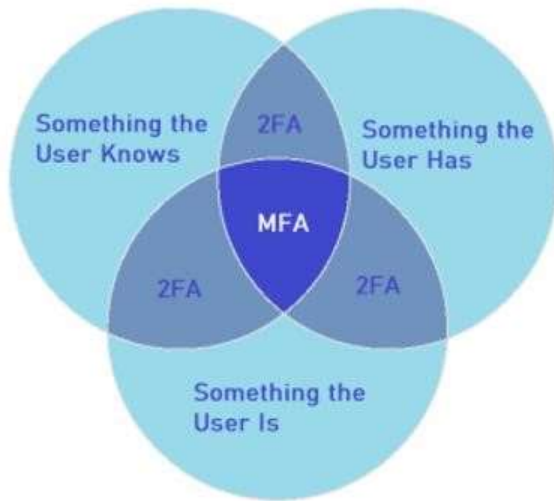
Standard authentication methods include passwords, Personal Identification Numbers (PINs), and graphical patterns [6]. These methods are simple to use and therefore widely adopted. However, this also makes

them relatively easy targets for various types of cyberattacks that can threaten data security on mobile devices. The prolonged use of simple or repetitive passwords and PINs, or the risk of forgetting them, can pose significant security risks for mobile users [6, 4].

Biometric authentication methods, as more advanced alternatives, rely on unique characteristics of mobile device users [7]. These methods are classified into two categories: physiological biometrics, which are based on physical attributes such as fingerprints, facial patterns, or hand geometry, and behavioral biometrics, which rely on distinctive behaviours like voice, signature, or gait [7, 6]. Since biometric characteristics cannot be forgotten, stolen, or easily “spoofed” [4], these methods are often considered more secure than standard ones. However, even biometric methods are not completely free from potential risks to user data [8]. For instance, attackers could use photos of users’ faces or fake fingerprints to compromise data security on mobile devices [4, 9].

Another interesting approach to categorizing authentication methods involves grouping them into three categories (Figure 1) [10, 6]:

- “Something the user knows” — this category includes methods that can be shared and forgotten, such as standard passwords, PINs, graphical patterns, and private keys used in challenge-response protocols;
- “Something the user has” — this includes methods that can be shared and duplicated, such as chip cards, magnetic-stripe cards, password-generating calculators, and tokens;
- “Something the user is” — this category covers methods that are not possible to share or repudiate, including fingerprints, facial images, iris or retina scans, hand geometry, keystroke dynamics, voice recognition, gait patterns, and similar traits.

Figure 1: Three types of user authentication and their combinations (based on [6]).

Beyond the individual use of these authentication methods, combining two or more of them, known as multi-factor authentication (MFA), can further enhance user identity validation and data security on mobile devices [11, 12].

3. Threats to Android Authentication. None of the above authentication methods are entirely secure for Android users. Numerous threats can compromise user data and weaken user integrity on the Android platform [11, 13, 2].

Mohamed Amine Ferrag and his colleagues identify a total of 26 types of attacks, which they classify into five main categories [10]:

- Identity-based attacks — The attacks in this category forge identities to impersonate authorized users and gain system access. Examples include: deposit-key attacks, impostor attacks, impersonation attacks, spoofing attacks, masquerade attacks, and replay attacks.
- Eavesdropping-based attacks — These attacks intercept the communication channel between the user and the server to acquire

confidential information and compromise the system’s security. Types of attacks in this category include: eavesdropping attacks, adaptively chosen message attacks, tracing attacks, offline dictionary attacks, outsider attacks, brute force attacks, side-channel attacks, known-key attacks, shoulder surfing and reflections, reflection attacks, guessing attacks, and ID attacks.

- Combined eavesdropping and identity-based attacks — This category combines eavesdropping and identity-based techniques to compromise the system. Types of attacks here include: malicious user attacks, parallel session attacks, and stolen-verifier attacks.
- Manipulation-based attacks — These attacks involve unauthorized access and alteration of sensitive data, rather than simply stealing or encrypting it and holding it for ransom. Key attack forms in this category include: man-in-the-middle (MITM) attacks, forgery attacks, Trojan horse attacks, and biometric template attacks.
- Service-based attacks, or Denial of Service (DoS) attacks — The goal of these attacks is to make the authentication service unavailable. This may involve: (1) flooding the authentication server with large amounts of data, overwhelming it to the point of being unable to serve legitimate users, or (2) updating the verification data of a legitimate user with false information.

4. Solutions and Recommendations. In response to the growing challenges in authentication, the Android system continually develops solutions aimed at protecting user privacy and data while enhancing the integrity of mobile devices [11, 10]. One of the significant advancements in authentication has been the adoption of biometric methods. These methods, due to their relatively simple use and difficulty in replicating biometric data (which cannot be shared or easily forged), have contributed to a certain extent to improving security for Android users [4]. Biometric methods can also be further enhanced through advanced recognition algorithms and improved biometric data storage. Encrypting these data on the device can reduce the risk of compromise, while the use of artificial intelligence in facial and fingerprint recognition can improve the accuracy and security of these systems.

Additionally, the introduction of multi-factor authentication (MFA), which requires users to complete multiple forms of verification before accessing an account or application, further increases security within the Android environment [11].

Advances in technology, particularly in artificial intelligence and machine learning, open up new possibilities for improving authentication on the Android platform [14]. Machine learning algorithms can be used to detect suspicious behaviour patterns and identify potential threats before they compromise the system.

5. Conclusion. As mobile devices become increasingly central to personal and professional activities, ensuring robust authentication mechanisms is crucial for Android security. This paper highlights the primary methods of authentication available on Android, from traditional approaches like passwords and PINs to more advanced biometric solutions. While biometric authentication provides enhanced security due to its reliance on unique user traits, it is not resistant to attack, particularly without adequate encryption and safeguarding of biometric data. Furthermore, the integration of multifactor authentication (MFA) adds an additional layer of defense, strengthening user verification processes.

Advancements in artificial intelligence and machine learning present promising avenues for improving authentication systems by identifying unusual behaviour patterns and anticipating security threats. Continued innovation in these areas, combined with user education and best practices, is essential for creating a secure Android ecosystem that protects user data and maintains device integrity against evolving threats.

References:

1. Kunda, D., & Chishimba, M. (2021). A Survey of Android Mobile Phone Authentication Schemes. *Mobile Networks & Applications*, 26, 2558–2566. <https://doi.org/10.1007/s11036-018-1099-7>
2. Rashidi, B., & Fung, C. (2015). A Survey of Android Security Threats and Defenses. *Journal of Wireless Mobile Networks, Ubiquitous Computing, and Dependable Applications (JoWUA)*, 6 (3), 3–35. <https://doi.org/10.22667/JOWUA.2015.09.31.003>

3. Elenkov, N. (2015). *Android Security Internals: An In-Depth Guide to Android's Security Architecture*. San Francisco: No Starch Press, Inc.
4. Neal, T. J., & Woodard, D. L. (2016). Surveying Biometric Authentication for Mobile Device Security. *Journal of Pattern Recognition Research*, 1, 74–110.
5. El-hajj, M., Fadlallah, A., Chamoun, M., & Serhrouchni, A. (2019). A Survey of Internet of Things (IoT) Authentication Schemes. *Sensors*, 19 (5), 1141. <https://doi.org/10.3390/s19051141>
6. Papaioannou, M., Mantas, G., Panaousis, E., Essop, A., Rodriguez, J., & Sucasas, V. (2023). Behavioral Biometrics for Mobile User Authentication: Benefits and Limitations. *2023 IFIP Networking Conference (IFIP Networking)*, 12–15 June 2023. DOI: 10.23919/IFIPNetworking57963.2023
7. Clarke, N. L., Furnell, S. M., & Reynolds, P. L. (2002). Biometric Authentication for Mobile Devices. *3rd Australian Information Warfare and Security Conference*. https://www.researchgate.net/publication/253717880_Biometric_Authentication_for_Mobile_Devices
8. Mayrhofer, R., Stoep, J. V., Brubaker, C., Hackborn, D., Bonné, B., Tuncay, G. S., Jover, R. P., & Specter, A. (2024). *The Android Platform Security Model (2023)*. <https://arxiv.org/pdf/1904.05572>
9. Kovach, S. (2017). *Business insider-Samsung's Galaxy S8 facial recognition feature can be fooled with a photo*. URL: <https://www.businessinsider.in/samsungs-galaxys8-facial-recognition-feature-can-be-fooled-with-a-photo/articleshow/57945434.cms>
10. Ferrag, M. A., Maglaras, L., Derhab, A., & Janicke, H. (2020). Authentication Schemes for Smart Mobile Devices: Threat Models, Countermeasures, and Open Research Issues. *Telecommunication Systems*, 73, 317-348. <https://doi.org/10.1007/s11235-019-00612-5>
11. Wang, C., Wang, Y., Chen, Y., Liu, H., & Liu, J. (2020). User authentication on mobile devices: Approaches, threats and trends. *Computer Networks*, 170. <https://doi.org/10.1016/j.comnet.2020.107118>
12. Williamson, J., & Curran, K. (2021). The Role of Multi-factor Authentication for Modern Day Security. *Semiconductor Science and*

- Information Devices, 3 (1), 16
<http://dx.doi.org/10.30564/ssid.v3i1.3152>
13. Faruki, P., Bharmal, A., Laxmi, V., Ganmoor, V., Gaur, M. S., Conti, M., & Rajarajan, M., (2015). Android Security: A Survey of Issues, Malware Penetration, and Defenses. *IEEE Communications Surveys and Tutorials*, 17 (2), 998–1022.
<https://ieeexplore.ieee.org/document/6999911>
14. Mohanalakshmi, M. (2020). Artificial Intelligence Based Authentication for Mobile Device. *Emperor International Journal of Finance and Management Research*, VI (5), 22–41. URL: <https://ssrn.com/abstract=3636240>

Наукове видання

“ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ ЛЮДСТВА: СУСПІЛЬСТВО, ДЕРЖАВА, ЛЮДИНА”

Збірник матеріалів II Міжнародної студентсько-аспірантської
науково-практичної конференції

м. Львів, 15 листопада 2024 р.

Укладач *Ігор-Іван Проців*
Редактор *Ілья Гафінець*
Комп'ютерне верстання

Формат 60 x 84/16.

Умовн. друк. арк ? . Тираж ? прим.

Видавець та виготовлювач:
Львівський національний університет імені Івана Франка.
вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції.
Серія ДК № 3059 від 13.12.2007 р.